SEITSEMÄN VELJESTÄ

Kertomus

Kirj.

ALEKSIS KIVI

1890.

Seitsemän veljestä ilmestyi ensimmäisen kerran v. 1870 neljänä vihkona, yhtenä niteenä 1873.

ENSIMMÄINEN LUKU

Jukolan talo, eteläisessä Hämeessä, seisoo erään mäen pohjaisella rinteellä, liki Toukolan kylää. Sen läheisin ympäristö on kivinen tanner, mutta alempana alkaa pellot, joissa, ennenkuin talo oli häviöön mennyt, aaltoili teräinen vilja. Peltojen alla on niittu, apilaäyräinen, halkileikkaama monipolvisen ojan; ja runsaasti antoi se heiniä, ennenkuin joutui laitumeksi kylän karjalle. Muutoin on talolla avaria metsiä, soita ja erämaita, jotka, tämän tilustan ensimmäisen perustajan oivallisen toiminnan kautta, olivat langenneet sille osaksi jo ison-jaon käydessä entisinä aikoina. Silloinpa Jukolan isäntä, pitäen enemmän huolta jälkeentulevainsa edusta kuin omasta parhaastansa, otti vastaan osaksensa kulon polttaman metsän ja sai sillä keinolla seitsemän vertaa enemmän kuin toiset naapurinsa. Mutta kaikki kulovalkean jäljet olivat jo kadonneet hänen piiristänsä ja tuuhea metsä kasvanut sijaan.—Ja tämä on niiden seitsemän veljen koto, joiden elämänvaiheita tässä nyt käyn kertoilemaan.

Veljesten nimet vanhimmasta nuorimpaan ovat: Juhani, Tuomas, Aapo, Simeoni, Timo, Lauri ja Eero. Ovat heistä Tuomas ja Aapo kaksoispari ja samoin Timo ja Lauri. Juhanin, vanhimman veljen, ikä on kaksikymmentä ja viisi vuotta, mutta Eero, nuorin heistä, on tuskin nähnyt kahdeksantoista auringon kierrosta. Ruumiin vartalo heillä on tukeva ja harteva, pituus kohtalainen, paitsi Eeron, joka vielä on kovin lyhyt. Pisin heistä kaikista on Aapo, ehkä ei suinkaan hartevin. Tämä jälkimmäinen etu ja kunnia on Tuomaan, joka oikein on kuuluisa hartioittensa levyyden tähden. Omituisuus, joka heitä kaikkia yhteisesti merkitsee, on heidän ruskea ihonsa ja kankea, hampunkarvainen tukkansa, jonka karheus etenkin Juhanilla on silmään pistävä.

Heidän isäänsä, joka oli ankaran innokas metsämies, kohtasi hänen parhaassa iässään äkisti surma, kun hän tappeli äkeän karhun kanssa. Molemmat silloin, niin metsän kontio kuin mies, löyttiin kuolleina, toinen toisensa rinnalla maaten verisellä tanterella. Pahoin oli mies haavoitettu, mutta pedonkin sekä kurkku että kylki nähtiin puukon viiltämänä ja hänen rintansa kiväärin tuiman luodin lävistämänä. Niin lopetti päivänsä roteva mies, joka oli kaatanut enemmän kuin viisikymmentä karhua.—Mutta näiden metsäretkiensä kautta löi hän laimin työn ja toimen talossansa, joka vähitellen, ilman esimiehen johtoa, joutui rappiolle. Eivät kyenneet hänen poikansakaan kyntöön ja kylvöön; sillä olivatpa he perineet isältänsä saman voimallisen innon metsä-otusten pyyntöön. He rakentelivat satimia, loukkuja, ansaita ja teerentarhoja surmaksi linnuille ja jäniksille. Niin viettivät he poikuutensa ajat, kunnes rupesivat käsittelemään tuliluikkua ja rohkenivat lähestyä otsoa korvessa.

Äiti kyllä koetti sekä nuhteilla että kurilla saattaa heitä työhön ja ahkeruuteen, mutta heidän uppiniskaisuutensa oli jäykkä vastus kaikille hänen yrityksillensä. Oli hän muutoin kelpo vaimo; tunnettu oli hänen suora ja vilpitön, ehkä hieman jyrkkä mielensä. Kelpo mies oli myös hänen veljensä, poikien oiva eno, joka nuoruudessaan oli uljaana merimiehenä purjehtinut kaukaiset meret, nähnyt monta kansaa ja kaupunkia; mutta näkönsäpä kadotti hän viimein, käyden umpisokeaksi, ja vietti ikänsä pimeät päivät Jukolan talossa. Hän silloin usein, veistellen tunteensa viittauksen mukaan kauhoja, lusikoita, kirvesvarsia, kurikkoja ja muita huoneessa tarpeellisia kaluja, kertoili sisarensa pojille tarinoita ja merkillisiä asioita sekä omasta maasta että vieraista valtakunnista, kertoili myös ihmeitä ja tapauksia raamatusta. Näitä hänen jutelmiansa kuultelivat pojat kaikella hartaudella ja painoivat lujasti muistoonsa. Mutta yhtä mieluisasti

eivät he kuullelleetkaan äitinsä käskyjä ja nuhteita, vaan olivatpa kovakorvaisia vallan, huolimatta monestakaan pieksiäis-löylystä. Useinpa kyllä, huomatessaan selkäsaunan lähestyvän, vilkasi veliparvi karkutielle, saattaen tämän kautta sekä äitillensä että muille murhetta ja kiusaa, ja sillä omaa asiaansa pahentaen.

Tässä olkoon kerrottu eräs tapaus veljesten lapsuudesta. He tiesivät kototalonsa riihen alla kananpesän, jonka omistaja oli eräs eukko, kutsuttu »Männistön muoriksi»; sillä hänen pieni mökkinsä seisoi männistössä lähellä Jukolaa. Johtui kerran veljesten mieleen paistetut munat, ja päättivät he lopulta riistää pesän ja lähteä metsään nauttimaan saaliistansa. He täyttivät myös päätöksensä, tyhjensivät pesän ja läksivät yksimielisesti metsään, kuusi veljestä; Eero pyöri silloin vielä äitinsä jalkain juurella. Mutta koska he ehtivät eräälle solisevalle ojalle pimeässä kuusistossa, rakensivat he valkean äyräälle, käärivät munat ryysyihin, kastoivat ne veteen ja panivat paistumaan kihisevään tuhkaan. Ja kun herkut olivat viimein kypsyneet, söivät he maittavan atrian ja astelivat siitä tyytyväisinä kotiansa taas. Mutta kotomäelle ehdittyä, kohtasi heitä hirmumyrsky; sillä olipa jo heidän tekonsa tullut ilmi. Männistön muori ärhenteli ja riehui, ja kiivaalla katsannolla kiirehti veljeksiä vastaan heidän äitinsä, kädessä vinkuva ruoska. Mutta eivätpä mielineetkään pojat käydä kohden tuota vihuria, vaan kääntyivät takaisin ja pakenivat jälleen metsien turvaan, huolimatta äitinsä huudoista.

Meni nyt päivä, meni vielä toinen, mutta karkureita ei kuulunut; ja tämä heidän viipymisensä saattoi äitin lopulta kovin levottomaksi; ja vihansa muuttui pian murheeksi ja säälin kyyneleiksi. Hän läksi heitä etsimään, etsi metsät ristiin rastiin, mutta löytämättä lapsiansa. Saipa asia yhä kamalamman muodon ja vaati viimein kruununmiehiä käymään asiaan käsiksi. Sana saatettiin jahtivoudille, joka viipymättä kokoonkutsui koko Toukolan kylän ja sen ympäristön. Ja nyt läksi joukko sekä nuoria että vanhoja, naisia niinkuin miehiäkin, jahtivoudin johtamana, pitkänä rivinä urkkimaan ympäri metsää. Ensimmäisenä päivänä etsivät he läheisimmillä tienoilla, mutta ilman toivottua seurausta; toisena päivänä siirtyivät he kauemmas, ja koska astuivat korkealle mäelle, näkivät he etäältä erään suon partaalta sinisen savupatsaan kiertoilevan ylös ilmaan. Tarkasti merkitsivät he suunnan, josta savu suitsusi, ja sitä kohden jatkoivat he retkensä taas. Viimein likemmin jouduttuansa kuulivat he äänen, joka lauloi seuraavalla tavalla:

»Elettiinpä ennenkin,

Vaikk' ojan takan' oltiin,

Ojapuita poltettiin

Ja ojast' oltta juotiin».

Silloinpa Jukolan emäntä, kuultuansa laulun, ilahtui suuresti; sillä hän tunsi sen poikansa Juhanin ääneksi. Ja kumahteli usein metsä tulinuijan paukkeesta; josta kaikesta etsijät nyt varmaan havaitsivat lähestyvänsä karkulaisten leiriä. Siitä antoi jahtivouti käskyn piirittämään pojat ja sitten heitä lähenemään hiljaisuudessa, mutta pysäymään kuitenkin matkan päähän heidän majapaikastansa.

Tapahtui niinkuin hän käski. Ja koska joukko, piirittäin veljekset kaikin puolin, oli heitä likeynyt noin viisikymmentä askelta, seisahtui se silloin; ja ilmestyi nyt seuraava näky: Rakettu oli kiven juurelle havuista pieni koiju, jonka ovella makasi Juhani sammaleisella sijalla, katsellen ylös pilviin ja lauleskellen. Kaksi, kolme syltää koijusta loimotti iloinen valkea, ja sen hiilistössä korventeli Simeoni ansalla pyyttyä teereä päivälliseksi. Aapo ja Timo no'etuilla kasvoilla—sillä olivatpa he äskettäin olleet tonttusilla—paistelivat nauriita kuumassa tuhassa. Pienen saviropakon partaalla istui äänetönnä Lauri, tehden savikukkoja, härkiä ja uljaita varsoja; ja oli hänellä heitä jo aika rivi kuivamassa sammaleisen hirren kyljellä. Mutta tulinuijaa paukutteli Tuomas: sylki maakivelle vahtoisen syljen, asetti siihen tulisen hiilen, ja tämän päälle viskasi hän kaikin voimin toisen kiven, ja jyske, usein tuima kuin tavallinen kiväärin paukaus, kajahti ympärille, ja nokinen savu kivien välistä pyörähteli ilmaan.

JUHANI. Elettiinpä ennenkin,

Vaikk' ojan takan' oltiin…

Mutta peijakas meidän kuitenkin viimein täällä perii. Se on niinkuin

kädessä, te mullisaukon pojat.

AAPO. Senhän minä kohta sanoin käydessämme jäniksen passiin. Voi meitä hulluja! Sissit ja mustalaiset tällä tavalla rähmästelkööt ilmi-taivaan alla.

TIMO. Jumalan taivas kuitenkin.

AAPO. Asua täällä susien ja karhujen kanssa.

TUOMAS. Ja Jumalan kanssa.

JUHANI. Oikein, Tuomas! Jumalan ja hänen enkeleinsä kanssa. Ah! jos nyt taitaisimme katsoa autuaan sielun ja ruumiin silmällä, niin selvästipä näkisimme, kuinka koko joukko suojelevia siipi-enkeliä on meidän piirittänyt ja kuinka itse Jumala harmaana äijänä istuu vallan keskellämme tässä kuin armahin isä.

SIMEONI. Mutta mitä aattelee nyt äitiparka?

TUOMAS. Hän mielisi peitota meitä paistikkaiksi, koska vaan kynsiinsä joutuisimme.

JUHANI. Ai poika, saisimmepa saunan!

TUOMAS. Saunan, saunan!

JUHANI. Kipinöitsevän saunan! Niin, kylläs sen tiedät.

AAPO. Se viimeinkin on saatavamme.

SIMEONI. Hyvin tietysti. Sentähden on parasta mennä ottamaan se sauna ja päästä kerran näistä härkäpäivistä.

JUHANI. Härkä ei juuri käyskelekkään vapaa-ehtoisesti teuraspenkkiin, veikkoseni.

AAPO. Mitä jaarittelet, poika? Talvi lähestyy ja meille ei annettukaan syntyissämme turkkia niskaan.

SIMEONI. Ei siis muuta kuin kotia mars! ja tulla löylytetyksi ja syystä kyllä, syystä kyllä.

JUHANI. Säästyköön, veljet, säästyköön selkämme vielä kuitenkin muutamat vuorokaudet. Emmehän tiedä mitä pelastus-keinoa Jumala meille keksii vielä mennessä parin kolmen päivän. Niin, täällä, täällä pyllyilkäämme vielä: tuossa päivämme, tuon kantosen valkean ympärillä, ja yömme havuisessa koijussa, röhötellen rinnakkain rivissä kuin emän naskit pahnoilla.—Mutta mitä sanot sinä, Lauri pokko, siellä savilaukussa? Mitä? Käymmekö koreasti pieksiäis-löylyyn?

LAURI. Ollaanhan täällä vielä.

JUHANI. Senhän minäkin parhaaksi harkitsen. Juuri niin!—Mutta onpa sinulla siellä karjaa oikein aika lailla.

TUOMAS. On sekä karjaa että siipi-eläimiä sillä pojalla.

JUHANI. Huikea liuta. Tulispa sinusta oikein kukkomaakari.

TUOMAS. Oikein fläätälä.

JUHANI. Oivallinen fläätälä.—Mikä ryssänkukla sieltä nyt taasen heltii kynsistäsi?

LAURI. Tämä on vaan tuommoinen pikkuinen poika.

JUHANI. Kas tuota nallikkaa!

TUOMAS. Tekee poikia kuin mies.

JUHANI. Poikia kuin tervaskannon päitä; ja ruokkii kuin mies sekä pojat että karjat.—Mutta veljet, veljet, jouduttakaa jo päivällinen pöytään; sillä mahani rupee motkottamaan. Pane mujua, pane kiehuvaa mujua tuon nauriin paistavalle kyljelle tuossa.—Kenenpä on vuoro lähteä nauriita varkaisin?

SIMEONI. Minunpa on taasen käyminen synnin työhön.

JUHANI. Henkemme piteiksi täytyy meidän hieman nypistellä toisen omasta. Jos tämä on syntiä, niin on se niitä pienimpiä kuin tehdään tässä matoisessa maassa. Ja katso, jos kuolen ilman muuta synninmerkkiä kirjassani, niin eihän tuo pieni variksenjalka minua juuri estäisi pääsemästä vähän parempaan elämään. Siitä oikeasta hääsalista minua piankin nääsättäisi ulos, sen mä kyllä luulen, mutta ainahan annettaisi pojalle siellä jokin ovenvartijan virka, ja sekin olisi hirmuisesti lystiä.—Niin, uskokaamme niin, ja ottakaamme suruttomasti mitä kerralla kupuumme mahtuu.

AAPO. Mutta katsonpa jo parhaaksi että heitämme Kuokkalan naurismaan ja etsimme itsellemme toisen. Vähentyminen päivä päivältä saattaa pian omistajan vartioimaan maatansa yöt ja päivät.

JAHTIVOUTI. Ei yhtään surua siitä juonesta enää, poikaset, ei yhtään. No no, miksi hätäilette? Katsokaa: joukko suojelevia enkeliä on teidän piirittänyt aivan sukkelasti.

Niin haasteli vouti veljeksille, jotka pahoin peljästyneinä rynkäsivät ylös ja kaapasivat juoksemaan mikä minnekkin, mutta huomasivat pian kauhistuen tiensä teljetyksi kaikkialta. Silloin lausui taasen vouti: »apajassahan olette, luikkarit, koreasti apajassa, josta ette pääse ennenkuin on teitä hieman suomustettu muistoksi, pieneksi muistoksi teille, mitkä jalkajuonet olette meille saattaneet, luikkarit. Tänne, muori, koivun-oksallanne, ja antakaat heille oikein lämpöisestä kourasta. Jos niin, että kohtaisitte vastakynttä, niin onpa tässä teille apumuijia». Seurasi nyt kuritus äitin kädestä, käyden miehestä mieheen yli koko poikaparven; ja kova oli Kuokkalan korvessa rähinä. Kiivaasti kyllä käyttikin vitsaansa muori, mutta jahtivouti vakuutti heidän kuitenkin saaneen liian liepeän saunan.

Mutta koska tämä viimeinen toimi oli tehty, läksivät he kukin kotiansa, niin myös äiti poikinensa. Kaiken tien hän pauhasi ja toreli karkulaisia; eikä vielä heidän kotia tultuansakaan lakannut myrsky. Vieläpä rakentaessaan pojillensa atriaa laukkutuolille metelöitsi eukko, uhaten heitä uudella pieksiäis-saunalla. Mutta nähtyään, millä nälän ahneudella he iskivät hampain leipään ja silakkaan, käänsi hän kasvonsa heistä, pyhkäisten salaa kyyneleen ruskealta, karhealta poskeltansa.

Niin päättyi poikien karkuretki. Ja tämä oli tapaus heidän lapsuutensa ajasta, johon kertomuksestani poikkesin.

Veljesten parhaita huvituksia oli myös kiekonlyöminen, jota leikkiä he vielä miehuutensakin iässä rakastelivat harjoitella. He silloin, jaettuina kahteen joukkoon, taistelivat kiivaasti, kumpikin puoli pyrkien kohden määrättyä esinettä. Kova oli silloin huuto, juoksu ja temmellys, ja tulvana virtasi hiki heidän kasvoiltansa. Humisten hyppeli kiekko pitkin tietä, ja ponnahti usein kartusta miehelle vasten kasvoja, niin että kun he palasivat leikistä, oli yhden ja toisen otsa varustettuna aika sarvella, tai poski ajettuneena simpulaksi. Niin kului heidän nuoruutensa päivät: kesät metsissä tai maantiellä kiekkoa heittäessä, talvet kodon uunin päällä hiottavassa kuumuudessa.

Mutta huomasivatpa veljetkin aikojen muuttuvan. Tapahtuipa asioita, jotka saattoivat heitä enemmän kuin ennen muistelemaan huomis-päivää ja siirtymään vähän entisistä menoistansa.— Heidän äitinsä oli kuollut, ja tuli nyt yhden heistä astua isännyyteen, hillitsemään taloa pääsemästä perin kumoukseen ja huolta pitämään kruununveron maksosta, joka Jukolan avarien maiden ja metsien suhteen ei kuitenkaan ollut suuri. Mutta puuhaa ja tekemistä on ainakin hävinneessä talossa. Tuli vielä harjaksi kaikelle tälle, että pitäjän uusi rovasti oli kaikessa virkansa toimessa peloittavan ankara mies. Liioinkin laiskalukijoille oli hän armoton, käytellen heitä kohtaan kaikkia keinoja, myös jalkapuun rangaistusta. Niinpä oli hän Jukolan poikihinkin teroittanut tarkan silmänsä. Oikeinpa lautamiehen kautta oli hän antanut heille kiivaan käskyn, että he tavallista vikkelämmin saattaisivat itsensä lukkarin luoksi oppiaksensa lukemaan.— Muistellen näitä seikkoja, istuessaan kotona avarassa tuvassa eräänä iltana syksykesällä, haastelivat veljekset keskenänsä seuraavalla tavalla:

AAPO. Sanonpa: tämä hurja elämä ei käy päisin, vaan on sen loppu viimein hävitys ja turmio. Veljet! toiset tavat ja toimet, jos toivomme onnea ja rauhaa.

JUHANI. Haasteletpa oikein, sitä ei taida kieltää.

SIMEONI. Jumala paratkoon! hillitön, villitty on elämämme ollut aina tähän päivään asti.

TIMO. Onpa tässä elämässä elämää ja maailmassa maailmaa. Kyllä kelpaa, jos käskeekin. Ohhoo!

JUHANI. Liian hurjasti, tai oikeammin sanottu, liian huolimattomasti olemme eläneet, sitä ei taida kieltää. Muistakaamme toki: »nuoruus ja hulluus, vanhuus ja viisaus».

AAPO. Mutta jo on aika viisastua, aika on panna kaikki halut ja himot järjen ikeen alle ja etunenässä tehdä se, joka tuo hyötyä, vaan ei sitä joka makeammalle maistuu. Nyt viipymättä rakentamaan taloamme kunnialliseen kuntoon taas!

JUHANI. Oikein haasteltu! Ensiksi käykäämme lannan kimppuun niinkuin sontiaiset, ja paukahtelkoon havutukki Jukolan nurkissa aamusta iltaan; karja, uhkea karja antakoon moskaa puolestansa korotteeksi myös; ja nouskoon tarhaamme kasat korkeat kuin kuninkaan linnan kultaiset muurit. Niin teemme. Ensi maanantaina aloitamme ja juuresta jaksain.

AAPO. Miksi ei jo huomenna?

JUHANI. Vasta ensi maanantaina. Eihän ole vahinko harkita asiaa vielä kypsemmäksi. Niin, olkoon sanottu: ensi maanantaina.

AAPO. Mutta yksi pykälä on meillä kohta suoritettavana. Tämä on laita: Jos talonpitoomme toivomme järjestystä ja pysyväisyyttä, niin yksi olkoon esimies ja isäntä. Me tiedämme, että tämä oikeus ja velvollisuus on Juhanin sekä hänen esikoisuutensa että äitimme määräyksen kautta.

JUHANI. Niin, niin se oikeus, valta ja voima on minun!

AAPO. Mutta katso, että sitä sopuisasti käyttelet ja yhteiseksi hyödyksi.

JUHANI. Parastani tahdon koettaa. Mutta kun vaan tottelisitte ilman könistämistä ja ruoskaa! Mutta parastani tahdon koettaa.

AAPO. Ruoskaa?

JUHANI. Jos niin tarvitaan, näetkös.

TUOMAS. Puhu koirillesi ruoskasta.

TIMO. Et pehmitä kruununmaatani sinä, et koskaan; sen tehköön lain ja oikeuden hulja, jos selkäni syystä syhyy.

JUHANI. Miksi iskette kiinni löysään sanaan? Onhan meillä tässä onnemme sijaa, jos vaan sovinto vallitsee ja sarvet pannaan syrjään.

EERO. Tarkasti kuitenkin määrättäköön keskinäiset suhteemme.

AAPO. Ja kuulkaamme jokaisen mieli.

JUHANI. Mitä sanot, Lauri, harvasanainen aina?

LAURI. Sanoisinpa jotain. Muuttakaamme metsään ja heittäkäämme hiiteen tämän maailman pauhu.

JUHANI. Häh?

AAPO. Mies hourii taas.

JUHANI. Muuttaisimme metsään? Mitä hulluuksia!

AAPO. Ole huolimatta.—Katso näin olen tuumaillut. Sinulla, Juhani, on ensiksi valta astua isännyyteen, jos niin tahdot.

JUHANI. Minä kun tahdon.

AAPO. Me toiset, niin kauan kuin viivymme kotomme rakkaissa nurkissa ja olemme naimattomia miehiä, teemme talon työtä, syömme talon ruokaa ja saamme talosta vaatteet. Kuun ensimmäinen maanantai, paitsi kylvö- ja leikkuu-aikana, olkoon aina oma päivämme, mutta tulkoon meille silloinkin talosta ruoka. Vuosittain antakoon talo meille kullekin puolen tynnyrin kauroja kylvöön, ja vuosittain olkoon meillä valta raketa yhteishuhta, jonka suuruus on vähintäkin kolmen tynnyrin ala. Näin ovat tuumani kotomme ja naimattomuuden kannalta. Mutta minä tiedän, ettei yksikään meistä kernaasti siirry Jukolan armaitten alojen vaiheilta pois, ja eihän pakoita siihen tilamme ahtaus, vaan onpa väljyyttä seitsemälle veljelle näillä mantereilla. Mutta hän, joka aikaa voittain tuntisi halun perustamaan itsellensä oman asunnon ja perheen eikä kuitenkaan mieli tässä lain voimalla ja maamittarikustannuksilla käydä pirstoilemaan taloa, eikö

taitaisi hän tyytyä seuraavaan etuun? Periköön hän talosta kappaleen maata, johon hän rakentaa huoneensa ja pellot sen ympärille. Saakoon hän myös osaksensa jonkunmoisen niittulohon, ja olkoon hänellä valta raivata itsellensä metsästä heinämaata lisäksi, niin että voi elättää pari hevosta ja neljä, viisi nautaa. Ja ilman yhtään veroa ja ulostekoa viljelköön tilaansa ja nauttikoon sen tuotteita niin hän kuin hänen lapsensa, eleskellen rauhassa omalla pohjallansa.—Niin olen minä asiaa aprikoinut. Mitä sanotte.

JUHANI. Jotenkin järkevästi aprikoittu. Ottakaamme punnittaviksi ne pykälät.

LAURI. Mutta toisin tehty vielä järkevämmin tehty. Muuttakaamme metsien kohtuun ja myykäämme viheliäinen Jukola, tai pankaamme se vuokralle Rajaportin nahkapeitturille. Hän on meille ilmoittanut halunsa siihen kauppaan; mutta vähintäkin kymmeneksi vuodeksi tahtoo hän haltuunsa talon. Tehkäämme niinkuin sanon ja muuttakaamme hevosinemme, koirinemme ja pyssyinemme juurelle jyrkän Impivaaran vuoren. Sinne rakentakaamme itsellemme iloinen pirtti iloiselle päivänkaltevalle aholle, ja siellä, pyydellen salojen otuksia, elämme rauhassa kaukana maailman menosta ja kiukkuisista ihmisistä.—Näinpä olen itsekseni tuumiskellut yöt ja päivät vuosien kuluessa.

JUHANI. Onko peeveli riivannut sun aivos, poika?

EERO. Ellei peeveli, niin metsäneito.

LAURI. Niin tuumailen ja kerran teen. Siellä eläisimme vasta herroina, pyydellen lintuja, oravia, jäniksiä, kettuja, susia, mäyriä ja pöyrykarvaisia karhuja.

JUHANI. No peijakas! annapas mennä koko Noakin arkki aina hiirestä hirveen asti.

EERO. Siinä vasta neuvo: sanoa jäähyväiset suolalle ja leivälle ja imeä verta, hilloa lihaa kuin hyttyset ja Lapin noidat. Ja söisimmekö vielä kettua ja suttakin Impivaaran komeroissa kuin karvaiset vuoripeikot?

LAURI. Ketuista ja susista saamme nahkoja, nahoista rahaa, rahalla suolaa ja leipää.

EERO. Nahoista saamme vaatteet, mutta liha, verinen, höyryävä liha olkoon ainoa ruokamme; suolaa ja leipää eivät tarvitse apinat ja papiaanit metsässä.

LAURI. Niin tuumailen ja kerran teen.

TIMO. Ottakaamme asia harkittavaksi juuresta jaksain. Miksi emme taitaisi pureskella metsässäkin suolaa ja leipää? Miks' emme? Mutta Eero on irvihammas, aina tiellämme, aina pitkänä kantona kaskessamme. Ken voi kieltää metsän asukasta tuolloin tällöin lähestymästä kylienkin nurkkia, tuolloin tällöin, aina kuinka tarpeet vaativat? Vai isketkö minua silloin puulla päähän, Eero?

EERO. En, veljeni, vaan vieläpä »suolojakin saat jos marjoja tuot».—Muuttakaa, pojat, muuttakaa, minä en kiellä, vaan tulenpa teitä vielä kyytiinkin, vien teitä tästä oikein suden travia.

JUHANI. Mutta pianpa kyydittäisivät metsänhaltijat heidän sieltä takaisin, minä takaan sen.

LAURI. »Toisen kerran tullessa on kotoinen kynnys korkee», minä tiedän sen, ja älä luule, että kolkutan ovellesi enää, koska sen kerran heitin.—Vappuna muutan.

TIMO. Kukatiesi tulen minä kanssas.

LAURI. Minä en kiellä, en käske; tee niinkuin sydämesi parhaaksi katsoo.—Minä muutan tulevana Vappuna Impivaaran aholle. Ensiksihän siellä, kunnes pieni, lämmin pirttini on valmis, asun isoisämme turpeentuneessa sysikoijussa. No, silloinpa, tehtyäni oman päivätyöni, lepään vasta rauhan majassa, kuullellen kuinka kontio korvessa viheltää ja teeri puhaltelee Sompiossa.

TIMO. Minä tulen, Lauri; olkoon sanottu, Lauri.

TUOMAS. Elleivät parane tässä ajat, niin seuraan teitä minäkin.

JUHANI. Tuomaskin! Sinäkö muuttaisit myös?

TUOMAS. Elleivät ajat parane.

LAURI. Minä muutan Vappuna vaikka lähestyisi Jukolan taloa makean leivän päivät.

TIMO. Sinä ja minä, me kaksi, me muutamme tästä Sompion suolle kuin keväiset kurjet; ja ilma ja tuulet soi!

JUHANI. Haidjai! Mutta kas jos totuuden tunnustan, niin Laurin aikeessa on salaista vetoa. Metsä houkuttelee. Voi peeveli! tuntuupa kuin näkisin sen metsän takana ilman ihanan lakeuden.

AAPO. Te hullut, mitä aattelette?—Muuttaa metsään! Miksi? Onhan meillä talo ja huoneet; katto kultainen päämme päällä!

JUHANI. Tosi, meillä on talo, jossa riipumme kynsin ja hampain, niin kauan kuin se vähänkin suurukselle hajahtaa. Mutta katsos, jos nyt kova onni kiertäisi tässä kaikki nurin niskoin, vastoin miehen parhaita tuumia, niin olkoon metsä takataloni, jonne piankin tästä vilkaisen, koska viimeiset tuutissa kolisee.—Niin, talonpidon toimeen ja raatamiseen nyt iskemme peloittavalla vauhdilla; ja käykäämme taasen pykälään, joka tässä oikeammiten olikin kysymyksenä.—Minun tyhmän pääkalloni mukaan on Aapo ylimalkaan harkinnut asiat jotenkin järkevästi; ja kaikki käy hyvin, jos vaan itse kukin kohdastamme harrastelemme yksimielisyyttä ja sovintoa. Mutta kas jos riitaa etsimme, niin kylläpä löydämme aina syitä niskaharjastemme kohotteiksi.

SIMEONI. Missä emme löydä sitä niinkauan kuin tuo vanha Aatami kutittelee ja kutkuttaa meissä täällä luun ja nahan välissä?

TIMO. Vanhan Aatamin olen aina aatellut vanhaksi, vakavaksi taatoksi vilttihatussa, mustassa pitkätakissa, polvihousuissa ja punaisissa liiveissä, jotka ulottuvat aina alipuolelle miehen napaa. Sellaisena ukkona astelee hän aatoksissaan ja ajelee härkäparia.

SIMEONI. Vanhalla Aatamilla tarkoitetaan synnin juurta, perisyntiä.

TIMO. Minä tiedän, että hän on perisynnin tunnusmerkki ja esikuva, se sarvipää saatana helvetistä, mutta sellaisena pokkona, kuin sanoin, hän astelee edessäni, ajellen härkäparia. Sitä en voi auttaa.

JUHANI. Tämä uskon-pykälä jääköön, ja pysykäämme asiassa.—Aapo, mitä tuumiskelemme noista kahdesta meidän torpistamme: Vuohenkalmasta ja Kekkurista?

AAPO. Muistettava on, että niiden molempain hallitsijat möyrivät kerran maansa raa'asta, kolkosta korvesta, ja heitä ei siis karkoiteta turpeiltansa pois—joka oliskin väärin—niinkauan kuin on heillä mahtia pitää sarkojansa ruokossa, ja sittenkin määrää laki heille tilasta jonkun vanhuuden turvan. Niin on laita siinä kohdassa.—Mutta katsellaanpas erästä toista seikkaa, joka luullakseni on jotenkin napakassa. Sillä se on täällä meidän tärkein askelemme, se joko saattaa pään harmaaksi ennen aikoja tai tuo meille elämän poudan ja päättää viimein päivämme illan

kultaruskoon. Ja sinuunpa, Juhani, se ensiksi nyt koskee. Huomaa siis mitä sanon: Emännätön isännyys on puoletonta ja ontuvaa; talo ilman aitan polulla astelevaa emäntää…

TIMO. On niinkuin suden pesä ilman naarassutta, tai niinkuin saapas ilman toista saapasta; totisesti ontuupa se, niinkuin Aapo sanoi.

AAPO. Talo ilman aitan polulla astelevata emäntää on niinkuin pilvinen päivä, ja sen perheenpöydän päässä asuu ikävyys kuin riutuva syksy-ilta. Mutta hyvä emäntä on talon kirkas aurinko, joka valaisee ja lämmittää.—Katso: ensimmäisenä jättää hän aamulla vuoteen, sotkee taikinansa, rakentaa miehellensä suurusta pöytään, evästää heidän metsään ja siitä kiirehtii hän kiulu kourassa tarhaan, lypsämään kirjavan karjansa. Nyt hän leipoo, hyörii ja pyörii; nyt on hän pöydän ääressä, nyt keikahtaa hän tuolla peräpenkin päässä leipä kämmenillä, ja nyt hän pyrynä kohentelee uunia, joka ammentaa hohtavasta kidastansa tulta ja savua. Nyt hän, leipäin noustessa, viimein itsekin, lapsi rinnoilla, einehtii, syö kimpaleen leipää, paistetun silakan ja ryyppää haarikosta piimää päälle. Mutta eipä unohda hän halliakaan, talon uskollista vartijaa portaalla, eikä kissaa, joka unisena uuninpäältä killistellen katsahtelee.—Ja nyt hän taasen hyörii ja pyörii, kääntyy ja keikkuu, sotkee vielä toisen taikinan kaukaloonsa nousemaan, leipoo sen leiväksi ja paistaa, ja virtana juoksee hiki hänen otsaltansa. Mutta katso: päivän laskiessa on hänellä leivät katossa, varras ladottuna vartaasen, joista raitis elämä liehahtaa alas. Ja silloinpa, miesten tullessa metsästä, vartoo heitä höyryävä illallinen pestyllä pöydällä. Mutta missä on emäntä itse? Tuolla hän pihalla taasen lypsää vääräsarvisia nautojansa, ja kiulussa helluu rieskan sohiseva, vahtoinen harja.—Niin hän hyörii ja pyörii, niin hän kääntyy ja keikkuu; ja vasta, koska toiset jyräävät jo sikeimmässä unessa, kallistuu hän siunaten vuoteellensa. Mutta eihän vieläkään ole työnsä ja toimensa kaikki. Tuskittelematta hän yön kuluessa nousee sijaltansa hetkettäisin, tunnittaisin, nousee viihdyttämään pienoista lastaan, joka tuossa itkee hyyryttelee kehdossansa.—Tämä, veljet, on oivallinen emäntä.

JUHANI. Hyvin puhuttu, Aapo, ja käsitänpä puheesi tarkoituksen. Se, nimittäin, pyrkii taivuttamaan minua naimiseen. Niin, minä ymmärrän. Vaimo, sanoit sinä, on tarpeellinen kappale huoneenhallituksessa. Tosi! Mutta äläppäs huoli. Toivos, luullakseni, täyttyy piankin. No noh; niin! Tunnustanpa, että mieleni täyttä päätä on jo iskenyt tyttöön, josta toivon saavani avion ja hyvän, elleivät petä minua vanhat merkit.—Niin, veljet, toiset päivät ja toiset konstit meitä lähestyy, ja päälleni otettava isännyys minua ankarasti huolettaa. Isännän, isännän hartioita painaa täällä hirmuinen taakka, ja suuri on kerran tilinsä tuomiolla. Minunpa edesvastauksessani olette nyt kaikki yli summan; muistakaa se.

TUOMAS. Sinun? Mitä vasten?

JUHANI. Minä olen isäntänne; minunpa kämmenpäistäni imetään kerran vereni teidän tähtenne.

TUOMAS. Itse vastaan minä sekä ruumiini että sieluni edestä.

TIMO. Itse minäkin vastaan; heh!

AAPO. Veli Juhani, huomaa, että sellaiset lauseet synnyttävät pahaa verta.

JUHANI. En tarkoittanut pahaa verta enemmin kuin pahaa lihaakaan, mutta niinkuin terva, niinkuin karriainen kuumana kesänä takerrutte vimmatusti turhaan, merkittömään sanaan, vaikka tunnette sydämmeni perin pohjin. Minä närkästyn!

AAPO. Tämä jääköön, ja sano meille nyt, jos mielit, ken on tyttö, joka sydämmesi on puoleensa vetänyt.

JUHANI. Sen tahdon sanoa huikailematta. Likka, jota armottomasti rakastan, on »Männistön muorin» Venla.

AAPO. Hm.

JUHANI. Mitä sanot?

AAPO. Hm, minä vaan sanon.

TUOMAS. Kiusallinen asia.

SIMEONI. Venla. Kas, kas! Mutta olkoon kaikki taivaan isän huomassa.

AAPO. Hm, vai Venla.

JUHANI. Mitä te mörisette? Mutta ah! minä aavistan jotakin; ja varjelkoon meitä Herran poika! Mitä? Puhukaa suunne puhtaaksi!

AAPO. Kuule: jo vuosia on aatokseni tytössä hartaasti askaroinut.

SIMEONI. Jos hänen on Luoja minulle suonut, niin miksi murehtisin?

EERO. Älä yhtään. Hän on sinulle suotu ja minä otan hänen.

JUHANI. Mitä sanoo Tuomas?

TUOMAS. Kiusallinen asia; tyttö miellyttää minua kovin, sen tunnustan.

JUHANI. Vai niin, vai niin. Hyvä! Entäs Timo?

TIMO. Minä teen saman tunnustuksen.

JUHANI. »Herran poika ja Kaitarannan Kusta!» Mutta Eero?

EERO. Teen saman vilpittömän tunnustuksen, saman vilpittömän tunnustuksen.

JUHANI. Hyvä, hyvin hyvä! Hahaa!—Ja Timokin, Timokin!

TIMO. Tyttö on minulle vahvasti rakas, sen tunnustan. Tosin pieksi hän minua kerran aika lailla, huhtoi minua tiitistä silloin oikein vahvasti ja muistanpa sen löylytyksen; no noh!

JUHANI. Vaiti, vaiti! sillä nyt on kysymys tokko häntä rakastat.

TIMO. Jaa-a, jaa-a, sen teen, ja vahvasti, jos nimittäin hän rakastaa minua takaisin.

JUHANI. Niin, niin! Astut siis tielleni myös?

TIMO. En suinkaan, en suinkaan, ellet todenteolla voi mieltäs hillitä, mieltäs ja kieltäs. Kuitenkin pidän tuosta luntusta paljon ja tahdon myös parastani koettaa saada häntä vaimokseni.

JUHANI. Hyvä, hyvä! Mutta mitä sanoo Lauri?

LAURI. Mitä on minun tytön kanssa tekemistä?

JUHANI. Kenen puolta pidät?

LAURI. En takerru asiaan, en tuolta enkä täältä.

JUHANI. Tuleepa tästä kuitenkin soppa.

LAURI. Siihen en pistä lusikkaani minä.

JUHANI. Kaikki siis, paitsi Lauri. Pojat, pojat, Jukolan veljeskunta ja sukuni suuri! Nyt isketään, ja maa ja taivas täräjää! Nyt, kultaiset veljet, veitsi, kirves tai halko, ja yksi kaikkia vastaan ja kaikki yhtä vastaan kuin seitsemän sonnia! Olkoon menneeksi! Halko on aseeni; tuohon visapäiseen tartun minä, ja syyttäköön hän itseänsä, jonka pääkuori saa siitä päreen.—Ottakaa halkonne, pojat, ja astukaa esiin, jos on teissä miehen vastusta.

EERO. Tässä seison aseissa, vaikka vähän matalampi muita.

JUHANI. Sinä, kavun napu! Mutta kas kun huomaan taas tuon pilkallisen, tuon salaisen, tuon förpiiskatun irvistyksen naamassasi, ja näkyypä kuin tekisit vaan leikkiä koko asiasta. Mutta kyllä sinun opetan.

EERO. Mitä huolit siitä, kun vaan halkoni tekee totta?

JUHANI. Kyllä sinun opetan kohta. Ottakaa halkonne, ottakaa halkonne, pojat!

TIMO. Tässä olen minä ja minun halkoni, jos niin tarvitaan. Minä en tahdokkaan vihaa ja riitaa, mutta jos niin tarvitaan.

JUHANI. Halkos', Tuomas!

TUOMAS. Mene hiiteen halkoinesi, pöllö!

JUHANI. Istu ja pala!

SIMEONI. Hirveä, pakanallinen ja turkkilainen on tämä meteli; mutta leikistä luovun minä ja heitän naima-asiani Herran huomaan.

LAURI. Pois luovun minä.

JUHANI. Sentähden siirtykää te sivulle, siirtykää sivulle jaloista pois!—Käy halkoos, Aapo, ja kajahdelkoot Jukolan seinät pääkallojen haljetessa. Tulta ja sarvipäitä!

AAPO. Kurja on ihmis-lapsi. Kauhistunpa, Juhani, katsellessani muotoasi nyt, nähdessäni, kuinka silmäs pyörähtelee ja tukkas seisoo pystyssä kuin takkuheinä.

JUHANI. Anna seista, anna seista; se on juuri se tavallinen ja oikea jussin-tukka.

EERO. Mielinpä sitä pöllyttää hieman.

JUHANI. Sinä peukalo! Parasta, ettäs pysyt koreasti nurkassa. Pois! minun tulee sinua armo.

EERO. Vie ajoissa nurkkaan tuo hirveä leukas. Sitähän minun tulee armo; sillä se jo tutisee ja tärisee kuin kerjäläinen.

JUHANI. Katsos, kuinka tämä halko tutisee, katsos.

AAPO. Juhani!

EERO. Lyö! Luulenpa, että sataa täältä takaisin ja ehkä sataa oikein rakeita suuria kuin halkoja. Lyö tänne!

JUHANI. Kyllä.

AAPO. Et lyö, Juhani!

JUHANI. Mene tunkiolle sinä, tai ota halkos ja puolusta itseäs, pehmitänpä muutoin pääsi. Ota halkos!

AAPO. Missä on järkes?

JUHANI. Tässä visapäisessä halossa; katsos, nytpä se hiiskuu sanasen.

AAPO. Varro, veli, varro, kunnes minäkin tempaisen kouraani aseen.—Kas niin; tässä nyt seison makkarahalko kädessä. Mutta ensin pari sanaa, sinä Jukolan kristillinen veliparvi, ja sitten tapelkaamme kuin hullut sudet.—Huomatkaat: mies vihan vimmassa on verta-janoova peto, vaan ei ihminen; hän on umpisokea näkemään, mikä on oikeus ja kohtuus; ja kaikkein vähimmin voi hän vihansa vallassa suorittaa rakkauden asioita. Mutta jos nyt kuitenkin koettaisimme järjen kannalta katsella tätä seikkaa, joka saattoi veljet halkosilleen, niin luulen, että laita on näin. Tyttö ei taida meitä kaikkia rakastaa, yhtä ainoata vaan, jos hän kehenkään meistä suostuu, jonka seurassa käsi kädessä hän mielisi vaeltaa yli elon ohdakkeisen mäen. Näenpä siis parhaaksi, että käymme kaikki miehissä ja yht'aikaa hänen luoksensa ilmoittamaan vakaasti asiamme, kysyen hartaalla mielellä ja kielellä, taitaisko hän kellenkään meistä sydämmensä lahjoittaa. Jos nyt tyttö on myöntyvä, niin se meistä, jolle lankesi toivottu arpa, kiittäköön onnensa päivää, mutta toiset tyytykööt napisematta kohtaloonsa. Hän, joka jäi osattomaksi, nielköön kiusansa, toivoen, että hänkin vielä kohtaa määrätyn siippansa täällä. Jos teemme niin, niin teemme kuin miehet ja oikeat veljet. Ja silloinpa isämme ja äitimme kirkastetut haamut astuvat ulos taivaan hehkuvasta portista ja, seisten reunalla kiiltävän pilven, katselevat alas päällemme, huutain meille korkealla äänellä: »Kas niin, Juhani, kas niin, Tuomas ja Aapo, kas niin, Simeoni, Timo ja Lauri, juuri niin, minun pikku-Eeroni! Olettepa poikia, joihin mielistymme!»

JUHANI. Mies, haasteletpa, saakeli vie, kuin taivaan enkeli, eikä paljon puutu, ettet saata minua itkemään.

SIMEONI. Me kiitämme sinua, Aapo.

JUHANI. Kiitoksia vaan. Tuonne paiskaan halkoni.

TIMO. Sinne minäkin. Ja tämä riita loppui niin kuin jo alusta tahdoinkin.

SIMEONI. Aapo pitää peilin edessämme, ja siitä häntä kiittäkäämme.

EERO. Häntä kiittäkäämme, veisatkaamme oikein »Simeonin kiitosvirsi».

SIMEONI. Pilkkaa, pilkkaa ja virnistystä taas!

TIMO. Ole tekemättä pilkkaa, Eero, Jumalan sanasta, Simeonin kiitosvirrestä.

AAPO. Ah, niin nuori ja niin paatunut!

SIMEONI. Niin nuori ja niin paatunut! Eero, Eero! Niin, nyt en sano muuta, vaan huokaan sinun tähtes.

JUHANI. Ennustanpa, Eero, meidän kerran tai kaksi täytyvämme antaa sinulle oikein isän kädestä. Sillä äiti kasvatti sinua liian hempeästi.

SIMEONI. Meidän tulee häntä kurittaa, niin kauan kuin sydämensä vielä on nuoruuden norja ja taipuvainen; mutta tehkäämme se rakkaalla kädellä eikä vihan kiukussa. Vihan kuritus ajaa perkeleitä sisään, vaan ei ulos.

EERO. Kas tuossa, ja oikein rakkaasta kädestä.

SIMEONI. No tuota jumalatonta, kun nyt löi minua!

EERO. Ja vasten kuonoa. Vähemmästäkin on sappi haljennut.

JUHANI. Tuleppas tänne, poikaseni. Timo, anna tuo keppi tuolta nurkasta.

SIMEONI. Kas niin, Juhani, pidä häntä koreasti polvillasi, minä lasken housunsa alas.

EERO. Älkää helvetissä!

JUHANI. Turhaan pyristät, knääkkä.

SIMEONI. Äläppäs häntä hellitä.

JUHANI. Kas tuota kiiskiä. Mutta ethän pääse, et.

EERO. Lyökääs, te sen vietävät, niin tulen pistän nurkan alle. Teenpä totisesti tulta ja savua, tulta ja savua teen!

JUHANI. Sitä sappea! Vai pistät tulen nurkan alle? Ah sitä sappea!

SIMEONI. Herra varjele sitä sappea!

JUHANI. Keppi tänne, Timo!

TIMO. Enhän sitä löydä.

JUHANI. Sinä sokko, etkö näe sitä nurkassa tuolla?

TIMO. Ja tämäkö? koivuinen?

JUHANI. Sama juuri; saatappas se tänne.

SIMEONI. Lyö, mutta järkevästi eikä vallan voimia mukaan.

JUHANI. Kyllä minä tiedän.

LAURI. Ei yhtään iskua, sanon minä!

TUOMAS. Antakaa pojan olla!

JUHANI. Hän tarvitsee vähän saparollensa.

LAURI. Et nyt koske häneen sormellaskaan.

TUOMAS. Laske poika irti! Paikalla!

TIMO. Saakoon hän anteeksi, se Eero-poika, tämän kerran kumminkin vielä.

SIMEONI. Anteeksi, anteeksi, kunnes ohdake ja rikkaruoho voittaa nisun.

LAURI. Älä koske häneen.

AAPO. Antakaamme hänelle anteeksi; ja niin koetamme koota tulisia hiiliä hänen päänsä päälle.

JUHANI. Mene nyt ja kiitä onneas.

SIMEONI. Ja rukoile Jumalata lahjoittamaan sinulle uuden sydämmen, mielen ja kielen.

TIMO. Mutta minä menen ma'ata.

AAPO. Katselkaamme vielä yhtä pykälää.

TIMO. Ma'ata menen. Tule kanssani, Eero; mennään ma'ata ja unohdetaan tämä maailman viholaispesä, se kurja kekonen, joka sateessa höyryy ja ryöhää. Tule, Eero!

JUHANI. Mutta mikä on pykälä, jonka suoritusta tahdot?

AAPO. Jumala paratkoon! onhan laita, ettemme tunne A:takaan, aapisen ensimmäistä kirjainta, ja kuitenkin on sanantaito kristillisen kansalaisen välttämätön velvollisuus. Mutta siihen voidaan meitä pakoittaa lain mahdilla, kirkkolain mahdilla. Ja te tiedätte, mikä kruunun kone meitä vartoo ja meitä mielii temmaista hampaisinsa, ellemme itsiämme opeta kiltisti lukemaan. Jalkapuuhan meitä vartoo, veljet, musta jalkapuu, joka, ammoittaen jynkästi ympyriäisillä lävillänsä, maata röhöttää tuolla kirkon porstuassa kuin musta karju. Juuri tällä helvetin pihdillä on meitä rovastimme uhannut, ja saattaapa hän uhkauksensa toteen, ellei hän näe meiltä jokapäiväistä ahkeruutta ja harjoitusta, se on varma asia.

JUHANI. Mahdotonta oppia lukemaan.

AAPO. Ihmisten tekemänä on tämä konsti ollut ennenkin.

TUOMAS. Saispa siinä hikoilla mies.

JUHANI. Ja puhkailla. Minulla on niin kova pää!

AAPO. Mutta voimallinen tahto vie miehen läpi harmaan kiven. Käykäämme juoneen, tuottakaamme itsellemme aapiskirjat Hämeenlinnasta ja lähtekäämme lukkarille kouluun, niinkuin on rovastimme käsky. Se tehkäämme, ennen kuin viedään meitä kruunun vauhdilla.

JUHANI. Minä pelkään, että niin on tässä tehtävä, minä pelkään. Jumala armahtakoon meitä! Mutta olkoon jo huomiseksi tämä tuuma ja menkäämme levolle.

TOINEN LUKU

On tyyni syyskuun aamu. Kaste kiiltää kedolla, sumu kiiriskelee kellastuneiden lehdistöjen tutkaimilla ja haihtuu lopulta korkeuteen. Tänä aamuna ovat veljet nousneet ylös kovin äkeinä ja äänettöminä, pesneet kasvonsa, harjanneet tukkansa ja pukeutuneet pyhävaatteisinsa. Sillä tänäpänä olivat he päättäneet lähteä lukkarin luoksi kouluun.

Syövät he nyt aamuistansa Jukolan pitkän, honkaisen pöydän ääressä, ja näkyy heille maittavan ruskeat herneet, ehkei ollut heidän muotonsa iloinen, vaan kiusan karmeus väikkyi heidän kulmakarvoillansa; aatos kouluretkestä, johon heidän kohta tulee lähteä, on matkaan-saattanut tämän. Mutta atrioittuansa, eivät he kuitenkaan rientäneet heti matkaan, vaan istuivat vielä hetkeksi levähtämään. Vaiti he istuivat, ja mikä heistä alakuloisesti tuijotteli alas permantoon, mikä taasen katseli punakansista aapiskirjaansa, käännellen sen tukevia lehtiä. Pirtin eteläisen akkunan ääressä istuu Juhani, katsahdellen ylös kiviseen mäkeen ja tuuheaan männistöön, josta haamoitti muorin tönö punapielisellä ovellansa.

JUHANI. Venla tuolla astelee pitkin polkua, ja onpa hänen käymisensä nopsa.

AAPO. Ja eilen piti niin äitin kuin tyttärenkin lähtemän sukulaistensa luoksi Tikkalaan nauriita liistimään ja puolaimia poimiskelemaan, viipyäkseen siellä aina myöhään syksyyn.

JUHANI. Aina myöhään syksyyn? Minä tulen kovin levottomaksi. Kaiketi lähtevät he; mutta Tikkalassa on tänä vuonna renki, joka on pulski poika ja suuri vekkuli, ja sinne menisi pian meidän kaikkein toivo. Parastahan siis tehdä tuossa tiimassa se merkillinen temppu, tehdä kysymys, kaikkein kysymysten kysymys. Mennään siis likalta kysymään, tahtoisiko mielensä taipua ja sydämmensä syttyä.

TUOMAS. Sen katson parhaaksi minäkin.

TIMO. Niin minäkin.

JUHANI. Niin, niin! ei nyt muuta tällä erällä kuin naimaan kaikki ja yht'aikaa niinkuin pojat. Niin, niin! Herra varjele meitä! Mutta ei auta, vaan naimaan, naimaan! Nyt olemme puvussa parhaassa, pestyinä ja harjattuina; koko ulkomuotomme on kristityn ihmisen kaltainen: siisti ja niinkuin uudesta syntynyt.—Minä tulen kovin levottomaksi.—Mutta Venlan luoksi! Nyt on otollinen aika.

EERO. Ja olkoon se myös autuuden päivä.

JUHANI. Kenen autuuden päivä, kenen? Ahaa! kuinka luulet, poika?

EERO. Vaikka meidän kaikkein.

JUHANI. Toisin sanottu, että hän tulis meidän kaikkein vaimoksi.

EERO. Olkoon menneeksi.

JUHANI. Äläst.

SIMEONI. Kuinka Jumalan nimessä se olisi mahdollista?

EERO. Jumalan edessä ei ole mitään mahdotonta. Uskotaan, toivotaan ja rakastetaan kaikki yksimielisesti.

JUHANI. Vaiti, Eero! sillä nyt mennään naimaan ja samaa tietä kouluun, haarapussit olalla.

AAPO. Mutta käyttääksemme tointa kunnollisesti, olkoon meistä yksi niinkuin puheen-kannattaja tuolla mökissä.

JUHANI. Tärkeä pykälä. Mutta sinäpä juuri oletkin tähän toimeen niinkuin valettu. Sinulla on hyvät lahjat: puhees on aina herättävä tulta ja leimausta miehen povessa. Totisesti! oletpa syntynyt papiksi.

AAPO. Mitä tiedän minä? ja miksi haastelemme lahjoista? Täällä metsissä ne katoovat tietämättömyyden sumuun, haihtuvat pois kuin lirisevä puronen santaan.

JUHANI. Kova onni ei päästänyt sinua kouluun.

AAPO. Mistä olis tullut varat meidän talollemme minua kouluttaa? Muistakaa: keikkuupa siinä yksikin pussi kodon ja koulun välillä, ennenkuin saadaan poika puusäkkiin.—Mutta asiaan taasen, naima-asiaan. Olkoon niinkuin tahdotte. Minä astun esiin yhteiseksi puheenjohtajaksi ja koen haastella kuin viisas mies.

JUHANI. Käykäämme juoneen.—Herrajesta! Mutta eihän auta, vaan käykäämme juoneen täyttä päätä. Pussimme jätämme ulkopuolelle muorin mökkiä, ja Lauri, jolla ei ole tässä lähteessä yhtään nautaa, vartioitkoon niitä sioilta. Mennään nyt! ja astukaamme morsiushuoneesen aapiskirja kourassa; se antaa meille vähän niinkuin juhlallisuutta.

EERO. Liioinkin jos kukkolehden näkyviin käännämme.

JUHANI. Joko taas? Mutta kukostapa muistan sen kamoittavan unen, joka raivosi minua menneenä yönä.

SIMEONI. Kerro se; ehkä on se meille terveellinen varoitus.

JUHANI. Uneksuinpa, että oli tuolla uunin päällä kananpesä ja siinä seitsemän munaa.

SIMEONI. Jukolan seitsemän poikaa!

JUHANI. Mutta yksi munista oli hassun pikkuinen.

SIMEONI. Eero!

JUHANI. Kukko kuoli!

SIMEONI. Isämme!

JUHANI. Kana kuoli!

SIMEONI. Äitimme!

JUHANI. Sittenpä kohta kaiken maailman hiiret, rotat ja kärpät pesän kimppuun.—Mitäpä nämät elävät tarkoittaa?

SIMEONI. Syntisiä himojamme ja maailman hekumaa.

JUHANI. Kaiketi niin.—Tulivat kärpät, rotat ja hiiret ja kierittelivät ja vierittelivät, kolistelivat ja kalistelivat munia, jotka pian särkyivät, ja siitä pikkuisesta munasta leimahti kovin karvas haisu.

SIMEONI. Huomaa tämä, Eero.

JUHANI. Munat rikottiin ja hirmuinen ääni, kuin monen kosken pauhu, nyt huusi mun korvaani uunin päältä: »kaikki on rikottu, ja se rikkomus oli suuri!» Niin huudettiin, mutta rupesimmepa viimein kuitenkin kokoilemaan ja keittelemään tuota seka-melskaa, ja saimme siitä lopulta sitä niin kutsuttua munakokkoa eli munakokkelia; ja me söimme sitä vallan mieluisasti ja annoimme myöskin naapureillemme.

EERO. Hyvää unta.

JUHANI. Katkeraa, katkeraa: sinä haisit siinä kuin helvetti. Kovin katkeraa unta näin minä sinusta, poika.

EERO. Mutta minä näin sinusta oikein makeata unta; näinpä että aapiskirjan kukko muni sinulle ahkeruutesi ja viisautesi palkinnoksi aika läjän karamellia ja sokerin paloja. Sinä iloitsit kovin, maiskuttelit makeisias; annoitpa vielä minullekin.

JUHANI. Vai annoin sinullekin. Olihan se hyvinkin tehty.

EERO. »Koskas anti pahaa tekee?»

JUHANI. Ei koskaan; liioinkin jos antaisin sinulle vähän kepistä.

EERO. Miksi vaan vähän?

JUHANI. Kitas kiinni, mullikka!

TUOMAS. Tehkäät se molemmat ja lähtekäämme matkaan.

AAPO. Ottakoon kukin pussinsa ja aapisensa.

Niin läksivät he kosimaan naapurin tytärtä. Perätysten, äänettöminä he astelivat yli perunakuoppatöyrään, astelivat kivistä mäkeä ylös ja seisoivat lopulta ulkopuolella Männistön muorin mökkiä.

JUHANI. Tässä ollaan, tähän jätämme pussit; ja sinä, Lauri, istu uskollisena vartijana, kunnes palaamme morsiushuoneesta takaisin.

LAURI. Viivyttekö siellä kauankin?

JUHANI. Aina kuinka asiamme luonnistuminen vaatii.—Onko kellään sormusta?

EERO. Sitä et tarvitse.

JUHANI. Onko kellään sormusta taskussa?

TIMO. Ei minulla eikä, tietääkseni, muillakaan. Siinäpä se on: nuorenmiehen pitäisi aina käydä kiiltävä sormus plakkarissa.

JUHANI. No peijakas! Tässäpä seistään nyt. Ja eilen oli meillä reppuryssä Iisakki, jolta olisin tainnut ostaa sekä sormuksen että kaulaliinan, mutta minä sika en tuota hoksannut.

AAPO. Ne välikappaleet taidamme ostaa itsellemme jälestäpäin. Ja parasta onkin saadaksemme ensin varma tieto, tuleeko meistä kenkään ja ken meistä tulee tekemään tämän iloisen ostoksen.

JUHANI. Ken aukaisi ovea? Venlako?

TIMO. Ämmähän se oli, se kämä-leuka.

JUHANI. Venlan rukki pörrää siellä kuin iloinen sontiainen kesä-iltana, ennustaen poutaa. Mennään nyt! Missä on aapiseni?

AAPO. Kourassasi, veljeni. Olethan, Jumalan luoma, niinkuin vähän pyörässä päästäs.

JUHANI. Ei juuri hätää, veljeni. Mutta enhän ole vaan no'essa kasvoiltani?

EERO. Et suinkaan, vaan oletpa puhdas ja lämmin kuin vasta munittu muna.

JUHANI. Mennään nyt!

EERO. Vartokaa! Minä olen nuorin ja mahdan aukaista teille oven ja tulla itse viimeisenä. Astukaa sisään.

Astuivat he muorin matalaan mökkiin, Juhani edellä, silmät pöllöllään ja tukka pystyssä kuin piikkisian harjakset, ja toiset seurasivat häntä uskollisesti, vakaasti kantapäissä. Niin astuivat he sisään, ja Eero kimmautti oven heidän jälkeensä kiinni, mutta itse jäi hän ulkopuolelle, istui alas kedolle, huulilla sukkela myhäilys.

Mutta eukko, jonka huoneessa viisi veljestä nyt seisoo kosiomiehinä, on riepas ja vireä eukko; hän käyttelee elinkeinoksensa kananhoitoa ja marjannoukkimista. Suvin ja syksyin keikkuu hän ahkerasti kantoisilla ahoilla, mansikka- ja puolain-töyräillä, keikkuu ja hikoilee tyttärensä Venlan kanssa. Kauniiksi kutsuttiin neitoa. Hänen hiuksensa olivat ruosteenkarvaiset, katsanto viekas ja terävä, suu myös sulava, ehkä melkein liian leveä. Varreltansa oli hän lyhyt, mutta harteva ja palleroinen, ja vahvaksi sanottiin häntä myös. Tämän kaltainen oli veljesten lempilintu männistön suojassa.

Mutta mökin ovi kirahti, ja Juhani astui kiivaudella ulos, vihaisesti lausuen toisille, jotka vielä viipyivät sisällä: »tulkaa pois, pojat!» Ulos kävivät he viimein kaikki närkästyksen muodolla ja läksivät käyskelemään kohden kirkonkylää. Mutta koska he olivat ehtineet huoneesta noin viisikymmentä askelta, noukkasi Juhani maasta nyrkin-kokoisen kiven ja, puhisten vihasta, nakkasi hän sen vasten huoneen ovea; jyskähti mökki ja kiljahti mökissä muija, avasi oven, kiroili ja ärhenteli, heristellen nyrkkiänsä pakeneville veljille. Aapiskirja kourassa ja haarapussi olalla veljet astelivat perätysten pitkin kirkkotietä, sanaakaan vaihettamatta keskenänsä. Vihan vinhalla vauhdilla he vaelsivat: santa kihisi ja pussit keikkui; eivätkä he huomanneet, kuinka joutui tie. Äänettöminä kulkivat he kauan, kunnes Eero viimein avasi suunsa ja lausui:

EERO. Kuinka luonnistui asia?

JUHANI. Jaa-ah! kuinkahan tuo luonnistui? Tulitkos sisään kanssamme, sinä harakka, sinä variksen poikanen? Mutta etpä uskaltanut, et totisesti uskaltanutkaan. Mitä tuommoisesta variksen poikasesta? Hänen peittäisi Venla huppuun. Mutta kas, kas, kuinka paljon olenkin sinusta uneksinut. Näinhän, niinkuin nyt muistan, menneenä yönä sinusta vielä toisenkin unen. Merkillistä! Tuollahan istuit männistössä Venlan vieressä rakkaassa kiemailuksessa, koska minä teitä lähenin noin hiipistellen hiljaa. Mutta kas, kun huomasitte minun, noin mitäspä teki silloin Venla? Kätki peijakas sinun hameensa liepeisin. »Mitä olet hameeses käärinyt», kysyin minä. »Ainoastaan pienen variksen poikasen», vastasi tyttö heilakka. Hi, hi, hi! Ja eipä ollutkaan tämä unta, ei koira vieköön ollutkaan! vaan itsestänsä, omasta päästänsä tämän sepitti Juhani poika. Jaa-ah! hän ei ole juuri niin tyhmä kuin luullaan.

EERO. Merkillistä kuinka olemmekin unta uneksuneet toinen toisestamme. Minä taasen tällä lailla sinusta: Tuolla männistössä ikään seisoitte sinä ja Venla, armiaasti halaillen ja katsellen totisina ylös pilviin. Sieltähän, taivaan korkeudesta, anoitte jotakin merkkiä, niinkuin rakkautenne otollisuuden osoitteeksi. Taivas kuulteli, kuultelivat metsä, maa ja pienet lintusetkin, ja te itse syvimmässä äänettömyydessä varroitte, mitä tuosta piti tuleman. Tulipas myös lopulta eräs vanha varis, lentää kahnustaen halki tyynen ilman, ja ehdittyänsä ihan kohdallenne katsoa mulautti hän kerran alas teidän päällenne, mutta käänsi taasen pian silmänsä toisialle, levitti koipensa ja laski jotakin valkoista, joka putosi alas ja ruiskahti poikaa ja tyttöä vasten otsaa, pläiskähti vasten pläsiä vallan.—Tämä älköön suinkaan pahentako mieltäs; sillä uneksinpa niin, enkä mitään ole sepittänyt omasta päästäni.

JUHANI. Minä sinun riivatun…

Silloin karkasi hän julmistuneena kohden Eeroa, joka nopeasti pakeni vihaisen veljensä edestä. Loiskaten poikkesi hän tieltä, vilkaisi jäniksenä pitkin ahoa, mutta Juhani pötki villittynä karhuna hänen jälessänsä. Keikahtelivat pussit, tömisi heidän allansa kuiva tanner; ja kuului toisten veljesten huuto, manaten riitamiehiä malttiin ja sopuun. Mutta tielle takaisin kiirehti taasen Eero, ja riensivät toiset häntä pelastamaan hirmuisen Juhanin kynsistä, joka juoksi jo nuorimman veljensä kantapäissä.

TUOMAS. Seisahdappas koreasti, Juhani.

JUHANI. Minä hänen nykistän!

TUOMAS. Koreasti, poikaseni.

JUHANI. Istu ja pala!

AAPO. Hän palkitsi vaan kunnian kunnialla.

JUHANI. Kirottu olkoon hänen kielensä, kirottu olkoon tämä päivä! Saimmehan, Jumalan nimessä! rukkaset Venlalta. Vankosarviset kyöpelit ja korkeuden sotajoukko suuri! Eihän näe nyt silmäni syltääkään eteensä, niin on musta maa ja taivas, musta sydämmeni tähden. Istu ja pala!

SIMEONI. Älä kiroo, mies.

JUHANI. Kiroon että maailma pyörii, hajoo kuin vanha pakkoreki mastohirren alle!

SIMEONI. Mitäs tahdomme tehdä?

JUHANI. Tehdä? Ellei tämä aapiskirja olisi Jumalan sanaa, Jumalan oma kirja, niin säpäleiksi, säpäleiksi paikalla tämä kirja! Mutta kas tässä: ruokapussini mätkin mäskiksi mäkeen! Tahdotteko nähdä?

SIMEONI. Älä Herran tähden Herran lahjaa. Muisteleppas »Paimion piikaa».

JUHANI. Sydämmeni vaivassa!

SIMEONI. »Kärsimys vaivass', manna taivaass'».

JUHANI. Minä annan palttua taivaan mannalle, koska en saanut Männistön muorin Venlaa. Voi veikkoset ja sukuni suuri! Jos tietäisitte, niin tulisittepa ymmärtämään, että aatokseni jo lähes kymmenen vuotta on pyöriskellyt tässä luntussa oikein hassusti. Mutta menihän toivoni nyt, meni kuin tuhka tuuleen.

TIMO. Rukkaset saimme aamuhetkenä.

JUHANI. Joka mies!

TIMO. Ei armahdettu ketäkään, ei pienintäkään meistä. Kaikki saimme vaan.

JUHANI. Kaikki, kaikki! Mutta parempi kuitenkin niin, kuin että joku teistä toisista olis saanut hänen siipaksensa. Panisinpa, peeveli vie! nyt selkään poikaa, jolle se temppu olis tapahtunut, sen minä tekisin.

TUOMAS. Me olimme kovin mahdottomia. Sen näytti likan pilkallinen irvistys koska Aapo oli maininnut yhteisen asiamme.

JUHANI. Selkään hän tarvitsis, koko lunttu. Tehdä pilkkaa meistä! Varro, naasikka.—Parastansa koetti Aapo, sitä ei taida kieltää, mutta eihän olisi tässä auttanut itse keruupin kieli.

TIMO. Mutta jos olisimme astuneet likan eteen mustassa verka-takissa ja olisi kello pullistanut liivimme taskua kuin pulski huhta-nauris, avain vielä kilkahdellut ketjuissa ja hopeahelainen piippu ryöhännyt hampaissamme, niin olisipa, koira vie! tullut asiastamme sekä munia että poikasia.

JUHANI. Naisella ja harakalla on molemmilla yhtä kiivas halu kiiltoaineisin.—Mutta Aapo on vaiti kuin jäätynyt järvi.

AAPO. Äänellämme ei ole kaikua myrskyssä. Tai rupesko jo mielesi hurjat tuulen-kierrokset asettumaan povessasi?

JUHANI. Sydämmeni hurmeinen lammikko lainehtii vielä, lainehtii kauan.

Mutta sano kuitenkin sana.

AAPO. Kaksikin. Siis kuule nyt. Ota sydämmesi kouraan ja kuiskaa sen korvaan järjen kielellä näin: Venla ei sinusta huolinut, koska ei hän sinua rakasta, ja ettei hän sitä tee, se älköön sinua närkästyttäkö; sillä rakkauden liekin virittää taivas, vaan ei ihmisen tuumat. Kerjuutyttö rakastuu kuninkaasen, ruhtinatar rakastuu nokipoikaan aivan vimmatusti. Niin lentelee täällä ristiin rastiin rakkauden henki, ja sinä et tiedä kusta hän tulee.

TIMO. Rakkaus puhaltaa mistä hän tahtoo, sinä kuulet hänen humunsa, mutta etpä tiedä kusta hän tulee ja kuhunka hän menee. Niin kuulin usein entisen ruotumummon lauseilevan. Mutta Jumalan rakkauttapa hän silloin tarkoittikin, luulen minä.

AAPO. Sano vielä, Juhani, sydämellesi näin: ole potkittelematta! Venla teki oikein antaessaan sinulle kiellon; sillä avioliittohon ruveta ilman rakkauden ponnistusta, ei tahdo käydä päisin, vaan se mutkistelee ja tekee monasti ikuisen kiusan töitä, niinkuin, sen pahempi, nyt usein nähdään ja kuullaan. Niin, veljet, Venla ottakoon sen, joka on hänelle määrätty, me teemme samoin.

TIMO. Sen tytön, joka on tehty minun kylkiluustani, saan minä viimein, vaikka peijakas kiljuisi. Tiedänpä vielä yhden asian: miehen sydän istuu vasemmalla, mutta naisen oikealla puolella rinnassa.

JUHANI. Mutta minun sydämeni ei istu, vaan loiskii ja riehuu kuin pakana.—Oi sinä hälläkkä, sinä mustalaislunttu! miksi hylkäsit minun talonpojan, oikein savitalon pojan, vanhimman pojan?

AAPO. Siinä ei mitään ihmeteltävää. Talomme on huutavassa hukassa, ja tuo neitonen toivoo, vaikka luullakseni turhaan, pääsevänsä emännäksi paljoa parempaan taloon. Olenpa kuullut, että hyväilee häntä tuo hyväkäs Sorvarin Juhani.

JUHANI. Sinä piikkileuka Jussi! olisit nyt kintaissani, pyhkeilisinpä sinua vähän. Narrata likkaa ikuiseen häpeään!

AAPO. Niin, niin, maailma on yht'aikaa hullu ja petollinen. Venlalta ei puutu muotoa eikä Jussilta juonia. Sorvari on julkinen talo, se houkuttelee, mutta Jukola, tämä vaivaisten pesä, on perin surkeassa tilassa, ja me itse, talon seitsemän perillistä, vieläkin surkeammassa tilassa, niin ainakin maailman edessä. Ihmiset, muistellen nuoruutemme laiskaa ja usein hurjapäistäkin elämäämme, eivät taida meistä vartoa enää juuri mitään kunnollista. Ja tiedänpä, että tuskin kymmenen-vuotinen siivo ja kaikin tavoin kunniallinen käytös voisi saattaa meitä kansalaistemme silmissä täyteen ihmisarvoon taas. Niin tukala on pääseminen pahan nimen liasta, koska se kerran on tarttunut mieheen. Mutta parempihan viimeinkin nousta, kuin ijankaikkiseksi uupua viheliäisyytemme ropakkoon. Sentähden, parannusta, parannusta harrastelkaamme kaikin voimin!

JUHANI. Parannuksen tiellähän nyt ollaan. Mut tämä onneton naimaretki antoi sydämelleni iskun, josta se potee hirveästi päiviä ja viikkoja; antoi haavan.

AAPO. Haavan, haavan, totisesti; mutta aika, tiedän minä, saattaa sen haavan unohduksen rupeen ja nahkaan.—Mikä meno tuolla tiellä.

TIMO. Toukolan poikia iloinen joukko.

AAPO. Viettävätpä joutomaanantaita vallattomassa hummauksessa, suuri-kelmit.

TIMO. Ja tahtovat vahvasti meitäkin seuraansa.

JUHANI. Kiusaus lähestyy.

TIMO. Heidän on niin lysti.

JUHANI. Mutta meidän? Mikä seisoo edessä meillä? Tuhannen sarvipäätä! vartoohan meitä vaivaisia tulinen tukkajuhla.

EERO. Mikä eroitus: jänkkäillä aapistoa lukkarin ovinurkassa, tai hurraten ja laulellen viettää iloista joutomaanantaita iloisten kumppanien kanssa.

JUHANI. Eroitus on hirmuisen suuri, suuri kuin syvyyden kaivon ja taivaan välillä. Veljet, mihin astumme?

EERO. Astukaamme taivaasen vaan.

AAPO. Kaivoon, kaivoon! yltäkyllin horimaan elämän vettä. Opin, taidon ja viisauden aarnioihin tahdomme syventyä.

TUOMAS. Lukkarille, lukkarille!

JUHANI. No tallustellaan!

EERO. Kuulkaas Kissalan Aapelin klaneettia.

JUHANI. Ihanata!

TIMO. Soi kuin pää-enkelin pasuuna.

JUHANI. Koska taivaan sotajoukko ekseeraa ja marssii että poro priiskuu.

Ihanata!

TIMO. He tahtovat meitä vahvasti kanssansa.

JUHANI. Hyvin tietty. Kiusaus lähestyy meitä, lähestyy totisesti.

Veljesten näin haastellessa, läheni heitä joukko Toukolan poikia, mutta eipä juuri niin kohteliaasti ja hyväntahtoisesti kuin Jukolaiset vartoivat. Olivatpa jotenkin päissään, ja miellytti heitä nyt hieman ilvehtiä veljesten kanssa ja lauloivat heidän edessään nykyään sepitetyn laulun, jonka olivat nimittäneet: »Seitsemän miehen voima». Niinpä he, Kissalan Aapelin puhaltaissa, likenivät koulumiehiä, laulain seuraavalla tavalla:

Kiljukoon nyt kaikkein kaula,
Koska mielin virren laulaa
Voimasta seitsemän miehen.
Tähtiä kuin otavassa,
Poikia on Jukolassa,
Laiskanpulskeja jallii.
Juho pauhaa, pirtti roikkaa;
Hän on talon aika poika,
Ankara »Poika-Jussi».
Tuomas seisoo niinkuin tammi,
Koska saarnaa Aaprahammi,
Jukolan Salomon suuri.
Simeoni, liuhuparta,
Valittaa se »ihmisparka,
Syntinen, saatana, kurja».
Simeoni herneet keittää,
Timo sekaan rasvat heittää,
Patahan kuohuvaan sylkee.
Lauri-poika metsäss' häärii,
Katselevi puita väärii,
Mäyränä nummia tonkii.
Viimein tulee hännän huippu,
Pikku-Eero, liukas luikku,
Jukolan tiuskea rakki.
Siinä onpi velisarja,
Jalo niinkuin sonnikarja,
Voimalla seitsemän miehen.

Äänettöminä, vaikka purren hammasta, kuultelivat veljet tätä laulua. Mutta kun kiusaajien pilkka ei päättynyt vielä siihen, vaan sateli ivasanoja lakkaamatta, varsinkin aapiskukosta ja sen munimisesta, niin rupesi veljesten sappi paisumaan ja heidän silmänsä kävivät teräviksi, supistuivat pieniksi kuin tihkurin silmät, koska hän kannon alta mustassa korvessa katsahtaa ulos päivän valkeuteen. Mutta nyt tapahtui että Toukolaisista eräs luikkari, mennessään Juhanin ohitse, tempasi äkisti aapiskirjan hänen kädestänsä ja läksi juoksemaan kaikin voimin, mutta julmistuneena kaappasi Juhani hänen perässään. Silloin karkasivat myös toiset veljet tulisella vauhdilla pilkkaajiensa päälle, ja tappelu oli yleinen. Ensiksi moiskahtelivat korvapuustit, moiskahtelivat kahdenpuolen, mutta siitä iskivät he toinen toisensa kurkkuihin ja rupesivat—sokeasti, äheltäen—repimään, riistomaan ja huhtoen käyttelemään nyrkkiänsä. Tuimasti iskivät vastaan Toukolaiset, mutta tuimemmin vielä läimäyttelivät Jukolan miehet; ja raskaasti kuin rautanuijat putosivat veljesten rusikat heidän vihamiestensä päitä vasten. Kiiriskeltiin tomussa ja pölyssä, joka kuivalta tieltä nousi palloellen ilmaan, ja santa ja somero kahisi heidän ympärillänsä lehdistössä. Näin kesti hetken rähisevä ottelu, ja veljet, melkein jo voittajina, huusivat korkealla äänellä: »rukoiletteko, sen vietävät, armoa?»; ja kaiku pilvistä vastasi: »armoa!» Mutta kauan pinnistelivät Toukolaiset vastaan, kunnes he viimein voimattomina vaipuivat maahan. Siinä he makasivat revityillä takinliepeillä ja turpuneilla kasvoilla, niellen ahneesti raikasta ilmaa kuumaan, huokuvaan sisustaansa. Voiton miehinä seisoivat veljet, mutta näytti heidän muotonsakin että oli heille tarpeeksi taistelossa ja mieluisa heillekin nyt hetken levähdys. Varsinkin oli Eeron kanssa melskeessä pahoin menetelty; sillä vartalonsa lyhyys saattoi riitakumppanillensa suuren edun. Useinpa hän tappeluksen kestäessä pyöriskeli pienenä mäyräkoirana toisten urosten jaloissa, ja ainoastaan kerkeä apu toisilta veljiltänsä esti hänen perin runtoutumasta. Pöyrytetyllä tukalla istui hän nyt ojan äyräällä ja kokoili uusia voimia, puuskuttaen kovin.

Mutta toisten juuri lakatessa tappelemasta, lähestyi Juhani miehensä kanssa, kiskoen häntä kauluksesta ja välimmiten kiristäen häntä kurkusta. Peloittava, hirmuinen oli nyt muoto Jukolan vanhimman veljen. Viha tuiskahteli tulena hänen ainakin jotenkin pienistä silmistänsä, jotka, nyt kiukusta veripunaisina, pyörähtelivät vimmatusti hänen päässänsä; karvas hiki virtasi alas hänen poskiltansa, ja niinkuin sotaorhi hän puhalteli ja huohotteli.

JUHANI. Ha'e aapiseni, ha'e a-p-c-kirjani, paikalla! Katsos, likistänpä sinut muutoin niin että rapas lentää. Ha'e Herran tähden se punakansinen aapiseni, sinä junkkari. Katsos näin minä sinulle annan, katsos näin!

TOUKOLAINEN. Älä lyö!

JUHANI. A-p-c-kirja!

TOUKOLAINEN. Tuonnehan sen viskasin pensaasen.

JUHANI. Anna se kouraani oikein korealla kädellä, lilli-hankulla, sinä junkkari. Luuletko tässä näin vaan tanssielevasi, junkkari? Etkö sinä riivattu anna sitä punakansista aapelusta kouraani?

TOUKOLAINEN. Muserrathan kurkkuni, kurkkuni!

JUHANI. A-p-c-kirja! Herra varjelkoon meitä! A-p-c-kirja!

TOUKOLAINEN. Tässä, sinä hirveä mies.

JUHANI. Annappa sille pieni suukkonen. Niin, suutele sitä koreasti.

TOUKOLAINEN. Mitä? Suudella?

JUHANI. Oikein nätisti. Ja tee se Herran tähden, mun veljeni, jos selkäsi syhyy ja henkesi on sinulle rakas. Tee se, tee se, muutoin huutaa jo tällä hetkellä sun veresi kostoa mun päälleni, kuin ennen hurskaan Aapelin veri. Sillä sinä näet, että olen vihasta kasvoiltani musta kuin saunan tonttu. Sentähden suutele aapistani. Minä rukoilen sinua meidän molempain puolesta!—Kas niin.

TOUKOLAINEN. Oletko tyytyväinen?

JUHANI. Vallan tyytyväinen. Mene nyt ja kiitä Luojaasi, että pääsit tällä. Ja jos tuossa välimaassa, hartioittesi ja tuon päänuijas välillä, olet havaitseva joitakin jälkiä, ikäänkuin kruuvipenkin hampaista, ja varsinkin jos huomenna tunnet siellä vielä niinkuin siantaudin tapaista kankeutta, niin äläppäs juuri kovin tuota ihmettele. Niin, mene nyt. Mutta yksi sana vielä, yksi sana, veikkoseni. Kenen sepittämä on veisu, jota meidän äsken täytyi kuullella korvat pystyssä?

TOUKOLAINEN. Sitä en tiedä.

JUHANI. Sano kidastasi!

TOUKOLAINEN. Minä en tiedä.

JUHANI. No, no, kyllähän siitä aina tiedon saan. Mutta vie minulta terveisiä Kissalan Aapelille ja sano hänelle, että koska hänen kohtaan, niin soipa hänen kurkkunsa vielä kileämmin kuin

äsken hänen klaneettinsa. Mene nyt; sillä minun läsnäoloni ei ole sinulle juuri terveellistä.—Ole mököttelemättä kostosta. Varo etten saa sitä pistosta päähäni että kaapaisen perässäsi, antamaan sinulle hieman kaupan päälle.

TUOMAS. Olkoon hän jo rauhassa, kurja mies.

JUHANI. Hän on saanut köniinsä, minä takaan sen.—Mutta jättäkäämme tämä hirveästi kynnetty, tuhanteen ristiin viilletty maantiensarka. Tässä ei ole nyt hyvä viipyä: sillä tappelu maantiellä on, lain kannalta katsoen, kovin vaikea asia ja taitaa saattaa miehensä koviin kiipaleisin.

AAPO. Rientäkäämme!—Mutta sepä vasta leivotus; ja olisinpa tullut siinä höyhennetyksi ilman Simeonia; hän levitti vähän kasaa päältäni.

SIMEONI. Miksi koskimme heihin? Mutta ihminen on heikko, eikä voi hillitä vihansa ja synnin voimaa. Ah! katsellessani kuinka Tuomaan nyrkki kumoili miehiä, aattelinpa: nyt ei ole miesmurha kaukana.

TUOMAS. Löinpä kenties liian varomatta, mutta onhan jo vähemmästäkin lyöty.—Astukaamme huikeammin; päivä joutuu.

Kiivaasti he astelivat, mutta närkästys ja harmi ei tahtonut haihtua heidän kasvoiltansa, vaan kipeästi pisteli heidän sydäntänsä, koska he muistelivat Toukolan poikain herjaus-veisua. Äänetönnä asteli Juhani edellä, asteli kiukun tuimuudella, syljeskellen ja välimmiten ravistaen päätänsä. Viimein kuitenkin, kääntyen toisten puoleen, avasi hän suunsa.

JUHANI. Kenen riivatun sepittämä on tämä laulu?

EERO. Kissalan Aapelin.

AAPO. Sitä kohden uumoon minäkin; sillä hän on kiukkuinen pilkkakirves. Tekipä hän kylläkin häijynaikaisen pilkkarunon tuosta kappalaisukostamme, joka—Jumala paratkoon!—sattui hieman tahrimaan nenänsä lukukinkerillä.

TIMO. Mutta olisi minulla kortteli viinaa ja pari sanaa kuiskata Nikulan Ananian korvaan, niin kuulisimmepa piankin vaikka syllän pituisen veisun, jossa kyllä näytettäisiin mikä mies hän on tämä Aapeli. Suuri lurjus ja hunsvotti hän on; kävelee pitkin kyliä klaneetti kädessä, tekee pii'oille lapsia ja elää vanhan äitinsä niskoilla. Uuspeili koko mies.

JUHANI. Olisi lorulaulu, jonka he kutsuivat seitsemän miehen voimaksi, kotoisin hänen pääkallostansa, niin katso, koska ensiksi hänen kohtaan, vaikka kirkon-mäellä, niin pää-nahkansa nyljen tuppeen niskasta aina silmäkarvoihin asti, se olkoon sanottu.—Mutta emmekö taitaisi iskeä mieheen lain voimalla.

AAPO. Laki ei tuomitse ketään ilman ankaria todistusmiehiä.

JUHANI. Astukoon hän sitten puhdistus-valalle; ja luulenpa hänen ensin vähän arvelevan, ennen kuin viskaa sielunsa pimeyden alhoon. Mutta jos hän sen surkean tempun tekis, niin—hyvää yötä sitten, naapurini, makaa rauhassa minun puolestani.

AAPO. Mutta luulenpa, ettei laki tämänkaltaisessa seikassa päästäkkään valan-tekoon kannustettua miestä.

JUHANI. Hän saakoon sitten omasta nyrkistäni, ja onpa hänelle siitä, luulen minä, sama terveellinen karvastus kuin lain ja oikeudenkin suolasta.

SIMEONI. Mutta heittäkäämme jo tällä erällä sikseen sekä laulu että tuo pedollinen tuiskaus tiellä.—Tuossa on se tervaskanto, jonka juurella kerran karjassa käydessäni nukuin ihmeelliseen unennäköön, vaikka naukuilikin vatsassani nälkä. Olinhan olevanani taivaassa, istuin pehmeällä, helluvalla sohvallani ja edessäni höyrysi harjallinen ruokapöytä. Maittavia, kovin maittavia olivatkin ne ruuat ja niin rasvaisia. Minä söin ja join, ja pienet keruupi-pojat passasivat minua kuin mahtavata persoonaa. Kaikki oli verrattoman kaunista ja juhlallista: siinä lähellä, kultaisessa salissa, kaikui enkelien kuori, ja minä kuulin veisattavan sen uuden ja suuren virren. Niin uneksuin, ja silloinpa sain tämän kipinän rintaani, joka älköön siitä enää koskaan sammuko!

JUHANI. Se isolukija paimen-ukko, se puna-silmä, liuhaparta Tervakosken Tuomas, silloinen kumppanisi karjassa, saattoi sinun vähän kaistapäiseksi; ja siinäpä se kipinä.

SIMEONI. Niin, niin, kyllähän viimeisenä päivänä nähdään!

TUOMAS. Mutta tuossahan on kuusi, josta isämme kaatoi kerran aika ilveksen; ja olikin se hänen viimeinen ilveksensä.

TIMO. Niinpä, sen kerran perästä ei hän enää taaputtanut kotiansa takaisin, vaan kylmänä kiskottiin metsästä.

JUHANI. Potra ja huikea mies, mutta kova ja kiinteä kuin kallio poikiansa kohtaan. Harvoinpa hän kuitenkin asteli Jukolan pihoilla, vaan metsissä hän asui, ja kotona oli hiirillä elämä.

AAPO. Tosin unohti hän paljon kotonsa tuon ehkä noidutun pyyntihimonsa tähden, mutta olipa hän kuitenkin kelpo isä, ja kunnian miehenä hän kuoli. Levätköön hän rauhassa!

TIMO. Ja kaksinkerroin äitimme.

JUHANI. Siinä oli kunnon emäntä ja hurskas ihminen, vaikka ei hän lukeakkaan osannut.

SIMEONI. Kuitenkin rukoili hän polvillansa illoin ja aamuin.

JUHANI. Sen hän teki. Verraton äiti ja emäntä! Muistelenpa aina, koska asteli hän sahrojen sarvissa, jykevänä kuin jättiläis-eukko.

EERO. Oli hän oiva äiti, mutta miksi emme olleet tottelevia lapsia me, miks' emme raataneet silloin pellolla kuin seitsemän karhua? Olisipa Jukola nyt toisenmoinen. Mutta mitä ymmärsin minä silloin, pieni paita-ressu?

JUHANI. Kitas kiinni siinä! Muistanpa vielä tuon häijyn ja tiuskean käytöksesi äiti parkaa kohtaan. Mutta ainapa hän sinua armahteli, niinkuin tavallisesti sekä isä että äiti nuorimpaa lastansa; mutta kas vanhimman turkki on lakkaamatta pöllytyksessä, niinkuin tuon itsestäni parhain tiedän. Onhan, peevelissä, minua aikanani peitottu kuin hallia vaan, mutta toivonpa kaiken olleen hyväksi, Jumalan avulla.

SIMEONI. Totisesti tekee kuritus hyvää, varsinkin, jos siunaat ruoskan ja kuritat Herran nimessä.

EERO. Varsinkin jos vielä lämmität ruoskan.

SIMEONI. Minä en kuule sinun viheliäisiä kompasanojas, sinä umpisokea, sinä hempeästi kuritettu lapsi.

TIMO. »Hyvä lapsi kurittaa itse itsensä», mutta tämän tempun tahtoisin nähdä.

SIMEONI. Tässä on Sonnimäen tien-risti, tännepä asti aina kirkkotarhasta vainosi kuolleen haamu tuota ilkivaltaista Kiikalan lasimiestä, joka kulkeissansa yöllä ohi kirkon, laski, jumalaton, huikean kirouksen suustansa. Tämä olkoon teille varoitukseksi karttamaan kirous-syntiä.

JUHANI. Mutta Sonnimäen harjulla seisomme, kirkko näkyy ja tuolla loistaa lukkarin punainen puustelli kuin liekehtivä perkelten pesä! Hih! tuossahan koko helvetin herraus, tuossa se peloittava viisaus ja hirmuinen kunnia. Nyt kaikki jäseneni puutuvat ja jalkani iskevät armottomasti vastakynttä. Ah! mitä teen tällä pyövelin hetkellä, mitä teen, minä teidän kurja vanhin veljenne?

EERO. Koska olet vanhin veljemme, astele edellämme hyvillä esimerkeillä ja käänny takaisin helvetin tieltä. Minä olen valmis käymään seuraasi.

TUOMAS. Vaiti, Eero! Nyt ei askeltakaan takaisin.

JUHANI. Oi sarvipäät! Lukkarin ovi on mielestäni surman kita.

AAPO. Juuri siinä on ihmis-arvomme ja kunniamme alku.

JUHANI. Kuuma kunnia, kuuma kunnia! Voi meitä! Tuollahan näen koko lukkarin komeuden, pappilan peloittavan prameuden, ja luontoni iskee vastaan—Jumala auta meitä!—iskee vastaan. Mitä sanot, Timo?

TIMO. Vahvastihan se iskee.

AAPO. Sen uskon, mutta täällä ei tanssita aina ruusuilla ja kukkasilla.

JUHANI. Ruusuilla ja kukkasilla? Olemmeko tanssineet ruusuilla ja kukkasilla?

AAPO. Saammepa niellä täällä montakin karvasta marjaa, veikkoseni.

JUHANI. Karvasta marjaa? Emmekö jo tarpeiksi ole nielleet karvaita marjoja? Voi Aapo parka! monessa liemessä olemme jo keitetyt, monessa tuulessa on tukkamme tuiskinut. Ja minkätähden? Missä on voittomme? Tämä maailma on aika tunkiokasa, vaan ei muuta. Hiiteen lukkarit ja papit, lukukinkerit ja kirjat ja nimismiehet paperi-pakkoinensa! Mailman kiusanhenkiä kaikki! Mainitsin kirjat, mutta silloin en juuri tarkoittanut pipliaa, virsikirjaa, katkismusta ja aapista

enkä myöskään »huutavan ääntä korvessa»—se hirvittävä kirja—niitä en juuri nyt tarkoittanut. Mutta miksi synnyin tänne?

SIMEONI. Älä sadattele päiviäsi, armon-aikasi päiviä.

JUHANI. Miksi synnyin tänne, miksi synnyin?

TIMO. Tännepä synnyin kurjaksi matkamieheksi. Miksi en avannut ennen silmääni halkihuulisena jäniksen poikasena tuon näreen alla tuossa?

JUHANI. Tai minä tuona oravana, joka männyn haarukalla häntä pystyssä virskuttelee? Suruton leipänsä on käpy ja kuusen parta lämmin peittonsa sammaleisessa tuvassa.

TIMO. Eikä tarvitse hänen lukea.

JUHANI. Ei tarvitse hänen lukea!

AAPO. Jokaiselle on osansa annettu, ja ainapa »miekka miestä mukaan». Ja täällä ei auta valitus ja murhe, vaan työ ja toimi. Eteenpäin nyt vaan, mun veljeni!

TUOMAS. Eteenpäin, lukkarille, vaikka yli meren kuohuvan kurkun!

JUHANI. Mitä mietit, Eero-poika?

EERO. Mietin mennä lukkarille kouluun.

JUHANI. Hm! Mennään sitten, astutaan sitten. Ah Herran poika! Mutta laula, Timo-veljeni, laula!

TIMO. Laulanpa oravasta sammaleisessa kammiossaan.

JUHANI. Niin, niin!

TIMO.

Makeasti oravainen

Makaa sammalhuoneessansa;

Sinnepä ei Hallin hammas

Eikä metsämiehen ansa

Ehtineet milloinkaan.

Kammiostaan korkeasta

Katselee hän mailman piirii,

Taisteloa allans' monta;

Havu-oksan rauhan-viiri

Päällänsä liepoittaa.

Mikä elo onnellinen

Keinuvassa kehtolinnass'!

Siellä kiikkuu oravainen

Armaan kuusen äitinrinnass':

Metsolan kantele soi!

Siellä torkkuu heiluhäntä

Akkunalla pienoisella,

Linnut laulain taivaan alla

Saattaa hänen iltasella

Unien Kultalaan.

KOLMAS LUKU

Kaksi päivää on mennyt. Lukkarin väkituvassa pöydän ympärillä istuvat veljet, jämäten aapistoa niinkuin sanelee heille milloin lukkari itse ja milloin hänen pieni kahdeksan-vuotias tyttärensä. Niin he, aapiskirjat avattuina kourissa, harjoittelevat lukua hartaasti, hikisillä otsilla. Mutta ainoastaan viisi Jukolan poikaa nähdään istuvan penkillä pöydän takana. Missä ovat Juhani ja Timo? Tuollahan häpeänurkassa lähellä ovea he seisovat, ja heidän tukkansa, jossa äsken oli kiemarrellut lukkarin jäntevä koura, töröttää vielä korkeassa pörrössä.

Vallan vitkaa edistyi veljesten oppi, jota ei jouduttanut heidän opettajansa peloittava kiinteys, vaan päinvastoin kangisti aina enemmin heidän haluansa ja mieltänsä. Juhani ja Timo tunsivat tuskin enemmin kuin A:n; toisten taito oli kuitenkin astunut muutaman kirjaimen kauvemmas. Mutta huikean poikkeuksen heistä kaikista teki veli Eero, joka jo oli jättänyt aapiston ja harjoitteli tavaamista oikein vikkelästi.

Ilta läheni, mutta tämän päivän kuluessa eivät olleet veljet vielä maistaneet ruuan einettä. Sillä lukkari, joka oli pannut heidän eväänsä takavarikkoon, koetti nälänkin piinalla kiihoittaa heidän haluansa lukuun. Niinpä, kiukkuisen nälän likistämänä, seisoi Juhani loukossansa, ravistellen pyöreätä päätänsä, syljeskellen ja heitellen opettajansa puoleen mulkoilevia häränsilmiä. Mutta torkkuen seisoi hänen rinnallansa Timo, huolimatta maailman menosta.—Vihdoin kuitenkin pysäytti lukkari lukemisen ja lausui: »Pidättäkää nyt ja syökää, te puuhevoset, möykyttäkää kuin märehtivät pukit tarhassa. Mutta muistakaa, tämän atrian perästä ei pidä tuleman huulillenne yhtään suuruksen murenata ennen kuin aapisto on päässänne, te visa-kalloiset sonnit. Tunnin annan teille atrian-ajaksi, mutta ovesta ette käy vielä askeltakaan ulos. Katsonpa terveelliseksi pidentää arestianne aina iltaan asti, hyvin terveelliseksi. Mutta avatkaa nyt kitanne, sillä paikalla saatte eväs-laukkunne kynsiinne.» Niin hän haasteli, poistui ja lähetti piian kautta veljeksille heidän eväänsä, mutta ovi teljettiin tuikeasti.

TIMO. Missä on pussini?

LAURI. Tuossa sinun, tässä minun. Syönpä vaikka pieniä kiviä nyt.

JUHANI. Nyt ei syödä yhtään ainoata einettä!

LAURI. Mitä? Eikö syötäisi nyt?

JUHANI. Ei einettäkään!

LAURI. Sulje ennen kämmenelläsi meren kurkku.

JUHANI. Olkoot pussit koreasti rauhassa.

AAPO. Mikä on tarkoitukses?

JUHANI. Tehdä lukkarille kiusaa. Ei nyt syödä ennen kuin on nousnut huomispäivä. Vereni kiehuu, pojat, ja Keitulan tuulimyllynä pyörii pääni. Mutta kiusa vasten kiusaa!

AAPO. Sille kiusalle nauraisi ukkomme aivan sulavasti.

JUHANI. Anna hänen nauraa! Minä en syö.—Eero tavailee jo, kas, kas.—Minä en syö.

TUOMAS. En minäkään tässä, mutta Sonnimäen nummella tuolla. Siellä istun kohta kanervaisella polstarilla.

JUHANI. Oikein! Siellä, siellä kohta pyllyilemme.

EERO. Minä suostun tuumaan, pojat.

AAPO. Mitä hulluuksia taas?

JUHANI. Vankeudesta pois!

AAPO. Ymmärrys hoi!

JUHANI. Sonnimäen hongisto hoi!

EERO. Niin juuri! Ja ymmärrys vastasi: hoi.

JUHANI. Vastasi kuin poika.

AAPO. Simeoni, koeta parastas.

SIMEONI. Siivosti, veljet! Mutta sanonpa, ettei ole meistä lukumiehiksi, ja sentähden jääkööt hyvästi siinä kohdassa kaikki puuhat. Olkoon toki elämämme nuhteeton ja siivo; sillä me taidamme elää kristittyinä ihmisinä ilman luvun-taitoakin, kun vaan uskomme.

AAPO. Kaadathan sinä riivattu, vaan et nosta.

JUHANI. Simeoni haastelee oikeuden ja kohtuuden kieltä. Pois tästä, pojat; luontoni ei kestä kauemmin.

TUOMAS. Sydäntäni niristelee nähdessäni kuinka Juhania jauhetaan. Pois, pojat!

JUHANI. Päätetty asia. Mutta älä surkuttele minua, Tuomas; sillä kosto on kädessäni. Onhan minua kuranssattu, revitty kuin kravunsyöttiä, totisesti! Ja onpa taskussani aika hamppu-pivo, lukkarin rohtima hamppu-pivo. Mutta ellei se vihko kerran tukkee lukkarin kitaa, niin tapahtuu se siitä syystä, että teen tavarastani jonkunlaisen koneen ja kappaleen. Lukkarilla on kaula, jaa, hänellä on kaula; mutta enpä hiiskahdakkaan enemmin nyt.

EERO. Minä ehkä tiedän toisen ja paremman neuvon. Hius-kiemurasta, jota säilyttelet plakkarissas, kierrämme oivan ongen-siiman lukkarille lahjaksi hyvän opetuksen edestä. Mutta miksi yllytän syntiin, koska tiedän ja kaikki yksimielisesti myönnämme, että kuritus tekee sanomattoman hyvää, niinkuin veljellisesti juttelimme tiellä.

JUHANI. Eero tavailee jo. Kas kilttiä poikaa vaan.

EERO. Häpeä kyllä näin vanhan vasta tavaamista harjoitella.

JUHANI. Vanhan? Entäs meidän toisten ikä?

SIMEONI. Hän pistelee.

JUHANI. Niin, pisteletpä taas, sinä ohdake nisupellossamme, sinä katkera happamus Jukolan kristillisessä veli-taikinassa, sinä piikki-sika, piikki-porsas, sinä sammakko!

SIMEONI. Hiljaa, lukkarin tähden hiljaa!

JUHANI. Korttikaalista ulos kaikki yksimielisesti! Joka nyt vastaan pinnistää, köniinsä saa.

TUOMAS. Kaikki liriin, kaikki!

AAPO. Timo, lujamielinen veljeni, mitä sanot?

TIMO. »Ettei tule tuohesta takkia, eikä vanhasta pappia», sentähden »pillit pussiin ja pois» ja kaikki yhdestä päästä. Taidanpa kiinnittää asiani vielä yhdellä sanalla: »kahden puolen kirves hiotaan».

AAPO. Lauri, kuinka teet?

LAURI. Käyn tästä Sonnimäelle.

AAPO. Ah! vaikka kuolleet haudoistansa huutaisivat: te niskurit, te hullut miehet!

JUHANI. Ei auttais sittenkään, vaan mars, poika! Tuletko? Muutoin—Herra Kiesus!—tästä leimahtaa ja läimähtää. Tuletko?

AAPO. Minä tulen. Mutta vielä yksi sana.

TUOMAS. Ei auttaisi nyt tässä tuhannenkaan sanaa.

JUHANI. Ei vaikka jokaisella sanalla olisi tuhannen miekkaa.

EERO. Ja jokaisella miekalla tuhannen terää.

JUHANI. Tuhannen tulta-iskevää terää. Niin juuri; ei auttais sittenkään. Maarstrannista pois, Sipirjasta pois, pois hirmuisesta aarniosta kuin seitsemän luotia kanuunan kidasta! Tässäpä on sekä luoti että kanuuna, ladattu kanuuna, joka kuumenee kuumenemistaan, nyt se on tulipunainen, ja kohta paukahtaa. Voi armaat veljet ja sukulaiset ja saman äitin kantamat! te näitte kuinka hän lierutti tämän otsavihkoni etusormensa ympäri, kahmasi sitten kaikella kourallansa näin, kas tällä tavalla, ja sitten ravisti hän, että hampaat helähti. Hm!

TUOMAS. Minä näin sen ja poski-lihani pullistuivat vihasta.

EERO. Minä kuulin kuinka Juhanin hampaat helähti, näin kuinka Tuomaan poski-lihat pullistuivat, ja minä kauhistuin, mutta kiitinpä sentähden Jumalaa teidän puolestanne, muistaissani kuinka hyvää kuri kuitenkin tekee.

JUHANI. Älä, rakas veljeni, saata tuli-lunttua kanuunan vänkypannuihin, nimittäin näihin kahteen korvaani, sitä älä tee.

TUOMAS. Miksi häntä äköittelet, Eero?

JUHANI. Eero onkin lukkarin lillipoika. No hyvähän sekin, vallan hyvä. Mutta mitä pahaa olen minä tehnyt, että lukkari minua näin rääkkää? Onko se rikos, että on minulla niin kova pää? Eihän paljon puutu etten itke.

TIMO. Mitä olen minä tehnyt, koska näin riivatusti tukkaani vanutetaan? Siitäkö syystä, että on minulla se järki, jonka Jumala minulle kerran viisaudessansa antoi?

LAURI. Kolme tukkapöllyä olen minä saanut.

JUHANI. Kaikilla meillä on täältä makeita muistoja.—Ovi auki!

AAPO. Huomaa, että olemme telkien takana.

TIMO. Puskuri on päällä, vahva puskuri.

JUHANI. Kätkee kuin korsi; mutta toiseksi: onhan tuossa akkuna. Yksi huhmaus pussillani, ja kuuluupa korea helinä ja kilinä.

AAPO. Onhan pääsi jo perin pyörässä.

JUHANI. Kahden päivän pyörittämisestä, kahden päivän pyörittämisestä, veikkoni!

SIMEONI. Ei akkunaa sentähden särjetä, vaan keskustelkaamme koreasti lukkarin kanssa.

JUHANI. Mene helvettiin keskustelemaan perkeleen kanssa!—Akkuna säpäleiksi ja vankeudesta pois! »Ulos koko pataljoona!» huusi kapteeni vihoissansa.

TUOMAS. Ovi hakaan, Eero!

EERO. Niin juuri; linnan isoportti kiini pataljonan marssiessa västingin takaportista ulos.—Ha'assa on ovi.

AAPO. Minä varoitan teitä!

JUHANI. Tehty on tehty. Katsos tuossa!

AAPO. Sinä hirmuinen, julkijumalaton!

SIMEONI. Kas niin! Se on tehty! Siinähän akkuna sälähti!

JUHANI. Akkuna sälähti ja taivas välähti, kun kerran vaan keikahti

Jussin pussi! Se oli Laiska-Jaakon mälli.

SIMEONI. Meitä poloisia!

JUHANI. Tie on auki, lähdetkö liikkeille?

SIMEONI. Minä seuraan teitä, velikulta!

JUHANI. Aapo, tie on auki, lähdetkö liikkeille?

AAPO. Miksi nyrkki pystyssä, sinä hullu? Minä seuraan, seuraan! Mitähän tässä enää muuta, koska kerran on palanen kelkassamme.

JUHANI. Istu ja pala!

TUOMAS. Kaikki pussit selkään ja akkunasta ulos! Porstua tömisee.

JUHANI. Onko se lukkari? Minä sivuun häntä.

TUOMAS. Tule!

JUHANI. Se on lukkari. Minä sivuun häntä hieman.

TUOMAS. Pois! sanon minä.

JUHANI. Älä astu tielleni nyt. Minä rakastan sinua, Tuomas veljeni.

TUOMAS. En päästä sinua tekemään hirmutöitä. Riennä nyt vaan kanssani akkunasta ulos; tuollahan jo pelto-murulla kaapaisevat toiset. Tule!

JUHANI. Hellitä! Mitä pelkäät sinä hirmutöitä? Hänen otan vaan koreasti polvilleni, nostan ylös takkinsa pitkät liepeet ja nassielen häntä paljaalla kämmenelläni, ja totta on tekevä tämä kämmen. Hellitä, armas veljeni, muutoin sydämmeni halkee kuin Korkin säkkipilli. Hellitä! sinä näet kuinka pääni höyryy.

TUOMAS. Olemmepa ikuiset vihamiehet, ellet tottele minua nyt. Huomaa mitä sanoin.

JUHANI. Mennään sitten. Mutta enpä suostuisi tähän, jos en sydämestäni sinua rakastaisi.

He vaikenivat, viskasivat itsensä akkunasta mäelle ja juoksivat nopeasti yli lukkarin perunapellon. Saralla kilkahtelivat pienet kivet, multa-kokkareet lentelivät korkealle ilmaan, ja pian he katosivat tiheään lepistöön toisten jäljessä. Silloin lukkari vihan hirmuisella muodolla rynkäs sisään, heiluttaen kourassansa meren-ruokoista, jykevätä sauvaa. Korkealla, kiljuvalla äänellä huuteli hän karkureita, mutta turhaan. Ulos lepistöstä kirmasivat veljekset, juoksivat yli kivisen, kallionkieluisen tienoon, siitä halki ahtaan katajiston, siitä yli pappilan avaran, kaisla-rantaisen Neulaniemen niitun, viimein poikki lakean, kumisevan ahon, ja seisoivat santaisella tiellä, Sonnimäen kaltevan nummen alla. Ylös pitkin mukulakivistä rinnettä he astuivat ja ehdittyänsä nummen harjulle, päättivät he rakentaa itsellensä leiriä honkien juurille, kanervaiselle maalle; ja pian suitsuili heidän tuleltansa savu ylös puitten latvoille.

Korkea oli seutu, jossa veljekset majailivat. Näkyi sinne mäen takaa pappilan murros-katto, mutta mäen huipulla lukkarin punainen talo, suuri kirkonkylä, ja tuolla kuusien helmassa pitäjän kivi-kirkko, juhlallinen, komea. Näkyi vielä moniluotoinen järvi, jota viivaili itäpohjoinen, vaisusti ja liepeästi liehtoen kirkkaan taivaan alla, liehtoen yli järven, yli niittuin ja metsien, yli Sonnimäen hongiston, jonka juurilla veljekset nyt lepäsivät ja paistelivat nauriita loimottavalla nuotiolla.

JUHANI. Nyt syömme oikein kuninkaallisen atrian.

TIMO. Oikein herran-päiväisen.

JUHANI. Naudan-lihaa pussista ja nauris-hillukkoja mujusta. Ne ovat kypsiä tuossa paikassa.

Tuuli se puhaltaa ja puun-latvat taipuu,

Kultani ääni se kaukana kaikuu…

Mikä härkäpäinen tyhmyys meiltä, istua lukkarin penkillä aapinen kourassa, istua kaksi peevelillistä päivää.

EERO. Mutta kas seista sen ovi-nurkassa, sehän vasta toista.

JUHANI. Hyvä, Eeroseni, sinä viisas Eeroseni, sinä kuus-tuumainen Eeroseni, sinä napa-taatta.—Lukkarin ovi-nurkassa! Minä sinun saakelin opetan.

AAPO. Hiljaa, hiljaa, te pakanat!

TUOMAS. Istu rauhassa, Juhani, ja ole huolimatta hänen puheistansa.

JUHANI. Lakki päästäs kun syöt, sinä kokkare.

TUOMAS. Lakki päästäs, sanon minäkin.

JUHANI. Kas niin. Totella täytyy sinun; ei auta.

SIMEONI. Aina vaan nalkutusta, paljasta nalkutusta. Jumala teidän sielunne ja mielenne kerran valaiskoon!

JUHANI. Ainapa hän on kiusan kapula.

EERO. Ainapa olen kirotuissa hampaissanne »se turvikko ja peukalo, se pikkunappula Eero». Mutta senpä tähden olen sitkeä.

JUHANI. Sinä olet vihainen rakkikoira, niinkuin kuului veisussa »seitsemän miehen voima».

EERO. Purenpa takaisin ja terävästi.

JUHANI. Sinä olet karvautta täys.

AAPO. Sallipas minullekin sananen. Eero lausui jotakin, jossa luullakseni löytyi hieman totuutta. Katso: sitä karvautta, jota hän välimmiten jakelee ympärillensä, olemme kenties itse paljon keitelleet. Muistakaamme toki: kaikki olemme saman Luojan luontokappaleita.

TIMO. Vallan niin. Jos minulla on kaksi »nokkaa, toinen kuin lesti ja toinen kuin leivän puolikas», niin mitäs muiden siihen tulee? Itse mä niitä kannan. Mutta heittäkäämme jo nokat ja nakat, Luojat ja luomiset tuperin tuhkaan. Kas täältä, Juhani, saat nauriin, pehmeän kuin tuhkulaisen. Iskeppäs sen niskaan ja älä ole milläskään tuon joutavan puheista. Hän on nuori ja ymmärtämätön.—Syö, veljeni.

JUHANI. Syön kyllä.

TIMO. Nyt elämme kuin häissä vaan täällä korkealla, kaikuvalla mäellä.

JUHANI. Kuin taivaan häissä. Mutta rääkättiinpä meitä äsken vielä oikein surkeasti helvetissä tuolla alhaalla.

TIMO. »Toisinaan alaslasketaan, toisinaan ylösnostetaan» tässä maailmassa.

JUHANI. Niin on laita. Mitä sanot, veli Aapo?

AAPO. Olenpa koettanut parastani, mutta turhaan. Nyt suutun kuitenkin kerran ja heitän elomme haaksen perämelan kohtalon kouraan. Tässä istun.

JUHANI. Tässä istumme ja tuossahan makaa jalkaimme alla koko maailma. Tuolla punoittaa lukkarin talo kuin punainen kukko ja tuolla kohoo korkeuteen Herran temppelin torni.

AAPO. Senpä temppelin juurella kerran istumme häpeän mustassa puussa, istumme niskat kyyryssä, kuin seitsemän variksen-poikasta aidalla, ja kuulemme ihmisten, osoittaen sormellansa, lausuvan: tuossa istuvat Jukolan laiskat veljekset.

JUHANI. Ei koita se päivä, jona Jukolan pojat, niskat kyyryssä kuin variksen-poikaset istuvat häpeän mustassa puussa ja kuulevat ihmisten, osoittaen sormellansa, lausuvan: tuossa istuvat Jukolan laiskat veljekset. Tämä päivä ei koita, ennen menen hirteen, tai marssin aina maailman-loppuun, Heinolan pataljoonaan kivääriä keikuttelemaan. »Mitä minä huolin, veitikka nuori?» Nyt, veljet, koska olemme syöneet, niin laulamme, heläytämme että nummi tärisee.

SIMEONI. Siunataan itsemme ja nukutaan.

JUHANI. Ensin lauletaan: »Mitä minä huolin». Karastappas kurkkuas, Timo.

TIMO. Minä olen valmis.

JUHANI. Entäs Eero-poika? Olemmehan ystävät taas?

EERO. Ystävät ja veljekset.

JUHANI. Kaikki hyvin. Mutta kruuvaappas kurkkuas.

EERO. Se on jo täydessä tämmingissä.

JUHANI. Hyvä! Ja kuullelkoot nyt toiset kuinka hongisto remuaa.—Nyt pojat!

Mitä minä huolin, veitikka nuori,
Jolla on rinta kuin Tunturi-vuori?
Frallaralla rallaralla rallarallalaa!
Heinolan pokkojen uhkeaan joukkoon
Pois minä lähden, tyttöjen houkko;
Frallaralla rallaralla rallarallalaa!
Eipä mua peljätä piispa, ei pappi;
Kohta on ylläni sankarin takki.
Frallaralla rallaralla rallarallalaa!
Juokseppas, Rusko, ja pyöritä pyörää;
Keisarin knalleja karsitaan syömään.
Frallaralla rallaralla rallarallalaa!
Mitä minä huolin, veitikka nuori,
Jolla on rinta kuin Tunturin vuori?
Frallaralla rallaralla rallarallalaa!

JUHANI. Juuri niin! Kas tässähän on meidän hyvä olla.

SIMEONI. Vähemmin ääntä, vähemmin ääntä! Niinhän mekastatte kuin lekionat peikkoja.—Mutta hiljaa, hiljaa! täällä tulee ihmisiä.

JUHANI. Ihmisiä? Katso tarkemmin, niin näet suljun Mustalaisia, näet

»Rajamäen rykmentin».

Matkue, joka lähestyi, oli eräs ympärikulkeva perhe, kotoisin pienestä mökistä Rajamäen ahoilla, josta syystä maailma kutsui sitä Rajamäen rykmentiksi. Sen esimies ja isäntä on tuo kaikkein tuntema Mikko, lyhyt, mutta käpeä mies, musta vilttihattu päässä. Hän kauppailee retkillänsä pikiä ja vilkuttelee vikkelästi kuoharin terävää veistä. Harjoittelee hän myös viuluniekan virkaa, vinguttelee useinkin tuota mustan-punaista ilokonettansa tanssiloissa ja talkoo-iltojen iloissa, kastellen kaulaansa aina tarjomusta mukaan.—Mutta kiltti kuppari on hänen akkansa, Kaisa, nuuskanaamainen, tuikea eukko. Harvapa on sauna, jota hän ohi-kulkeissansa ei saattaisi savuamaan kuppasaunaksi sen paikkakunnan eukoille. Silloin hyppii Kaisan kirves, suunsa massahtelee ja nuuskainen naamansa hikoilee hirveästi, mutta paisuu myöskin tuliaispussi.—On heillä joukko lapsiakin, joka seuraa heitä heidän matkoillansa kylästä kylään, talosta taloon. Kaksi niistä käyvät jo retkensä itse, hyppelevät iloisina vanhempainsa vaiheilla pitkin tietä, milloin edellä, milloin jäljessä, mutta niitä kolmea nuorempata kuljetetaan isän ja äitin kuormana vankkureissa; ja Kaisa aina aisoissa vetää, Mikko lykkää sauvallansa perään. Kova on siinä meteli, missä Rajamäen matkue on vaeltamassa; ja olipa eräs koiran-hammas sepittänyt tästä perheestä pitkän ilveellisen veisun, kutsuttu rykmentin nimellä. Tämä oli räyhäävä joukko, joka nyt matkusti pitkin tietä Sonnimäen nummen alta kohden kirkonkylää, koska veljekset, iloisena kuin oinaat, viettivät vapauden hetkeä nummen korkealla harjulla.

JUHANI. Heisaa! terve, sinä ennenmainittu rykmentti, terve!

TIMO. »Hustote tili?» sanoi Ruotsalainen.

EERO. »Kappusivai!» sanoi Ryssä.

KAISA. Mitä tahdotte, te siellä ylhäällä?

EERO. Että muori tulee ja imee oikein tuikean sarven tämän veli Juhanin ruskeaan reisi-pakaraan.

JUHANI. Muori imee ja napsuttelee, koska faari pelaa, sehän vasta yhteen-mallaa.

MIKKO. Minä annan teille peevelin, te Jukolan sissit!

EERO. Ukko ei tahdo pelata. No laulakaamme sitten me, ja oikein huikea marssi.

JUHANI. Huikea marssi, kun astelee ohitsemme Rajamäen rykmentti. No, pojat Timo ja Eero!

Karsitaan nyt kulkemahan
  Ylös, alas mäkii,
Kuohintahan, kuppaamahan,
  Kauppoilemaan pikii.
Aisoiss' Kaisa nuuska-naama
  Itse olla tykkää,
Mikko, purren mälliänsä,
  Sauvall' perään lykkää.

JUHANI. Juuri niin! Onpa tämä vähän lystillinen laulu-remputus.

KAISA. Tietäkää, te sen vietävät siellä, että me kuljemme aina kunnialla, mutta te, te kiertelette ympäri ihmisten metsiä kuin ryövärit ja raatelevat pedot. Minä kuppaan, minä, ja teen terveyttä; Mikko kuohii, hän, ja tekee lihavia kaltteja, muhkeita härkiä ja komeoita ruunia, joilla ratsastelee kuningasten kuninkaat; se tietäkäät, te perkeleet.

JUHANI. Pari värssyä sen saarnan päälle, pojat! Timo ja Eero, reippaat pojat! Yht'aikaa!

Kaisan huulet massahtelee,
  Napsuttelee kirves;
Kreeta-muori Kaisan kynsiss'
  Juttuu hampaat irviss'.
Mutta tuolla tarhan puoless':
  Mikä pauhu? Heisaa!
Kyltät, kaltit saarnailevat,
  Pikku-porsaat veisaa.
Miksi kyltät hälisevät?

Miksi naskit kirkuu?

Katsos: läätin oven alla

Mikon veitsi vilkkuu.

JUHANI. Totisesti lystillinen laulu-remputus; sitä ei taida kieltää,

Mikko?

MIKKO. Pidä juuri kohta leipä-laukkus kiinni ja tiedä, että tässä on itse Mestari-Mikko, joka nypisti maaherran orhin puhtaan lakanan päällä, vuodattamatta yhtään ainoata veren tippaa. Ja siitäpä tempusta sai hän valtuus-kirjan, jota ei itse Rooman keisarikaan ole mies rikkomaan. Sellainen Mikko minä olen.

EERO. Oh sinä kaksinkertainen Kuohari-Mikko noita-akkasi kanssa!

KAISA. Katso etten noidu teitä susi-laumaksi kuin äijä ennen ylpeän hääjoukon.

JUHANI. Tässäpä seison vielä vanhana Jukolan-Jussina omissa housuissani, ja niinpä toivon Jumalan avulla seisovani myöskin tästälähin. Eihän siitä noita-konstistasi, muija-parka, tule enemmän kuin koska toisvuonna ennustit meille maailman loppua ja saatoit monen akan pyytämään turhaan anteeksi entistä häijyyttänsä ukoltaan.

KAISA. Kuule mitä nyt ennustan.

EERO. Ennustatpa ja toivot meille lämpöisen saunan ja sinun itsesi meitä kuppailemaan niskaan.

JUHANI. Mutta se on hullu ennustus ja toivo. Tosin ai'on kotia tullessani lämmittää saunan ja kylpeä oikein herttaisesti, mutta Aatamin-frakkia niskassani en ensinkään mieli rikkoa.

KAISA. Kuule, kuule! Tuleksi on menevä saunasi ja tuleksi tupasi myös, ja surkeassa tilassa lähdet sinä itse samoomaan metsiä, rämeitä ja soita, etsien suojaa paleltuvalle ruumiillesi. Ah! verisesti täytyy sinun vielä taistella sekä ihmisten että metsän petojen kanssa ja siitä, puuskuttaen kuin kuoleva jänis, kallistaa pensaasen tuo kirottu pääsi. Tämä kuulkaa ja muistakaa.

JUHANI. Mene helvettiin…

TUOMAS. Vaikene jo, vaikene!

SIMEONI. Sinä jumalaton, villitty!

JUHANI. Mene tulipunaiseen helvettiin! Mene lukkarille ja noidu lukkarin kurkkuun ijankaikkinen sian-tauti.

EERO. Että hän laulaa kuin Mikon kynsissä vanha torahampainen karju.

JUHANI. Niin! ja rovastille, sille ulkokullatulle, tekopyhälle, ja rikkaalle rasva- ja makkara-rovastille… Mitä määräisimme hänelle? Sanoppas, Eero.

EERO. Tapahtukoon hänelle paisti-kinkerillä niinkuin tapahtui ennen puplikaanille Oulun portilla: tulkoon hänen säkkiinsä aika kissapiirakka.

JUHANI. Niin! Paltamon kalakukko, näetkös, jossa kissa, karvainen kissa on moskana sisällä.

EERO. Ja siitä tehkööн hän seuraavana sunnuntaina rangaistus-saarnan niin vimmatun ja pohtavan että repee tuo rasvainen mahansa, repee kerran remahtaen vaan.

JUHANI. Niin! ja sitten peijakas hänen periköön, ottakoon hänen niskaansa ja lennättäköön häntä niinkuin pirun on tapana pappia lennättää.

EERO. Vieköön rikkaan miehen toveriksi sen mahtavan ja rikkaan rovastin.

JUHANI. Siinähän ovat terveiset, joita pyydämme sinun saattamaan koreasti esiin sekä lukkarille että rovastille. Ja jos kaiken tämän teet, niin saatpa sitten noitua minun itseni vaikka sudeksi, niinkuin uhkasit.

EERO. Sudeksi niin ahneeksi, että hän kerralla nielee kitaansa koko

Rajamäen rykmentin.

JUHANI. Niin! ja vielä sarvi-säkin kaupan päälle.

EERO. Vielä pikipussinkin paakelssina.

JUHANI. Niin juuri, sinä vasaran-poika!

KAISA. Kaikki hyvin! rovastin ja lukkarin pitää saaman teiltä terveisenne, ja se keitto on kupissanne kerran vielä, te kirotut! Anna heille kivestä läksiäisiksi, Mikko, anna että pääkuori aukenee.

MIKKO. Tässäpä on mukava harakan-kivi, juuri kuin käsketty.—Tuossa, te

Pelttarin pukit!—Mars, Kaisa! Nyt mennään.

JUHANI. Tuota riivattua! Nakkasi kiven, ja liki liippasi, ettei iskenyt minua otsikkoon.

EERO. Lähetetään polla takaisin.

JUHANI. Sinkauta se ukolle takaisin, että hattu kömähtää.

TUOMAS. Oleppas heittämättä, poika, jos tahdot säästää saivaristoas.

AAPO. Näethän, sinä konna, että siellä on lapsia.

JUHANI. Pidätä kives; he jo mennä kaapaisevat että nummi jymisee.

SIMEONI. Voi te ilkeen-aikaiset, te kalmukit ja koiran-kuonolaiset! Eihän enää rauhallinen matkamieskään pääse kunniallisesti ohitsemme tiellä. Voi te rosvot!

JUHANI. Minäkö, joka en vääristäisi heiltä hiuskarvaakaan? Mutta katsos koska mies on oikein uhossa ja huikeat puuskaukset toukaa läpi hänen potran ruumiinsa, niin—kylläs sen tiedät. Kaksi yötä ja päivää on poika istunut tornissa. Mutta lähetinpä lukkarille vallan uhkeita terveisiä sappeni lievitteeksi.

AAPO. Ja vielä hullumpia rovastille. Niitä terveisiä taidamme vielä katkerasti katua.

JUHANI. »Mitä minä huolin, veitikka nuori?» Elämä, nuoren miehen elämä on juuri niinkuin tämä kaikuva, kohiseva nummi. Ja tuollahan koillisessa longoittaa Impivaaran töykeä vuori ja tuolla taasen luoteisessa läikkyy kirkon-kylän järvi ja vieläpä haamoittaa tuolla muitakin järviä, tuolla ilman rannalla kuin ikuisessa kaukaisuudessa. Kolistimen kolme järveä siellä silmäni näkee.

»Ei mun auta, ei mun auta,

Täytyy mennä järveen;

Kultani on niin vihainen

Ja puhisee kuin kärme».

Tuon järven pinnallapa tuossa istuu usein lukkari-ukkomme ongen-pahla kourassa. Ah! könöttäisi hän siellä nyt ja minä olisin tuima tuulenpuuska, äkeä hirmu-myrsky kaakosta, niin tietäisinpä mitä kohden rynkäisin pauhinalla, ja pianpa puljahtelis kumossa lukkarin ruuhi.

SIMEONI. Mikä synnillinen toivotus!

JUHANI. Sen minä tekisin, ruuhen minä kumoisin että kiehuisi vellinä järven vesi.

TIMO. Suden paistiksi koko mies.

JUHANI. Suden-kuoppaan hänen syöksisin ja itse paseerailisin riemuiten reunalla.

AAPO. Kettu, kerran karhun pahan-suopa, narrasi kuoppaan kontio-kurjan. Kovin hän silloin nauroi ja käyskeli siinä ylhäällä ympäri ammottavan kuopan, haastellen pilkallisesti. Siitä astui hän ilveksen selkään, ilves vei hänen ylös korkeaan kuuseen, joka seisoi siinä lähellä. Rupesi laulamaan kettu iloissansa ja kutsumaan kokoon tuulia jokaisesta neljästä ilmasta; käski heitä soittamaan kuusen kanteletta hänen laulunsa mukaan. Tulivat pian itä, läntinen ja etelä, ja ankarasti kaikkui ja kohisi kuusi. Tuli myös voimallinen pohja, rynkäsi halki partaisen, pimeän korven, humisten ja ryskyin. Silloin kuusi pauhasi, vapisi ja kumartui syvään, murtui viimein ja kaatui kohden kuoppaa, viskaten kaatuessaan latvastansa ketun alas karhun syliin syvässä kuopassa.

TIMO. No peijakas! Mutta nyt?

JUHANI. Kylläs tuon arvaat, kuinka nyt tapahtui. Kieppasi mar' karhu oikein rotevasti kiinni ketun kamarasta ja ravisti että hampaat helähti, niinkuin teki hyvä lukkari minulle.—Mutta ymmärränpä Aapon tarkoituksen. Hän tahtoi minua muistuttaa, että joka toiselle kuoppaa kaivaa, hän putoo siihen itse. Olkoon niinkin, mutta suden-kuopan saaliiksi lukkarin soisin vaan.

TIMO. Nähdä lukkarin kuoppaan lötkähtävän, sitähän ei juuri minunkaan sydämeni vastaanlöis. Mutta en tuota ukko-rässyä sentähden kauankaan piinaisi tunkkaisessa kammiossa. Kaksi tuntia, kaksi tuntia vaan. Ja jääköön tämä tähän. Eläköön lukkari rauhassa, putoomatta edes närkästyneen sydämenikään kuoppaan. Mutta yhtä ihmettelen. Kuinka taidatte uskoa tuollaisia lorujuttuja kuin tämä ketusta ja karhusta. Voi veikkoset! eihän taida kettu edes joutaviakaan

jaaritella, sitä vähemmin kutsua vielä tykönsä maailman tuulia. Te uskotte tämän, mutta minä päätän asian puhtaaksi valheeksi.

JUHANI. Se tiedetään, ettei Timon pää ole juuri terävimpiä tässä maailmassa.

TIMO. Vaikk'ei. Mutta tällä päällä vaellan halki tämän maailman yhtä kunniallisesti kuin sinäkin taikka jokin muu, mies tai vaimo.

AAPO. Timo ei käsitä kuvausta.

JUHANI. Ei ensinkään se poika parka nyt käsitä. Mutta katsoppas jos selitän sinulle seikan. Tapaus ketusta ja karhusta on arvattavasti niistä ajoista, joina kaikki luontokappaleet ja vielä puutkin taisivat puhua, niinkuin vanhassa testamentissa kerrotaan; ja sen olen kuullut vainaalta sokea-enoltamme.

AAPO. Ethän käsitä nyt sinäkään satua ja sen tarkoitusta.

TIMO. Mutta kuitenkin »pata kattilaa soimaa; musta kylki molemmilla».

JUHANI. Mielitkö viisastella, mies? Mutta usko minua, niin kiitänpä

Jumalaa siitä, etten ole niin tyhmä kuin sinä, Timo-poloinen.

TIMO. Vaikka et ole; enpä siinä mitään vaaraa näekkään.

EERO. Tee sinä, Timo, niinkuin puplikaani ennen: lyö ainoastaan vasten rintaasi, ja saadaanpa nähdä, kumpi teistä tästä parempana miehenä kotia marssii.

JUHANI. Aih! joko sattui pikku-Eeroonkin, sinä puplikaani itse?

EERO. Sattui oikein makeasti itse puplikaanien päämieheen, tuohon pikku-Zakeukseen.

JUHANI. Minä en huoli sinun Zakeuksistas ja makeuksistas, vaan panen itseni makeasti nukkumaan. Selin tahdon teihin kääntyä ja maata kuin viholais-pesä kinoksen alla.—Mutta Jumala auta meitä! olemmehan asettuneet kamalaan paikkaan.

AAPO. Miksi niin?

JUHANI. Tuossahan tuo merkillinen, kamoittava kivi, joka antaa aina niin murheellisen vastauksen kirkonkelloin pauhinalle. Ja katsokaapas noita silmiä sitten, jotka tuijottelevat tuolta päällemme lakkaamatta. Minä kauhistun. Mennään tästä Herran nimeen!

TUOMAS. Istukaamme rauhassa.

JUHANI. Mutta metsänhaltija on tässä kova ja kiukkuinen.

AAPO. Ainoastaan heitä kohtaan, jotka kiroilevat tai osoittelevat muuta jumalattomuutta. Sentähden kavahda itses siitä. Mutta tarina noista kuvista tuolla kiven kyljessä on tapaus kaukaisista ajoista.

LAURI. Tahdotko sen kertoa meille?

AAPO. Mutta katselkaa ensin tarkemmin tuota kiveä. Siellä nä'ette niinkuin neljä kultaista, säteilevää pistettä. Ne ovat kahden rakastajan sulavat silmät, korean neidon ja uljaan nuorukaisen; ja heidän kuvansa nä'ette myös piirrettyinä kiveen. Katselkaa heitä, silmät vähän rakosilla. Siinä he istuvat yhdistettyinä hellimpään syleilykseen. Mutta alempana, nuorten jalkain juuressa makaa kymeröissään ja miekalla lävistettynä eräs vanha uros.

TIMO. Juuri niinkuin sanot.

LAURI. Jotakin sellaista luulen minäkin siellä näkeväni. Mutta kerro asia.

Seuraavan tarinan kertoi heille Aapo.

Seisoi ennen tässä lähellä eräs komea linna, ja tämän linnan herra oli rikas ja mahtava mies. Hänellä oli tytärpuoli, äititön, mutta suloinen ja kaunis kuin aamu. Neitoa rakasti eräs nuorukainen, mutta sekä nuorukaista että neitoa vihasi linnan hirmuinen isäntä, jonka sydämessä ei koskaan löytynyt lemmen sijaa. Mutta tytär rakasti myös ylevätä nuorukaista; ja he kohtasivat toisiansa usein tällä kaikuvalla nummella, ja juuri tämän kiven juurella olikin heidän yhtymyspaikkansa. Mutta saipa isä tiedon nuorten salaisesta liitosta ja lausui kerran neitosen korviin hirmuisen valan. »Tyttäreni», sanoi hän, »katso etten saavuta teitä syleilyksessä metsien yössä. Tiedä, että miekkani teidät kohta silloin yhteen-vihkii veriseen kuolemaan. Sen lupaan ja pyhästi vannon». Niin hän lausui, ja neitonen kauhistui kuultuansa valan. Ei hän kuitenkaan unohtanut sydämensä ystävää, vaan kiivaammaksi yhä kiihtyi hänen lempensä.

Oli tyyni kesä-yö; tuli aavistus immen poveen, että nuorukainen käyskeli nummella, vartoen kultastansa. Viimein, koska hän arveli kaikkein jo linnassa lepäävän syvimmässä unessa, läksi hän, käärittynä avaraan, hienoiseen huiviinsa, lemmenretkellensä, hiipi varjona ulos, katosi pian metsän kohtuun, ja liehahti kerran kasteisessa viidassa sininen liina. Mutta kaikki eivät linnassa maanneetkaan, vaan seisoipa akkunan ääressä itse linnan herra, tähtäillen neitoa, joka öisenä haamuna siirtyi pois. Silloin vyötti hän miekkansa miehustalle, tempasi käteensä keihään ja kiirehti ulos, katosi metsään neitosen jäljestä. Verta-janoova peto silloin vainosi lempeä-silmäistä karitsaa.

Mutta ylös nummelle kiirehti huohottava tyttö ja kohtasi ystävänsä siellä, harmaan kiven juurella. Siinä he seisoivat, syleillen armaasti toinen toistaan, kuiskaillen rakkauden kieltä autuaana hetkenä. Eivätpä seisoneet he enää maan pinnalla täällä, vaan heidän sielunsa käyskelivät taivaan kukkas-niituilla.—Meni niin muutama silmän-rävähdys ja rynkäsi äkisti esiin linnan hirmuinen herra, syöksi terävän keihäänsä neidon vasempaan kylkeen, että sen kärki nuorukaisen oikeasta kyljestä tunkeusi ulos, ja niin hän yhdisti heidät kuolemassa. He kallistuivat vasten kiveä, ja yhtenä virtana juoksi heidän verensä nummella, punaten kanervakukkasten posket. Siinä, teräksisen siteen yhdistäminä, he istuivat kivisellä istuimella, äänettöminä, mutta aina armaasti syleillen toinen toistaan. Ja ihanasti kuin neljä kultaista tähteä säteilivät heidän silmänsä kohden linnan valtiasta isäntää, joka kummastuen katseli ihmeellistä, tyyntä kuvausta kuoleman kidassa. Syntyi äkisti ukkosen ilma, välähteli ja jyrisi taivas, mutta väläysten sinertävässä loimossa nuorten silmät säteilivät onnen-autuaasti, kuin neljä kynttilää taivaan salissa, pyhässä ilmassa loistaa. Tätä katseli murhamies, kun korkeuden viha riehui hänen päällänsä ja ympärillään. Voimallisesti puhui hänen sielullensa nuorten ihanasti riutuvat silmät, heidän koskena juokseva verensä, puhui jyrisevä taivas. Hänen mielensä liikkui, liikkui ensimmäisen kerran, koska hän, sydämessä katumus kylmä ja musta, katseli kuolevien ihmeellisiä silmiä, jotka aina lakkaamatta paistoivat hymyten häntä vastaan. Hänen sydämensä kammostui ja vapisi, kun salamat leimahtelivat ja avaruus pauhasi, ja kaikkialta karkasivat hänen päällensä kauhistuksen henget. Ääretön vimma saavutti hänen sielunsa.

Katsoi hän vielä kerran nuoria kohden: mutta sieltäpä aina samat hohtavat silmät, vaikka jo sammuvina, katselivat hymyten häntä vastaan. Silloin löi hän käsivartensa ristiin ja rupesi, kuin jäätyneellä katseella, tuijottamaan itään päin, ja niin hän seisoi kauan mykkänä synkeässä yössä. Mutta viimein ja äkisti kohoitti hän povensa korkealle ja huusi pitkän huudon, pitkän ja peloittavan kovan, joka jylisten kiiriskeli ympäri tienoota. Seisoi hän taasen äänetönnä hetken, jona hän kuulteli tarkasti ja kauan, kunnes viimeinen kaiku hänen huudostansa oli vaiennut etäisimmän kunnaan povehen. Ja koska tämä oli tapahtunut silloin hän taasen, yhä tuijoittaen kohden itää, huusi hirmuisesti, ja kauan seuduissa kiiriskeli kaiku, jonka juoksua vuoresta vuoreen hän kuulteli tarkasti. Mutta viimein kuoli kaukainen, vapiseva ääni, leimaus lepäsi ja sammuneet olivat nuorten säteilevät silmät; ainoastaan raskas sade huokaili metsässä. Silloin, äkisti kuin unesta heräten, tempasi linnan herra miekkansa huotrasta, lävisti rintansa ja kaatui nuorten jalkain juureen. Ja leimahti taivas kerran vielä, leimahti ja jyrisi; mutta pian vallitsi taasen kaikkialla hiljaisuus.

Aamu tuli, ja nummella löydettiin kuolleet harmaan kiven juurelta; pois he kannettiin ja sija heille rinnakkain rakettiin hautaan. Mutta kivessä nähtiin sen jälkeen heidän kuvansa; ja näkyi siinä kaksi nuorta, syleillen toinen toistaan, ja heidän allansa polvillaan eräs ankara, partainen uros. Ja neljä ihmeellistä nastaa, kuin neljä kultaista tähteä, kiven kyljessä säteilee sekä yöllä että päivällä, muistuttaen rakastavain ihanasti raukenevia silmiä. Ja pitkäsen nuoli, niinkuin tarina kertoilee, piirsi, leimahtaessaan, kiveen nämät kuvat. Ja niinkuin tässä kuvauksessa, niin istuvat nuorukainen ja impi onnellisina korkeuden istuimilla; ja niinkuin uros tuossa matelee, niin entinen linnan herra paahteisessa ilmassa rangaistuksen vuoteella. Ja koska soivat tornin kellot, teroittaa hän aina tarkasti korvansa, kuullellen kaikua kivestä; mutta yhä murheellinen on helinä. Kerran toki on kivestä kuuluva ihmeellisen lempeä ja iloinen ääni, ja silloin on tullut miehen sovinnon ja pelastuksen hetki, mutta lähellä on myös kaiken maailman hetki. Ja sentähden kuultelee aina kansa erinomaisella levottomuudella kaikua kivessä, koska kellot soi. He soisivat miehen sovinnon päivän valkenevan, mutta muistelevat kauhistuen maailman tuomiohetkeä.

Tämä oli tarina, jonka Aapo kertoi veljillensä Sonnimäen nummella.

TIMO. Mutta saapa ukko hikoilla. Aina tuomiopäivään asti! Ohhoo!

SIMEONI. Sinä tomppeli, katso ettei juuri tällä hetkellä möräise tuomion torvi.

EERO. Maailman lopusta ei ole yhtään pelkoa niin kauan kuin pakanoita maan päällä löytyy. No Jumala paratkoon! tässähän on seitsemän villittyä pakanaa vallan kristikunnan helmassa. Mutta eihän niin pahaa, ettei siinä aina jotakuta hyvääkin. Olemmehan maailman pylväitä me.

JUHANI. Sinäkö maailman pylväs? Kuustuumainen.

SIMEONI. Vapisetpa, Eero, vapiset kuin perkele, kun lähestyy päivä, jota pilkkaat nyt.

TIMO. Sitä ei hän tee, sen takaan minä. Ohhoo! silloinpa on meteliä ja mullerrusta. Kaksi mullerrusta on jo ollut, kolmas on vielä tulematta; ja silloin tapahtuu se suuri autuuden merkki; silloin maailma on menevä tuhaksi ja tomuksi kuin kuiva virsu. Silloinpa karja aholla mörää ja siat kujalla kauheasti vinkuu, jos nimittäin tämä tuho on tapahtuva kesäiseen aikaan, mutta jos se talvella tapahtuu, niin karjapa silloin ometassa teiskaa ja mörää ja läätin pahnoissa sika-parat vinkuu. Silloinpa on melskettä, pojat. Ohhoo! Kaksi mullerrusta on jo ollut, kolmas on vielä tulematta, niinkuin sokea-eno sanoi.

SIMEONI. Niin, niin, muistelkaamme tätä päivää.

JUHANI. Vai'etkaa jo, veljet. Varjele Jumala! käännättehän perin nurinniskoin tässä miehen sydämmen. Nukkukaamme, nukkukaamme!

Niin he haastelivat, mutta kanssapuheensa vaikeni viimein ja uni kallisti heidät alas toisen toisensa perästä. Heistä viimeisenä istui valveillansa Simeoni, nojaten itseänsä vasten hongan pulloista juurta. Hän istui ja mietiskeli hartaasti näitä maailman viimeisiä aikoja ja tuomion suurta päivää. Ja punaisina, kosteina, liepeinä paloivat hänen silmänsä, mutta ruskea punerrus hänen karheista poskistansa paistoi kauas. Lopulta nukkui myöskin hän; ja niin he kaikki makeasti uneksuivat nuotion ääressä, joka loimotti vielä hetken, mutta vähitellen raukeni ja sammui.

Päivä hämärtyi ja hämärä sakeni yöksi; ilma oli lenseä ja paahteinen; välähteli tuolloin tällöin koillisessa taivaan alla, koska ylös kohosi tuima ukkosilma. Kotkan vauhdilla läheni se kirkonkylää, viskeli kohdustansa tulta ja sytytti äkisti pappilan riihen, joka, kuivaa olkea täynnä, leimahti pian valtaiseen tuleen. Rupesivat kellot pauhaamaan ja tuli liikettä kylään, kaikkialta kiirehti väkeä hurjalle tulelle, virtasi miestä ja naista, mutta turhaan. Peloittavasti loimotti riihi, ja veripunaiseksi muuttui taivaan kansi. Mutta ilma nyt rynkäsi kohden Sonnimäkeä, jossa veljekset makasivat sikeässä unessa; ja heidän kuorsauksistaan remahteli nummi. Nytpä hirmuinen jyräys on heidät herättävä ja silloin he säikähtävät pahemmin kuin koskaan eläissänsä. Heidän unihouriva mielensä kauhistuu, koska viipymättä pujahtaa muistoonsa synkeä tarina, kuvailukset maailman lopusta, luonnon riehuessa heidän ympärillään kolkossa yössä. Ja mikä on valoa tässä yössä, on ukkospilven salamista ja kamala haame aaltoilevasta palosta kylässä.—Nyt välähti ja vilauksessa seurasi verraton jyräys, joka paikalla herätti veljekset. Huutaen kovasti ja kirkuvalla äänellä, loiskasivat he yhtaikaa ylös maasta, ja hiukset narreillaan pystyssä kuin kahiseva kahila, ja silmät renkaina päässä, tuijottelivat he kohden toinen toistansa muutaman silmänräpäyksen.

SIMEONI. Tuomiopäivä!

JUHANI. Missä ollaan, missä ollaan?

SIMEONI. Jokos mennään?

JUHANI. Auta meitä, armo!

AAPO. Hirveätä, hirveätä!

TUOMAS. Hirveätä kyllä.

TIMO. Herra varjele meitä poika parkoja!

SIMEONI. Jopa kellot soivat!

JUHANI. Ja kivi kilisee ja tanssii! Hii, haa!

SIMEONI. »Taivaan kellot soivat!»

JUHANI. »Ja vaipuvat mun voiman'!»

SIMEONI. Ja näinkös nyt vaan mennään?

JUHANI. Auta meitä, laupeus ja armo!

AAPO. Voi kauheutta!

JUHANI. Tuomas, Tuomas, tempaise tuosta takinhännästäni kiinni! Hii, haa!

SIMEONI. Hii, haa! nyt mennään, mennään!

JUHANI. Tuomas, minun veljeni Kristuksessa!

TUOMAS. Tässä olen; mitä tahdot?

JUHANI. Rukoile!

TUOMAS. Niin, rukoile tässä.

JUHANI. Rukoile, Timo, jos taidat!

TIMO. Tahdon koettaa.

JUHANI. Tee se pian!

TIMO. O Herra, suru suuri, o Bethlehemin armoistuin!

JUHANI. Mitä sanoo Lauri?

LAURI. Enhän tiedä mitä sanon tässä kurjuudessa.

JUHANI. Kurjuus, ääretön kurjuus! Mutta luulenpa kuitenkin, ettei ole loppu juuri vielä.

SIMEONI. Oi jos annettaisiin meille armonaikaa vielä yksi päiväkin!

JUHANI. Tai yksi viikko, kallis viikko!—Mutta mitä aattelemme tästä kamoittavasta valosta ja kelloin sekavasta kaikunnasta?

AAPO. Onhan tulipalo kylässä, hyvät ihmiset.

JUHANI. Niin, Aapo, ja hätäkello moikaa.

EERO. Tulessa on pappilan riihi.

JUHANI. Menköön tuhannen riihtä kun vaan seisoo tämä matoinen maailma ja me sen seitsemän syntistä lasta. Herra auta! Uihan koko ruumiini kylmän hien virrassa.

TIMO. Eipä ilman ettei minunkin housuni vapise.

JUHANI. Verraton hetki!

SIMEONI. Näin meitä Jumala rankaisee syntiemme tähden.

JUHANI. Totta! Miksipä lauloimme tuon ilkeenaikaisen veisun Rajamäen rykmentistä?

SIMEONI. Te pilkkasitte hävyttömästi Mikkoa ja Kaisaa!

JUHANI. Ettäs sanot! Mutta Jumala siunatkoon heitä! Hän siunatkoon meitä kaikkia, kaikkia, lukkariakin!

SIMEONI. Se rukous on taivaalle otollinen.

JUHANI. Lähtekäämme tästä hirmuisesta paikasta. Tuoltahan leimuaa tänne palo kuin kadotuksen pätsi, ja tuolta kalustaa kiven kyljestä nuo silmätkin niin surkeasti päällemme. Tietäkää, että juuri Aapon kertomus niistä kissan-silmistä saattoi matkaan tämän ravistuksen selkäluissamme. Mutta lähtekäämme liesuun, ja älköön kukaan meistä unohtako pussiansa ja aapistoansa. Pois veljet! Tammistoon marssitaan Kyöstin luokse, Kyöstin luokse Herran avulla, ja siitä huomenna kotia, jos eletään. Mennään nyt!

LAURI. Mutta kohta on niskassamme roima sade ja kastummepa kuin rotat.

JUHANI. Anna kastua, anna kastua! Saatiinhan vielä armo. Mennään nyt!

He riensivät pois, astellen kiivaasti toinen-toisensa jäljestä, joutuivat pian santaiselle tielle ja teroittivat suuntansa kohden Tammiston taloa. Tulen iskussa ja jyrinässä, joka monialle kiiriskeli taivaan alla, he käyskelivät hetken, kunnes rupesi heitä valelemaan rankka sade. Silloin tuimensivat he käymisensä juoksuksi ja lähenivät »Kulomäen kuusta», joka, korkeutensa ja tuuheutensa tähden kuuluisa, seisoi juuri maantien varrella suojana monelle sateessa kulkevalle. Tämän juurelle veljekset istuivat kuuron kestäessä ja pauhatessa valtaisen kuusen; mutta koska ilma yleni, jatkoivat he kulkunsa taas. Asettuipa luonto, tuuli taukosi, pilvet pakenivat ja kelmeänä kohosi kuu metsän latvoisa ylös. Ilman kiirettä ja huolta astelivat jo veljeksetkin läiskyvällä tiellä.

TUOMAS. Olenpa usein aatellut mistä ja mitä on ukkonen, tuo leimaus ja jyrinä.

AAPO. Siitähän sanoi sokea-eno syntyvän taivaalle tämän kapinan, koska pilvilohkareitten väliin on sijoittunut kuivaa hietaa, tuulenkierrosten nostamana ylös ilmaan.

TUOMAS. Kuinkahan ollee.

JUHANI. Mutta lapsenpa mieli yhtäkin kuvailee. Kuinkaspa ennen tuonpäiväisenä paitaressuna aattelin ukkosesta minä? Jumalahan, näetkös, silloin ajeli jyritteli pitkin taivaan katuja, ja tulta iski kivinen tie ja pyörän rautainen kenkä. Hähhäh! Lapsella on lapsen mieli.

TIMO. Entäs minä? Samaan suuntaanhan tuumiskelin minäkin, koska mokomana pienenä peijakkaan peukalona kapsuttelin kujalla ukon jyskyessä, tapsuttelin, tapsuttelin paitatilkku päällä. Jumala jyrää peltoansa, aattelin minä, jyrää ja livauttelee oikein makeita iskuja sonninsuoroisella piiskallansa, ja iskuistapa noin nyt säkenöitsee pulskin ruunan pullea reisi, niinkuin muhkean hevon lautasilta näemme kipinöitä heltivän, koska sitä pyhkeilemme. Niin, olivatpa nämät mietteitä.

SIMEONI. Aattelinpa lapsena ja aattelen vielä: taivaan leimaus ja jyrinä on ilmoittava Jumalan vihaa syntisiä kohtaan maan päällä; sillä ihmisten synnit ovat suuret, lukemattomat kuin santa meressä.

JUHANI. Tosin tehdään täällä syntiä, sitä ei taida kieltää, mutta kylläpä täällä syntistäkin oikein suolassa ja pippurissa keitetään. Poikani, muisteleppas kouluretkeämme ja mitä sen kestäessä koimme. Lukkarihan meitä kynsi ja pöllytti kuin haukka; sen tunnen vielä ja puren hammasta, mun poikaseni.

Mutta kului öinen tie ja läheni Tammiston talo, johon veljekset astuivat vakaasti sisään, ja Kyösti rakensi heille oivalliset sijat. Tämä Kyösti, mies jykevä kuin hirsi, oli talon ainoa poika, mutta ei mielinyt koskaan astua isännyytensä valtaan, vaan tahtoipa hän aina oleskella oloillansa, itseksensä. Oli hän myös kerran käyskellyt kuin riiviössä pitkin kyliä, saarnaten ja huutain; ja tähän tilaan, niinkuin kerrotaan, saattoi hänen tuumaukset uskon asioissa. Ja koska hän viimein tuosta selkeni, oli hän taasen muutoin sama kuin ennenkin, mutta ei nauranut hän milloinkaan enään. Ja se kummallinen kohta myös tapahtui, että hän piti tästälähin parhaina ystävinänsä Jukolan veljeksiä, joita hän tuskin oli tuntenutkaan ennen. Tämänpä miehen luoksi nyt astuivat veljekset ottamaan kortteeriansa yöksi.

NELJÄS LUKU

Seuraavana päivänä lähenivät Jukolaiset kotoansa taas, astellen toinen toisensa jäljestä. Mutta viheliäinen oli heidän muotonsa: vaatteensa pahoin revityt, kasvonsa kirjavat mustelmista ja haavoista. Juhanilta, joka vaelsi edellä, oli vasen silmä isketty melkein umpeen, kovin olivat turpuneet Aapon huulet, Timon otsasta oli puhjennut ulos ankara sarvi, ja ontuen käyskeli Simeoni toisten perässä. Pää heiltä kaikilta oli pahoin pehmitetty; ja mikä oli käärinyt sen ympäri tyhjennetyn eväspussinsa, mikä temmaisnut mekostansa ryysyjä haavoillensa. Tällaisessa tilassa palasivat kouluretkeltänsä; ja riensivät heitä vastaan koiransa Killi ja Kiiski, iloisesti liehakoiten. Mutta veljekset eivät juuri jaksaneet osoitella hyväilystä takaisin uskollisia vartijoitansa kohtaan.

Mutta ken oli heidän kanssaan näin pahoin menetellyt? Ken oli voinut näin masentaa Jukolan vahvat veljekset? Olihan tämä Toukolaisten kostotyö. He, saatuansa tiedon Jukolaisten viipyvän Tammistossa, yhtyivät liittoon kahdenkymmenen miehen voimalla ja kätkivät itsensä tien varrelle pensastoon vartomaan vihamiehiänsä. Siinä he kauan torkkuivat ja vartoivat, kourissa jykevät aseet. Mutta viimein, koulumiesten lähetessä, karkasivat liittolaiset heidän päällensä tulisella vauhdilla, tien molemmilta puolilta he rynkäsivät päin, ja nousi hirveä seiväsleikki, jossa veljekset piestiin pahoin. Mutta ilmaiseksi eivät Toukolaisetkaan taistelosta seljinneet, vaan tunsipa monikin huimauksella veljesten nyrkkien vaikutuksen. Kaksi heistä kannettiin pyörtyneinä kotiansa: Kuninkalan Eenokki ja Kissalan Aapeli. Ja paistoi silloin Aapelin pääkallo niskasta aina otsaan asti, paistoi kuin tinakannun pohja. Julianin koura oli tehnyt tämän töykeän raivaustyön.

Mutta viimeinpä toki istuivat veljekset kotonsa avarassa tuvassa, väsyneinä kovin.

JUHANI. Kenen vuoro on lämmittää sauna?

TIMO. Onhan se minun.

JUHANI. Lämmitä se sitten että kiukaat rymisee.

TIMO. Parastani tahdon koettaa.

JUHANI. Tee se aika-mekosta, sillä haavamme tarvitsevat löylyä; totisesti! Mutta sinä, Eero, käyppäs Routiosta tuoppi viinaa, jonka hinnaksi määrään korvestamme parhaan hirren. Tuoppi viinaa!

SIMEONI. Siinähän ehkä liiaksikin.

JUHANI. Se tuskin riittää rasvoiksi seitsemälle miehelle. Onhan tässä,

Herran tieten, haavoja kuin tähtiä taivaalla; ja kovin kivistää ja

potkii tämä silmä, mutta kovemmin vielä sappi ja sydän täällä sisussa.

Mutta kaikki hyvin, kaikki hyvin! Jukolan Jussi ei ole kuollut vielä.

Ilta tuli, alakuloinen syyskuun ilta, Eero toi Routiosta viinan ja Timo saattoi sanoman, että sauna oli valmis; ja muuttui hieman leppeämmäksi veljesten äkeä mieli. Läksivät he kylpemään ja löylyä heitti Timo, paukahtelivat kiukaan mustettuneet kivet ja pilvenä kiiriskeli kuuma höyry ympäri saunaa. Kaikin voimin käytteli nyt kukin mäihäpehmeätä, ihanata lehtivihkoansa, he kylpivät ja hautelivat haavojaan, ja kauas kuului saunasta vihtain vinha mätkinä.

JUHANI. Saavatpa nyt haavamme sen turkin-polskan. Saunanlöyly, sehän sairaan ruumiin ja sielun paras lääke täällä. Mutta kirveleepä silmä kuin peeveli! No kirvele ja karvele, sitä tuimemmin annan sinulle kuumuutta niskaan. Kuinka on turpas laita, Aapo?

AAPO. Sulaapa tuo vähitellen.

JUHANI. Hutkiele ja nuiji sitä kuin Ryssä koniansa, niin kyllähän pehmiää. Mutta uutta löylyä, Timo, koska on virkas tänä iltana meitä palvella.—Kas niin, poikaseni! Annappas tulla vaan. Onpas siellä kuumaa, onpas siellä kuumaa! Sillä lailla, sinä vekama-veljeni!

LAURI. Ottaa kynsiin.

JUHANI. Saakootpa kynnet kyytinsä myös.

AAPO. Herkene jo heittämästä, poika; onpa muutoin tiemme täältä ulos joka miehen.

EERO. Kiittäkäämme häntä vähän vielä, ja olemmepa kartena pian.

JUHANI. Olkoon jo kylliksi, Timo. Äläppäs heitä enään. Älä helvetissä heitä enään!—Lähdetkö alas, Simeoni?

SIMEONI. Lähdenpä minä poloinen poika. Ja ah, jos tietäisitte miksi!

JUHANI. Sanoppas.

SIMEONI. Muistele, ihminen, kadotuksen pätsiä ja rukoile yöt ja päivät.

JUHANI. Mitä hulluja! Salli ruumiis saada jos se niin tahtoo; sillä jota kuumempi löyly, sitä parempi sen parantava vaikutus ja voima. Kylläs sen tiedät.

SIMEONI. Kenen tämä lämmin vesi tässä ämpärissä kiukaan juurella?

JUHANI. Se on minun, sanoi seppä tupaansa. Älä koske siihen.

SIMEONI. Otanpa siitä pienen lirauksen.

JUHANI. Älä, veikkonen veli-kulta, muutoin on paha. Miksi et lämmittänyt itsellesi?

TUOMAS. Mitä tuossa turhia ärhentelet? Otahan minun sangostani, Simeoni.

TIMO. Taikka minun, tuossa parven rappusen alla.

JUHANI. Ota sitten vaikka minunkin ämpäristäni, mutta jätäppäs ainakin puolet jäljelle.

LAURI. Eero! Sinä riivattu, katso etten viskaise sinua parvelta alas.

AAPO. Mitä konsteja ja koukkuja on teillä siellä nurkassa, te kaksi?

JUHANI. Mitä närinää siellä? Häh?

LAURI. Toista selkään puhaltelee.

AAPO. Siivosti vaan, Eero!

JUHANI. Heh, vihakiiski.

SIMEONI. Eero, Eero, eikö löylyn mojova kuumuuskaan tuo mieleesi helvetin tulta. Muistele Hemmolan Juhoa, muistele Hemmolan Juhoa!

JUHANI. Hänpä tautivuoteellansa näki sen tulisen järven, josta hän kerran vielä pelastettiin, ja siitä syystä, niinkuin hänelle sanottiin, että hän aina saunanparvella oli muistellut helvettiä.— Mutta päivänkö valo tuolta kiiltää läpi nurkan?

LAURI. Kirkkaan päivän.

JUHANI. O peto! sauna veisaa viimeistä värssyänsä. Sentähden olkoon isännyyteni ensimmäinen pyrkimys uusi sauna.

AAPO. Uusihan tässä kyllä tarvitaan.

JUHANI. Uusi, uusi ilman kieltoa. Saunaton talo ei käy laatuun sekä kylpemisen että emännän ja muonamiesten muijien lasten-saamisen tähden. Niin, ryöhäävä sauna, haukkuva halli, kiekuva kukko ja naukuva kissa, nehän oivan talon tunnusmerkkejä ovat. Niin, onpa sillä tekemistä ja puuhaa, joka meidän talon vastaanottaa.—Tarvittaisiinpa hieman taasen löylyä, Timo.

TIMO. Saaman pitää.

SIMEONI. Mutta muistelkaamme, että on lauvantai-ilta.

JUHANI. Ja katselkaamme ettei riipu nahkamme pian orressa kuin entisen piian. Hirvittävä tapaus!

SIMEONI. Tyttöhän ei koskaan ehtinyt saunaan toisten seurassa, vaan kuhkaili ja kahkaili siellä muiden jo maatessa. Mutta eräänä lauvantai-iltana viipyi hän tavallista kauemmin. Käytiinpä häntä etsimään; mutta mitä löyttiin hänestä? Ainoastaan nahka orressa. Ja oikeinpa mestarin tavalla oli tämä nahka nyljetty, olivatpa siinä hiukset, silmät, korvat, suu ja vielä kynnetkin jäljellä.

JUHANI. Olkoon se tapaus meille… Kas, kas, kuinka vihaisesti tuo selkäni ottaa löylyä! Niinkuin et olis saanut maistaa vihtaa sitten uuttavuotta.

LAURI. Mutta kuka oli hänen nylkenyt?

TIMO. Kuka; kysy sitä. Kukas muu kuin se…

JUHANI. Pää-ukko.

TIMO. Niin. Hän, joka käy ympäri kuin kiljuva peura.—Kauhea tapaus!

JUHANI. Pistäppäs, Timo-poika, tuo paitani tuolta orrelta kouraani.

TIMO. Ja tämäkö?

JUHANI. Noh! Eeron tilkkusta hän tarjoo tässä miehelle. Voi sinua!—Tuo keskimmäinen tuossa.

TIMO. Ja tämäkö?

JUHANI. Siinähän aikamiehen mekko. Tattis vaan.—Kauhea tapaus, sanon minäkin, mentyäni vielä äskeiseen. Mutta olkoon se meille muistimeksi, että »aatosta juhla korkein».—Nyt peskäämme itsemme puhtaiksi kuin olisimme lähteneet napamuijan nopsista kourista; ja sitten tupaan paita kainalossa, ja tulehtunut ruumis saakoon niskaansa oikein raikasta ilmaa.—Mutta luulenpa, tuo silmä-kulta kuultelee hieman.

SIMEONI. Mutta eipä kuultele tuo jalkani, vaan särkee ja mojoo kuin kiehuvassa mujussa. Mihin joudun sen kanssa, minä kurja?

EERO. Pane koreasti ma'ata tultuamme tupaan ja rukoile jalkain voidetta, ja sitten kiitä Luojaas, joka sinun tänäpänä varjeli »ettet ole jalkaas kivehen loukannut», niinkuin luemme ehtoorukouksessa.

SIMEONI. Minä en kuule sinua, minä en kuule.

EERO. Rukoile sitten korvarasvaa myös. Mutta astuppas jo liikkeille, jäätpä muutoin tänne peijakkaan saaliiksi.

SIMEONI. Korvani ovat sinua kohtaan ummessa, ummessa hengellisellä tavalla. Ymmärrä, ihminen!

EERO. Tule nyt, onpa muutoin pian nahkasi orressa, ja oikein ruumiillisella tavalla.

Alastomina ja varikuumina he astuivat saunasta tupaan; ja ruumiinsa ruskoittivat kuin päivän polttama koivun-kuori. Tultuaan sisään, istuivat he levähtämään hetkeksi, hellittäen hikeä runsaasti; ja siitä pueskelivat he vähitellen päällensä. Mutta Juhani rupesi nyt keittämään rasvoja koko haavoitetulle veljeskunnalle. Hän asetti tulelle vanhan, malmisen ja varrettoman pannun, kaatoi siihen tuopin viinaa ja viinaan sekoitti hän kaksi korttelia kruutia, korttelin tulikivi-jauhoja ja suoloja saman verran. Ja koska tämä oli kiehunut noin tunnin, nosti hän keitoksen jähtymään, ja rasva, pikimustan vellin kaltaisna, oli valmis. Haavojansa, varsinkin niitä, jotka

löytyi heidän päissään, voitelivat he tällä voiteella ja pyhkäisivät uutta, keltaruskeata tervaa päälle. Ja silloinpa kovin likistyivät heidän hampaansa yhteen ja kasvonsa mustenivat hirveästi; niin karvasteli haavoissa ankara lääke. Mutta Simeoni rakensi ehtoollisen, kantoi pöytään seitsemän reikäleipää, kuivan naudan-kontan ja harjallisen pöytyrin naurishautaa. Mutta ruoka tänä iltana ei kovin heille maistanut, vaan pianpa siirtyivät he pöydästä, riisuivat päältänsä ja painuivat alas vuoteillensa.

Yö oli pimeä ja kaikkialla vallitsi äänettömyys ja hiljaisuus. Mutta äkisti valkeni avaruus Jukolan ympärillä; sen sauna oli syttynyt tuleen. Sillä kuumaksi oli Timo lämmittänyt harmaakivisen uunin, josta seinä rupesi kytemään ja lomahti viimein liekkiin. Ja niinpä ihanassa rauhassa paloi rakennus tuhaksi, yhdenkään silmän näkemättä. Ja koska aamu koitti, löytyi Jukolan saunasta jäljellä ainoastaan muutama kytevä kekäle ja uunin hohtava raunio. Viimein, puolipäivän aikana heräsivät myös veljekset, nousivat jotenkin raittiimpina kuin menneenä iltana, pukivat päällensä ja rupesivat murkinalle, joka nyt tuntui heille makuisaksi. Kauan he atrioitsivat sanaakaan lausumatta, mutta lopulta nousi juttu tuosta jyrkeästä tapauksesta tiellä Tammiston ja Toukolan välillä.

JUHANI. Aika saunan saimme totisesti; mutta ryöväreinä he karkasivat päällemme seipäillä ja karangoilla. Mutta ah! olisi meillä myös ollut aseet kourissa ja vaara silmissämme varoilla, niin sahattaisiinpa tänäpänä Toukolan kylässä arkunlautoja, ja haudankaivajalla olis työtä. Kissalan Aapelille annoin kuitenkin osansa.

TUOMAS. Valkea, hiukseton linja juoksi hänen otsaltansa niskaan alas kuin linnunrata syksytaivaalla.

JUHANI. Sinä näit sen?

TUOMAS. Minä näin sen.

JUHANI. Hän on saanut. Mutta muut, muut, Herran Kiesus!

EERO. Heitä kostamme aina ytimiin asti.

JUHANI. Lyökäämme kaikki yksimielisesti päämme yhteen ja nouskoon siitä tuuma verrattomaan kostoon.

AAPO. Miksi tekisimme ijankaikkiset tuhot? Käykäämme lakiin ja oikeuteen, vaan ei omankäden työhön.

JUHANI. Ensimmäisen Toukolaisen, jonka saan kynsiini, syön kitaani elävältä nahkoineen ja karvoineen; siinä on laki ja oikeus.

SIMEONI. Kurja veljeni! aiotko sinä koskaan joutua taivaan perilliseksi?

JUHANI. Mitä huolin taivaasta, ellen saa nähdä Tuhkalan Matin verta ja rapaa!

SIMEONI. Voi hirmu itseäs, voi hirmu! Täytyy itkeä.

JUHANI. Itke sinä kissan kuolemasta, vaan älä minun tähteni. Hmmh!

Minäpä teen makkaroita.

TUOMAS. Tämän raatelemisen kostan minä kerran, sen lupaan ja vannon.

Susihan miestä näin menettää.

JUHANI. Villisusi. Minä vannon saman valan.

AAPO. Se kosto lankee takaisin omalle niskallemme; mutta lain tuomio rankaisee heidät ja palkitsee meidät.

JUHANI. Mutta lain kautta ei tule kärsimään heidän selkänsä näistä haavoista, joita kannamme.

AAPO. Sitä hullummin heidän kukkaronsa ja kunniansa.

SIMEONI. Pois mielestämme verinen kosto, ja turvatkaamme lakiin. Niin tahdon, vaikka mieleni kovin kamookin keräjätalon menoa ja hälinää.

JUHANI. Jos siihen tulee, niin eipä juuri kömmähdy tämä poika siinäkään paikassa. Tosin pamppailee sydän hieman, koska ensi kerran seisomme korkean-oikeuden pöydän edessä, mutta pianpa itsensä röyhistää aika-mies. Muistanpa vielä, oltuani vierasmiehenä Koivulan Kaisa-rukalle, joka etsi elatusta lapsellensa, muistanpa koska komsarjus huusi: »Juhani Juhanin-poika Jukola, Toukolan kylästä!»

TIMO. »Ja nuorempi veljensä Timoteeus!» Minähän olin siellä myös; ja saipa Kaisa lapsellensa isän että paukahti. Minähän olin vierasmiehenä myös, Juhani.

JUHANI. Olit, olit. Mutta sielläpä vasta väkeä porstua, porras ja piha täys. Porstuassapa istuin minä ja juttelin Tammiston Kyöstin kanssa, mitä ja kuinka pojan piti la'in edessä lausuman. Hartaasti juuri haastelinkin hänelle, nyppien takkinsa nappia noin, tuolla tavalla, koska komsarjus eli sudenkutsija huusi korkealla äänellä, että kyllä monen silmät ja korvat pöllähtivät pystyyn: »Juhani Juhanin poika Jukola, Toukolan kylästä!»

TIMO. »Ja nuorempi veljensä Timoteeus!» Ja saipa, koira vieköön! Kaisa lapsellensa isän.

JUHANI. Sai kyllä.

TIMO. Vaikka ei meitä valallekaan laskettu.

JUHANI. Ei laskettu; tosi; mutta vakava ja vilpitön puheemme vaikutti paljon.

TIMO. Ja nimemme on kulkenut protokollissa ja suplikaaneissa aina keisariin asti, heh!

JUHANI. Hyvin tietty.—Niin huusi komsarjus, ja silloinpa vähän hetkautti pojan sydänketoissa, mutta pianpa hän perehtyi ja lasketteli suustansa totuuden järkähtämätöntä kieltä kuin apostoli itse, huolimatta koko keräjäkunnan naurusta ja tirskunnasta.

TIMO. Niinhän keräjissä leivotetaan; ja kaikki käy hyvin. Mutta vedetäänpä siellä kuitenkin yhtäkin vetonuoraa ja yksikin vikkelä kampurajalka heitetään.

JUHANI. Tosi; mutta oikeus ja totuus kieppaisee itsellensä lopulta väkistenkin voiton monen konstin päästä.

TIMO. Monen konstin ja koukun päästä; niin kyllä, ellei itse ilminen peijakas ole asiamiehenä, joka tekee yön päiväksi ja päivän yöksi ja piimäksi mustan tervan.—Mutta yksi asia on yhtä hyvä kuin kaksikin. Miksi ei Jumala asettanut oikeuden ratkaisemista lujemmalle, ja perin pohjin lujalle perustalle täällä? Miksi vierasmiehet, vaikeat tutkinnot ja lainoppineitten koukut? Tämähän mielestäni olis suorin tie oikeuteen ja totuuteen, koska asia näkyy hämäräksi, eikä saata sitä pohtia. Koko keräjäkunta, ja itse tuomari etunenässä, astuu ulos pihalle, jossa komsarjus eli jahtivouti soittaa ankaran suurta koivutorvea, jota kutsuttaisiin keräjätorveksi; sitä hän soittaisi toitottaen muutaman kerran ja pitäen sen kitaa kohden Herran korkeutta. Mutta silloin aukenis taivas ja oikeuden enkeli ilmestyisi kaikelle kansalle, kysyen korkealla äänellä: »mitä komsarjus tahtoo», mutta häneltä kysyisi komsarjus takaisin korkealla, huutavalla äänellä: »onko kannustettu miesi viaton vai syyllinen?» Nytpä kirkastettu enkeli antaisi vastauksen, jonka

oikeutta ei kenenkään tarvitsis epäillä ja jonka mukaan tulisi miestä joko päästää Herran huomaan tai sukia oikein aika lailla. Niinpä, luulen minä, kävisi hyvin kuntoon kaikki.

JUHANI. Miksi niinkään paljon komentoa ja hunööriä? Katsokaapas kuinka minä olen tuumiskellut asiaa. Olisinpa Luojana asettanut näin: Syytetty mies vahvistakoon sanansa valalla, pyhällä valalla, ja jos hän oikein vannoo, niin lähteköön vapaana miehenä marssimaan kotiansa taas, mutta jos häntä miellyttäisi pistää suustansa valheen, niin auetkoon allansa matoinen maa ja nielköön hänen helvettiin alas. Siinähän totuuden suorin tie.

AAPO. Se keino voisi käydä päisin, mutta ehkäpä kuitenkin parhain kaikki niinkuin sen kerran asetti itse viisauden Isä.

JUHANI. Parhain. Tässä istumme revittyinä, rupisina, silmäpuolina kuin kollikissat maaliskuussa. Onko tämä herttaista? Peeveli! tämä maailma on suurin hulluus mikä löytyy auringon alla.

SIMEONI. Niin on hän asettanut, Herra, sillä hän tahtoo koetella ihmislapsen voimaa uskossa.

JUHANI. Voimaa uskossa. Hän koettelee ja kokee, mutta hänen koetustensa kautta menee sieluja siihen ijankaikkiseen saunaan niinkuin sääksiä vaan; sinne, johon en soisi kannettakaan minä, vaikka syntinen ihminen.

TUOMAS. Kova leikki on tämä elämä ja maailma. Vähänpä on kunkin toivoa niin pienestä osasta kuin Josua ja Kaaleppi kuuden sadan tuhannen miehen seassa.

JUHANI. Oikein! Mitä on siis tämä elämä? Helvetin porstua.

SIMEONI. Juhani, Juhani, malta mieles ja kieles!

JUHANI. Helvetti valmis, sanon minä, jos oikein pahan pääni päälleni otan. Minäpä täällä olen kärsivä sielu ja Toukolan pojat perkeleitä, haarut kourissa. Häijyjä henkiä ovat ihmiset meitä kohtaan.

AAPO. Astukaammepas hieman omaan poveemme. Ihmisten vihan olemme kenties suureksi osaksi itse virittäneet ja voimassa pitäneet. Muistakaamme kuinka olemme heidän naurismaissaan ja hernehuhdissaan peuhailleet, sotkeneet onkiretkillämme heidän jokirantojensa heinän, ampuneet usein heidän piirittämänsä karhut ja monta muuta sellaista temppua tehneet, huolimatta lain uhkauksista ja omantunnon äänestä.

SIMEONI. Olemmehan vihoittaneet taivaan ja maan. Useinpa ma'ata pannessani ja muistellessani nuoruutemme ilkivaltaisia töitä, pistelee aivan kipeästi kurjaa rintaani tuo omantunnon tulinen miekka, ja tuntuupa kuin kuulisin eriskummallisen kohinan kuin kaukaisen, huokailevan sateen, ja kuin synkeä ääni vielä kuiskaisi minua korvaan: »Jumalan ja ihmisten huokaus Jukolan seitsemän pojan tähden». Tuho uhkaa meitä, veljet, eikä kiillä meille onnen tähti ennen kuin on meidän ja ihmisten väli paremmalla kannalla. Miksi emme siis kävisi pyytämään anteeksi, luvaten tästälähin toisin eleskellä?

EERO. Minä itkisin, jos taitaisin. Simeoni, Simeoni! »ei paljon puutu ettet» … jaa, ei paljon puutu. »Mutta mene tällä haavalla matkaas».

SIMEONI. Niin, niin, kyllähän viimeisenä päivänä nähdään.

TIMO. Kääntyisikö minun pääni anteekspyyntöön? En usko sitä.

TUOMAS. Ei niinkauan kuin korppi on musta.

EERO. »Tuomiolle tullessamme» siis tapahtuu se toimi. Silloinhan on korppi valkea kuin lumi, niinkuin lauletaan iloisen pojan ja kultamuorin veisussa. Kernaasti minun puolestani olkoot viimeiset tuutissa, ennen kuin tässä rukoukseen rupeemme.

JUHANI. Usko minua, Simeoni, täällä ei käy kuntoon lakkaamatta katsella kuinka on sielumme laita, alati muistella tuota tulista uumentoa, perkelettä ja pieniä perkeleitä. Sellaiset aatokset joko myllertävät sekaisin miehen pään tai kietovat nuoran hänen kaulaansa.—Noita entisiä hurjapäisyyksiämme on enemmin pidettävä nuoruuden hulluutena kuin synteinä ankarimmassa tarkoituksessa. Ja toiseksi, olenpa tullut siihen uskoon ja vakuutukseen, että täytyy täällä välimmiten ummistaa silmänsä, eikä olla näkevänänsä mitä näkee ja tietävänänsä mitä tietää. Niinpä täytyy täällä miehen, jos hän tahtoo päästä eheällä turkilla elämän huhmaresta ulos.—Olkaa pöllistelemättä; tässä ei tarvita yhtään pöllistystä.—Tarkoitanpa noita pienempiä syntejä Jumalaa kohtaan, vaan ei naapuriani. Naapuri ja lähimmäinen on keikkanokka, näpäkärsä ja tarvitsee oman parhaansa yhtä hyvin kuin minäkin; mutta Jumala on pitkämielinen ja laupias mies, ja antaa viimein aina anteeksi, jos vilpittömästä sydämmestä rukoilemme. Jaa, jaa, minä tarkoitan: ei käy kuntoon aina ja joka paikassa hiuskarvan tarkkuudella vertoa omia töitämme ja pieniä tuommoisia kanaljavikkelyyksiämme Jumalan sanan ja käskyjen rinnalla, vaan parasta pysyä siinä keskivälissä. Törkeitä syntejä tulee meidän karttaa, kaikella muotoa, sanon minä, ja rukoilla silmäin voidetta, mutta niitä pienempiä, nimittäin pienempiä Jumalata kohtaan, ei aina laskea omantunnon ongennokkaan, vaan seistä siinä keskivälissä, keskivälissä.

SIMEONI. Suuri Jumala! noinhan saatana ihmistä korvaan kuiskuttelee.

TIMO. Juuri niinkuin Ollin muori viinahimossa pistää tuiskujuttuja

Mäkelän emännälle.

AAPO. Juhani lausui muutaman sanan, joita ihmeellä ja närkästyksellä kuultelin. Veli, niinkö opettaa meitä Jumalan käskyt? Niinkö opetti meitä äitimme? Ei suinkaan! Yksi seisoo Jumalan edessä tuhantena ja tuhannen yhtenä. Mitä siis leksottelet pienemmistä synneistä, mitä keskivälistä, puolustaen kahden herran palvelusta? Sanoppas, Juhani: mikä on synti?

JUHANI. Mikä on totuus? sinä Jukolan Salomoni, herra Jupisteri ja Ukko-Paavo Savosta? »Mikä on synti?» Aih! »Mikä on synti?» Kas kuinka viisaasti kysytty, merkillisen viisaasti. »Onpas siinä päätä, siinä meidän pojassa», onpa tottakin. Niin, kuka enää puhuukaan? »Mikä on synti?» Ahhah! Mikä on totuus? kysyn minä.

TUOMAS. Mitä venailet ja koukistelet, poika? Tiedä että oppi, jonka ilmoitit, on pahanhengen oppia.

JUHANI. Tahdonpa teille kertoa elävän esimerkin, joka puolustaa uskoani lujasti. Muistelkaapas entistä Kirkon-kylän nahkuria. Mies tuli kummiin aatoksiin sielustansa, synnistä ja maailman mammonasta ja rupesi paljon muuttelemaan entistä elämäänsä. Niinpä lakkasi hän äkisti ottamasta vastaan ja antamasta nahkoja sunnuntai- ja juhla-päivinä, huolimatta siitä kuinka tärkeäksi talonpoika katsoi yhden tien ja kaksi asiaa. Turhaanpa varoittelivat häntä ystävänsä, koska huomasivat työn häneltä vähenevän päivä päivältä, mutta hänen virkaveljellensä naapuritalossa ehtimiseen enenevän. Ainapa vaan vastasi hullu mies: »minun kätteni työn Jumala kylläkin siunaa, vaikka oliskin sitä vähemmin, mutta hänen, joka luulee nyt tempaavansa leivänpalan suustani, hänen pitää viimein niittämän kirousta otsansa hiestä, koska ei hän Herran sapattia kunnioita». Niin hän lausuili, kävellen töllötellen pyhäpäivinä virsikirja kourassa, silmät ympyrjäisinä päässä ja tukka pystyssä kuin Pommin Pietarin tukka. Mutta mitenkäs tuossa kävi miehen lopulta? Sen tiedämme. Tulipas piankin hänen käteensä raskain puu, kerjuusauva tuli hänen käteensä, ja hänen tieksensä kruunun pitkä sarka. Nytpä hän käyskelee kylästä kylään, kallistellen lasia, koska vaan taitaa. Kerranpa kohtasin hänen tuolla Kanamäen harjulla tien vieressä; siinä hän istui kelkkansa kaustalla, ja kovin oli päissään kurja mies. Kuinkas on laitanne, karvari? kysyin minä; »on niinkuin on», vastasi hän, kerran katsoa mulauttaen kankeasti päälleni. Mutta kysyinpä häneltä vielä: kuinkas nyt mestari oikein jaksaa?—»Jaksan niinkuin jaksan», lausui hän taasen ja läksi tiehensä, lykäten kelkkaa edellään ja loilottaen jonkunmoista hullua veisua. Siinä oli hänen loppunsa. Mutta toinen karvari? Hänpä oikein vasta rikastui ja rikkaana ja onnellisena miehenä kuolikin.

AAPO. Ahdaspäinen usko ja hengellinen ylpeys hävitti nahkurin, ja niinpä käy kaikille hänen kaimoillensa. Kuinka hyväänsä, mutta sun oppis on väärää oppia ja uskoa.

SIMEONI. Väärät profeetat ja viimeiset maailman ajat.

TIMO. Hän tahtoisi kiusata meitä Turkkilaisten uskoon. Mutta etpä järkähdytä minua; sillä minä olen vissi ja luja, vissi ja luja kuin kirveen silmä.

JUHANI. Annappas, Tuomas, tuo leivänpuolikas tuolta pöydän päästä.—»Väärät profeetat». En kiusaa ketään syntiin ja vääryyteen, ja itse en varastaisi naskaliakaan suutarilta enkä neulan silmää kraatalilta. Mutta sydämeni kipenöitsee, koska tarkoitukseni aina kierretään pahimmaksi, tehdään pikimustaksi, vaikka mustanruskea karva olisi jo kylliksi.

AAPO. Haastelitpa niin selvästi, harkitsit asian niin pykälästä pykälään ja haarasta haaraan, ettei tainnut sitä väärin ymmärtää.

TIMO. Pääni panen pantiksi, että hän tahtoi saattaa meitä Turkkilaisten uskoon.

SIMEONI. Jumala armahtakoon häntä!

JUHANI. Kitanne kiinni, ja paikalla! Jumalaa minun tähteni rukoilla, nuhdella minua kuin laimeasilmäinen pappi, se ei käy kuntoon. Sillä minulla on juuri tarpeeksi järkeä, vaikken olekkaan vallan paljasta viisautta kuin esimerkiksi tuo meidän Aapomme.

AAPO. Jumala paratkoon! enhän ole tarpeeksikaan viisas.

JUHANI. Paljasta viisautta, paljasta viisautta! Ja pidä leipäläpes kiinni, saatpa muutoin tästä konttaluusta vasten kuonoas ja vähän paremmin kuin eilen. Sen sanon ja taukoon syömästä, koska säkkini on täys.

TIMO. Takaanpa, että olemme jo kuin kiiliäinen joka mies.

EERO. Mutta miksi en näe saunaa?

JUHANI. Mitä tuommoinen lyhyt aidantakuinen?—Mutta—onhan sauna mennyt helvettiin!

EERO. Ei, vaan taivaan korkeuteen tulisissa vaunuissa.

JUHANI. Olisiko se palanut?

EERO. Mistä minä tiedän, ja mitä on minun sen kanssa tekemistä? Se on

Jukolan isännän sauna, vaan ei minun.

JUHANI. Ottipa Eeronkin ruumis löylyä eilen illalla, ellen väärin muista. Niin, niin, kaikki aina vaan isännän hartioille, sen mä luulen. Mutta käykäämme katsomaan. Missä on lakkini? Käykäämme katsomaan, veljet. Minä tiedän että saunamme on tuhkana.

Läksivät katsomaan kuinka oli saunan laita. Siitä näkyi enään jäljellä ainoastaan musta kiuvas ja savuava aherrus. Ja hävityksen kuvausta katselivat veljekset hetken kiusallisella mielellä, ja palasivat viimein pirttiinsä takaisin. Viimeisenä asteli Juhani, kourassa kaksi rauta-sarantoa, jotka hän vihaisesti viskasi pöydälle.

JUHANI. Niin, Jukolan talo on nyt saunaton.

EERO. »Ja saunaton talo ei käy laatuun», sanoi Juhani.

JUHANI. Kuumaksi lämmitti Timo sen rakkaan uunin ja tuhaksi meni armaat, nokiset orret ja seinät, joiden suojassa kaikki olimme astuneet maailman valkeuteen. Timo kuumensi uunin ankarasti, sanon minä.

TIMO. Käskysi mukaan, käskysi mukaan; kyllä sen tiedät.

JUHANI. Minä annan peeveliä käskyillesi, vaan että olemme saunattomia miehiä, ja tämä on kiusattava asia; huoneenrakennus ei lisää leipää.

AAPO. Kiusattava asia; mutta sauna oli kuitenkin vanha, nurkat reikiä täynnä; ja itsehän päätit eilen piankin rakentaa uuden.

JUHANI. Tosin oli se vanha ja sen hirret haudotut aina ytimeen asti, mutta olishan tuo vielä ritkunut tuossa vuoden tai kaksi. Talolla ei ole vielä voimia menettää saunojen rakennukseen; pellot, pellot ovat tässä ensiksi kynsiin otettavat.

TUOMAS. Jääpä sinulta pellot niinkuin mennä kesänä huikea Aroniittu, jonka muhkean heinän annoimme lakastua ilman yhtään ainoata viikatteen sivallusta. Mutta oma tahtos. Ainapa, koska muistuttelin sinua sen niittämisestä, vastasit tuohon: »emmehän lähde juuri vielä; heinä kasvaa vielä että rotisee».

JUHANI. Se on mennyt asia eikä parane siitä että sitä leksottelet. Aroniittu kasvaa sitä uhkeammin tulevana kesänä.—Mutta kuka on mies, joka astelee kohden taloamme tuolla pellolla?

TUOMAS. Lautamies Mäkelä. Mitä tahtoo mies?

JUHANI. Nyt peijakas on irti. Kruunun nimessä hän tulee, ja tuon kirotun tappeluksen tähden Toukolaisten kanssa.

AAPO. Jälkimmäisessä ottelossa on laki puolellamme, mutta edellisessä katsokaamme eteemme. Sallikaat minun tehdä hänelle asiasta selko.

JUHANI. Mutta minä, veljeksistä vanhin, tahdon myöskin sanavaltaa, koska yhteinen etu on puheena.

AAPO. Mutta katso, ettet haastele itsiämme säkkiin, jos täytyisi meidän niinkuin vähän mutkistella.

JUHANI. Kyllä minä tiedän.

Sisään astui Mäkelä, oiva ja suopeamielinen lautamies. Kuitenkin tuli hän ajaen toista asiaa, kuin sitä, jota veljekset arvelivat.

MÄKELÄ. Päivää!

VELJEKSET. Päivää!

MÄKELÄ. Mitä hirveyksiä näen minä? Pojat, kuinka on laitanne? Revittyinä, sinimarjoissa, ruvessa ja ryysyt päässä! Voi teitä viheliäisiä!

JUHANI. »Kyllä koira haavansa nuolee», mutta katsokoot sudet itsensä.

Tästäkö syystä seisotte huoneessamme nyt?

MÄKELÄ. Mitäpä tiesin minä tästä? Mutta veljeksetkö raatelevat toinen toistansa tällä tavalla! Hävetkäät!

JUHANI. Te erehdytte, Mäkelä. Veljekset ovat kohdelleet toinen toistansa kuin enkelit; tämä on naapurien työ.

MÄKELÄ. Kuka on sitten tämän tehnyt?

JUHANI. Hyvät naapurit. Mutta saanko kysyä mistä syystä olette käynyt meitä tervehtimään?

MÄKELÄ. Tuikeasta syystä. Pojat, pojat! onpa nyt edessänne tuhon päivä.

JUHANI. Millinen on tämä päivä?

MÄKELÄ. Häpeän päivä.

JUHANI. Koska se nousee?

MÄKELÄ. Provastilta olen saanut tuiman käskyn, saattaakseni teitä tulevana sunnuntaina kirkolle.

JUHANI. Mitä tahtoo hän meistä kirkolla?

MÄKELÄ. Istuttaa teitä jalkapuuhun; suoraan sanottu.

JUHANI. Mistä syystä?

MÄKELÄ. Hänellä on monta syytä.—Te hurjat ja hullut! särjitte lukkarin akkunan ja karkasitte häneltä kuin sudet!

JUHANI. Meitä lukkari raateli kuin villisusi.

MÄKELÄ. Mutta mitä on provasti teille tehnyt?

JUHANI. Ei kirpun kipeätä.

MÄKELÄ. Ja kuitenkin olette häntä pilkanneet ja häväisneet tuon avosuisen, hävyttömän Kuppa-Kaisan kautta. Lähetitte Rajamäen kauheata rykmenttiä myöten sikamaisimpia, oikein konnan lauseita terveisinä ylhäiselle miehelle ja seurakuntamme paimenelle, sepä verrattoman julkea rohkeus!

JUHANI. »Kyllä se on totta, mutta se todistettakoon», sanoi Kakkisten

Jaakko, mutta niin en sano minä.

MÄKELÄ. Mutta nyt, tietäkäät, että teitä provastimme ankarin kosto kohtaa. Nyt on hän teille armoton mies.

AAPO. Istukaat, Mäkelä, niin keskustelemme asiaa vähän laveammalta ja syvemmältä.—Katsokaapas tätä paikkaa: taitaisko provasti kruuvata meitä jalkapuuhun Rajamäen Kaisan valheista? Ei suinkaan! Näytettäköön asia laillisesti toteen mitä olemme lausuneet ja millä tavalla hänen kunniaansa leikanneet.

JUHANI. »Ensin asia tutkitaan, ennen kuin miestä hutkitaan», se on tietty se.

MÄKELÄ. Mutta toinen kysymys, tuo lukemisen seikka, sepä kuitenkin antaa hänelle joltisen vallan kirkkolain kautta, jota hän nyt varmaan on vihoissansa käyttävä teitä kohtaan.

JUHANI. Lukupuuhassa on puolellamme Jumalan asetus ja laki, joka lyö sitä yritystä vastaan. Katsokaas, hän on jo äitimme kohdussa antanut meille niin kovat päät, että lukemaan oppiminen on meiltä mahdoton asia. Mitäs tehdään, Mäkelä? Kovin epätasaisesti lankeevat täällä hengenlahjat päämme päälle.

MÄKELÄ. Päänne kovuus on teiltä tyhjä luuloitus. Ahkeruus ja jokapäiväinen harjoitus voittaa viimein kaikki.—Isänne oli parhaita lukijoita.

AAPO. Mutta äitimme ei tuntenut yhtään ainoata kirjaintakaan, ja kuitenkin oli hän totinen kristitty.

JUHANI. Ja kasvatti ja kuritti poikiansa Jumalan pelossa. Jumala siunatkoon muijaa!

MÄKELÄ. Eikö koettanut hän teitä kohtaan apua muiden taidosta.

JUHANI. Koetti kyllä parastansa; hän koettikin Männistön-muorin kautta. Mutta äkeä ämmä rupesi kohta löylyttelemään selkäämme, ja tupansa muuttui silmissämme hirveämmäksi peikkoin luolaa; emmekä lopulta astuneetkaan mökkiin sisään, vaikka he meitä pieksivät kuin tulta pohtaen.

MÄKELÄ. Olittepa silloin ymmärtämättöminä, mutta nyt seisotte miehinä kannallanne; ja järkevä, terve mies voi mitä hän tahtoo; sentähden osoittakaat sekä provastille että koko maailmalle mitä miehuus voi.—Sinua, Aapo, jolla on niin järkevä mieli ja jolta ei puutu yhtä ja toista tietoakaan, vaan jonka tarkka muisto säilyttää kaiken nähdyn ja kuullun, sinua minun täytyy ihmetellä ettet jo ole tehnyt toisin.

AAPO. Vähänpä tiedän minä; noh tiedän toki yhtä ja toista. Vainaa sokea-enommehan kertoili meille monta asiaa, kertoili raamatusta, merimatkoiltansa ja maailman rakennosta, ja silloinpa aina häntä kuultelimme hartaalla mielellä.

JUHANI. Kuultelimme korvat pystyssä kuin jänikset, koska ukko meille jutteli Mooseksesta, Israelin lapsista, tapauksista kuningasten kirjassa ja ilmestysraamatun ihmeistä. »Ja heidän siipeinsä havina oli kuin ratasten kituna, koska he sotaan juoksevat». Herrajesta! me tunnemme paljon ihmeitä ja asioita, emmekä olekkaan juuri niin villittyjä pakanoita kuin luullaan.

MÄKELÄ. Mutta aapiskirjasta täytyy teidän alkaa, päästäksenne kristillisen seurakunnan oikeiksi jäseniksi.

AAPO. Mäkelä, tuolla laudalla näette seitsemän aapiaista, jotka ovat ostetut Linnasta, ja tämä ilmestys todistakoon meidän pyrkivän oppia kohden. Provastimme osoittakoon meitä kohtaan hieman vielä kärsimystä, ja minä luulen, että asiastamme sikiää, syntyy ja kasvaa jotain.

JUHANI. Hän osoittakoon kärsimystä, ja tahdonpa maksaa hänelle kymmenykset kahdenkertaisesta ja nuoren linnun lihaa ei pidä hänen kupistansa puuttuman lailliseen aikaan.

MÄKELÄ. Eipä auta tässä, luulen minä, rukoukset ja koreat lupaukset, koska muistelen hänen kiivasta ja oikeata vihaansa teitä kohtaan.

JUHANI. Mitä tahtoo hän sitten meistä ja mitä tahdotte te? Hyvä! Tulkaapas seitsemänkymmenen miehen kanssa, ja verta pitää sittenkin ruiskuaman.

MÄKELÄ. Mutta sanokaat kuinka aiotte käydä käsiin, oppiaksenne aapiaista ja vähääkatkismusta, joka on provastimme tärkein määräys.

JUHANI. Kokea tässä kotona Männistönmuorin tai hänen tyttärensä Venlan opetusta. Hyvälukijoita naisia molemmat.

MÄKELÄ. Tahdonpa ilmoittaa aikeenne provastille. Mutta oman rauhanne tähden käykäät pyytämään häneltä anteeksi hävytöntä elkeänne.

JUHANI. Sitä pykälää tahdomme harkita.

MÄKELÄ. Tehkäät niinkuin sanon; ja tietäkäät, ellei hän teissä huomaa vilpitöntä, ahkerata harrastusta, niin jalkapuussa, jalkapuussa istutte koreasti joku sunnuntaipäivä kirkon kivijalan juurella. Sen sanon; ja jääkäät hyvästi!

JUHANI. Hyvästi, hyvästi!

TUOMAS. Täyttä päätäkö sinä haastelit hänelle Männistön-muorista ja hänen tyttärestään? Täyttä päätäkö sinä puoleksi melkein lupasit käydä konttimaan provastin edessä?

JUHANI. Ei ollut siinä merkiksikään täyttä päätä, ja todentekoa ei merkiksikään. Ajan voittamisen tähden poika lörpötteli näin. Männistönmuori tai Venla johdattamaan tässä kirja-tikkuamme! Sitähän jo naurelisivat kaikki Toukolan siatkin. Te kuulitte, meitä uhattiin varmaan jalkapuulla, häpeän hirsipuulla. Tuhannen tulimmaista! eikö ole miehellä valta elää rauhassa ja tahtonsa mukaan omalla kannallansa, koska ei hän seiso kenenkään tiellä, ei loukkaa kenenkään oikeutta? Kuka voi sen kieltää? Mutta sanonpa kerran vielä: papit ja virkamiehet kirjoinensa ja protokollinensa ovat ihmisten häijyt henget.—Oh sinä musta sika! Voi päivää kirottua täällä! Niinpä nyt ylisniskoin meitä kohtaa kovan onnen nuijaukset ja ihmisten kiusanteot, että olen valmis juoksemaan pääni seinään. Oh sinä musta sonni! Venla meille antoi rukkaset; tehneet ovat he meistä myrkyllisen pilkkaveisun; lukkari meitä rääkkäsi kuin pahalainen itse; Toukolan pojat meitä hakkasivat kuin nummea vaan, selkäämme saimme kuin jouluporsaat ja oikeinhan joulupukkeina käyskelemme tässä ykssilmäisinä tonttuina, ryysyt päässä. Mitä vielä? Onhan kotomme nyt ilman köyhän ainoata kestiä, ilman kiukaan kohisevaa löylyä. Tuollahan kytee ja savuaa entisen armaan saunamme aherrus. Ja sittenhän on jäljellä vielä perkeleistä pahin. Hmh! Kymmenellä lävellä irvistelee meitä vastaan kirkonporstuasta jalkatukki. Kirkas tuli! Ellei tämänkaltainen kiusantemppujen rykelmä vie partaveistä miehen kurkkuun, mikä sitten? Oh sinä sarvipää sonni!

EERO. Nyt muistat hieman väärin; jalkapuussa ei olekkaan kymmentä läpeä.

JUHANI. Kuinka monta sitten?

EERO. Kuinka monta tähteä otavassa, kuinka monta poikaa Jukolassa?

JUHANI. Seitsemän poikaa meitä on. Siis seitsemän läpeä ja seitsemän poikaa. No sitä hullumpi. Seitsemän läpeä! Aina sitä hullumpi vaan. Kas kuinka ihmiset ja kova sallimus ovat yhdessä juonessa meitä vastaan. Seitsemän läpeä kuin myllynkiven silmää! Mikä pilkka kovalta onnelta! Mutta ampukoot he päällemme kaikki kiukkunsa nuolet, mehän puremme läpikiusatut sydämemme kovaksi kuin kipenöitsevä teräs. Puhaltakoot meitä kohtaan joka haaralta myrkkyä kuin kärmeet, ja taivas satakoon päällemme paljasta sappea, me kuitenkin, silmät ummessa, kiristäen hammasta ja myristen kuin villit härjät, rynkäämme päisin. Ja jos viimein kiskottaisiin meitä jalka-pihtiin kruunun voimalla, niin ihanalla ilollapa istuisin kontti-puussa minä.

AAPO. Miksi ilolla?

JUHANI. Ethän sinä käsitä, mun veljeni, vihan tuomiovoimaa. Koston tuuma saattaisi pojan unohtamaan kaiken häpeän; ja häpeähän on heidän tarkoituksensa. Aatos, veristää tuota herra provastiamme, sehän maistuisi vihaiselle mielelleni kuin hunajakaste. Enkä tuossa veistä, en pyssyä käyttelis, kuin entinen Karjan mies, en, vaan kynsillä ja hampailla iskisin hänen kurkkuunsa kuin susi-ilves. Kappaleiksi, tuhanneksi kappaleeksi repisin miehen, ja niinpä saisin oikein maiskutella kostoni herkkua. Tekisinpä niin, vaikka olisin kymmenen hengen omistaja ja jokaista henkeä kymmenen vuotta rääkättäisiin piikki-tynnörissä. Eihän tuo mitään olis koston hekuman suhteen.

AAPO. Sinä myllerrät ylös kaiken olentosi perin pohjin. Valeleppas, kurja veli, sydämesi tulikuohuvata kattilaa viileällä vedellä kärsivällisyyden lirisevästä ojasta, joka halki niitun vaeltaa eteenpäin, koukistellen hiljaa.

SIMEONI. Onhan muotos pikimusta, ja veripunaisina, pistävinä pyörähtelee silmäs. Armahda itseäs.

TUOMAS. Tosin kostaisimme, jos pantaisiin meidät istumaan häpeän istuimelle, mutta olkoon sydämemme rauhassa kunnes tämä on tapahtuva. Eihän ole vielä kaikki toivo mennyt.

JUHANI. Yhdestä maailman kulmasta kuumoittaa meille vieläkin rauhan päivä. Ilvesjärvi tuolla Impivaaran kupeilla on se satama, jonne purjehdimme myrskyistä pois. Nyt olen päättänyt.

LAURI. Sen tein minä jo menneenä vuonna.

EERO. Minä seuraan teitä vaikka Impivaaran syvimpään luolaan, jossa, niinkuin sanotaan, vanha vuoren-ukko keittelee pikiä, päässä kypärä sadasta lammasnahasta.

TUOMAS. Sinne tästä siirrymme kaikki.

JUHANI. Sinne siirrymme ja rakennamme uuden maailman.

AAPO. Eikö käsittäisi meitä sielläkin esivallan koura?

JUHANI. Metsä penikoitansa suojelee. Siellä vasta kannallamme seistään; syvälle kuin tirisilmäiset myyrät siellä itsemme kaivamme aina maan ytimeen asti. Ja miellyttäiskö heitä sielläkin ahdistella poikia, niin pitää heidän havaitseman miltä tuntuu häiritä seitsemää karhua konnossansa.—Nyt nahkapeitturille kaupat kirjallisesti vahvistamaan. Kymmeneksi vuodeksi menköön talomme toisen kouriin.

SIMEONI. Halaanpa minäkin rauhan kammioon. Veljet, uusi koto ja uusi sydän luokaamme itsellemme metsien kohdussa.

JUHANI. Kaikki yksimielisesti!

AAPO. Kuinka päätät, Timo?

TIMO. »Siinä minä, missä muutkin», sanoo sananlasku.

AAPO. Te muutatte, ja minäkö jäisin tähän yksinäiseksi hongaksi Jukolan pihalle? Ah! kovin lujasti ovat olentoni kaikki juuret ja oksat yhtyneet teidän piiriinne. Olkoon menneeksi, ja toivokaamme parasta tästä retkestämme. Minä seuraan.

JUHANI. Oivallista! Nyt nahkapeitturille joka mies, laillista välikirjaa tekemään. Kaikki yksimielisesti!

Läksivät he miehissä välikirjan tekoon, vourasivat talonsa nahkapeitturille kymmeneksi vuodeksi; ja kirjallisesti määrättiin seuraavat pykälät. Nahkapeitturi hallitsee ja viljelee taloa kymmenen

vuotta, kolme ensimmäistä vuotta ilman yhtään vouraa, mutta siitälähin maksakoon hän veljeksille seitsemän tynnöriä rukiita vuodelta ja rakentakoon uuden saunan ennen voura-ajan loputtua. Vapaasti ja joka paikassa Jukolan metsissä pyydystelkööt veljekset, ja mitä otuksia hyväänsä, joihin vaan on laillinen lupa. Talon piirin pohjoisessa osassa, Impivaaran seudussa, olkoon heillä valta tehdä ja elää tahtonsa mukaan sekä maalla että metsissä. Pyhäinmiesten päivänä ottaa nahkapeitturi haltuunsa talon, mutta veljeksillä, jos heitä niin miellyttää, olkoon syntymäkodossaan vielä tulevan talven suoja. Nämät olivat pää-ehdot välikirjassa.

Tuli Marraskuu, ja nahkapeitturi oli kuorminensa Jukolan pihalla ja vastaan-otti talon hallituksen määrätyksi ajaksi. Mutta veljekset, karttaaksensa provastia ja hänen käskyläisiänsä, elelivät tämän talven enimmin metsissä, hiihdellen ympäri ja pyydystellen; ja majailivat sysikoijussa Impivaaran aholla. Muutto ei kuitenkaan ollut vielä oikeammiten tehty hevosella ja muilla välttämättömillä kappaleilla. Tämä oli määrätty tapahtumaan koska suvi oli tullut. Kuitenkin pitivät he jo tulevasta pirtistänsä huolta: hakkasivat hirret kevääksi kuivamaan ja vierittelivät perustuskiviä kantoiselle aholle, jyrkän vuoren alle.

Niin meni talvi, ja sen kuluessa ei joutunut veljeksille provastilta minkäänlaista käskyä, ei muistutusta. Odottiko hän, vai oliko hän heittänyt heidät kohtalon huomaan?

VIIDES LUKU

Kevät oli tullut, kinokset olivat sulaneet, suojasti puhalteli tuuli, maa rupesi viheriöitsemään ja koivisto kävi lehteen.

Veljekset nyt retkeilevät muuttomatkallansa Jukolan ja Impivaaran välillä. Kulkevat pitkin kivistä, polvellista metsätietä, pyssyt olalla ja tuohikontit seljässä, joissa on heidän ampuma-varansa. Edellä astuu Juhani ja hänen rinnallansa Jukolan suuret, äkeät koirat, Killi ja Kiiski. Heidän jäljessään, vetäen reteliä, kulkee, Timon ajamana, veljesten silmäpuoli hevonen, vanha Valko. Mutta kuormaa seuraavat muut veljekset, pyssyt olalla ja kontit seljässä, autellen Valkoa tien pahimmissa paikoissa. Viimeisenä käyskelee Eero, kantaen sylissään Jukolan uljasta kukkoa, josta eivät veljekset mielineet erota, vaan ottivat sen myötänsä päiväntiedon antajaksi Impivaaran erämaassa. Rattailla näit arkun, suden- ja ketun-rautoja, padan ja padassa kaksi tammipöytyriä, kauhan, seitsemän lusikkaa ja muita keittokonstiin kuuluvia kappaleita. Padalle peitteeksi oli pantu karkea, herneillä täytetty säkki; ja ylimmäisenä tämän päällä putkisteli ja naukui pienessä pussissa Jukolan vanha kissa.—Niin läksivät veljekset entisestä kodostansa, vaelsivat alakuloisina, äänettöminä pitkin vaikeata, kivistä metsätietä. Taivas oli kirkas, ilma tyyni ja alasmäkeä länteen juoksi jo auringon pyörä.

JUHANI. Ihminen on merenkulkija elämän myrskyisellä merellä. Niinhän mekin nyt purjehdimme armaista syntymänurkistamme pois, purjehdimme vankkurilaivallamme eksyttävien metsien halki Impivaaran jyrkkää saarta kohden. Ah!

TIMO. Eihän paljon puutu, etten tuhri kyyneleitä poskiltani, minä sammakko kanssa.

JUHANI. Sitä en ihmettele, katsottuani omaan poveeni tällä murheen hetkellä. Mutta ei auta tässä maailmassa, vaan olkoon miehen sydän aina kova kuin valkoinen harakankivi. Matkamieheksi on ihmislapsi syntynyt tänne, täällä ei ole hänellä yhtään pysyväistä sijaa.

TIMO. Täällä käyskelee hän vähän ajan, keikkuu ja kiikkuu kunnes hän vihdoin kännistyy ja nääntyy kuin rotta seinän-juureen.

JUHANI. Oikein sanottu, viisaasti juteltu!

SIMEONI. Ja jos olis siinä sitten kaikki; mutta silloinpa vasta.

JUHANI. Tulee leivisköistämme kysymys, tahdoit sinä sanoa. Totta!

TIMO. Silloin tulee sanottavaksi ilman yhtään vilppiä ja viekastusta: tässä olen minä ja tässä on, Herra, leiviskäs.

SIMEONI. Aina pitäisi ihmisen muisteleman loppuansa; mutta hän on paatunut.

JUHANI. Paatunut, paatunut, sitä ei taida kieltää. Mutta sellaisiahan, Jumala nähköön, olemme kaikki tämän taivaan alla. Kuitenkin koetamme täyttä päätä elää tästälähin niinkuin hurskasten urosten tulee, kun kerran olemme tänne oikein ehtineet sijoittua ja saaneet itsellemme lämpöisen rauhanmajan. Tehkäämme, veljet, ankara liitto ja heittäkäämme pois kaikki synnin eljet, kaikki viha, riita ja vaino täällä lintukodossa. Pois viha, vaino ja ylpeys.

EERO. Ja prameus.

JUHANI. Niin!

EERO. Ja koreat, synnilliset vaatteet.

JUHANI. Niin!

EERO. Letkuvat kirkkokäässyt ja kaikki koreat kirkon kemputtimet.

JUHANI. Mitä? Mitä sinä puhut?

SIMEONI. Hän veistelee taas.

JUHANI. Minä huomaan sen. Katso etten tempaa niskastasi kiinni, jos nimittäin huolisin houkon puheista, mutta enhän sitten oliskaan mies, en totisesti oliskaan.—Kuinka pitelet, sinä peevelin kirottu nallikka, sitä kukkoa? Miksi porahtelee elikkoparka?

EERO. Korjasin vaan sen siipeä, joka riippui.

JUHANI. Kyllä minä sinun korjaan kohta. Katso etten ota niskastas. Tietäkäät, että on siinä paras kukko koko kihlakunnassamme virkansa toimessa; aina tarkka ja luotettava. Ensi kerran kiekuu hän kello kahdelta, toisen kerran neljältä, joka on paras nousun aika. Siitä kukosta on meille paljon hausketta täällä sydänmaassa.—Ja kissa sitten tuolla kuorman harjalla! Voi sinua Matti-poikaa! Siellähän keikut ja heilut ja katselet pussin lävestä ulos, naukuen aivan surkeasti. »Voi äijä-rukka, vanha sukka!» eihän ole sinulla enää juuri monta päivää täällä tassuteltavana. Silmäs käyvät jo kovin tummiksi ja karhealta kuuluu naukumises. Mutta ehkäpä kuitenkin kostut vielä, päästyäsi lihavien metsähiirien niskaan. Toivonpa niin. Mutta teitä, Killi ja Kiiski, armoittelen kuitenkin enimmin kaikista. Niinkuin me itse, olette tekin siinneet, syntyneet ja kasvaneet Jukolassa, kasvaneet omina veljinämme. Ah kuinka palavasti katselette minua silmiin! Niin, Killi, niin, minun Kiiski-poikani, niin! Ja heittelette häntäänne noin iloisesti! No ettehän tiedä, että nyt jätämme ihanaisen kotomme. Voi teitä kurjia! Minun täytyy itkeä, täytyy.

TIMO. Katsos kuinka neuvoit äsken itse. Pidä sydämesi jykevänä, sydämesi jykevänä.

JUHANI. En voi, en voi, heittäissäni kultaisen kodon.

TUOMAS. Painaahan tämä päivä miehen mieltä; mutta Impivaarassa on meillä pian toinen koto ja kohta ehkä yhtä rakas.

JUHANI. Mitä sanoit, veljeni? Ei maassa eikä taivaassa ole paikkaa niin rakasta kuin se, jossa synnyimme ja kasvoimme ja jonka tantereilla pieninä piimäpartaisina piehtaroitselimme.

AAPO. Tosin musertaa sydäntämme jäähyväishetki; sillä kotopensas on jänöllekin rakas.

JUHANI. Kuinka sanoi emojänis ennen, koska hän, huomaten itsensä uudestaan tiineeksi, käski pienen poikansa luotansa pois, pois tulevien tieltä?

TIMO. »Lähdeppäs jo matkahasi, poikaseni, pienoiseni, ja muista aina mitä sanon: missä risu, siinä vipu, missä laukku, siinä loukku».

JUHANI. Niin hän sanoi pojallensa, ja läksi poika taaputtamaan pois; hän taaputteli, töllitteli pitkin ahoa ja nummen syrjää, töllötteli, halkinen huuli vilpittömässä irvissä. Niin asteli hän kodostansa, ja murheellisesti paistoi ilta.

EERO. Se oli Jänis-Jussi.

JUHANI. Anna olla vaan.—Niin hän läksi kodostansa ja niinpä lähdemme myöskin me. Jää hyvästi, koto! Porrastasi, tunkiotasi tahtoisin suudella nyt.

AAPO. Niin, veljeni. Mutta koettakaamme karkoittaa tämä mielen synkeys pois. Kohta on meillä tekeillä tuima toimi ja työ, kohta jumisevat hirret, kirveet paukkuu, ja ylös kohden taivasta kohoopi huikea pirtti Impivaaran aholla, keskellä jylhiä metsiä. Katsokaat: johan ankarassa korvessa, kuusien kohinassa retkeilemme.

Niin he haastelivat keskenänsä, matkustaen halki synkeän salon. Mutta vähitellen yleni seutu ja heidän tiensä luikerteli ylös korkealle metsäiselle maalle, joka Teerimäeksi kutsuttiin. Tuolla ja täällä näkyi sammaltuneita kallion-kieluja, muodoltaan jättiläisten hautakumpujen näköisiä, joiden ympärillä matalat, juurevat männyt humisivat. Kovin ravisteli rattaita ja vanhan Valkon lapoja kallioinen tie, jossa silmä paikoin tuskin taisi eroittaa entistä raition rataa. Yli mäen kulki tie; sillä pohjattomia rämeitä levisi sen molemmilla puolilla. Mutta veljekset itse tekivät myös parastansa, keventääkseen vanhan ykssilmäisen vetäjän kuormaa. Viimein ehtivät he mäen harjulle, sallivat Valkon siinä hetken puhallella, ja katsahtivat maailman lakeuksiin alas. Heidän silmänsä näki kaukaisia kyliä, niittuja, peltoja, sinertäviä järviä ja lännen metsien reunalla kirkon korkean tornin. Mutta etelässä erään kunnaan rinteellä kuumoitti Jukolan talo kuin kadotettu onnen maa; ja riutuvat aatokset täyttivät taas veljesten rinnat. Mutta he käänsivät siitä vihdoin silmänsä Pohjaan päin, ja siellä näkyi korkea Impivaara, sen jyrkästi kaltuva viete, pimeät luolat ja partaiset, myrskyjen repimät kuuset, jotka seisoivat vuoren kyljillä. Mutta vuoren alustalla näkivät he hauskan, kantoisen ahon, vastaisen asuinpaikkansa, ja ahon alla korven, joka heille oli antava salskeita hirsiä huoneitten rakentamiseen. Tämän kaiken he näkivät, näkivät mäntyin välistä kirkkaan Ilvesjärven ja heleän auringon lähellä laskuansa loistavan vuoren luoteiselta jyrkältä; ja toivon ihana leimaus välähti heidän silmistänsä ja kohotti heidän rintansa taas.

Siitä läksivät he taas eteenpäin ja yhä uljaammalla vauhdilla rupesivat he kiirehtimään kohden uutta kotoansa. Mäki aleni, ja he tulivat nummelle honkien pylvästöön, jossa kanerva, puolaimen varret ja kuihtuvat ruohonpiipat vaihetellen peittivät kumisevan maan. Tuli hietainen, rakettu

tie, joka johdatti Viertolan kartanosta kirkkoon; he astuivat sen poikki, pitäen omaa metsätietänsä, joka kulki pitkin nummen selkää.

AAPO. Tässä on nummi, jossa, niinkuin vanhat ihmiset juttelee, ennen muinoin oli kärmeitten keräjäsali. Tuomarina siinä istui heidän kuninkaansa, tuo ankaran harvoin näkyvä valkea kärme, päässä verrattoman kallis kruunu. Mutta ryöväsipä tämän kruunun heiltä eräs rohkea ratsastaja, niinkuin tarina kertoilee.

Ja kertoi heille Aapo seuraavan tarinan, heidän kulkeissansa pitkin nummen harjua alas kohden autiota Sompiosuota. Tuli eräs ratsastaja ja näki nummella kärmeitten kuninkaan, jolla oli kimmeltävä kruunu päässä. Hän ratsasti häntä kohden, noukkasi miekkansa kärjellä kruunun kuninkaan päästä, kannusti hevostansa ja kirmasi kalleuksinensa pois kuin tuulissa ja pilvissä. Mutta eivät olleet kärmeetkään myöhäisiä, vaan läksivät kohta kiukkuisesti vainoomaan julkeata ryöväriä. He kiitivät suhinalla päin, kierrettyinä rengoiksi, ja tuhannen kurraa pyöri silloin ratsastajan jäljissä kuin kiekko maantiellä poikien heittämänä pyörii. Pian saavuttivat he ratsastajan, parveilivat jo tiuhasti hevosen jaloissa, loiskeilivat sen lautasille ylös, ja suuri oli miehen vaara. Ja hädissään viskasi hän heille hattunsakin syötiksi alas, jonka he paikalla repivät kappaleiksi ja söivät vihansa vimmassa. Mutta miestä ei auttanut kauan tämä keino, pianpa kärmeet kiiriskelee hänen jäljissänsä taas ja santa kiertoilee korkealle tieltä. Ja yhä kiivaammin kannusti uros huohoittavaa hevostansa; virtana juoksi veri uhkean orhin rikkiviilletyistä kyljistä, ja suusta roiskahteli sohiseva vahto. Ratsastaja pakeni metsään, mutta metsä ei estänyt hänen vihollistensa juoksua. Tuli virta vastaan, ja kohahtaen ratsasti hän sen kierroksiin ja veipä orhi hänen nopeasti sen ylitse. Tuli virta kärmeillekin vastaan, ja monen kosken pauhinalla he syöksivät itsensä lainetten kohtuun, uivat myrskyn vauhdilla sen ylitse: ja korkealle nousi valkea kuohu. Mies ratsasti yhä eteenpäin, ja yhä vainosi häntä kärmetten villitty joukko. Näki hän matkan päässä hurjasti palavan kasken, ja kohden tulta hän nyt kannusti hevosensa, ja, kietoen itsensä virran kylvyssä läpikastettuun kauhtanaansa, rynkäsi hän liekkien helmaan, vaan kärmeet eivät vilaustakaan viipyneet häntä seuraamasta. Niinpä taivaan ratsastava sankari kultapilvien halki kiitää. Kerran vielä iski hän kannukset orhinsa kupeisin ja kerran vielä hän kirmasi eteenpäin, sitten kaatui pyrskivä orhi, unohtaen ainiaaksi elon kuuman leikin. Mutta vapaassa ilmassa seisoi mies, pelastettuna tulesta ja hirmuisista vihamiehistänsä; tulihan oli polttanut kärmeitten lukemattoman lauman. Siinä sankari seisoi riemuitsevalla katsannolla, kädessä ihmeellinen kalleus.

AAPO. Se oli tarina valkean kärmeen kruunusta Teerimäen nummella tässä.

JUHANI. Uhkea tarina ja vielä uhkeampi mies, joka tempasi kruunun kärmeen päästä ja kilvoitti sen viimein omaksensa. Potra mies!

TIMO. Harvapas mies täällä näkee tämän kärmeen, mutta se, joka hänen näkee, tulee verrattoman viisaaksi, niinkuin vanhat ihmiset sanoo.

JUHANI. Sanotaanpa myöskin: joka keväällä ennen käen kukkumista tämän tuomarikärmeen käsittää, sen keittää ja syö, hän ymmärtää korpin puheen, josta hän saa tiedon mitä hänelle siitälähin on tapahtuva.

EERO. Sanotaanpa vielä niinkin: joka keväällä jälkeen käen kukkumisen tekee kaiken tämän, se mies ymmärtää korpin puheen, josta hän saa tiedon mitä hänelle sitä-ennen on tapahtunut.

JUHANI. Voi, veikkoseni, kuinka tyhmästi nyt haastelit! Eikö tiedä sitä joka mies syömättä murenaakaan kärmeen lihaa? Kas nytpä Eero vasta näytti minä miehenä hän järkensä puolesta oikeammiten käy, tyhmänä pässinä. »Hän saa tiedon mitä hänelle sitä-ennen on tapahtunut». Onko tämä aatos kotoisin miehen päästä? Voi sinua poika-parkaa!

AAPO. Äläs mitään, Juho. Hän joko haasteli tyhmyydestä tai konstaili ja koukisteli hän taas; kuinka hyväänsä, mutta kummassakin kohdassa viskasi hän eteemme merkittävän aatoksen. Koettakaamme tarkastella hänen lausettansa, ja luulenpa taitavamme onkia siitä jotakin viisautta. Tietää mitä on tapahtunut, sehän on, eräältä kannalta katsoen, viisaus suuri. Jos visusti harkitset mikä kylvö menneistä päivistä saattoi hyödyllisiä, mikä vahingollisia hedelmiä, ja sen mukaan asetat elämäsi, työs ja toimes, niin oletpa viisas mies. Jospa meidänkin silmämme ennemmin olisivat auenneet, niin luulenpa ettemme näin nyt kahnusteliskaan siirtolaisina tässä.

JUHANI. Tässä kuin sudenpoikaset ilmi-taivaan alla. Mutta tehty on tehty.

TUOMAS. Mitä Jukolassa kadotimme, sen kieppaamme takaisin Impivaaran aholla.—Tänne koko velisarja, ja iskeköön kyntensä kuormaan joka mies, auttaen Valkoamme niinkauan kuin suota kestää. Tänne kaikki! Vaipuuhan vankkurien pyörä vaaksan syvältä mutaiseen maahan.

Näin haastellen keskenään olivat he vaeltaneet nummelta alas, kulkeneet poikki Seunalan Matin lakean ahon, siitä halki tiuhan näreistön, ja seisoivat nyt Sompiosuon partaalla. Synkeäksi näytti tämä suo, jonka pinnalla vaihetteli mutaisia, rämeisiä aukkoja, sammaleisia mättäitä, karpalon kotoja, ja siellä ja täällä seisoi matala, kuihtuva koivu, alakuloisesti nyökytellen päätänsä iltatuulessa. Mutta keskeltä oli suo kaitaisin ja siinä maa myös naveampi ja kiinteämpi. Seisoi siinä lyhykäisiä mäntyjä sammaleisessa puvussa ja mättäillä tummanviheriäisiä, väkevästi hajahtavia juovuke-pensaita. Ja yli tämän taipaleen juoksi vaivaloinen tie suon toiselle rannalle, jossa taasen alkoi pimeä korpi. Pitkin tätä tietä retkeilivät nyt veljekset yli suon. Mikä heistä veti aisoista Valkon rinnalla, mikä taasen lykkäsi vankkureita. Vihdoin, vaikka työläästi, ehtivät he suon ranteeseen ja matkustivat taasen kuivalla maalla korven monijuurista tietä, jota kesti noin viisi sataa askelta. Mutta viimein välkähti heidän eteensä kantoisen ahon lakeus, ja seisoivat he määrätyssä paikassa, komeroisen vuoren alla.

Tässäpä muinoin veljesten iso-isä, mainio raataja, oli viljellyt huhtia ja suitsutellut ankaria sysihautoja. Monta kaskea oli hän tämän vuoren ympärillä kaatanut ja polttanut, risu-äkeellänsä

karhinut monen mustan, kylvetyn maan, ja viimein korjannut riiheensä satoisat oljet. Aherrus ahon syrjässä tuolla osoitti vielä paikan, missä oli hänen metsäriihensä seisonut, josta hän kohta kotiansa saattoi valmiin viljan, heittäen talvikeliksi oljet ja pahnat. Mutta riihen aherruksesta kappale matkaa, tuolla ahon ja metsän rajalla näkyi musta sysihaudan pohja, valtaisen suuri, jossa hän oli poltellut kiliseviä sysiä huhtamaan teloista. Niin oli tässä entinen Jukolan uhkea isäntä hyörinyt ja puuhaillut monen polttavan auringon alla, pyhkien otsaltansa monen helmeilevän hien. Mutta yönsä lepäsi hän turvekattoisessa koijussa miilunsa vartijana: ja saman koijun olivat nyt veljekset määränneet itsellensä väliaikaiseksi asuntomajaksi.

Avara on kantoinen aho, mutta kauemmas sen reunoja ei kuitenkaan näe sun silmäs; sillä idässä, etelässä, lännessä sulkevat metsät sun silmäsi alan ja pohjoisessa korkea vuori. Mutta jos astut tämän vuoren harvoilla kuusilla kruunatulle harjanteelle, niin kantaapa silmäsi etäälle kohden kaikkia ilmoja. Sen eteläisellä puolella näet ensiksi ihan jalkas alla tuon mainitun, juohevasti kaltevan ahon, kauempana synkeän korven, sen takana taasen Sompiosuon, ja tuolla ilman reunalla kohoo ylös vaisusti sinertävä Teerimäki. Pohjaa kohden alenee vähitellen vuori, ja sen loivalla kamaralla, jota ennen myös oli huhtina käytetty, seisoo koivisto nuori ja tiuha, jonka ruohottomilla poluilla teeret hyppelevät ja pyyt alakuloisesti viheltelee. Idässä näkyy tasainen nummi hongistonensa, lännessä ryhmyinen, sammalkallioinen maa, tuolla ja täällä, sammaleisella harjulla matala, mutta ko'okas ja tuuhea mänty. Mäntyjen takana kiiltää tuolla kirkkaana ja kalaisena Ilvesjärvi, noin tuhannen askelta ahosta pois. Mutta näetpä tuskin muuta, vaikka kauaskin katsot. Saloin tumma meri haamoittaa sun ympärilläs kaikkialla. Näet toki himmeän siinnon Viertolan kartanosta koillisessa ja kaukana tuolla luoteisen ilman rannalla kirkon harmaan tornin. Tämänkaltainen oli seutu ja sen ympäristö, jonka Jukolaiset olivat määränneet asumapaikaksensa.

Mutta sysikoijun vaiheille olivat veljekset tänä iltana asettuneet alas, laskeneet aisoista väsyneen Valkon, kello kaulassa, laitumelle ja tehneet kannoista ja karangoista iloisen valkean aholle. Siinä paistoi Simeoni silakoita, nauriita ja naudan lihaa yhteiseksi illalliseksi, ja muut hyöriskelivät vankkurien ympärillä, purkaen kuormaa ja kantain kutakin kalua ja kapinetta paikallensa. Mutta koska tämä oli tehty ja ruoka rakettu valmiiksi, istuivat he atrioitsemaan iltaiselle aholle; ja aurinko oli vaipunut vuoren taakse.

SIMEONI. Tämä on siis ensimmäinen atriamme tässä uudessa kodossa; ja tuokoon se onnen ja Jumalan rauhan kaikille muillekin atrioillemme täällä.

JUHANI. Onni, muhkea onni olkoon ainoa toverimme täällä kaikissa toimissa ja töissä, joihin vaan kyntemme pystyy.

AAPO. Tahtoisinpa lausua tärkeän aatoksen.

JUHANI. No puhkaise se sydänkarsinastas ulos.

AAPO. Päätön ruumis ei käy päisin, sanon minä.

JUHANI. Vaan nuijailee seiniä kuin päätön kana.

TIMO. Vaikkei päätönkään, kun se vaan tulee riiviöön, niin pöllähtelee se noin, noin, sinne ja tänne, sinne ja tänne. Niinhän tekevät usein Männistön-muorin kanat, ja silloin sanoo muija noidan-nuolten lentelevän ilmassa.

JUHANI. Mutta puhdistappas suus, veli Aapo.

AAPO. Tämä on tuuma aivossani: Jos tahdomme täällä jotain ja kunnokkaasti matkaansaattaa, niin yksi meistä olkoon aina ensimmäisenä miehenä, keskustelemisten johtajana, ratkaisijana riitaisissa asioissa. Sanalla sanoen, yksi olkoon, jonka ääni käy etunenässä järjestyksen tähden.

JUHANI. Minä olen tässä vanhin.

AAPO. Sinä olet Jukolan sarjan esikoinen, ja olkoon sinulla sen oikeus myös.

JUHANI. Olenpa rivin ensimmäinen mies, ja tiedän myös vaatia teiltä kuuliaisuutta. Mutta kun vaan tottelisitte.

AAPO. Se on oikeus ja kohtuus. Mutta jokaisen sana ottakaamme kuitenkin aina kuullaksemme yhteisissä kysymyksissä.

JUHANI. Sinun neuvoillesi varsinkin tahdon aina ja kernaasti korvani kallistaa. Mutta minä olen ensimmäinen.

AAPO. Tosi! Mutta mikä rangaistus määrätään hänelle, joka uppiniskaisuutta, auttamatonta vastakynttä osoittelee?

JUHANI. Hänen pistän tuonne vuoren komeroon ja kannan kasan kymmenleiviskäisiä kiviä teljeksi luolan kitaan. Siellä hän istukoon päivän tai kaksi, aina kuinka asiat ja asian haarat vaativat. Niin, niin, siellä imeköön hän kynsiänsä, muistellen mitä rauhaansa kuuluu.

LAURI. En suostu päätökseen minä.

TUOMAS. Enkä minä.

TIMO. Olenko minä piirtoposkinen metsäsika, jonka asunto on vuoren tunkkainen luola? Pois se.

JUHANI. Te rupeette kapinoitsemaan.

TUOMAS. Se rangaistuksen pykälä ei käy päisin, ei käy.

TIMO. »Ei käy kontoon», sanoo sananlasku. Minä en ole metsäsika, mäyrä.

JUHANI. Sentähden käytä itses aina kiltisti ja siivosti, välttääksesi vihani rankaisevaa kauhistusta.

TIMO. Mutta minä en ole mäyrä, enkä susi. Hei, hei! En ole karhukaan enkä mikään rotta! Tiedä huutia vähän. »Tiedä huutia, sanoi Jaakkolan Juuti»; Hehheh!

AAPO. Sallitaanko minulle sananvuoro?

JUHANI. Kernaasti. Mitä mielit sanoa?

AAPO. Etten kiltaa minäkään tuota rangaistus-parakraaffia, jonka tahtoisit käytettäväksi välillemme asettaa, vaan katsonpa sen veljesten keskenä liian törkeäksi, pedolliseksi.

JUHANI. Vai et kiltaa? Etkö kiltaa? Etkö totisesti kiltaa? Sanoppas sitten viisaampi parakraaffi, koska minä en milloinkaan käsitä mikä on oikein, mikä väärin.

AAPO. Sitä en sano.

JUHANI. Sanoppas se uusi, kiilattava parakraaffi, sinä Jukolan tietäjä.

AAPO. Kaukana tietäjän arvosta. Mutta tämä…

JUHANI. Parakraaffi, parakraaffi!

AAPO. Tämähän on…

JUHANI. Parakraaffi, parakraaffi! Sanoppas se viisas parakraaffi!

AAPO. Oletko hullu? Huutelethan tuossa kuin istuisit tulisissa housuissa. Miksi kirkut ja keikuttelet päätäs kuin tarhapöllö?

JUHANI. Parakraaffi! huudan minä huikeasti. Se ihka uusi ja vanha, viisas parakraaffi! Sanoppas se, ja minä kuultelen äänetönnä kuin särki sammakon motkotusta.

AAPO. Tämä on tuumani asiasta: Hän, joka ylen katsoo neuvot ja varoitukset, aina vaan ilkivaltaisuutta osoittelee, kylvellen välillemme eripuraisuuden siementä, hän siirrettäköön liitostamme, karkoitettakoon kauas pois.

TUOMAS. Tämä olkoon asetus.

LAURI. Siihen suostun.

TIMO. Niin minäkin.

SIMEONI. Siihen suostumme kaikki yhteisesti.

JUHANI. Hm! Olkoon päätetty. Ja muistakaat: joka tästälähin mielii vikuroita, hänellä on jäniksen passi kourassa, potkua pyllyssä ja käpälämäki edessä.—Mihin työhön iskemme huomenna kiinni, te murjaanit? Kyllä minä teidät opetan.

AAPO. Hieman harmin vallassa; mutta eihän tuo nyt samenna meidän tyynettä ja kirkasta mieltämme tänä iltahetkenä.

JUHANI. Mihin raatamiseen rupeemme koska päivä koittaa?

AAPO. Tietysti on tässä pirttimme rakennus ensimmäinen.

JUHANI. Niin onkin. Huomenna varhain käyköön neljä miestä, jokainen kirveskynä kourassa, nurkallensa, ja olkoot nämät neljä miestä: minä itse, Tuomas, Simeoni ja Aapo. Muut palhikoot ja kiiritelkööt meille hirsiä ylös. Ja koska pirtti ja pieni aitta-koppa ovat valmiit, niin kohta pojat kaasinsa haalimiseen, metsästys- ja kalastus-retkille. Se muistakaat!

Näin päättivät he viimein atriansa ja kävivät lepoon sysikoijun suojaan. Tuli yö, pilvinen, mutta tyyni toukokuun yö. Korvessa huuteli huhkain käheällä äänellänsä, Ilvesjärvellä narisivat sorsat, ja tuolloin, tällöin kuului kaukaa kontion terävä vihellys. Muutoin vallitsi luonnossa rauha ja syvä hiljaisuus. Mutta veljeksiä turvemajassa ei mielinyt käydä tervehtimään hienosiipinen Unonen. Äänettöminä, mutta kierrellen itsiänsä kyljeltä kyljelle, mietiskelivät he tämän maailman menoa ja elämämme muuttuvaisuutta.

AAPO. Eihän ole luullakseni vielä ummistunut yhdenkään silmä.

JUHANI. Makeasti makaa jo Timo, mutta me muut itsiämme tässä vääntelemme ja kääntelemme kuin makkarat kiehuvassa kattilassa. Miksi olemme näin virkkuja?

AAPO. Elomme tie on tänäpänä tehnyt töykeän käännöksen.

JUHANI. Siitäpä mieleni levoton, kovin levoton.

SIMEONI. Synkeä on sydämeni tila. Mikä olen minä? Tuhlaajapoika.

JUHANI. Hm! Korpeen kadonnut lammas.

SIMEONI. Niin heitimme naapurit ja kristilliset lähimmäiset.

TUOMAS. Tässä ollaan ja täällä pysytään niin kauan kuin metsässä tuoretta lihaa löytyy.

AAPO. Kaikki onnistuu hyvin, jos käymme aina käsiin järkevällä mielellä.

SIMEONI. Huhkain tuolla korvessa huutelee, ja hänen huutonsa ei ennusta koskaan hyvää. Ennustaapa tulipaloa, tappeluksia ja murhia niinkuin vanhat ihmiset sanoo.

TUOMAS. Metsässä on huutaminen sillä virkana ja ilman mitään merkitystä.

EERO. Tässä on kylä, Impivaaran turvekattoinen talo.

SIMEONI. Mutta nyt on ennustaja muuttanut sijaa, huutelee tuolla vuoren harjulla. Siellä ennen, niinkuin tarina kertoilee, rukoili »Kalvea impi» syntejänsä anteeksi, rukoili kaikki yöt niin talvella kuin kesällä.

JUHANI. Hänestäpä on tämä vuori saanut nimensä Impivaara. Kuulin kerran lapsena tuon tarinan, mutta onpa se jo enimmäksi haihtunut mielestäni. Veli Aapo, sinä juttele se meille tässä ikävän yömme vietteeksi.

AAPO. Timo kuorsaa kuin mies; mutta maatkoon hän rauhassa; minä mielin teille kertoa tarinan.

Seuraavan tarinan kalveasta immestä kertoi nyt Aapo veljillensä:

Asui muinoin tämän vuoren luolissa eräs hirmuinen peikko, ihmisten kauhistus ja surma. Kaksi oli hänellä elämän himoa ja hekumaa: katsella ja pidellä aarteitansa luolien syvissä kätköissä ja juoda ihmisen-verta, jota hän ankarasti janosi. Mutta ainoastaan yhdeksän askelta vuoresta oli hänellä voima väkivaltaiseen käytökseen, ja sentähden täytyi hänen harjoitella kavaluutta retkillänsä. Hän taisi muuttaa haamunsa miksi tahtoi; ja ympäri tienoita nähtiin hänen kuljeksivan milloin kauniina nuorukaisena, milloin ihanaisena impenä, aina sitä myöten kuin hän miehen tai naisen verta janosi. Monen voitti hänen katsantonsa helvetillinen ihanuus, moni sai henkensä heittää peikon kamoittavissa luolissa. Niin tämä hirviö vietteli luokseen onnettomat uhrinsa.

Oli lempeä kesä-yö. Viherjällä nurmella istui eräs nuorukainen, syleillen lemmittyänsä, nuorta neitoa, joka hohtavana ruusuna lepäsi hänen rinnoillansa. Tämä oli heidän jäähyväis-syleilyksensä; sillä pois tuli pojan matkustaa ja erota ajaksi sydämensä ystävästä.—»Impeni», niin haasteli nuorukainen, »nyt lähden sinulta pois, mutta tuskin ehtii sata aurinkoa nousta ja laskea ennenkuin sun kohtaan taas».—Lausui neito: »eikä aurinko läskeissänsä heitä niin armasta jäähyväis-silmäystä maailmallensa, kuin minä mun kultaselleni koska hän poistuu, eikä noustessansa säteile niin ihanasti taivaan loimo, kuin säteilee mun silmäni, koska taasen kiirehdin sua vastaan. Ja mitä kirkkaan päivän pituuteen sielustani mahtuu, se on aatos sinusta, ja unieni himmeässä maailmassa käyskelen sun kanssas».—Niinpä neito; mutta taasen nuorukainen lausui: »Ihanasti haastelit; mutta miksi aavistaa mun sieluni pahaa? Impeni, nyt vannokaamme toinentoisellemme ijäinen uskollisuus tässä taivaan kasvoin alla». Ja he vannoivat pyhän valan, vannoivat Jumalan ja taivaan edessä, ja hengähtämättä kuultelivat heidän sanojansa metsät ja vuoret. Mutta viimein aamun koittaessa syleilivät he viimeisen kerran ja erosivat

toinentoisestansa. Pois riensi nuorukainen, mutta kauan käyskeli neito yksin metsän hämärässä, muistellen kaunista kultastansa.

Koska näin hän käyskelee tuuhean männistön kohdussa, mikä ihmeellinen haamu käy häntä vastaan? Hän näkee nuoren miehen, jalon kuin ruhtinas ja ihanan kuin tämä kultainen aamu. Kuin tulen liekki väikkyy ja kimmeltää hänen hattunsa höyhen-töyhtö. Hänen hartioillansa riippuu kauhtana, sinertävä kuin taivas ja kuin taivas kirjava kiiltävistä tähdistä. Hänen ihotakkinsa on valkea kuin lumi, ja miehustalla on hänellä purppuranpunainen vyö. Impeen hän katsahtaa ja katsannosta virtaa liekehtivä rakkaus, ja autuaasti kaikuu hänen äänensä, koska hän neidolle haastelee: »Älä mua pelkää, suloinen impi, olenpa sun ystäväs ja saatan sulle äärettömän onnen, jos vaan kerran saan sinua syleillä. Minä olen voimallinen mies, on minulla aarteita ja kalleita kiviä ilman lukua ja määrää, ja taitaisinpa ostaa vaikka kaiken tämän maailman. Tule mun kullakseni, minä tahdon viedä sun komeaan linnaan ja asettaa sinun viereeni loistavalle istuimelle». Niin hän haasteli viehättävällä äänellä ja hämmästyneenä seisoi neito. Hän muisteli äsken vannottua valaansa, ja poispäin hän kallistui, mutta kallistui taasen mieheen päin ja eriskummallinen häiriö käsitti hänen mielensä. Miestä kohden hän kääntyi, peittäen kädellään kasvonsa kuin paistavan auringon edessä; pois hän taasen kääntyi, mutta katsahti kerran vielä ihmeelliseen haamuun. Voimallinen ihastus säteili sieltä häntä vastaan, ja äkisti vaipui neito kauniin ruhtinaan syliin. Mutta pois riensi ruhtinas saaliinensa, joka niinkuin houreessa lepäsi hänen käsivarsillansa. Yli jyrkkien mäkien, halki syvien laaksojen he lakkaamatta kulkivat, ja yhä pimeämmäksi muuttui metsä heidän ympärillään. Levottomasti tytkyi immen sydän ja tuskan hiki juoksi hänen otsaltansa alas; sillä viimein hän huomasi niinkuin jotain pedollista, hirveätä haamun silmien lumoovassa liekissä. Hän katsahteli ympärillensä, ja nopeasti sinkoilivat ohitse synkeät kuuset, hänen kantajansa vinhasti juostessa; hän katsahteli nuorukaisen kasvoihin, ja kamoittavat väristykset karsivat hänen ruumistansa, mutta kummallinen ihastus vallitsi kuitenkin hänen sydämessään.

Kulkivat he alati eteenpäin halki metsien, ja näkyi viimein korkea vuori ja sen pimeät luolat. Ja nyt, koska he olivat ainoastaan muutaman askeleen vuoresta, tapahtui hirveätä. Mies kuninkaallisessa puvussa muuttui äkisti hirmuiseksi peikoksi: sarvet tunkeusivat ulos hänen päästään, niskassansa kahisivat kankeat harjakset, ja kurja tyttö nyt tunsi kipeästi povessaan hänen terävät kyntensä. Ja siinä onneton impi huusi, reutoili ja tempaili tuskissansa, mutta turhaan. Ilkeällä kiljunalla raahasi hänen peikko syvimpään luolaansa ja imi hänestä veren aina viimeiseen pisaraan asti. Mutta tapahtui ihme: henki ei lähtenytkään neitosen jäsenistä, vaan hän jäi elämään verettömänä, lumivalkeana; murheellisena kuoleman haamuna Kalman maasta. Kummastuen huomasi tämän peikko, käytti uhriansa kohtaan kynsiään ja hampaitansa kaikin voimin, mutta eipä voinutkaan häntä kuolettaa. Viimein päätti hän pitää häntä ainiaan luonansa uumentojen yössä. Mutta mitä palvelusta taisi hän tehdä, mitä hyötyä matkaansaattaa peikolle? Tämä määräsi immen puhdistamaan aarteitansa ja kalleita kiviänsä, niitä hänen eteensä lakkaamatta pinoilemaan, sillä eipä hän väsynyt niitä ihaellen katselemasta.

Näin vuosia elelee kelmeä, veretön impi vangittuna vuoren kohtuun. Mutta yöllä toki nähdään hänen seisovan äänettömänä rukoilijana vuoren harjulla. Ken antoi hänelle tämän vapauden? Taivaanko voima?—Mutta yöt kaikki, myrskyssä, sateessa ja kireässä pakkasessa hän seisoo vuoren kiireellä, rukoillen syntejänsä anteeksi. Verettömänä, lumivalkeana ja kuin kuva, niin

liikkumattomana, äänetönnä hän seisoo, kädet rinnoilla ja pää kallistuneena rinnoille alas. Ei rohkene kurja nostaa otsaansa kohden taivasta yhtään ainoata kertaa, vaan päin kirkon torniin, metsien etäiselle reunalle on hänen silmänsä lakkaamatta teroitettu. Sillä ainapa toki salainen ääni hänen korvaansa toivosta kuiskaa; vaikka kaukaisena kipenänä, kuin tuhansien peninkulmien päästä, pilkoittaa hänelle tämä toivo. Niin hän yönsä vuorella viettää, eikä kuulu hänen huuliltansa valitusta milloinkaan; ei nouse, ei vaivu huokauksista rukoilevan povi. Niin kuluu synkeä yö, mutta aamun koittaessa tempaisee hänen taasen luoliinsa armoton peikko.

Tuskinpa oli sata aurinkoa ehtinyt valkaista maata, ennen kuin nuorukainen, neidon lemmitty, palasi iloisena kotiinsa matkaltaan. Mutta ihana impensä ei rientänytkään häntä vastaan tervetuloa toivottamaan. Hän kyseli missä kaunoinen viipyi, vaan ei saanut tietoa keltään. Kaikkialta hän etsiskeli häntä yöt ja päivät, väsymättä, mutta aina turhaan; impi oli kadonnut ilman jälkeä kuin aamun kaste. Viimein heitti hän kaiken toivon, unohti kaiken elämän ilon ja käyskeli täällä vielä ajan mykkänä varjona. Kerran viimein, koska hohtava päivä oli nousnut, pimitti kuoleman yö hänen silmänsä valon.

Mutta vuosia hirmuisen pitkiä viettää kalvea impi: päivät peikon luolissa lakkaamatta puhdistellen ja latoen aarteita julman kiusaajansa silmäin alla; mutta yöt hän vuoren harjanteella kuluttaa. Verettömänä, lumivalkeana ja kuin kuva, niin liikkumattomana, äänetönnä hän seisoo kädet rinnoilla ja pää kallistuneena rinnoille asti. Ei rohkene hän nostaa otsaansa kohden taivasta, vaan päin kirkon tornia, metsien etäiselle reunalle, on hänen silmänsä lakkaamatta teroitettu. Ei hän valita; ei nouse, ei vaivu huokauksista rukoilevan povi.

On vaalea kesä-yö. Vuorella seisoo taasen neito, muistelee aikaa, jonka hän on viettänyt tuskallisessa vankeudessansa; ja vuosia sata on mennyt siitä päivästä, jona hän erosi sydämensä ystävästä. Hän kauhistuu, aatoksensa pyörtyy ja kylmiä hikihelmiä kiirahtelee hänen otsaltansa alas vuoren sammaleiselle kamaralle, koska hän kuvailee menneitten vuoskymmenien pituutta. Silloin rohkeni hän ensimmäisen kerran katsahtaa korkeuteen ylös, ja hetken päästä huomasi hän ihmeellisen valon, joka lentävänä tähtenä näkyi häntä lähestyvän kaukaisista avaruuksista. Mutta jota lähemmäs tämä valo häntä ehti, sitä enemmin muutti se muotoansa. Eikä ollutkaan se mikään lentävä tähti; vaan kirkastettu nuorukainen, välähtelevä miekka kädessä. Kajastipa niistä kasvoista ihana tuttavuus, ja kiivaasti rupesi lyömään neidon sydän; sillä nyt hän tunsi entisen ylkänsä. Mutta miksi lähestyi hän miekka kädessä? Tämä neitoa arvelutti, ja hän lausui heikeällä äänellä: »Tämäkö miekka mun tuskani viimein lopettaa? Tässä on poveni, nuori sankari, iske sun kirkkaalla teräkselläs tänne, ja, jos taidat, lahjoita mulle kuolema, jota jo kauan, kauan olen ikävöinnyt». Niin haasteli hän vuorella, mutta eipä tuonut hänelle nuorukainen kuolemaa, vaan elämän suloisen liehauksen, joka jo tuoksuavana aamutuulena hymisten kierteli ympäri kalvean immen. Lemmekkäästi katsahtava nuori mies otti hänen syliinsä, suuteli häntä, ja kohta tunsi veretön impi hienon veren virran suloisena koskena juoksevan suonissansa, hänen poskensa hohti kuin aamuruskon pilvi, ja ilosta läikkyi heleä otsa. Ja hän heitti kiharaisen päänsä yli ylkänsä käsivarren, katsahti ylös kirkkaasen korkeuteen, huoaten povestansa ulos vuoskymmenien tuskat; ja nuorukaisen sormet harhailivat hänen kiharissaan, jotka somasti liehahtelivat hiljaisessa tuulessa. Ihana oli pelastuksen hetki ja pääsinpäivän aamu. Linnut visertelivät kuusissa tuon jylhän vuoren reunoilla ja koillisesta nousi auringon hohtava viilu. Oli

tämä aamu sen aamun kaltainen koska ystävykset kerran viherjällä nurmella erosivat pitkäksi ajaksi.

Mutta nytpä äkeä peikko, vihan pyrstöt pystyssä, kiipesi vuorelle ylös, temmataksensa impeä komeroihinsa taas. Vaan tuskin oli hän kuroittanut kyntensä neitoa kohden, niin nuorukaisen miekka, nopea kuin salama, hänen rintansa lävisti; ja vuorelle roiskahti musta verensä. Pois käänsi impi kasvonsa tästä nä'ystä, painaen otsansa vasten ystävänsä povea, koska peikko, pahasti kiljahtaen, heitti henkensä ja putosi vuoren rinteeltä alas. Niin pelastui maailma kamoittavasta hirviöstä. Mutta hopeaisen pilven kirkkaassa helmassa väikkyivät nuorukainen ja impi ylös korkeuden tienoihin. Ylkänsä polvilla lepäsi morsian ja, painain otsansa vasten hänen poveansa, hymyili onnellisna. Halki avaruuksien he kiitivät, ja alas kaukaiseen syvyyteen jäi heistä metsät, vuoret ja laaksoin monipolviset haarat. Ja kaikkipa viimein heidän silmistänsä katosi kuin sinertävään savuun.

Tämä oli tarina kalveasta immestä, jonka Aapo kertoi veljillensä turpeisessa koijussa sinä unettomana yönä Impivaaran aholla.

JUHANI. Mutta heräyypä Timo juuri tarinamme päättyessä.

TIMO. Miksi ette makaa rauhassa, pojat?

JUHANI. Tässä tarinoitaan vahvasti.—Niin, siinähän oli tarina entisestä tytöstä ja peikosta.

SIMEONI. Mutta sanotaanpa tuon hirveän peikon eleskelevän vieläkin. Metsämiehet ovat hänen nähneet; ja hänellä onkin vaan yksi silmä, joka yön pimeydessä loistaa kuin hehkuva hiili.

JUHANI. Mitästäpä tapahtui muutama vuosi takaperin Kuokkalan vanhalle ukolle, joka nyt Herran huomassa lepää. Yhtenä keväänä, ollessansa metson-soitimella ja vartoessaan puolyönhetken kulumista nuotionsa vieressä tässä aholla, näki hän tuolla vuoren-juurella saman loistavan hohteen ja kuuli äänen, joka lakkaamatta kyseli: »nakkaanko ma, nakkaanko ma?» Niin hän kyseli monet tuhannet kerrat, että ukko, joka olikin sitä vanhaa juurta ja jonka sydän ei pamppaillut juuri turhasta, lopulta vihastui ja vastasi häntä tiuskealla äänellä: »nakkaa, sen tulla ja viedä!»

TIMO. Mutta kas silloin ei muuta tarvinnut.

JUHANI. Niin, jutteleppas Timo, kuinka kävi.

TIMO. Kas kun tuli hetken päästä irvistävä luuranko ukon nuotiolle, että ropsahti, tuli kuin kymmenen miehen kourasta ja sammutti tulen aina viimeiseen kipenään asti. Mutta ukkopas nyt sieppasi kiväärin kouraansa ja tapsutti koreasti pois koko vuoren näkyvistä, vaikka, niinkuin Juhani sanoi, hän olikin sitä vanhaa juurta eikä sydämensä juuri turhasta pamppaillut.

SIMEONI. Olemme siis muuttaneet tänne peikkojen ja paholaisten kaupunkiin.

AAPO. Tänne muutimme ja täällä asumme ilman pelkoa. Peikko, jos hän oliskin hengissä vielä, on jo perin voimaton; senpä juuri osoitti hänen käytöksensä Kuokkalan ukkoa kohtaan. Vihoissaan taisi hän ainoastaan sammuttaa tulen, senkin vasta miehen omalla luvalla. Hänen mahtinsa masensi ainiaaksi pyhän nuorukaisen miekka.

JUHANI. Mutta tyttöä uumentojen pimeydessä täytyy minun armoitella, tyttöä tuon riivatun harjasniskan kanssa.

SIMEONI. Miksi ei hän seisnut kiusausta vastaan.

JUHANI. Ai, poika, älä sano niin! Kuinkahan kävis, jos esimerkiksi jossain kukoistavassa rauhanlaaksossa sinua vastaan astelisi kuninkaantytär, kaunis kuin ruusu ja kukkanen, kepsauttelis luokses silkissä, saaleissa ja pumaatan hajussa, hehkuvassa kultahepenessä kuin riikinkukko, ja tällainen epeli astuis sinua vastaan ja tahtoisi halailla ja suudella sinua, niin kuinkahan kurjan sydämes kävisi? Minä kysyn, Simeoni.

SIMEONI. Minä rukoilisin voimaa uskossa.

JUHANI. Hm.

TIMO. Minä en päästäisi häntä halailemaan itseäni ja vielä vähemmin suuta muiskuttelemaan. Pysy minusta pois, sanoisin minä, pysy peijooni, matkan päässä, otanpa muutoin karahkan tuolta viidasta ja roitelen että selkäsi huomenna loistaa kirjavammalta leppätertun siipiä. Niin minä tekisin ilman yhtään armoa. Kyllähän sitten kelpais.

JUHANI. Voi, veikkoseni! luulenpa että haastelisit vähän toisin, jos hieman enemmin olisit katsellut ympärilles tässä maailmassa, jos esimerkiksi olisit käynyt Turun kaupungissa. Sen olen minä tehnyt, koska ajoin sinne härkiä Viertolan kartanosta. Näinpä siellä yhtäkin ihmeekseni, näin kuinka prameus ja komu voi panna pyörään ihmislasten päät. Voi teitä, voi pauhaavata kylää, voi häilyväistä elämää kumminkin! Tuolta jyrisee vaunut, täältä jyrisee vaunut, ja vaunuissa istuu sen vietäviä viiksinaamaisia narreja, istuu tyttöjä kuin posliinivauvoja, tuoksuttaen kauas ympärillensä sakean hajun kalleista öljyistä ja rasvoista. Mutta katsoppas

tuonne! Jesta ja varjele! sieltähän nyt hipsuttelee esiin kultahöyhenissä oikein aika vekama mamselli tai röökinä mitä hän lie. Kas hänen kaulaansa! Valkea kuin rieskamaito, poski ruttopunainen, ja silmät palaa hänen päässään kuin päiväpaisteessa kaksi roviotulta, koska häntä vastaan käy oikea kekkale mieheksi, hatussa, kiiltomustassa hännystakissa, ja tirkist...—no vie sinun pirkele itseäskin!—tirkistelee läpi nelikulmaisen lasin, joka välkkyy vekkulin vasemmalla silmällä. Mutta kas nyt...—no sinun seitsemän seppää!—nytpä keksautetaan kummaltakin puolelta, ja kas kun naara nyt oikein rypistää suunsa mansikkasuuksi ja livertelee kuin pääskynen päiväisellä katolla, ja teikari hänen edessänsä viskelee kättänsä ja häntäänsä, heilauttelee hattuansa ja raappaisee jalallansa että kivikatu kipenöitsee, kas sepä vasta leikkiä oli. Voi, te harakat itsiänne! aattelin minä, poika-nalliainen, seistessäni kadun kulmalla, rykelmä tuoreita härjänvuotia olalla, ja suu mareissa katsellen tuota teerenpeliä.

TUOMAS. Herrat ovat narreja.

TIMO. Ja lapsekkaita kuin piimänaamaiset kakarat. Niinpä syövätkin, ryysyt rinnoilla, ja eivätpä—koira vieköön!—osaa lusikkaansakaan nuolla, koska pöydästä nousevat; sen olen nähnyt omilla silmilläni suureksi ihmeekseni.

SIMEONI. Mutta peijata ja nylkeä talonpoikaa, siihen kyllä ovat miehiä.

JUHANI. Tosi, että löytyy herrasmaailmassa paljon ämmällistä ja naurettavaa, sen huomasin Turku-retkelläni. Mutta kas kun meitä lähenee oikein rasvojen hajussa ja liehuvissa krooseissa tuollainen liehakoitseva lunttu, niin eipä ilman ettei hemmahtele ihmislapsen sydän. Jaa, jaa, pojat! maailman hekuma houkuttelee vahvasti; sen huomasin Turku-retkelläni. Ja sanonpa kerran vielä, että sydämeni surkuttelee tyttöä tuolla vuorella. Ja oli hänellä jo aika pelastua helvetistä ja seilata ystävänsä kanssa rauhan satamaan, jonne Jumala meitäkin viimein auttakoon. Siinä toivossa koetamme nukkua nyt. Tosin on tästä vuoresta vielä yksi merkillinen tarina, mutta jääköön se toistaiseksi, ja koettakaamme nukkua nyt.—Meneppäs kuitenkin, Simeoni, peittämään hiilustaa tuhalla, ettei minun tarvitse huomen-aamulla karkkua kilkuttaa ja heinävihkoa heilutella, vaan pääsen kohta nakuttelemaan hirren päätä kuin punaharjainen tikka. Meneppäs.

Lähti Simeoni tekemään Juhanin käskyä, mutta astui pian takaisin, tukka pystyssä ja silmät selällään päässä. Mököttäen haasteli hän jotain eräästä kummallisesta, palavasta silmästä siellä ulkona vankkurien ääressä. Tästäpä muutkin pöllähtivät, siunasivat sieluansa ja ruumistansa, ja astuivat miehissä ulos koijustansa; ja muistutti heidän tukkansa tuulenpesää koivussa. Liikkumattomina, mykkinä patsaina he seisoivat, tuijotellen suuntaan, jonne Simeonin sormi osoitti. He katsoivat rävähtämättä ja näkivätkin varmaan ratasten takana kummallisen kiillon, joka välimmiten katosi, mutta pian taas näytti hohtavan valonsa. Tämän olisivat he kenties pitäneet hevosensa Valkon ainoana silmänä, mutta eihän sieltä haamoittanut mitään valkeata, vaan päin vastoin jotakin mustaa, eikä kuulunut kellon kilausta. Näin arvellen seisoivat veljekset järkähtämättä; mutta viimein toki lausui Tuomas jotenkin tuikealla äänellä:

TUOMAS. Mitä puuttuu?

JUHANI. Älä Herran tähden rupea praakailemaan hänen kanssansa niin turskisti.—Se on hän! Mitäs nyt teemme, veljet? Se on hän! Mitä sanoisimme hänelle?

AAPO. Enhän totisesti tiedä.

TIMO. Nytpä virrenvärssy hyvää tekis.

JUHANI. Eikö kenkään meistä osaa ulkoa yhtään ainoata rukousta. Lukekaat, armaat veljet, hellittäkäät Herran nimessä mitä vaan muistatte, mitä vaan päähän pistää, ilman yhtään sovittelemista raamatunkappaletta ainetta myöten. Lukekaat vaikka hätäkasteesta, veljet armaat.

TIMO. Olenpa tainnut yhden ja toisen jakson virsikirjasta, mutta nyt on niinkuin hirveä puskuri pääni ovella.

SIMEONI. Henki ei salli sinun puhua enemmin kuin minunkaan.

TIMO. Eipä hän salli.

JUHANI. Tämä on hirmuista!

AAPO. Hirmuista!

TIMO. Totisesti hirmuista.

JUHANI. Mitä tehdä?

TUOMAS. Luja käytös häntä kohtaan on luullakseni paras. Kysykäämme kuka hän on ja mitä hän tahtoo.

JUHANI. Annas kun minä kysyn. Kukas olet? Kukas olet? Kukas olet ja mitä tahdot meistä?—Ei sanaakaan vastimeksi.

LAURI. Otamme tuliskekäleet.

JUHANI. Otamme tuliskekäleet ja peittoomme sinun paistiksi, ellet sano nimeäs, sukuas ja asiaas.

LAURI. Ei, mutta tarkoitinpa iskeä kekäleisin kohta.

JUHANI. Kun uskaltais.

TUOMAS. Yksi kuolema Herralle velkaa.

JUHANI. Niin, yksi kuolema Herralle velkaa! Kekäleet kouraamme, pojat!

Seisoivat he pian rivissä, tuliset kekäleet aseina käsissä. Etunenässä seisoi Juhani, silmät ympyrjäisinä kuin huhkaimen, ja katsellen silmää vankkurien takana, joka erinomaisella hohteella katseli häntä vastaan. Niin seisoivat veljekset säkenöitsevissä aseissa öisellä aholla; ja hyypiö huuteli vuoren kuusilta, kolkko korpi heidän allansa hohisi raskaasti, ja pimeät pilvet peittivät taivaan kannen.

JUHANI. Kun minä sanon: nyt, pojat! niin silloin lentäkööt kekäleet kouristamme perkeleen niskaan.

SIMEONI. Mutta koettakaamme vielä vähän manausta.

JUHANI. Oikein harkittu! Vähän manausta ensin. Mutta mitä sanoisin hänelle? Kuiskaa minulle, Simeoni; sillä itse olen tällä hetkellä merkillisen typerä. Mutta kuiskaa sinä minulle sanat, ja heitänpä ne hänelle vasten naamaa että korpi kaikuu.

SIMEONI. Huomaa sitten kuinka sanelen.—Tässä seisomme.

JUHANI. Tässä seisomme!

SIMEONI. Kuin uskon sankarit, tuliset miekat kourissa.

JUHANI. Kuin uskon sankarit, tuliset miekat kourissa!

SIMEONI. Mene tiehes.

JUHANI. Mene helvettiis!

SIMEONI. Me olemme kastettuja kristittyjä, Jumalan sotamiehiä.

JUHANI. Me olemme kastettuja kristittyjä, Jumalan sotamiehiä, Kristuksen soltaatteja.

SIMEONI. Vaikka emme lukeakkaan osaa.

JUHANI. Vaikka emme lukeakkaan osaa.

SIMEONI. Mutta uskomme kuitenkin.

JUHANI. Mutta uskomme kuitenkin ja luotamme lujasti siihen.

SIMEONI. Mene nyt.

JUHANI. Mene nyt!

SIMEONI. Kohta kukko kiekuu.

JUHANI. Kohta kukko kiekuu!

SIMEONI. Ja Herran valkeutta huutaa.

JUHANI. Ja Herran Zebaothin valkeutta huutaa!

SIMEONI. Mutta hän ei ole huomaavinansa.

JUHANI. Mutta hän ei huom… Niin, hän ei huoli vaikka kirkkuisin hänelle enkelin kielellä. Herra siunatkoon meitä, veljet! sillä ei nyt muuta tällä erällä kuin—nyt pojat!

Silloin he kaikki viskasivat kekäleensä kohden kummitusta, joka vasaman vauhdilla läksi juoksemaan pois neljän jalan jytinällä, ja kauan vilahtivat hohtavat hiilet hänen seljässänsä halki öisen pimeyden. Niin hän pakeni tulisesta kahakasta, ja ehdittyään ahon reunalle alas, rohkeni hän lopulta seisahtua, puhaltaen kerran, kaksi kaikuvasti. Ja veljesten aave, kamoittava körri oli kuitenkin heidän ykssilmäinen hevosensa, joka hetkeksi oli kadottanut valkean värinsä suon mustissa mutarapakoissa, joihin kaiketi oli vaipunut ja kauan niissä kiiriskellyt ennenkuin pääsi kuivalle jälleen. Siinäpä piehtaroimisessa oli hän myös temmaisnut kellon kaulastaan, joka seikka tällä hetkellä paljon saattoi veljesten luulon harhateille. Tämä oli silmä, joka vankkurien takaa yön hämärässä loisti, niinkuin monen elikon silmä loistaa pimeydessä.—Mutta vasta hetken mentyä, ja silloinkin varoten, rohkenivat veljekset lähestyä Valkoansa, ja huomasivat erhetyksen vihdoin. Tästä he äkeillä kasvoilla palasivat koijuunsa takaisin; ja viimein aamun valjetessa lepäsivät he jokainen sikeässä unessa.

KUUDES LUKU

Oli vihdoin valmis veljesten pirtti. Viisi syltää oli sen pituus ja kolme sen leveys; itään päin antoi sen toinen, länteen toinen pää. Tultuas sisään ovesta, joka oli huoneen itäisessä päässä, seisoi oikealla suuri kiuvas-uuni, vasemmalla hinkalo, rakettu Valkoa varten talveksi. Kynnyksestä eteenpäin, lähes keskelle huonetta, oli allasi havutettu maa, mutta peripuolella oli uhkea permanto leveistä palkeista rakettu ja ylös tämän kohdalle väljä parvi. Sillä sekä asuintupana että saunana käyttelivät veljekset uutta pirttiänsä. Asuntohuoneesta noin kaksikymmentä askelta seisoi heidän aittansa, liitetty yhteen pienistä, ympyrjäisistä kuusista.

Oli siis veljeksillä oivallinen suoja sadetta, myrskyä ja talvipakkasta vastaan, oli myös varahuone heidän ruoka-aineitansa varten. Ja nytpä taisivat he täyttä tointa käydä käsin metsästämiseen ja kaikellaiseen pyydystykseen. Ja lähestyi silloin surma metsoille, teereille ja pyille, jäniksille, oraville ja jynkkämielisille mäyrille, niinmyös Ilvesjärven sorsille ja kaloille. Silloin kiivaan Killin ja Kiiskin haukkinasta ja pyssyjen jyskeestä kajahtelivat mäet ja äärettömät kuusiset salot. Kaatoi myös veljesten luoti tuolloin, tällöin pyöreäkarvaisen kontion; mutta ei kuitenkaan ollut vielä mesikämmenen pyyntiin oikea aika.

Tuli halla-öinen syksy, ja kuolivat tai pakenivat syviin kätköihinsä heinäsirkat, sisiliskot ja sammakot, ja olipa aika pyydystellä kettuja kiiltävillä sangoilla; tämän konstin olivat veljekset oppineet isältänsä. Saipa nyt moni vikkeläjalkainen Mikko maksaa hienolla nahallansa muutaman makean palan.—Jänisten tiedetään metsässä polkeilevan teitä pehmeään lumeen, ja näillepä teille virittelivät veljekset sadoittaisin messinkipauloja monen valkeaturkkisen surmaksi. Vielä olivat he rakentaneet itsellensä oivallisen, kalteva-aitaisen sudentarhan pensastoiseen ojankoon ahon itäiselle reunalle. Ja paitsi tätä olivat he, suden pyyntiä varten myös, kaivaneet kuopan, valtaisen syvän, kappaleen pirtistä kuivaan santaiseen tantereesen päin. Paisti vietteli jykevään aitaukseen

monen nälkäisen suden; ja silloin, koska veljekset huomasivat saaliinsa ahdingossa, nousi tarhassa pauhua ja ryskettä pimeänä syksy-yönä. Silloin yksi veljeksistä seisoi aidan nojalla, pyssy kädessä, kiehtoen luodilla kaataaksensa karheakarvaista petoa; toinen hänen rinnallansa, pitäen tulta, tervaskalikallista, loimottavaa soittoa. Mikä taasen heistä autteli Killiä ja Kiiskiä ajelemaan pensastosta ulos synkeänaamaisia, irvisteleviä petoja, väikkyen tervasloimoinensa tuonne, tänne. Kova oli meteli miesten huudoista, koirien reuhusta ja pyssyjen paukkinasta ja väsymättä remahteli korpi ja Impivaaran komeroinen seinä. Niin temmellettiin, lumi tahraantui, punertui yhä enemmin ja enemmin, sotkettiin tuhanteen suuntaan, kunnes viimein kaikki häntyrit makasivat veressänsä. Ja siitä saattoi taasen saaliin nylkeminen veljeksille työtä ja tointa, mutta olipa heille kuitenkin tämä toimi vallan hauskaa.—Myös kuoppaan, ahon läntisellä partaalla, kiiruhti yksi ja toinen metsän viistosilmä.

Tapahtui kerran, että varhain eräänä aamuna, muiden vielä maatessa, Timo läksi katsomaan viritettyä kuoppaa, jonka puoleksi vajonnut peite jo matkan päästä antoi miehelle hyvän toivon. Ja ehdittyänsä kuopan reunalle, näkikin hänen iloinen silmänsä syvyydessä hallavan esineen, näki aika suden, joka, kuono painettuna vasten maata, makasi liikkumatta, kyräten silmillään ylös kohden miestä.—Mitä päätti nyt Timo? Yksin nykistää sudelta hengen ja muiden suureksi huviksi astua pirttiin, karvainen taakka olalla. Kävi hän juoneen, kantoi esiin tikapuut pirtin seinykseltä, asetti ne varoten kuoppaan, ja itse, raskas halkonuija kädessä, astui hän alas pitkin pykäliä, aikoen rouhaista myrskäksi pedon pään. Kauan huhtoili hän nuijallansa, hampaat irvissä, mutta ainapa vaan tyhjää ilmaa. Suden pää pujahteli aivan vikkelästi, pujahteli oikealle, vasemmalle, koska mies läimäytteli hankalalla aseellansa. Viimein pudotti hän nuijansa sudelle, eikä keksinyt silloin muuta neuvoa kuin astua ylös ja rientää pirttiin ilmoittamaan mitä oli tapahtunut.

Siitä, hetken päästä läksivät veljekset, varustettuna seipäillä, köysillä ja kuristimilla, saavuttamaan saalistansa. Mutta tyhjä oli kuoppa heidän ehdittyänsä esiin. Pitkin tikapuita, jotka Timo oli jättänyt jälkeensä kuoppaan, oli heidän sutensa koreasti astunut ylös ja vilkaisnut tiehensä, kiittäen onneansa. Sen huomasivat veljekset paikalla, ja, kiroten ja kiristellen hampaita, nyt etsi heidän julmistunut silmänsä Timoa; mutta hän ei ollutkaan enään saapuvilla. Hän juoksi jo paeten tuolla metsän reunalla, jossa pian peittyi männistön suojaan. Hän ymmärsi, ettei ollut hyvä jäädä asiasta enemmän keskustelemaan. Mutta muut kiljuivat hänen peräänsä, nyrkit pystyssä, luvaten peitota hänen hillukaksi aina päästä kantapäihin asti, jos hän vielä uskaltaisi pirtin ovea raoittaa. Niin he uhkailivat, jättivät kuopan äkeinä ja vihaisina, ja astuivat pirttiinsä takaisin. Mutta pakolaisena käyskeli metsässä Timo, ja pian rupesivat veljekset katumaan käytöstänsä häntä kohtaan, huomaten vahingon tapahtuneen hänen ymmärtämättömyytensä kautta, vaan ei häijystä koiranjuonesta. Sentähden astui Juhani jo ennen iltaa Impivaaran harjulle ylös, huuteli sieltä vahvalla äänellänsä kohden kaikkia ilmoja, ja kutsui Timoa, vakuuttain ja vannoin hänen ei tarvitsevan pelätä palatakseen paikalla takaisin. Niin hän huuteli, ja hetken mentyä palasi Timo, kyräten pahasti ja mulkoillen silmiänsä. Lausumatta sanaakaan riisui hän päältänsä, kallistui vuoteellensa alas, ja pian kuorsasi hän syvässä unessa.

Tullut oli myös karhunpyynnin otollisin aika. Silloin ottivat veljekset keihäänsä, painoivat kivääreihinsä tuikeat luodit ja läksivät herättämään salon ruhtinasta, joka jo pimeässä konnossaan uneksui syvällä lumisten kuusien alla. Ja kaatoi heidän luikkunsa monen turpaisen kontion, koska hän vihaisena rynkäsi rauhankammiostaan ulos. Silloin nousi usein tuima taistelo,

lumi suoksahteli kauas ympärille ja punertui vuotavasta verestä, kun haavoja annettiin kahden-puolen. Niinpä taisteltiin kunnes viimein karheanaamainen otso makasi rauhallisna. Mutta veljekset, ehdittyään iloisesti kotiansa taakkanensa, voitelivat haavojansa lääkkeellä, joka oli rakennettu viinasta, suolasta, kruudista ja tulikivijauhoista. Sillä he voitelivat haavojansa ja pyhkäisivät keltaruskeata tervaa päälle.

Niin haalivat he elantoansa korvesta ja mäkien viidoista, täyttäin varahuoneensa monellaisella otuksella: linnuilla, jäniksillä, mäyrillä ja karhun-lihalla. Olivat he myös pitäneet huolta vanhan uskollisen Valkonsa talvisesta muonasta. Nähtiin suon rannalla tuolla valtainen, sirpillä niitetty ja sileäksi harjattu heinäsuova, kylliksi riittävä talven kestäessä. Ei ollut myös unohdettu heidän pirttinsä talvilämpymän varoja. Seisoi huikea halkopino lähellä aittaa ja vielä tervaskantoja korkea kasa, kuin aika röykkiö Hiiden hirven sarvia, pirtin seinyksellä, ulettuen maasta ylös katon räystääsen asti.—Niin varustettuna taisivat he vakaasti katsoa talvea vasten hyyrteistä partaa.

On joulu-ilta. Ilma on suoja, harmaat pilvet peittää taivaan ja vasta tullut lumi peittää vuoret ja laaksot. Kuuluu metsästä hiljainen kohina, teeri illastaa urpuisessa koivussa, tilhiparvi punoittavassa pihlajassa, ja harakka, männistön kärkäs neito, kantelee varpuja vastaisen pesänsä perusteeksi. Niin mökissä kuin komeassa kartanossa on iloa ja rauhaa, niinmyös veljesten pirtissä Impivaaran aholla. Ulkopuolella sen ovea näet olkikuorman, jonka Valko on vetänyt Viertolan kartanosta joulun kunnioiksi pirtin laattialle. Ei tainneet veljekset täälläkään unohtaa joulu-olkien kahinata, joka oli ihanin muistonsa lapsuuden ajoista.

Mutta pirtistä kuuluu löylyn kohina kiukaan kuumilta kiviltä ja pehmeitten vihtojen hutkina. Ottavat nyt veljekset ankaran joulukylvyn. Ja koska viimein polttavan helteinen löylytys oli päätetty, astuivat he alas, pukivat päällensä ja istuivat levähtämään palkeille, jotka rahien verosta olivat asetetut pitkin seiniä. Siinä he istuivat, puhallellen ja vuodattaen hikeä. Loimottava päre valkaisi huonetta; Valko hinkalossaan rouskutteli kauroja, koska oli muistettu hänenkin jouluansa; torkkuen ja haukoitellen istui orrellansa kukko; Killi ja Kiiski, leu'at käpälillään, makasivat lähellä uunia, ja Juhanin polvilla kehräili entinen Jukolan vanha, vesiharmaa kissa.

Rupesivat viimein Timo ja Simeoni rakentelemaan ehtoollista; mutta muut nostelivat lyhteitä sisään. Aukaisivat he siteet, levittelivät oljet permannolle noin korttelin paksulta, mutta paksummalta parvelle vielä, jossa he tavallisesti viettivät iltansa ja yönsä.—Valmis vihdoin oli ehtoollinen: seitsemän reikäleipää, kaksi tammipöytyrillistä höyryävää karhun-lihaa ja kiulullinen olutta seisoi pöydällä. Itse olivat he keittäneet oluensa, muistain tarkasti äitinsä menetystä tämän juoman panossa. Mutta olivatpa sen laittaneet väkevämmäksi tavallista talonpojan olutta. Mustanpunaisena kuohui se kiulussa; ja jos kannullisen sitä nielaisit, tunsitpa hieman huimausta aivossas.—Mutta pöydässä istuivat he jo kaikki, nauttien lihaa ja leipää ja kiulusta vaahtoavaa olutta.

AAPO. Onpa tässä runsaastikin pinottu etehemme einettä.

JUHANI. Syödään ja juodaan, pojat, sillä nyt on meillä joulu, joulu kaikilla, niin elikoilla kuin ihmisilläkin. Valeleppas, Timo-veikkoseni, oluella Valko-raiskan kaurakasaa tuolla soimessa.—Kas niin! olkoon menneeksi tuoppi kumminkin. Tänä iltana ei yhtään kitsautta, vaan kaikki saakoot, niin hepo, koira ja kissa kuin Jukolan iloiset veljekset. Kukko maatkoon rauhassa ja periköön osansa huomenna. Tuossa teille, Killi ja Kiiski, huikea kimpale karhun koivesta, ja tuossa sinulle, kissa-rukka. Mutta ensin kättä, sinä killisilmä!—Kas niin! Ja sitten molemmilla käsillä! Katselkaapas kissamme konsteja ja sanokaat, että minäkin olen hieman opetusmestaria. Kättä paiskelee hän jo molemmilla kääpillä yht'aikaa, ja silloinpa hän asettaa itsensä istumaan kuin vakava ukko ja pistää, veitikka, kumpaisetkin etu-tallukkansa kouraani. Noin!

AAPO. Voi tuota pilaa!

TUOMAS. Mitä miehen vielä vanhoilla päivillänsäkin pitää oppiman.

JUHANI. On mar' se oppi vetänyt aikaakin. Mutta enpä hellittänyt poikaa ennen kuin hän molemmilla käpälillä kiitti opettajaansa. Nyt hän sen tekee kuin mies, ja maisteri on maksettu.—Sepä vasta kissa! Kas tuossa! pistäppäs poskees kappale karhua. Ja Kiiski ja Killi sitten. Niin, niin! »Visko miestä, mutta älä hänen koiraansa». Oikein! Mutta tähän tahdon lisätä: visko Jukolan Jussia, mutta älä hänen kissaansa.

EERO. Noudatappas tänne sitä olut-kiulua, Juhani.

JUHANI. Saaman pitää. Juo, veikkonen, Jumalan luoma, juo, sillä nyt on joulu, ja varoja ei puutu aitasta. Mikä on meidän täällä ollaksemme? Mitä huolisimme vaikka pöllähtäisi tulessa tuhaksi ja tomuksi koko tämä maailma paitsi Impivaara ja sen ympäristö. Täällä elämme kuin huhdassa vaan, omalla kannallamme ilman kuurtamista ja kaartamista kiukkuisista ihmisistä. Täällä on meidän hyvä olla. Metsä on niittumme, peltomme, myllymme ja pesämme ijankaikkinen.

TIMO. Ja liha-aittamme.

JUHANI. Juuri niin! Täällä on hyvä olla! Kiitoksia, Lauri, keinostas, jonka meille keksit, päästäksemme maailman markkinoilta. Täällä on vapaus ja rauha. Kysynpä vielä: mitä huolisimme, vaikka polttaisi kultainen tuli tämän maailman kaiken, kun vaan säästyy pohjapuoli Jukolan talosta ja sen seitsemän poikaa?

TIMO. Lähtis kulovalkea kerran karsimaan yli koko maailman, niin tuhaksi ja poroksi menis myös Jukolan pohjapuoli ja vielä sen seitsemän poikaakin kaupan päälle.

JUHANI. Sen hyvin tiedän. Mutta katsos kun mies taitaa aatella mitä hän tahtoo, aatella itsensä koko maailman herraksi tai tönkeileväksi sontiaiseksi. Kas hän taitaa aatella kuolleiksi Jumalan, perkeleet, enkelit ja koko ihmissuvun ja elikot maassa, meressä ja ilmassa, aatella maan, helvetin ja taivaan katoovan kuin tappuratukko tulessa, ja pimeyden astuvan sijaan, jossa kenokaula sinä ilmoisna ikänä ei Herran valkeutta huuda. Niin sinkoilee täällä miehen aatos: ja ken taitaa viskellä verkkoja sen teille?

TIMO. Kuka käsittää tämän maailman rakennusta? Ei ihmislapsi, joka on typerä ja tyhmä kuin määkivä jäärä. Mutta parasta ottaa päivä tultuansa, sallia sen mennä mentyänsä, käyköön sitten puuhun tai mäntyyn. Täällä ollaan vaan.

JUHANI. Mikä on meidän täällä ollaksemme? Mitä puuttuu?

TIMO. »Ei Jumalan armoa eikä linnunkaan piimää». Aitta on ruokaa täys ja pirttimme lämmin. Täälläkin kiiriskelemme oljilla.

JUHANI. Täällä kiiriskelemme kuin mullikat kahisevilla oljilla. Kylpeä taidamme koska miellyttää, koska vaan päähämme pistää, ja syödä koska maistaa.—Mutta olemmehan jo ravitut miehet. Ei siis muuta kuin siunaamme säkkiämme ja korjaamme pöydän.

SIMEONI. Odottakaas siks kun olen lukenut lyhykäisen ruokaluvun ja laulanut värssyn päälle.

JUHANI. Se jääköön tällä kerralla. Miksi et tehnyt sitä ennen atriaa?—Käyppäs, Eero-poika, nuorimmakses laskemaan tynnöristä olutta.

SIMEONI. Et salli siis laulettavan virrenvärssyä joulu-illan kunnioiksi?

JUHANI. Eihän meistä laulajiksi, velikulta. Lauletaan ja luetaan sydämmissämme, joka onkin Jumalalle otollisin uhri.—Mutta tuossa taasen olutkiulu, kuohuva ja vahtoova kuin Kyrön koski. Tattis, poika, vaan! Saadaanpas tästä! Kimauta tuosta, veli Tuomas, ja oikein aika mekosta.

TUOMAS. Enhän tuossa kauankaan huikaile.

JUHANI. Niinhän mies kulauttaa. Sellaiset siemaukset saattaa kurkuistamme oikein lukkarin-kurkut.

»Elettiinpä ennenkin,

Vaikk' ojan takan' oltiin;

Ojapuita poltettiin

Ja ojast' oltta juotiin».

Juuri niin. Mutta onhan juomanamme ohran ruskea neste, polttopuunamme halko ja tervaskanto, ja allamme on pehmeä, olkinen polstari, oiva painitanner vaikka kuninkaille ja suuriruhtinaille.—Yksi sana, Tuomas. Takasihan kerran veli Aapo sinun väkes ja voimas käyvän jo huikeasti yli Juhon, mutta sitä en juuri mielisi uskoa. Kuinkahan tuossa pyörähtelisimme? Koetetaan!

SIMEONI. Alallamme! ja armahtakaat noita kiiltäviä olkia edes huomispäivään.

JUHANI. Nythän ilo parhaimmallansa, »aatosta juhla korkein»; ja pahnoiksihan on olkien mentävä.—Miellyttääkö Tuomasta?

TUOMAS. Käyhän tuota koettaa.

JUHANI. Ristipainia!

TUOMAS. Olkoon menneeksi!

JUHANI. Isketäänpäs, isketäänpäs!

AAPO. Varro, poika! Saakoon Tuomaskin lujan kahmauksen housusi kaulureista.

JUHANI. Hän saakoon, hän saakoon!

EERO. Juho, miksi irvistät ja väännät silmiäs kuin härkä penkissä? Voi veljeäni! Mutta katso, ettet itseäsi häväise nyt.

AAPO. Kaikki hyvin. Kenen on ensimmäinen heitto?

JUHANI. Olkoon se Tuomaan.

TUOMAS. Olkoon se vanhimman veljen.

JUHANI. Seiso sitten kannallas.

TUOMAS. Tahdon koettaa.

JUHANI. Seisotko, seisotko?

TUOMAS. Tahdon koettaa.

AAPO. Heleijaa, pojat! Sillä lailla, juuri niin! Taistelettepa kuin uskon sankarit. Juho kimpustaa ja vääntää kuin Israeli itse ja »Tuomas seisoo niinkuin tammi».

EERO. »Koska saarnaa Aaprahammi». Mutta katso Juhon suuta ja kauhistu. Ah! pistäisin nyt vaikka teräspuikon hänen hampaittensa väliin—roiskis! ja olispa se kohta kahtena kappaleena. Kauhistunpa, kauhistunpa!

AAPO. Miesten otteloa vaan. Nousee ja vaipuuhan allamme palkit.

EERO. Kuin urkujen polkimet; ja Tuomaan töppöset kyntää laattiata kuin järeät metsä-sahrat.

AAPO. Ei siinä juuri sivelläkkään maitosormilla. Peijakas! olis tämä pinnistys tuolla vuorella, niin iskisivätpä korkkoraudat säkeniä kalliosta.

EERO. Oikein kultaisia tähtiä lentelis metsään, ja nousispa tuosta iloinen kulovalkia.—Mutta aina seisoo Tuomas.

TUOMAS. Oletko jo nytkinyt tarpeekses?

JUHANI. Heitäs sinä.

TUOMAS. Tahdon koettaa. Mutta katso nyt, niin laattia pyörii.

EERO. Muista, muista, Juho!—

AAPO. Se oli heitto.

EERO. Se oli jumaus kuin »Haamaan halkonuijasta» kuin isku »taivaan tulivasarasta».

TIMO. Ja tuossa makaa Juhani kuin mallassäkki.

EERO. Voi »Poika-Jussia»!

TIMO. Niin kutsui hän itseänsä pikku-poikana.

AAPO. Pitää kuitenkin tietämän kuinka miestä heittää. Muista, Tuomas: eihän ole ihmisen ruumis raudasta, vaan lihasta ja luusta.

TIMO. Niin, vaikka hän housujakin kantaa.

TUOMAS. Turmelinko sinua?

JUHANI. Katso itses.

TUOMAS. Nouse ylös.

JUHANI. Nousen kyllä ja näytän sinulle miesvoiman käsikapulassa. Siinä leikissä voimat punnitaan.

TUOMAS. Tuoppas, Eero, haara tuolta nurkasta.—Kas tässä, Juhani.

JUHANI. Tässä olen. Ja nyt takatassu vasten takatassua ja ympäri haarua kynnet!

AAPO. Ja koska luihkaan, silloin vetäkäät, mutta ilman yhtään tempausta. Haara varpaitten kohdalle, juuri varpaitten kohdalle, ei tuumaa kummallekaan puolelle.—Nyt, pojat!

TIMO. Juho nousee ylös että kääkähtää vaan.

AAPO. Eihän siinä armotkaan auta.

JUHANI. Mene laskemaan olutta, Timo.

TIMO. Onnuthan, veli.

JUHANI. Olutta laskemaan, sinä riivatun nallikka! Kuulitko? Vai tahdotko korvilles?

TUOMAS. Vioitinko jalkas?

JUHANI. Mitä huolit siitä? Katso oma käpäläs. Mitä koskee se minuun, jos korkkoni heltikin saappaastani? Heltihän se painissa kuin nauriin liuska. Mutta katso itses, sinä. Näkyy, että voitat minun painissa ja käsikapulassa; mutta tules tappelemaan.

AAPO. Tappelus ei kuulu asiaan nyt.

JUHANI. Kyllä, jos vaan tahdomme.

TUOMAS. Minä en tahdo.

JUHANI. Et uskalla.

AAPO. Tiedä paini leikiksi.

SIMEONI. Minä tiedän sen leikiksi, josta syntyy usein tappelus ja murha.

JUHANI. Tuomas voittakoon, mutta ei notkista Juhania tässä kukaan muu. Sen vannon ja näytän miehestä mieheen yli kaiken komppanian.—Yksi nappaus, Aapo! Pitääkös kaulukses? Pitääkös?

AAPO. Hurjapää ilman pienintäkään syytä! Malta, malta, ja painikaamme kunnon tavalla.

JUHANI. Kirkas leimaus!

AAPO. Malta, sanon minä.—Kas niin, nyt heitä.

EERO. Juho tanssii polskaa niinkuin poika, vaikka ontuenkin.

JUHANI. Mitä lausut nyt, veli Aapo?

AAPO. Että makaan sun allas.

JUHANI. Astuppas numeroon, Simeoni.

SIMEONI. En tuhannen riksin edestä rikkomaan korkeata juhlaa.

JUHANI. Kunnioitettu olkoon joulu-juhla! Eihän sitä viattomassa painissa rikota, jossa mielemme on iloinen ja sydämemme puhdas. Yksi koetus, Simeoni!

SIMEONI. Miksi kiusaat minua?

JUHANI. Yksi rynnistys!

SIMEONI. Sinä saatana!

AAPO. Rauhaa hänelle, Juhani, rauhaa!

JUHANI. Sopiihan meidän koettaa. Kas niin, yksi ainoa kiekaus kauluksesta!

SIMEONI. Mene helvettiin, häijy henki! Minä myönnän, että voitat.

TUOMAS. Sen uskon vasta koska näen. En luule Simeoninkaan jänteitä juuri vasikanlihaksi.

JUHANI. Sentähden tulkoon hän koettamaan. Siinähän nähdään, ovatko vasikkaa vai mustaa, saartuvallista karhua.

AAPO. Olkoon hän oloillansa ja astukoon esiin toinen uros, mieluisampi rinnustukseen. Veli Timo, aina uljas mies!

JUHANI. Haluttaisko?

AAPO. Päin tuuleen, Timo! Ethän ole koskaan nurru-poika.

TUOMAS. Ei koskaan, vaan aina reipas, aina niinkuin omassa talossansa. Enhän unohda tempausta, jonka hän teki tuossa ainoisessa melakassa Toukolaisten kanssa. Saipa hän ensin huomaamatta nupillensa aika nassauksen, mutta, siitä suuriakaan huolimatta, kääntyi hän vakaasti ympäri, sieppasi seipään miehensä kourasta ja nytpä iski hän takaisin vasten pääkuorta—ja seiväs poikki. Seiväs poikki että sälähti, ja alas maahan lotkahti mies kuin tyhjä säkki. Niin teki Jukolan Timo. Ja minä tiedän, että löytyy hänessä miehen-vastusta vieläkin.

TIMO. Tuleppas, poika.

JUHANI. Sitähän juuri mielin. Mutta annas kun kieppaisen pielistäsi kiinni minä myös. Nyt olen valmis.

AAPO. Ensimmäinen olkoon Timon.

JUHANI. Olkoon niin. Ehdinpä vähän puuskuttamaan.

TIMO. Kas tuossa!

JUHANI. Ei, poikaseni!

TUOMAS. Jotenkin tuima tempaus, Timo, sinä urhoollinen Timo! Mutta onkos varaa parantaa?

JUHANI. Ei tästä näin vaan mennä.

TUOMAS. Timo, onkos varaa parantaa?

TIMO. Pitäis olla.—Mitä tämä sanoo?

JUHANI. »Ei tästä näin vaan mennä, sanoi Hyvänmäen kerjäläinen.»

AAPO. Kerran vielä, Timo.

TUOMAS. Onkos varaa parantaa?

TIMO. Pitäis olla.—Entäs tämä?

JUHANI. »Ei tästä näin vaan mennä, sanoi Hyvänmäen kerjäläinen.»

TUOMAS. Mutta se oli nykäys, joka tuntui.

EERO. Ei vaaraa, ainoastaan hieman ja juuri viattomasti tärähti Juhanin ääni.

JUHANI. Pystyssä seison.

TUOMAS. Kerran vielä, Timo.

TIMO. Koetetaan, koetetaan.

JUHANI. »Ventta-holl!» Housuni putoo!

TIMO. »Mutta nyt, sanoi Kaitaranta».

JUHANI. Housuni putoo! Kuuletko sinä?

TIMO. Kas noin, veljeni!

AAPO. Tuossako makaa Juhani taas, suudellen permantoa?

EERO. Ja puhaltaen niinkuin sonni-härkä. Mutta hyvä että »ehtii hän vähän puuskuttamaan».

TIMO. Allani makaa poika kuin märkä tallukka vaan.

TUOMAS. Mutta housunsa tekivät hänelle teposet.

AAPO. Olkoon se sanottu totuuden nimessä. Juhanin omat housut olivat tässä herraansa vastaan ja rupesivat liittolaisiksi Timolle.

EERO. Niin on asia. Sentähden kaikki housut pois ja uudistukoon leikki.

SIMEONI. Pidä nyt kitas, sinä rääkkä! Annanpa muutoin vasten nokkaas.

Eikö ole sinulle jo kylliksi tätä helvetin leikkiä?

EERO. No muuttukoon se taivaan leikiksi. Housut ja paidat pois, ja painikaat kuin kaksi enkeliä Paratiisin pelloilla.

TUOMAS. Miksi istut hänen niskoillansa, Timo?

TIMO. Olis nyt halko, niin panis niin pitkin pakaroja että pläikkyis.

AAPO. Miksi niin? Tämä on painia, vaan ei tappelusta.

EERO. Onko Timo suutuksissaan?

TIMO. Ei suinkaan, ei suinkaan, mutta sanonpa: olis nyt halko tai ympyriäinen tela, niin panis niin pitkin pakaroja, että pläikkyis.

TUOMAS. Laske hän ylös.

TIMO. Nouse, Jumalan luoma.

JUHANI. Minä nousen, ja tiedä, saatuani housut kiinni taas, on vuoro sinun taas painua alas, ja toisin kuin äsken minä. Minähän, poloinen poika, kämärryin alles onnettomuuden kautta, jonka sinä niin vikkelästi käytit hyödyksesi, hunsvotti, saapasvedin!

AAPO. Vihastuminen kauas! Minä tiedän että hän tuskin huomasi housuvahinkoas, ennen kuin heitto oli tehty. Sen teki hän tiimmellyksen kuumuudessa, poika-parka.

JUHANI. Sen hän kyllä tiesi, se mullisaukko. Mutta olettepa kaikki niinkuin korpit niskoillani. Vai ei hän tiennyt. Enkö huutanut kuin rajamies huikealla äänellä: ventta-holl, housut putoo? Mutta hän ei siitä huolinut, vaan tempaili kynsineen ja hampaineen kuin kissa. Mutta istu ja pala! Kyllä sinun opetan tästedes käyttelemään onneksesi toisen sylttyhousuja, kyllä sinun opetan.

TIMO. Sen tein minä tiimmellyksen kuumuudessa, poika-parka.

JUHANI. Minä sinun opetan, saatuani housut ylös ja nälkävyön kiinni kuin nalkitun vanteen.

TIMO. Minä annan palttua koko painille; koska kerran voitin, niin voitin, eihän siinä mitään muuta mutinata. Mitä kuuluu housut tänne? Painissa painii mies, vaan ei housut ja säärykset tai muut lumisukat.

JUHANI. Kourat kaulukseen taas ja rinta vasten rintaa! Istu ja pala!

TIMO. Menenkö ma hänen kanssansa tuohon lapsekkaasen työhön?

EERO. Mitä hän kysyy vielä. Mene, Jumalan luoma, mene koska pääset.

SIMEONI. Älä mene, sanon minä.

EERO. Älä mene, jos pelkäät ja vapiset.

JUHANI. Nyt ei auta pelko eikä vapistus, vaan täytyy hänen käydä uuteen kilvoitukseen ja juuri tällä Jumalan hetkellä.

EERO. Armahda häntä, Juhani, armahda!

TIMO. Minkätähden? Eero, minkätähden? Olkoon menneeksi yksi pinnistys vielä, yksi tai kaksi. Tersii vaan!

JUHANI. Tässä, poika!

TUOMAS. Koreasti, Juho!

AAPO. Koreasti! Noinhan tappelee kaksi nälkäistä haukkaa.

SIMEONI. Tappelua, sulaa tappelua!

AAPO. Järkevästi, Juhani!

SIMEONI. Voi teitä hirmuja, voi teitä hirmuja!

EERO. Älähän veljeäsi runno!

SIMEONI. Aha, aha! johan kelmenee Eerokin. Siinä ovat kalas, joita onkeilit.

TUOMAS. Juhani!

SIMEONI. Hajoohan jo pirttikin, te pedot ja perkeleet!

JUHANI. »Votti, poika, sanoi Ryssä!» No miksi makaat siinä, ja killistelet ylös kattoon?

TIMO. Sinä voitat minun nyt, mutta annappas ajan vähän muokata vielä: sinä vanhenet ja kasvat pikkuiseksi, mutta minä vartun ja voimistun.

JUHANI. Kerran ransistuu ja loppuu tämä maailmakin, saati syntinen ihmis-parka. Aika tasii meitä kaikkia, veljeni. Mutta nouse ylös ja kulauta naamaas siemaus olutta ja tunnusta että on sinussa pari luotia vähemmin voimaa kuin minussa.

TIMO. Se nähtiin. Tuossahan makasin rähmäkkäänä allas ja sinä päälläni kuin röyheä karhu.

JUHANI. »Saappas tästä, Saparamatti, Kiikka-Heikin kannusta!»—Olen siis Jukolan laumassa toinen mies mitä voimaan kosee. Lauri ja Eero ovat tosin koettamatta vielä, mutta he tietäkööt että mesiäisiä he kuultelisivat koetuksessa; ja Simeoni on itsensä tunnustanut heikommaksi minua. Mutta pikkusormen mies ei ole Jukolan veljeksistä yksikään, sen takaan minä. Tulkoon tänne vaikka viisikymmentä Toukolaista, nyrkki vasten nyrkkiä. Viisi tynnöriähän minä niskallani kannan, ja Tuomas vähän enemmin; viisi tynnyriä, kun toinen vaan painon selkääni pinoo.

TUOMAS. Mutta mielisinpä nähdä Laurin ja Eeron lyövän painia oikein tiukasti.

AAPO. Totisesti jotain nähtävää. Toinen vakava ja tyyni kuin talven suoja, toinen pikkuinen kuin keri, mutta niinkuin leimaus vilkas ja terävä. Päin tuuleen, ja siinäpä ottelevat kärppä ja koiras-jänis. En vertaa sinua jänikseen arkuudesta, siihen ei ole syytä, en liikuntoskaan tähden, sillä Lauri astelee kuin seppä Könnin kuokkamies,—jonka jalkoja ja kuokkaa käytteli sukkela kellovärkki mahassa—mutta näyttäispä mielestäni ottelo kuin kärpän ja uhkean koiras-jäniksen paini.

JUHANI. Yksi rinnustus, pojat, yksi rinnustus tai ristipaini!

LAURI. Mitä tiimellyksestä Eeron kanssa? Hänestä et saa kunnon nappausta koskaan, vaan tuolla hän teiskaa haaroissa kuin kissa, kynsii ja likistelee toisen ohimia sen riivatun tavalla, että tuskin voit vetää hengen pihausta rintaas. Niinpä hän teki koska menneenä syksynä painiskelimme Aroniitulla. Ja kuka siinä voitti, kuka alle meni, sitä »ei ymmärtänyt Iivarikaan». Mitäs minä hänen kanssansa enään menisin?

EERO. En ollut vahvempi sinua hiuskarvankaan vertaa. Usko jos tahdot.

LAURI. Sen uskon, koska tiedän sinun heikommaksi.

JUHANI. Sen näyttäköön rehellinen paini.

LAURI. Mitäs minä hänen kanssansa enään menisin?

SIMEONI. Pankaamme jo ma'ata, te villityt.

JUHANI. Öitä on monta, mutta joulu on vaan kerran vuodessa, ja sentähden iloitkaamme nyt. Iloitse, sinä jouluhuone, iloitse koko Israelin maa! Tänä yönä, tällä hetkellä on tapahtunut suuri ihme Babylonin kaupungissa. Iloitkaamme!—Mitä leikkiä löisimme? Syömmekö joulupaistia? pistämmekö sikaa, vai sohimmeko suutaria?

SIMEONI. Kas niin! Tässäkö vielä uisakoittelisimme kuin vallattomat kakarat? Mene pois!

JUHANI. Nuoren miehen naimattoman elämä on tanssia. Eikös niin, Timo?

TIMO. Hi, hi, hi!

JUHANI. Eikös niin?

TIMO. Kyllähän se semmoista on.

EERO. Juuri niin, »Jussi-kulta».

JUHANI. Sanoi kettu jänikselle. Oikein! Tämä elämä käy laatuun; onhan se välimmiten lystiäkin ja nostelee hieman kantapäitä.—Tanssikaamme ryssää; siinä olen minä juuri mekkari. Katsokaas!

AAPO. Antaisko oluemme huimausta?

JUHANI. Kumauta naamaas kannua kolme, niin etköhän huomaa pientä leiskausta tuolla yli-kerrassa?—Mutta laula, Eero, koska Poika-Jussi tanssii. Hellitäppäs!

EERO. Mitä sorttia tahdotaan?

JUHANI. Mitä hyväänsä, kun se vaan raikkuu ja remuu. Hellitä, poika, kirkaise että multahirret nousee! Laula, sinä mulli-saukon poika, laula koska minä tanssin, loiskin niinkuin pässi, loiskin aina kattoon asti. Laula!

EERO. Tahdonpa koettaa:

»Iloitkaat ja riemuitkaat,
Nyt on meillä joulu;
Nyt on oltta ammeet täynnä,
Haarikat ja kiulut;
Ammeet täynnä, ammeet täynnä,
Haarikat ja kiulut!»
»Anjanpellon markkinoilla
Oltta, viinaa juotiin,
Mustan härjän hinnalla,
Nuot kihlakalut tuotiin,
Tuotiin, tuotiin;
Mustan härjän hinnalla
Nuot kihlakalut tuotiin».

Jussi, pussi, Jukolan Jussi!

AAPO. Vaiti, Eero, ja äläppäs suututa häntä.

JUHANI. Laula päälle vaan; en minä suutu; laula päälle, ettei mun tarvitse tanssia ilman musiikkia.

EERO. Jussi, pussi, Jukolan Jussi!

»Jussi, Jassi, jauhokuono,
Porsaan pahnan pöllyttäjä…»

TIMO. Hi, hi, hi! Voi mitä hulluja lauleletkin.

JUHANI. Laula päälle vaan, laula päälle. En minä suutu.

EERO. »Jussi, Jassi, jauhokuono»,

Minä laulan ja napsaan vielä sormianikin.

»Porsaan pahnan pöllyttäjä,
Sikoläätin lämmittäjä!»
Jussi, pussi, Jukolan Jussi!

»Iita meni rantaan,
Kirjoitteli santaan
Nimen kultansa,
Nimen kultansa».
»Kun mä kultani äänen kuulin,
Ensi kerran nähdessäin,
Niin taivaan iloss' olevain luulin,
Serafiimein seassa;
Niin taivaan iloss' olevain luulin,
Serafiimein seassa».
Jussi, pussi, Jukolan Jussi!

»Muistatkos, Maija,
Kun mansikka syötiin
Ja iloleikki lyötiin?
Fralla ralla laa!
Mansikka syötiin
Ja iloleikki lyötiin».
Fralla ralla laa!
Jussi, pussi, Jukolan Jussi!

»Älä, sinä Aato-parka

Jussia soimaa;
Sen sinä tiedät että
Jussill' on voimaa.
Jussi istuu linnass',
Pukin lapa rinnass';
Kaikki me olemme
Yhdessä hinnass'».
Fralla ralla laa!
»Vilukselan Vitka
Ja Viuvalan Pispa,
Syvän-ojan Sonni
Ja Sylvinän Jalli!
Ralla ralla laa!
Syvän-ojan Sonni
Ja Sylvinän Jalli!»
Ralla ralla laa!
»Voi minua, hurjaa poikaa,
Miks mä itsein laitoin!
Talo mull' on kotona,
Ja itse kannan rautoi,
Talo mull' on kotona,
Ja itse kannan rautoi».

JUHANI. Noin vaan! Noin! Eihän tässä raudat paina. Laula päälle!

EERO. Jussi, pussi, Jukolan Jussi!
Jussi, Jassi, jauhokuono,
Porsaan pahnan pöllyttäjä,
Sikoläätin lämmittäjä!
Jussi, pussi, Jukolan Jussi!

Eikö ole jo tarpeeksi?

JUHANI. Enemmin! Karja-Matin häitä tanssitaan. Enemmin!

Enemmin!—Karja-Matin häitä!

SIMEONI. Kukkokin jo hirmustuen kirkaisee tälle jumalattomalle menolle ja jyskinälle.

JUHANI. Kitas kiinni, kukko, ja älä siinä kotkottele!

TUOMAS. Onhan tuota jo tuossa, Juhani.

AAPO. Viehän sinusta hengen tuo turkkilaistanssi.

JUHANI. Tämä on ryssää. Eikös niin, Eero?

EERO. Tämä on jussia.

JUHANI. Olkoon niin, ja olkoon sitten menneeksi jussintanssia pari kymmentä loiskausta kerran vielä.

SIMEONI. Sinä hurja mies!

TIMO. Kas noin, kas noin! Hi, hi, hi! No vie sinun riivattu!

JUHANI. Pois tieltä! Muutoin sotken sinun liiskaksi kuin kasakan-hevonen juopuneen markkinapokon. Hih!

AAPO. Onpa nahkahihnansa löylyssä tuolla takana. Pompahteleepa se; pompahtelee ylös, pompahtelee alas, piesten vuoroon hänen selkäänsä ja pakaroitansa. O sinä!

JUHANI. Laila, laa, laa! Sepä vasta pöllytystä oli. Hehheh!—Toisen kerran ijässäni tanssahtelin. Ensimmäinen tapahtui Karja-Matin häissä, joissa ei löytynyt naisen-puolta kuin kolme vanhaa ämmää, mutta miehiä aika liuta. Mutta kas kun Matti prykäsi meille pari kupillista muikeaa kahvipunssia, niin ei sitten yhtäkään muuta kuin löylyttämään permantopalkkia, me ukot keskenämme; ja huokailipa allamme syntinen maa. Ämmä-rukat kiittivät päästyänsä koko leivotuksesta; mehän olisimme tanssittaneet heitä ryysyiksi. Voi sinun peijakas kumminkin!—Mutta nyt päältämme vaatteet aina paitaan asti, ja ylös parvelle. Emmehän kuitenkaan ummista

silmiämme juuri vielä, vaan kuohuvan olutkiulun ääressä ja tervaisen päreen loimottaessa, kertoilemme iloisia satuja ja tarinoita tuolla parven lämpymässä.

Riisuivat he päältänsä, täyttivät kiulun oluella kerran vielä ja astuivat miehissä parvelle. Siellä he, mekkosillaan kaikki, istuivat olkisella sijalla hautovassa kuumuudessa. Ahkerasti kierteli ympäri miehestä mieheen vaahtoova kiulu ja seinähirren raossa loimotti honkaisen päreen kultainen liekki. Mutta läimähti Juhanin päähän aate ja valahti suustansa lause, jonka seuraus oli viimein kova onni.

JUHANI. Täällähän itsiämme oikein paistelemme kuin pyllimakkarat pätsin oljilla, ja lämmintä antaa meille kiukaan kuumat kivet. Eero, valeleppas uunille kannullinen olutta, niin tiedämmehän mille maistuu ohranesteen löyly.

TUOMAS. Mikä hullu juoni olis tämä?

JUHANI. Uljas juoni. Valeleppas.

EERO. Minä tahdon totella esimiestäni.

JUHANI. Pari kannullista olutta kiukaalle!

TUOMAS. Ei pisaraakaan! Jos kuulen sieltä pienenkin pihauksen, niin onneton hän, joka saattoi sen matkaan.

AAPO. Olkaamme tuhlaamatta oivallista juomaa.

TIMO. Eihän ole meillä varoja olutlöylyssä elää, ei suinkaan, ei suinkaan.

JUHANI. Lystipä olis tuota maistaa.

TUOMAS. Minä kiellän sen lujasti.

JUHANI. Lystipä olis tuota maistaa.—Voitto äsköisessä painissa on aika lailla kohottanut Tuomaan niskapyrstöjä, ja luuleepa hän nyt hallitsevansa tässä huoneessa mielensä mukaan. Muistappas kuitenkin, että karvas sappi, koska se oikein paisuu, antaa pojallensa tappeluksessa

seitsemän miehen voiman. Kuinka hyväänsä, mutta minun silmäni eivät vielä suinkaan mieli vartioita sinua.

SIMEONI. Painin hedelmiä, painin hedelmiä kaikki!

JUHANI. Annappas molskahtaa, Eero. Minä vastaan asian ja puolustan miestä.

EERO. Se on esimiehen käsky, ja minun täytyy totella; muutoin on jäniksen-passi kourassani vallan joulu-yönä.

Silloin Eero, purren hammasta ja mytistäen huulensa vikkelään myhäilykseen, täytti kerkeästi Juhanin tahdon, ja pian kuului kiukaalta pläiskäys ja kohta sen jälkeen tuima kohaus. Rynkäisi nyt Tuomas julmistuen ylös ja karkasi kotkana kohden Eeroa, mutta Juhanikin kiirehti puolustamaan nuorinta veljeänsä. Siitäpä nousi nyt yleinen kärhämä, jonka vilinässä palava päre viskattiin parvelta alas laattialle. Siellä se pian, veljesten huomaamatta, viritti olkihin vilkkaan tulen. Niinkuin rinki veden pinnalla leviää tasan ja nopeasti kaikkialle, niinmyös tulen kirkas pyörö yhä suureni laattialla. Ulettui se korkeammalle yhä ja tuikkieli jo parven permantoa, ennen kuin huoneen asujamet äkkäsivät allansa vaaran. Mutta myöhään sen äkkäsivät, ehtiäksensä pelastamaan muuta kuin omat henkensä ja elikkojen, jotka löytyivät pirtissä. Laajalta jo aaltoilivat liekit, ja suuri oli hätä ja temmellys. Kaikki riensivät he kohden ovea, jonka auetessa miehet, koirat, kissa ja kukko hirveällä rähinällä karkasivat ulos melkein yht'aikaa. Näkyi niinkuin pirtti olis heidät oksentanut savuneen kidastansa ulos lumiselle maalle, jossa he nyt seisoivat, yskien kilpaa. Mutta viimeisenä astui ulos Lauri, talutellen kriimuvarresta Valkoa, joka muutoin kaiketi olisi jäänyt uhriksi paloon. Ulos tunkeusi jo väkivaltainen tuli akkunojen pienistä aukoista ja viimein sekä ovesta että katosta. Loimoin helmassa liekkui Impivaaran jykevä pirtti. Mutta lumisella tanterella seisoi pirtin miehistö suojatonna; olihan jo sysikoijukin, heidän ensimmäinen turvansa täällä, heiltä hajotettu aina maahan asti, ja varahuone tuossa seisoi rakettuna harvaksi kuin harakanpesä. Siinä oljentelivat veljekset, ja heidän ainoa verhonsa tuulia ja pakkasta vastaan oli rohtiminen, lyhykäinen paita. Ei edes lakkeja päittensä peitteeksi eikä virsuja jalkoihinsa he ehtineet pelastamaan valkean vallasta. Jäljellä huoneen entisistä kapineista löytyi ainoastaan pyssyt ja tuohikontit, jotka olivat ennen kylpemistä saatetut aittaan.—Mutta lumessa seisoivat veljekset, kaikki selin vasten humisevaa paloa, nostellen ja lämmitellen milloin oikeata, milloin vasempaa jalkaansa; ja punersivatpa ne jalat, lumen ja tulen haudottuna, punersivat kuin hanhien räpylät.

He nauttivat viimeistä hyvää, jota heidän pirttinsä heille antoi vielä, nauttivat nuotion lämmintä; ja ankara oli heidän valkeansa. Valtaisesti nousi korkeuteen liekki, kaikkialle kajasti väikkyvä valkeus, ja partaiset kuuset vuoren harjulla hymyilivät suloisesti kuin aamuruskon tulessa. Nousi tervaskantoin rykelmästä savu, sakea ja pikimusta, ylös pilvihin ja kiiriskeli palloellen taivaskaton alla. Mutta aholla ja sen ympäristössä oli valkeus, vallitsi punertava päivä talviyön sydämmessä, ja oudostaen kummallista haametta, katselivat linnut tuijotellen puitten lumisilta oksilta alas, koska Impivaaran vahvasti rakettu pirtti kävi hiiliksi ja tuhaksi. Mutta kyhnien tukkaansa vihoissaan ja murheissaan seisoivat veljekset siinä ympärillä, seisoivat kaikki

selin vasten tulta ja nostelivat vuoroon jalkainsa anturoita kohden lämmittävää tulta. Kuitenkin masentui vähitellen heidän ristikkovalkeansa, kukistui lopulta kekäleinä alas, ja tuhansista, räiskyvistä säkenistä täyttyi öinen ilma. Kauhistuen huomasivat veljekset silloin, että taivas alkoi kirkastua ja tuuli kääntyä etelästä pohjaan. Ilma oli muutoksessa suojasta pakkaseksi.

AAPO. Tulesta pelastuimme, mutta pakkasen uhreiksi. Katsokaat: taivas selkiää ja kylmästi jo puhaltaa Pohja. Veljet, vaaramme on hirvittävä.

JUHANI. Kirous ja kuolema! Kuka saattoi tämän aikaan?

TUOMAS. Kuka! Sinä tulen ruoka, vieläkös kysyt? Jos nyt oikein tekisin, niin tuonne sun syöksisin paistumaan tuliseen mujuun.

JUHANI. Ei koskaan tee sitä yksi Tuomas, ei koskaan. Mutta kirottu olkoon se mies, joka saattoi matkaan tämän helvetin yön!

TUOMAS. Hän itseänsä kiroo.

JUHANI. Kirottu olkoon se mies, nimittäin Tuomas Jukola.

TUOMAS. Sanos se toinen kerta.

JUHANI. Tuomas Juhanin poika Jukola on kaiken tämän syy.

AAPO. Tuomas!

SIMEONI. Juhani!

LAURI. Hiljaa!

TIMO. Nyt ette pääse iskemään yhteen, ettehän pääse, te junkkarit. Niin, niin, ollaan siivosti vaan ja lämmitellään itsiämme veljellisesti.

SIMEONI. Te jumalattomat!

AAPO. Viha ja riita pois, koska uhkaa meitä surkein kuolema.

TUOMAS. Kuka on syypää, kuka on syypää?

JUHANI. Viaton olen minä.

TUOMAS. Viaton! Kirkas tuli! minä syön sinun elävältä!

AAPO. Siivosti, siivosti!

SIMEONI. Jumalan tähden siivosti!

AAPO. Syytön tai syypää, se jääköön ratkaisematta nyt, koska riento on ainoa pelastuksemme. Pirttimme on tuhkana ja melkein alastomina seisomme hangella. Miksi luen tämän rohtimisen paita-riekaleen? Hyvä kuitenkin, että jäi meille pyssyt ja ampumavarat tuonne aittaan; sillä aseita tarvitsemme nyt. Teerimäeltä kaikuu susien ulvova ääni.

TUOMAS. Mitä teemme siis?

AAPO. En tiedä muuta keinoa kuin kiirehtiä kohden Jukolaa, kiirehtiä kalvean kuoleman tähden. Kaksi aina ratsastakoon Valkoa ja muut heitä juosten seuratkoot. Niin tapahtukoon: juosten vuorotellen, vuorotellen ratsastaen. Hevosemme kautta pääsemme siis sotkemasta hankea kaiken tien, ja Jumalan avulla ehkä pelastumme vielä.

JUHANI. Mutta onpa siinä tallukkamme naurishautana, ennen kuin seisomme

Jukolan tuvassa, halkoisen pystyvalkean hauteessa.

SIMEONI. Siinä kuitenkin ainoa toivomme. Ja sentähden rientäkäämme.

Tuuli tuimenee jo ja taivaan kansi paljastuu! Rientäkäämme!

EERO. Surmamme on tullut!

JUHANI. Siinä on Jukolan seitsemän poikaa!

SIMEONI. Hätämme on hirmuinen, mutta voimallinen korkeuden Herra.

Rientäkäämme!

TUOMAS. Ulos aitasta pyssyt ja kontit!

JUHANI. Kauhistava yö! Täältä uhkaa meitä paukkuva pakkanen, tuolta nälkäiset, ulvovat sudet.

TIMO. Vaarassa olemme sekä Valko että me itse.

JUHANI. Me itse vielä suuremmassa. Paljas mies, niin olen kuullut, on talvella sudelle kovin mieluisa paisti.

TIMO. Ja mies ja sika, niin olen kuullut, maistuvat yhtä, ja se tiedetään, että sika on talvella Häntä-Heikin haluruoka. Tuima on edessämme pykälä ja puntti; sitä ei taida kieltää.

JUHANI. Mitä teemme?

AAPO. Jukolaan kuin noidannuolet halki yön, ennen kuin pakkanen tulistuu ja löylyttää veremme jäätymään polttavalla kylmyydellä. Päin Jukolaan yli kiljuvan Teerimäen! Susia vastaan on meillä aseet, mutta ei hyydepartaista kuningas Pakkasta vastaan.

TUOMAS. Tässä pyssyt ja kontit. Nyt kivääri olkaan ja kontti selkään joka mies, ja kaksi käyköön ratsastamaan, me muut potkimme jäljestä mitä voimme. Mutta rientäkäämme, rientäkäämme kuolemattomien sielujemme tähden!

JUHANI. Pohja kirkastuu ja tähdet kiiltää! Hii, haa! Mutta rientäkäämme!

AAPO. Huomenna saatamme täältä tavarat ja kalut, jotka meille valkea jätti; huomenna tulemme ja korjaamme myös kissan ja kukon. Tämän yön he kyllä tarkenevat tässä tulisen aherruksen vaiheilla. Mutta Killi ja Kiiski käykööt kanssamme retkelle kuin uskolliset kumppanit.—Missä he ovat?

TUOMAS. Heitä ei näy.—Vaiti! kuullelkaamme.

EERO. Kaukana tästä he jo vilkaisevat. Tuoltahan kuuluu haukuntansa vuoren takaa.

TUOMAS. Ilvestä he ajavat, ja kaiketi oli tämä ilves kulkenut läheltä ohi pirttimme, saattaen jälkensä koirille. Mutta ajakoot he mielensä mukaan; nyt meidän täytyy ne unohtaa ja kiirehtiä tuikeaan matkaan.

JUHANI. Olkoon menneeksi! Sillä elämä ja kuolema ovat iskeneet toinen toisensa kamaraan kuin kaksi koiraskarhua.

AAPO. Nyt liikkeille kaikki voimat!

JUHANI. Sielumme ja ruumiimme kaikki voimat aina ytimeen asti!

TUOMAS. Muistain että uhkaa meitä surkein kuolema.

JUHANI. Kahtialta uhkaa meitä musta kuolema. Hii, haa! nyt nokka jäässä taikka suolet maassa, ellei seiso poika hetken päästä liukkailla oljilla valkean valossa. Yksi näistä kolmesta on tapahtuva tunnin päästä. Mutta eihän auta huikailemaan tässä, ei ensinkään, vaan purren hammasta nyt halkaisen vaikka jäävuoret, peninkulmien paksut.

SIMEONI. Koettakaamme Herran nimessä ja avulla.

JUHANI. Hänen avullansa. Mitähän voi täällä omasta voimastansa vaimosta syntynyt mies? Mutta olkaamme hyvässä turvassa.

EERO. Lähtekäämme ilman yhtään siekailusta enään!

JUHANI. Ja ilman yhtään pelkoa! Mennään nyt!

TUOMAS. Kaikki valmiit siis. Astukaatpas selkään, Eero ja Simeoni, ja lähtekäät ratsastamaan kohden Jukolaa, mutta niin, että pysymme aina lähellä konimme hokkeja me, jotka vilkaisemme jalkasin jäljessänne lumessa.

Niin läksivät he matkalle: alastomina, puettuina ainoastaan rohtimiseen paitaan ja kantain kukin konttiansa selässä ja pyssyänsä olalla tai kädessä. Niin he läksivät talviselle, öiselle tielle, paeten pakkasta, joka karkasi heidän päällensä Pohjolan rämeiltä. Mutta ei tullut hän kuitenkaan hirmuisimmalla naamalla, eihän käynyt tuo ilma tällä erällä ankarimmaksi ilmaksi. Tosin paljastui välimmiten taivaan otsa, mutta purjehtivat pilvet peittivät sen taas, ja kohtuullisesti

liehtoi pohjonen. Olivatpa veljekset myös kylmän tuttavia, monessa kiljuvassa pakkasessa oli heidän nahkansa kamartunut, ja olivatpa he ennen, vallattomina poikina, useinkin sotkeilleet kinoksia paljainjaloin, tunnit pitkät. Mutta kamala, hirvittävän kamala oli heille nyt kuitenkin retki Impivaarasta Jukolaan. Kiivaasti he karkasivat eteenpäin, sydämmissä kauhistus. Edellä, Valkon selässä, ratsastivat Eero ja Simeoni, muut juosten heitä seurasivat kintereissä, polkien korven lunta, joka juoksusta tuiskahteli ympäri. Mutta Impivaaran aholla, hohtavan kiukaan lähellä istuivat kissa ja kukko, alakuloisesti killistellen hiiltyvään tuleen.

Kohden kylää riensivät veljekset, heittivät jo Sompiosuon selkänsä taakse ja lähenivät Teerimäkeä, josta yhä kuului susien kamoittava ulvominen. Mutta näreistössä, suon ja Seunalan Jaakon ahon välillä tapahtui ratsastajain muutos: alas astuivat Eero ja Simeoni ja kaksi veljeksistä taas riensi heidän sijaansa. Viipymättä jatkoivat he retkeänsä, jälleen, kirmasivat pitkin nummen selkää, poikki Viertolan tien ja siitä halki avaran, humisevan hongiston. Mutta viimein läheni kallioinen Teerimäki, ja äkisti vaikeni susien monimelskainen ääni. Pian seisoivat he vuoren harjanteella ja antoivat hevosensa hengähtää; ratsastajat taasen astuivat seljästä alas ja kohta toista kaksi heidän sijaansa ylös. Vielä he seisoivat lumisella kalliolla; Pohjonen puhalteli, taivaan kumo kirkastui hetkeksi taas ja otavan sarvi osoitti jo puol'yön menneeksi.

Mutta levättyänsä, riensivät he taasen alas pitkin sileätä vuoritietä, ja koska tämä oli loppunut, astuivat he pimeään kuusistoon ja kolkkona seisoi luonto heidän ympärillänsä. Kelmeänä katseli kuu alas, hyypiöt huutelivat ja tuolla ja täällä korven kohdussa seisoi eriskummallinen haamu, näyttäen metsän kontiolle, hirveän suurelle: kaatuneitten kuusten korkealle kohotetut, sammaleiset juuret. Liikkumatta kuin jäätyneet aaveet tuijottelivat nämät karhunkuvat kohden kummallista matkuetta, joka vinhasti juoksi heidän ohitsensa. Niin he katselivat järkähtämättä, mutta heidän välillensä, ympärillensä ilmestyi pian peloittavaa liikettä jylhään kuusistoon. Silloin nälkäiset sudet kaartelivat veljesten vaiheilla, likenivät heitä yhä enemmin ja enemmin. Milloin edellä tai jäljessä, heilahtaen poikki tien, milloin tien kummallakin puolella kuusien välistä näkyi heidän vilkaiseva juoksunsa. Kiukkuisina, verta-janoovina he seurasivat öillisiä pakolaisia Impivaarasta; ja räiskyivät ja paukahtelivat katketessaan kuusten juurien kuivat oksat. Vavisten ja korskahdellen juoksi vauhko Valko; ja mies, joka ratsasti etummaisena, taisi tuskin hillitä häntä kiitämästä. Mutta aina nenäkkäämmäksi kiihtyi petoin rohkeus. Huohottaen verijanoisina liehahtelivat he usein läheltä miesten ohitse; ja peloitteeksi paukahteli tuolloin, tällöin veljesten pyssyt, milloin oikealle, milloin vasemmalle. Tästäpä eivät he kuitenkaan karkoittuneet kauas.

Tuli vastaan Kiljavan lakea, kulovalkian polttama nummi jossa siellä ja täällä seisoi kuivettunut männynrunko, haukan ja huhkaimen istuimena. Tässä kävi jo peloittavaksi susien kiukku, ja suuri oli miesten vaara. Ratsastivat silloin Tuomas ja Timo, mutta muut, jotka juoksivat jalkasin jäljessä, seisahtuivat äkisti ja laukaisivat melkein yht'aikaa ankaran ammunnan vainoojiansa kohden, jotka, säikähtyen tästä, nyt siirtyivät heistä matkan. Läksivät taasen miehet kirmaisemaan eteenpäin; mutta kauan ei viipynyt, ennen kuin jälleen kahisi heidän vaiheillansa susien väijyvä lauma, ja vaara oli suurempi kuin koskaan ennen. Silloin pysäytti Tuomas hevosen ja lausui kovalla äänellä: »mies, jonka pyssy on tyhjä, ladatkoon sen paikalla! Hän rientäköön tulena ja tuiskuna!» Niin hän huusi, astui alas, käskien Timoa lujasti hallitsemaan Valkoa. Seisoivat nyt veljekset ja latasivat, eikä tunteneet he kylmää, ei jaloissaan, ei missään ruumiinsa jäsenissä. Seisoivat myös pedot viisikymmentä askelta miehistä, heihin lakkaamatta iskien ahneet

silmänsä, viskellen häntiänsä kiihoissaan.—Ja paljastettuna pilvistä haamoitti taivaan kumo, josta kirkas kuu nyt katseli nummelle alas.

TUOMAS. Ovatko pyssymme ladatut?

AAPO. Se on tehty. Mikä on tarkoitukses?

JUHANI. Kaikki yht'aikaa taas!

TUOMAS. Ei, jos henkemme on teille rakas. Aina olkoon latingissa jonkun luikku; se muistakaat. Lauri, sinullahan vakavin käsi ja tarkin silmä, astuppas rinnalleni tähän.

LAURI. Tässä seison. Mitä tahdot?

TUOMAS. Nälkäinen susi syö verisen veljensäkin. Jospa tuon tempun nyt voisimme saattaa matkaan, niin siinä olis pelastuksemme.—Koetetaan. Lauri, tuota ensimmäistä vasemmalla tarkoitamme, ja laukaisemme yht'aikaa, mutta säästäkäät tultanne, te muut. Lauri, tähtääppäs nyt tarkasti kuin kotka ja anna leimahtaa koska minä sanon: nyt.

LAURI. Minä olen valmis.

TUOMAS. Nyt.

Silloin laukaisivat molemmat samassa silmän räpäyksessä, ja kaapaisten pakenivat sudet. Kuitenkin viipyi tanterella heistä yksi, pyrkien kontimalla muiden seuraan, mutta ei joutunut tiensä. Eteenpäin taas kaikin voimin riensivät miehet: juoksi jalkasin kuusi veljestä, Timo vaan yksin ratsastaen edellä. Ja menipä niin hetki aikaa. Pianpa seisahtui susien pako, he palasivat takaisin, vilkaisten kiivaasti kohden öistä matkuetta jälleen. Kohisi ympärituoksuava lumi ja tömisi Kiljavan lakea nummi, koska he joukossa kirmasivat päin. Tulisella vauhdilla he ehtivät tuon veressään matelevan kumppaninsa luoksi, syöksähtivät hänen ohitsensa, mutta kääntyivät pian ympäri, koska veren viehättävä haju heidän sieraimiinsa lemahti. Ympäri he kiekkaisivat: hännät heilahti, lumi tuiskahti ja tulta iski yössä himon ja kimman silmä. Silloin hirveästi irvistäen karkasivat he joukossa haavoitetun veljensä päälle; ja nousi nummelle meteli ja ähellys hirmuinen, olisipa luullut korkeuden pielien kukistuvan. Tanner tärisi ja lumi muuttui hirmuiseksi pöpöräksi, koska entiset ystävät tempoelivat kappaleiksi korven poikaa, jonka veren Tuomaan ja Laurin tarkat luodit olivat iskeneet juoksemaan. Mutta äänettömyys vallitsi taasen öisellä nummella. Kuului ainoastaan hiljaista äyhkinää, ja paukahtelivat luut, koska pedot, naamat veressä ja välähtelevillä silmillä, riuhtoen atrioitsivat uhriansa.

Mutta kauhistavista vihamiehistänsä kaukana jo retkeilivät veljekset; ja ihanalle oli heidän korvissaan kaikunut susien murharähinä Kiljavalla, se oli heille pelastuksen suloinen ja hyvä sanoma. Läheni heitä Kuttilan avara niittu, jonka ympäri kaartaen heidän tiensä kulki ahteisen tienoon yli. Mutta ajan voittamisen tähden päättivät he nyt oikaista tämän niitun halki. Rynkäsivät he miehissä vasten aitaa, se murtui alas, ja Valko kantain kahta veljeksistä taas, astui yli kaadetun aidan ja läksi miesten huljan sukimana juoksemaan pitkin niitun sileätä pintaa. Mutta viipymättä riensivät perässä ne veljeksistä, joiden vuoro oli taasen tallata lunta. Poikki niitun kulki talvitie kirkonkylään, ja matkustavia, kolmella hevosella ja kolmella reellä, retkeili par'aikaa tällä tiellä. Mutta pahoin pelästyivät niin hevoset kuin miehet, koska näkivät veljesten lähestyvän heitä pohjosesta. Näkivät he kuunvalossa seitsemän miestä paitasillaan, pyssyt olalla, hevosinensa kiirehtivän esiin. Ja luulivat he joukon kiukkuisia peikkoja Impivaaran luolista karkaavan heidän päällensä. Kova oli niitulla liike ja meno. Virna-päisinä kiitivät matkustavien hevoset, kiitivät sinne, kiitivät tänne, ja miehistä mikä huusi, mikä siunaili, mikä kirosi ja lausui kaikuvalla äänellä. Mutta veljekset loivat tuskin silmänsä kohden tätä kiihkellystä, he vaan juoksivat vimmatusti Jukolaan päin yli Kuttilan niitun, ja savuna halkesi lumi heidän edellänsä. Tuli vastaan niitun toinen aita, he rynkäsivät miehissä päin, se murtui alas räiskähtäin, ja pian he retkeilivät mäkisellä tiellä taas.

Mutta olipa tämä yö heille kamala ja hirmuinen. He juoksivat ankarasti, juoksivat vilkaisten ja huohoittain, ja epäilys tuijotteli ulos heidän seiväskankeista katseistansa, jotka he lakkaamatta teroittivat kohden entistä Jukolan kotoa. Niin he sanaakaan lausumatta kirmasivat yhä eteenpäin, ja nopeasti pakeni heidän altansa luminen maa. Mutta viimein, ehdittyään Pohjanpellon töyrylle, näkivät he kalveassa kuutamossa, mäen rinteellä Jukolan talon, ja melkein yht'aikaa kuului heidän suistansa: »Jukola, Jukola!» Siitä juoksivat he mäkeä alas, harppasivat Ojaniitun poikki kuin siivitetyt peikot ja kiepoivat taasen mäkeä ylös, ja seisoivat talon teljetyn oven kynnyksellä. Aikaa ei ollut heillä kolkuttamaan ja odottamaan laskemista sisään, vaan rynkäsivät he kaikin voimin päin ja ryskyen ja kolisten lennähti porstuvan jykevä ovi auki. Pauhulla ja töminällä riensivät he porstuvasta tupaan ja siitä tuulenpuuskana tulisijan hiilistöön, josta heitä vastaan hengitti kallis lämmin. Mutta kovin säikähtyi nahkapeitturin unihoureinen perhe, luullen ryövärien karkaavan heidän päällensä.

NAHKAPEITTURI. Kuka hirviö näin astuu kunniallisen miehen huoneesen juuri joulu-yönä? Sano; pyssyni on ojennettu!

TUOMAS. Olkoon pyssy rauhassa, mies.

AAPO. Älä ammu oman talon väkeä.

JUHANI. Me olemme, Jumala paratkoon, Impivaarasta.

TIMO. Entisen Jukolan seitsemän poikaa!

SIMEONI. Herra armahtakoon meitä! Seitsemän sielua on menossa ijankaikkisuuteen juuri tällä hirmuisella hetkellä. Herra armahtakoon meitä!

JUHANI. Tuli poltti tuon oivallisen pirttimme metsässä ja kaiken tavaramme myös. Tännehän nyt vilkaisimme kuin jänikset ilman yhtäkään muuta ruumis-pahan verhoa kuin paitariepu, lyhyt miehen paitariepu. Ja se oli kova leikki.

NAHKAPEITTURIN EMÄNTÄ. Herresta varjele!

NAHKAPEITTURI. Voi teitä kurjia!

JUHANI. Niin, onkos tämä enään laitaa! Tässähän nyt istumme kuin harakat, huutaen Herran armoa. Ah! mun täytyy itkeä.

EMÄNTÄ. Kurjat lapsukaiset! Riennä, ukko, virittämään valkeata.

EERO. Voi onneton yö, voi onnettomia meitä!

AAPO. Voi kauhistuksen yötä, voi!

SIMEONI. Ah voi!

JUHANI. Älä itke, Eero, älä itke, Simeoni, älä yhtään ruikuta, Aapo! Älä itke, älä itke, Eero-veljeni; sillä nyt olemme suojassa. Mutta olipa se turkin marssia.

EMÄNTÄ. Voi ihmislasta täällä, voi!

JUHANI. Kultainen emäntä, teidän itkunne ja surkutuksenne saattaa minun uudestaan kyyneleisin. Ah! Mutta älkäät itkekö, muori, älkäät itkekö! Olemmehan jo pääsneet petoin ja pakkasten kynsistä tänne kristillisten lähimmäisten lämpymään. Ja siitä Jumalalle kiitos.

TUOMAS. Surkea, perin surkea on tilamme. Mutta tehkäät meille loimottava pystyvalkea, tuokaat myös pari lyhdettä olkia sijaksemme laattialle ja saattakaat Valko talliin ja heiniä eteen.

AAPO. Suokaat anteeksi, että lain nimessä ja henkemme tähden näin lujasti anomme teiltä apua ja holhomista. Henkemme tähden, henkemme tähden!

JUHANI. Oi armonliiton enkelit! istuuhan henki juuri nokkani kärjessä vallan lähtemäisillänsä, lähtemäisillänsä.—Jos on talossa lihaa ja olutta, niin tuokaat esiin.—Kas se vasta leikki oli, löylytys, jota muistamme.—Tuokaas lihaa ja lämmitettyä olutta kalliin henkemme ja sielumme tähden.

NAHKAPEITTURI. Miten ehdimme ja voimme, hyvät ystävät, ja saatuani ensin huoneesemme valoa.—Teitä onnettomia! paitasillaan juuri.

JUHANI. Ei ryysyä päässä eikä kenkärajaa töppösissä. Katsokaas noita

Sipillan-jalkoja, katsokaas.

NAHKAPEITTURI. Karvojahan tämä pöyhistää. Tules katsomaan, muija.

TIMO. Katsokaas minunkin sääriäni.

JUHANI. Mitä ne ovat näiden rinnalla? Tuossa! Katsos, poika, paistikkaita.

TIMO. Entä tuossa!

JUHANI. Mitä sinun koipes tässä ovat?

TIMO. Ja minunko? Äläs mitään. Nähkääs nyt. Onkos tämä ihmisen-lihaa?

NAHKAPEITTURI. Riennä, muija, katsomaan.

EMÄNTÄ. No hyvät ihmiset ja taivaan voimat!

JUHANI. Niin, onkos tämä enään laitaa?—Tuomaankin silmät ovat kosteat.

Älä itke, Tuomas.—Kun ma sanonkin: onkos tämä laitaa?

TIMO. Näinhän täällä ihmisen vasikkaa lennätetään.

EMÄNTÄ. Kuinka ne nyt punoittaa ja hohtaa, punoittaa ja hohtaa! Hyvät ihmiset!

TIMO. Kuin rauta ahjossa, varsinkin meltorauta. Hi, hi!

EMÄNTÄ. Niin punaiset, niin punaiset! Herresta varjele!

JUHANI. Ovatpa ne juuri »valanto-vasken kaltaiset», niinkuin seisoo raamatussa. Herra auttakoon meitä vaivaisia!

EMÄNTÄ. Voi teitä lapsukaisia!

LAURI. Tehkäät mitä pyysimme ja lupasitte.

AAPO. Me rukoilemme: rientäkäät! Itse kyllä laitamme pystyvalkian, koska täällä nurkassa löytyy halkoja, uhkeita, tuohisia halkoja.

JUHANI. Niinpä vanhassa Jukolassa, noiden tuttavien, nokisten ortten alla istumme taas, ja tässä viivymme aina Vappuun asti. Entinen tupa olkoon vielä tämän talven kortteerinamme.

TUOMAS. Mutta annappas kesän tulla.

JUHANI. Annappas kesän tulla, ja pirtti, ensimmäistä uhkeampi, seisoo

Impivaaran aholla taas.

TUOMAS. Koska vaan lumi on mennyt, kaikuupa vieläkin kirvesten iskuista korvet ja vuoret ja Jukolan veljesten ei tarvitse enään kerjätä tuulenturvaa muilta.

JUHANI. Potrasti sanottu. Tuomas, unohtakaamme se kirottu temppu, joka saattoi pirttimme tuleen, ja kuvailkaamme mielessämme uutta pirttiä, jonka kohotamme pystyyn taas.

TUOMAS. Tiedä, että jo lähteissämme peloittavalle retkelle povestani kaikki närä hälveni; ja tiedä, koska tiellä, juostessas mun jäljessäni, sinä puhaltelit niskaani kuin uiva orhi, niin leikkasipa tämä sydäntäni.

JUHANI. Sentähden riemuitkaamme, että se retki on päätetty ja että seisomme lämpöisessä pirtissä taas.—Tuossahan tuodaan meille ruokaa ja juomaa ja tuossa kaksi valtaista lyhdettä kiiltäviä olkia. Kiittäkäämme Jumalaa, armaat veljet!

Mutta iloisesti leimusi koivuinen pystyvalkia, jonka herttaisessa hauteessa veljekset itsiänsä mieluisasti lämmittelivät. Siinä hetken seistyänsä, seitsemän miehen rivissä, siirtyivät he pöytään, nauttimaan lihaa, leipää, makkaroita ja lämmitettyä olutta, jonka kaiken heille nahkapeitturin emäntä, armoitteleva vaimo rakensi. Isäntä itse otti huolen Valkosta, talutti hänen talliin ja täytti soimen heinillä hänen eteensä. Viimein, seuraten miesten jälkiä, tulivat myös koirat synkeältä retkeltänsä, tulivat huohoittaen, liehakoiden, ja ilosta leimusivat heidän silmänsä. Suurella ilolla ottivat veljekset heitä vastaan: armoittelivat heitä, ravitsivat heitä ja hyväilivät heitä kaikin tavoin.

Mutta, koska veljekset olivat atrioinneet, vaipuivat he alas olkisille vuoteillensa, ja pian, käärittyinä unen hienoon huiviin, unohtivat he elon taistelon. Makeasti he makasivat, ja kauan vielä lämmitti heitä loimottava valkea, kunnes se riutui ja hiiltyi. Sulki silloin emäntä pellin, ja tupaan virtasi uunista ihana lämmin; siitä kallistui vaimo itsekkin vuoteellensa taas, ja oli jälleen huoneessa yleinen hiljaisuus. Mutta ulkona hyppeli pakkanen räiskytellen pitkin aitoja, pohjoinen liehtoi voimakkaasti tähtikimmeltävän taivaan alla, josta kalvea kuu hymyten katseli alas.

SEITSEMÄS LUKU

Keväällä varhain, jo ennen kurkien tuloa, heittivät veljekset Jukolan, pakenivat Impivaaran aholle taas ja rupesivat kohta kaikin voimin rakentamaan itsellensä uutta pirttiä. Pian lepäsi nurkkakivillä jykeviä hirsiä ja kerros liittyi kerrokseen. Silloin monena päivänä aamun koitteesta aina iltahämärään paukkuivat kirveet ja jumahteli raskas nuija. Siinä Juhani, Aapo, Tuomas ja Simeoni istuivat kukin nurkallansa, mutta muut palhoilivat ja kiirittelivät lonnoja myöden hirsiä ylös rakennolle. Hiki-päin, mutta hauskalla mielellä aina he puuhailivat, ja vakaasti kohosi huone ja ympäri tuoksusi pihkan raikas haju. Mutta menipä taasen päiviä, joina veljekset ei liikuttaneetkaan kirveitänsä, vaan, kuorsaten sikeässä unessa, viettivät vuorokautensa illasta iltaan ja vielä kolmanteenkin aamuun.

Kuitenkin, jo ennen laihopeltojen kellastumista kylässä, seisoi pirtti valmiina Impivaaran aholla; seisoi samassa paikassa, samassa muodossa ja tilassa kuin ensimmäinen; uhkeampana vielä se seisoi. Ja nytpä veljekset, koska luja pirttinsä oli valmis, taisivat päätyä täysin voimin pyyntöretkillensä taas. Sekä metsästykseen että kalastukseen Ilvesjärvelle varustelivat he itseänsä, läksivät aseinensa, pyydyksinensä matkaan, ja koiratkin seurasivat heitä tultaläikkyvillä silmillä. Väsymättä samoilivat he metsäisiä vuoria, soita ja maita ja viiltelivät kaikkialle järven heleää pintaa, kiehtoen itsellensä elaketta sekä hetkeksi että tuleviksi tuikeaksi talveksi. Ja silloin Ahtolan ja Tapion asujamista moni henkensä heitti.

Mutta mielinpä nyt kertoa vanhasta Taula-Matista, veljesten ainoasta ystävästä täällä metsissä.—Oli ukko, nimeltä Taula-Matti; asui tuuhealla, visaisella mäellä, yksin hän asui pienessä majassansa muutama tuhannen askelia Impivaaran vuoresta. Taulaa teki hän pehmeintä Hämeessä ja vallan vahvoja tuohikenkiä, ja tämä virkansa toi hänelle puuttumatta jokapäiväisen leipänsä. Nuorempana oli hän matkustanut Pohjanmaalla, jonne jalona kyytimiehenä seurasi entistä pitäjän provastia, joka oli muuttanut aina Lapinmaan rajoille. Siellä oli Taula-Matti viipynyt seuraavan kesän, pyynnellen karhuja, ahmoja ja kurkia Pohjolan äärettömillä rämeillä. Näiltä retkiltä oli hänellä kertomista paljon; ja muisto oli hänellä verrattoman tarkka; eipä hän unohtanut mitä hän kerran näki tai kuuli. Tarkka oli myös hänen havaintonsa ja silmänsä; pyörryttävien salojen halki hän vaelteli milloinkaan eksymättä. Ei löytynytkään paikkaa niin kaukaista, missä hän vaan kerran oli käynyt, jonka suuntaa ei hän luullut tietävänsä, erehtymättä hiuskarvan vertaa. Hän osoitti sen kohta peukalollansa; ja turhaan väittelivät vastaan, niin järkähtämättömänä piti hän tietoansa. Jos esimerkiksi häneltä kysyit: »missä on Vuokatti», vastasi hän kohta, puskien peukalollansa kohden taivaan reunaa: »tuolla; katso pitkin peukaloani; tuolla, vaikka ampuisit. Kuusamon kirkko on tuon pienen kuveron kohdalla, mutta siitä pieni kukon harppaus oikealle kulkee linja Vuokattiin». Samoin, jos kysyit häneltä: »missä on Porrassalmen tappeluskenttä», vastasi hän taasen viipymättä ja puskien peukalollaan kohden taivaan reunaa: »tuolla; katsos pitkin peukaloani; tuolla, vaikkas ampuisit». Niin oli ukko tarkka, ja tarkoin tunsi hän myös metsät monien peninkulmien avaralta majansa ympärillä. Moneen ristiin oli hän ne astellut, etsien milloin kääpiä, milloin kenkätuohia ja milloin käyskellen pauloillansa. Tapahtui myös joskus, että hän, näin ympäri kuljeksien, poikkesi Impivaaran pirttiin tervehtimään veljeksiä. Ja silloin oli veljeksillä hauska hetki: suut selällään he kuultelivat ukon kertomuksia, suut selällään ja korvat pystyssä kuin nahkasiiven korvat.—Kerranpa taasen eräänä elokuun iltana istuu hän veljesten luona, haastellen metsäretkistänsä pohjoisilla mailla.

JUHANI. Vai niin. Mutta kuinkas sitten?

TAULA-MATTI. Niin, kuinkaspa kävi? Tultiin siitä oikein moiselle aukolle, heiluvaan suohon, ja suksilla sujuttiin yli tuon pöhisevän haudan. Löydettiin monta lämpöistä kurjenpesää, ammuttiin monta kirkuvaa kurkea, pullistettiin pussimme munilla ja höyhenillä, ja kurjet viskasi mies aika rykelmänä olallensa. Ja sitten me ryypättiin.—Siitä lähdettiin liesuun taas, koirat ja kurjet niskassa, yli helluvan ja hyllyvän, porisevan ja pirisevän rämeen; ja usein oli uros menemäisillänsä kuun kullan päiviksi ijankaikkiseen syvyyteen, niskassa mariseva koira. Mutta tultiinpas kuitenkin mäikyvälle mäelle taas, navealle taipalelle, vaikka märkinä kuin uitetut hiiret. Siihen rakennettiin yöleiri, tehtiin heiluva tuli ja riisuttiin päältä lotisevat nutut. Eikä siinä muuta kuin tempasit tuppeen vaan sekä housut että paidan, tuppeen kuin ankerjaannahan. Höyrysivät pian vaatteet oksilla, kihisivät kurjen-munat mujussa ja me itse nyt kääntelimme ja vääntelimme tuossa tulosen herttaisessa hauteessa, ilki-alastomina kuin öiset kyöpelit. Ja sitten me ryypättiin.—Mutta mitenkäspä luonnistui aika? kuinkaspa kului meiltä toukoyö? Ainahan tuossa koirat kiertelivät noita kosteita sieraimiansa ja mulkoilivat ylös puitten latvoihin. Lopultahan mekin rupesimme tirkistelemään ylöspäin, ja mitäpäs näimme siellä?

JUHANI. Sanokaas. Kaiketi pienen kyynysilmän karhunpoikasen.

TIMO. Tai itse Körrin ja Kyöpelin, arvaan minä.

TAULA-MATTI. Ei niin eikä näin, vaan istui siellä tumpuri ahma-vetkale kuivan, partaisen männyn haarikossa. Heiskanen ampui, mutta turhaan; Pikku-Jussi ampui, mutta turhaan; livautinpa lopulta minäkin, mutta melkein samalla autuudella. Heilahti ahma vaan kerran ja ärähti oikein äkeästi, mutta istui koreasti oksalla jäljellä. Silloin huusi Heiskanen: »noidanjuonia, noidanjuonia!» otti taskustansa kuolleenhampaan, puri siihen muutaman kerran ja sylki luotiin, jonka hän kiersi uudestaan pyssyynsä. Sitten soikotteli hän hetken kädellänsä ilmassa ja, väännellen silmiänsä peloittavasti, lausui, peevelin poika, pari kolme eriskummallista, hirveätä sanaa, ampui, ja alaspa mötkähti männystä ahma. Mutta kaukana kuolemasta oli vielä peijakas, ja nousipa leikki taas. Me itsehän, ihan alastomina kuin oltiin, emme taitaneet astua juuri liki tuota häijyläistä; eivätkä mielineet lähestyä häntä koiratkaan, vaan tuossa he nilkuttelivat ja nalkuttelivat syllän päästä, koska ahma pyrskäytteli, pyrskäytteli heitä moristen pensastosta vastaan. Noitavoimat, näettekös, vaikuttivat vieläkin. Mutta rupesi Heiskanen taasen latomaan suustansa kauheita sanoja, soikotellen kättänsä ja väännellen silmiänsä hirveästi. Ja kas kun nyt koira oikein karkasi kiinni tuohon punakitaiseen vekamaan karkasi kipenöitsevänä rakettina vaan, niin tulipas siitä pöllytys. No herran poika kun se koira nyt pani sen ahma-rukan noin, noin, noin vaan! Etpä, peijakas vie, ole nähnyt sellaista löylyä ja kuranssia vielä, et totisesti.

JUHANI. Tulimmaista tuhannen!

TIMO. Siinä olis ollut lysti!

TAULA-MATTI. Olipa se hauskaa ja lystillistä leikkiä, oli mar'!

TIMO. Ja sitten pistitte ahman pussiinne?

TAULA-MATTI. Olihan tuo pulskeakin pussiin pistettävä jalli; lihava köntti. Niin; ja sitten me ryypättiin.—Sitten pu'imme nutut päällemme taas, kruutikuivana, ja pantiinpas koreasti ma'ata tuohon heiluvan tulen hauteesen. Mutta vähänpä siinä unta uneksuttiin, koska noidannuolia kuin tulisia kärmeitä lenteli lakkaamatta ristiin, rastiin ilmassa huimaavan päämme yli. Useinpa kyllä putkahteli Heiskanen ylös, huutain korkealla äänellä: »sammu, noidannuoli, sammu, noidannuoli!» ja kohahtaen raukeni heistä moni mikä metsään, mikä harmaasen suohon, mutta useampi vielä mennä pyhkäsi pitkin sileätä tietänsä, huolimatta hänen huudostansa. Kerranpa kuului, viiltäen pohjosesta etelään, riivatun äkeä ja vinha puhina, jota seurasi vielä pientä vilinätä kauan. Mikähän pokko siitä vilkkaisi? kysyin minä Heiskaselta, joka hetken päästä minulle morahtaen vastasi: »mänihän siitä itse ukko Hiisi».—Kului taasen tunti, kului kaksi, ja tulta iski liepeä, sumuinen ilma. Mutta idästä suon partaalta kuului äkisti ääni kuin sammaleisten kuusten kohaus, ja vastasi nyt suon läntiseltä rannalta pian taasen toinen ääni, mutta hieno niinkuin kahaus pienestä koivistosta. Mikä kohaus se siellä, ja mikä kahaus tämä täällä? kysyin minä taasen, ja vastasi viimein Heiskanen morahtaen: »hoastaahan kuusiston toatto tyttönsä kanssa».—Mutta meni vihdoin yö ja koitti kerran aamu ja siitä lähdettiin tallustamaan taas. Kas

kun nyt juuri metsän rannalla näimme hallavan, sen peevelinmoisen suden, mutta hän pakeni kuin hernehaasia tuulispäässä. Näkyi viimein enään vasempi takajalkansa, minä ojensin pyssyni ja ammuin tassun poikki, poikki niinkuin rouskun, mutta pelastipa hän nahkansa kuitenkin. Poikki ammuin äijä-paran töppösen.

TIMO. Voi peijakas! Kääppä poikki kuin jääpuikko, ja makasi edessänne maassa kuin pöydällä laskiais-sorkka?

TAULA-MATTI. Ei sentähden juuri niin.

TUOMAS. Mutta mistä huomasitte käpälän katkenneeksi?

TAULA-MATTI. Juoksimmehan hänen jäljessään huikean matkan ja näimme usein kuinka, susi-pojan astellessa, laahaava, letkuva tallukkansa oli tehnyt tuommoisia kymmen-numeroja santaan.

TIMO. No vie sinun perhana! Kymmenen-numeroja santaan? Hi, hi, hi!

TAULA-MATTI. Selviä kymmenen-numeroja.

JUHANI. Susi oli päivissä.

TAULA-MATTI. Susi oli päivissä, jos miehetkin. Mutta koirat peijakkaat eivät siirtyneet syltääkään kintuistamme, vaan astelivat alakuloisina, hännät lyyhyssä, ne ennen aina urheat koirat.

AAPO. Mikä oli masentanut heidän intonsa?

TAULA-MATTI. Noitakeinot, hurmaavat lumouskaasut, joista ilma oli täys kuin kruutisavusta sodan ilma. Tosin koetti Heiskanen parastansa, manasi ja sadatteli, soikotellen kättänsä, mutta turhaan perin. Ja Pikku-Jussi veitikka, hän juosta tapsutteli kuin keri, tömitellen maata, hikoen kovin. Sillä eihän ollut pojalla koipea kun kaikkein korkeintaan kolme korttelia; mutta olipa hänellä oikein saukon selkä, pitkä ja sitkeä. Sitkeä oli koko mieskin, riivatun sitkeä ja kiinteä kuin saukko itse. Kauan hän pöllytteli sutta perään, joka ontuen tallusteli edellä; mutta eipä lopultakaan auttanut, vaan täytyi hänen heittää Häntä-Heikki metsien haltuun. Niin; ja sitten me ryypättiin. Ja koska tämä oli tehty, käytiinpäs astelemaan kotiapäin taas, kantain runsasta saalistamme. Niin asteltiin, pussit kainalossa, pusseissa munat ja höyhenet ja yhtä ja toista pienempää metsäviljaa; sukset ja kurjet selässä, pyssyt kourassa; ja vuoroitellen lönkytteli kunkin

olalla karvainen ahma. Niin kuljettiin. Mutta lentelipä pilvien rajalla pieni, mököttelevä taivaanvuohi; minä ammuin sen ja pistin pussiini. Siitä käytyämme hetken, näinpä männyn latvassa siipioravan, litteän ja suurisilmäisen, minä ammuin sen ja pistin pussiini.

Tultiin lopulta väljille, korkeille ahoille ja näkyi kerran vielä tuolla etelässä Turkkilan talo, josta oli lähdetty tuimalle retkelle. Tultiin veriseen paikkaan, jonka Turkkilan isäntä jo pyyntiin mennessämme oli osoittanut meille ja jossa karhu kaksi päivää sitten oli tappanut uhkean orhin. Siinä katseltiin hetki kontion tahrattua pöytää, ja huomasinpa kohta, että hän nykyään, kaiketi menneenä iltana, oli auringon laskiessa käynyt nauttimassa tähteitä paististansa. Arvelinpa nyt hänen palaavan samaan paikkaan taasen tämänkin päivän sammuessa, ja sentähden päätin jäädä häntä vartomaan; mutta edelle, Turkkilaan läksivät muut iloista ehtoollista rakentamaan. Siinäpä seisoin nyt ja tuumiskelin, tuumiskelin ja pitelin päätäni kuinka tuota vierastani vuottaisin lakealla aholla, jossa, kiivetäkses ylös, ei seisnyt yhtään ainoata puuta. Mutta »sukkela vikkelän voittaa», keksinpä keinon viimein, oivallisen oikein moisen koneen. Näinpä siinä lähellä tervaskannon, mustan ja julman suuren, jonka juuret keväitten kirret oli kohottaneet ylös, ainakin kyynärän korkealle. Siitähän naputin kirveelläni poikki sen keskimmäisen juuren, joka tunkee oikeasti alas, kiskoin ulos ja avarsin kuoppaa vielä hieman. Sinne nyt matelin sisään, pistin kiväärini kidan ulos verikenttää kohden ja rupesin koreassa suojassa odottamaan ohtopoikaa, päälläni ankara linna. Hän tuli, läheni kontien arolta, iski hampaansa orhin revittyyn lapaan, ja päätinpä nyt varoten antaa hänelle lyijyä otsaan. Mutta peeveli kuitenkin! kilkahtipa silloin perin pikkuruisen tuo messinkiviilu pyssyni perässä vasten takkini tinanappia, ja kilahduksen kuuli paikalla kontion tarkka korva. Villittynä karkasi hän kohden, mutta paukahtipa häntä vastaan. Siitä kuitenkaan huolimatta, juoksi hän vaan päin, kirkuen peloittavalla äänellä. Kuuluipa nyt jytinätä pääni päällä: juuret ryskysi ja maa remahteli, koska monisarvinen kanto nostettiin päältäni pois. Ja minä poika-parka ajattelin jo tulleeksi tuhoni päivän ja varroinpa vaan, pyssy kourassa, koska tuikahtaisi esiin hirmun avattu kita. Mutta äkkiinpä nyt lakkasi telme, ja kaikki oli hiljaa, äänettä kuin haudassa, ja eipä, niinkuin odotin, tullutkaan tuosta iskettäväksi yhteen. Varroinpas hetken vielä, mutta katsoa kurkkasinhan lopulta pystyssä töröittävien juurien välistä toiselle puolelle, ja siellähän makasi ihan hengettömänä karhu, kaadettu kanto sylissä, ja vuodattaen uhkeasta rinnastaan vertansa multaan. Mutta heleijaa! ajattelin minä, seistessäni vapaana poikana taasen, vapaan taivaan alla. Olihan tervaskanto vallan sukkelasti siirtynyt päältäni pois.

JUHANI. »Helvetti, sanoi Heskuun-Jaakko!»

TIMO. Vie sinun seitsemän seppää!

JUHANI. Sukkelin tempaus maan piirin päällä!

TUOMAS. Urhea tempaus, miehukas tempaus sekä kontion että teidän!

JUHANI. Oi sinä musta sonni!

TIMO. Perhana! Enhän taida enään muuta sanoa. Mutta kuinkas sitten?

TAULA-MATTI. Niin, arvaathan kuinka sitten kävi, arvaathan että paukaus kuului Turkkilaan kuin ammeen pohjasta ja saattoi pian miestä niinkuin sääkseä aholle. Ja nousi nyt remua ja meteliä, koska taipuvassa, keikkuvassa salossa kannettiin kontiota taloon. Olipa siinä aika taatto: riippuen kiikissä, pimitti hän koko Turkkilan tuvan kuin taivaalla sakea ukkospilvi.—Siinä oli sen päivän puuhat, sen päivän ja retken. Ja sitten me ryypättiin.

JUHANI. Ja vietitte iloisia peijaisia.

TAULA-MATTI. Ne Turkkilassa aljettiin ja pappilassa päätettiin, päätettiin liemisillä naamoilla ja laimeilla silmillä. Niin oli, ja ne päivät ovat olleet ja menneet. Mutta mieluisasti muistelee ukko retkiä miehuutensa parhaista päivistä ja mieluisasti niitä kertoilee.

AAPO. Ja mieluisasti kuultelemme me.

JUHANI. Kertokaat niin aina aamuun asti, ja me emme muistakkaan että unta on maailmassa.

TAULA-MATTI. Onpa jo aika lähteä kömppeilemään kölsäänsä taas; on aika, on. Jumalan haltuun, veljet!

JUHANI. Herran huomaan, kunnioitettava Matti.

AAPO. Voikaat hyvin, ja tervetuloa pirttiimme aina!

Läksi Matti, kirves olalla, käymään kohden pientä mökkiänsä visaisella, tuuhealla mäellä, kaukana kylästä. Mutta yön lepoon läksivät veljekset, sillä johan pimeys voitti, ja illan himmenevä valo kajasti vaisusti heidän pirttinsä ahtaista akkuna-reijistä. Mutta kauanpa aatokset parveilivat tulisina heidän aivoissansa, poistaen virvoittavan unen. He muistelivat Taula-Matin kertomuksia Pohjan erämaista, lumotusta ilmasta siellä ja noidannuolista, jotka sihisten sinkoilivat ristiin, rastiin halki tumman yön. Niinkuin siellä nuolet säkenöitsivät ja pyssyt leimahteli, niin leimahteli heidän povensa kummallisesta halusta ja innosta. Enimminkin kaikista kannatti heidän kimmaansa kurki, tuo viisaasti, närkisti katseleva lintu, jonka jylhä kirkkuna kajahtelee ympäri Pohjan rämeitä; ja heidän aatostansa vastaan hohti höyhenellisten pesien herttainen lämmin, hohti kiiltävin munineen juovuke-pensasten helmoista. Siellä pitkäkaulaisia pyytää ja heidän pesiänsä riistellä, se nyt oli veljesten himona. Voimallisesti heidän mieltänsä viehätti Pohjolan soitten juhlallinen synkeys.

Mutta kau'emmin kaikista valvoi vuoteellansa Juhani. Hän tuumiskeli millä keinolla näillä kotopitäjän mailla saataisiin matkaan pyynti, joka vetäisi vertaa tuolle äsken kerrotulle Pimentolan soilla. Hän muisteli Kourusuota, jossa tosin ei löytynyt kurkia, mutta laikkokylkisiä sorsia viljavalta. Ja koska Pohjan-miesten välimaiset ryyppäykset kiemailivat hänen mieltänsä kummallisella voimalla, niin muisteli hän löytyvän viinaa Viertolan kartanossa. Ja niinpä sai hän aatoksissaan kokoon jonkunmoisen kopian Pohjolan jalosta pyynnistä, ja, päätettyään panna sen huomenna toimeen, nukkui hän lopulta; mutta unissaan peuhaili hän kauan Taula-Matin mahtavilla retkillä. Kerranpa loiskasi hän uneksuen vuoteeltansa ylös, huutain hirmuisella äänellä: »Ahman-poika, ahman-poika! Ottakaat kiinni se kurjankaula!» Tälle huudolle muut, puoleksi heräten, ärähtivät äkeästi loukoistansa; vaipuivat kuitenkin pian uneensa taas. Mutta kauan tuijoitteli ympärillensä Juhani, ennen kuin huomasi ettei hän seisnutkaan Lapin summilla mailla, soitten välissä, harmaalla taipaleella, vaan kotopirtin rauhallisella parvella. Vähitellen selkeni mielensä, vuoteellensa kallistui hän jälleen ja nukkui sikeästi.—Mutta aamulla, noustuaan ylös, muisteli hän öillistä päätöstään ja rupesi kohta sitä muille esittelemään.

JUHANI. Veljet, kuulkaat mitä sanon ja mihin tahdon nyt teroittaa teidän mielenne. Muistelenpa saaliikasta seutua, ihmettelen kovin että aina tähän päivään asti olemme unohtaneet Kourusuon, jonka ruohistoissa ja kirkkaissa lammikoissa parveilee vesilintua ilman lukua ja määrää. Sinnepä nyt lähtekäämme pyyntiin ja tuommepa sieltä säkittäin sorsia kuin purasnuijia.

TUOMAS. Minä taivun tuumaas.

TIMO. Ja kernaasti minä.

EERO. Minä myös; ja koska samoilen Kourusuossa, niin pidän itseni

Pikku-Jussina Lapinmaan nevoilla. Olkoon menneeksi!

AAPO. En iske minäkään vastaan hanketta, joka taitaa meille saattaa monen päivän muonan.

JUHANI. Päätämme siis retken. Mutta Kourusuohon on huikea matka, aika suden virsta, ja viivymmepä siellä ainakin yhden yön. Sentähden ei tekisi, luullakseni, ryyppy pahaa, majaillessamme ilmi-taivaan alla.

TUOMAS. Viertolassa on viinaa.

JUHANI. Viinaa ja hyvää.

TUOMAS. Seitsemän korttelia, pojat!

JUHANI. Oikein! Kortteli miestä kohden.

AAPO. Ehkä jätämme viinan, johon onneksemme emme ole juuri tottuneet vielä.

JUHANI. Oletpa tuolloin, tällöin ottanut naukin niin sinä kuin minäkin.

EERO. Ymmärrä, Aapo, miehen lapsekas yskä. Suo, että kerran mekin taidamme sanoa: »ja sitten me ryypättiin», koska harmaapäisinä ukkoina kertoilemme entisiä sankartöitämme nuorisolle. Suo, että oikein elävältä luulemme kuranssaavamme ahmanpoikia Pohjolassa.

JUHANI. Hullujako taas? Onhan se oikeutta ja velvollisuutta, että ihminen ruokkoo ruumistansa. Tällä retkellä tulemme kylläkin tallustamaan rämeitä ja heiluvia hetteitä, ja loskomärkinä viettämään yömme karhunsammaleisella vuoteella. Silloinpa tekee pieni kulaus taskumatista hyvääkin, luulen minä.—Katsomme siis parhaaksi että matkaan astuessa emme ole ilman rohtoryyppyä kontissa. Ja lähteköön nyt Lauri-poika Viertolaan, paras ketunnahka poijussa; ja viinaa pitää heltimän.

Läksi Lauri viinaa Viertolasta tuomaan, vahvistus juomaksi sorsanpyynnissä Kourusuolla.—Impivaarasta noin viisituhatta askelta, Viertolan maalla, on tämä suo, avara, ympäröitty synkeillä metsillä. Sen pinnalla, joka on sorsien mieluisa asunto, vaihtelee kirkkaita lammeja, korkeita ruohistoja ja mättäällisiä saarentoja kuihtuvin mäntyineen. Tänne oli veljekset päättäneet lähteä ajelemaan narisevia sorsia, toivoin yltäkylläistä saalista.

Tuli Lauri Viertolasta, tuoden helmeilevää viinaa, laskettuna tinaiseen pulloon, heidän isänsä entiseen metsäpulloon. Mutta paitsi viinaa, toi hän myös Metsolasta tärkeän uutisen, joka kiihoitti veljesten mielen vielä tuimempaan intoon. Kertoi hän karhun kaataneen yhden parhaista Viertolan härjistä ja tiesi myös murhapaikan, joka oli Impivaarasta Pohjaan päin Viertolan maalla, mutta lähellä Jukolan metsärajaa. Ohi tämän paikan päättivät nyt veljekset kulkea Kourusuolle ja lähteä kotoansa vasta kun päivä kallistuis iltaan. Ehkä olivat kohtaavat kontion, jolla on tapana auringon laskiessa käydä nauttimassa jätteitä kaadetusta saaliistansa. Niin he toivoivat. Ja koska voimakas puolinen oli syöty ja iltapäivä aleni, läksivät he retkellensä varustettuna lujasti: tuohikontit seljassa ja tuikeat latingit pyssyissä. Viimeisenä asteli Lauri, taluttaen nuorasta koiria ja kantain kontissansa seitsemän korttelia viinaa. Oli hän määrätty jäämään koirineen noin kolme sataa askelta teurastustanterelta pois, ja hänen piti päästää Killi ja Kiiski, kuultuansa huutoa tai pyssyn pauketta. Niin teki hän myös; seisahtui ajoissa erään kuusen juurelle odottamaan mitä tapahtuisi. Muut astelivat likemmäs paikkaa, jossa härkä oli raadeltu, ja löysivät puoleksi syödyn elikon ruumiin verisellä maalla kolkossa kuusistossa. Kätkivät he nyt itsensä kohtuullisen ampumamatkan päähän erään matalan, mutta tiuhan näreistön suojaan, päättäen vartoa.

Kului hetki joltisen pitkä. Mutta viimein kuului arolta hiljaista tassailemista ja varpuin ratinaa, ja nytpä arvattiin ruokavieraan lähestyvän atrialle. Niinpä tapahtuikin. Puitten välistä lähestyi varoen ja hiljaa tavattoman suuri karhu. Mutta näkyi hän saaneen vaarasta aistin; sillä äyhkeillen ja käännellen kuonoansa seisahtui hän jo kauas uhristaan. Kauan hän juonitteli, ja tuntui lopulta kuin olisi hän mielinyt siirtyä takaisin, lähestymättä miehiä pyssynkantamalle. Syvimmässä äänettömyydessä vartoivat veljekset näreistössä, kunnes viimein Timo, huolimatta muiden kieltävistä viittauksista, läksi kaartaen ja hiiviskellen käymään kohden äkeätä vihollista. Ja nyt, koska hän luuli jo olevansa kontiota kylliksi lähellä, laukaisi hän; mutta ainoastaan kruuti sankista lemahti ylös ilmaan eikä sytyttänyt latinkia putkessa. Vihaisena karkasi nyt kontio kuin suuri, sammaleinen kiirivä kivi kohden miestä, joka viipymättä paiskasi itsensä alas kasvoillensa maahan, ja siinä makasi hän liikkumatta. Peto häntä haisteli, kyhneili ja tukisteli, maristen ja äyhkien pahoin. Kaiketi olis Timon surma nyt tullut, ellei Juhani olis rientänyt häntä apuun, ampuen kohden karhun selkärankaa. Ei uskaltanut hän tähdätä alemmas, muistellen veljeänsä, joka makasi hirviön alla. Mutta luoti ei sattunut, ei kumminkaan kosevalla tavalla, sillä rynkäsipä kuusiston ruhtinas kohden Juhania hurjempana vielä, jättäen Timon maata tonkeilemaan. Silloin Juhani, puolustaen henkeänsä, käänsi pyssynsä perän vasten elikon avattua kitaa, ja peloittava taistelo oli tulossa. Mutta ampui nyt Tuomas, lähettäen kontion koipeen tulisen luodin. Kartellen hänkin veljeänsä, ei tainnut hän tähdätä päähän tai rintaan, joiden haavoittaminen varmemmin tuottaa kuoleman. Toki tunsi nyt karhu ruumiissaan lyijyä, ja alas virtasi veri pitkin hänen lihavaa, pöyreätä konttaansa. Julmistuneena, hirmuisella kiljunalla kirmusi hän päin Tuomasta nyt, mutta sai niin ankaran iskun miehen pyssystä otsaansa, että hän, ravistaen päätään, seisahtui äkisti juoksussaan. Ja tässä nyt seisoivat vihamiehet vilauksen aikaa, uhalla katsellen toinentoistaan.

Silloinpa riensivät esiin koirat, lähenivät vinhasti ja äänettöminä kuin kaksi leimausta, mutta, heidän ehdittyänsä röyheän kontion luoksi, nousi kiukkuinen melakka. Killi ärhenteli karhua vasten partaa, toki seisten hänestä aina jonkun askeleen syrjempänä. Mutta hänen takanansa teuhasi Kiiski, rohkenipa tuolloin, tällöin temmata pienen nappauksenkin hänen reisivilloistansa. Kuitenkin keikahti hän vikkelästi syrjään aina, koska metsän mesikämmen kuin mustanhallava, valtainen ruko käänteli itseänsä heidän keskellään. Viimeinpä, tehtyänsä muutaman onnistumattoman hyökkäyksen kiusaajoitansa kohden, pakeni otso, reuhuvat koirat jäljessään.

Kaikki tämä tapahtui kovin joutuisasti ja ennen muiden veljesten ehtimistä taistelopaikalle. Mutta Juhani ja Tuomas latasivat kohta uudestaan, toivoen saavuttavansa kontion kerran vielä. Nousi myös Timo tuosta vähitellen pystyyn ja tuijotteli ympärillensä hetken, niinkuin ei olis hän juuri käsittänyt, missä oli Pohja, mistä ilmasta tuuli puhalteli. Kiivaasti nyt nuhtelivat häntä muut hänen tyhmästä rohkeudestaan, joka olis tainnut hukuttaa tässä miesten henkiä, ja kenties oli auttamattomaksi pilannut pyynnin. Sanaakaan lausumatta istui Timo mättäällä, pistellen auki sankin läpeä ja veitsen hamaralla nakutellen piitä terävämmäksi. Ja pian seisoivat he kaikki valmiina taasen jatkamaan pyyntiänsä.

Yhä kauemmaspa siirtyi koirien haukunta, heikkeni melkein kuulumattomaksi, ja veljekset rupesivat jo arvelemaan tokko kohtaisivatkaan enää saalistansa. Mutta hetken mentyä kaikkuivat taasen selvemmin Kiliin ja Kiiskin äänet, lähestyen yhä likemmäksi, ja näkyi että karhu nyt teki tavallisen kierroksensa ja oli palaamassa samalle paikalle, josta oli lähtenyt.

Asettivatpa veljekset itsensä mukaviin paikkoihin pyssyt kourissa, likenevää ajoa vartomaan. Pienellä, ruohoisella aukolla seisoi Simeoni ja hänestä jonkun matkan päässä Lauri, molemmat liikkumatta, äänetönnä kuin patsaat. Täyttä juoksua, niin että maa tömisi, läheni karhu näyttäin avatun, mustanpunaisen kitansa. Kohden Simeonia kiiti huohoittava otso. Ampui mies, ja kiirahtipa mesikämmen nurmelle nurin, mutta nousi jälleen ylös, karaten kohden ampujata. Mutta leimahti silloin Laurin pyssy, tuima paukaus kajahti ympäri, ja äänetönnä lepäsi kontio Simeonin jalkain juurella. Siinä hän lepäsi, jäsentäkään liikuttamatta, ja veri virtasi päästä ja rinnasta.

Mutta veljekset kokoontuivat pian kaatuneen karhun ympärille, ja oli se vanha ja suuri koiraskarhu. Nähtiin nyt, että hänen päänsä ihan korvan juurelta oli lävistetty, ja lävistetty oli myös kylki. Ensin mainitun haavan, sen tiesivät kaikki, oli saattanut Laurin luoti; sillä elikko, jonka aivo on puhkaistu, kaatuu vilauksessa, eikä koskaan enää nouse. Mutta tyytyväisinä istuivat ampujat metsän pöyreäturkkisen sankarin ympärillä, hankkiutuen kumauttelemaan murharyyppyä. Tyytyväisinä myös ja jalosti katsellen istuivat koirat kaatuneen vihamiehensä vieressä.—Ilta oli kaunis, tuuli oli vaijennut ja aurinko aleni pimeän korven helmaan. Hauska oli tuossa veljesten levähtää näin hertaisena iltahetkenä, kun oli päätetty leikki metelöitsevä ja kuuma.

JUHANI. Ensimmäinen ryyppy olkoon Laurin. Hän ampui kuin mies, kohtasi veitikkaa oikein kultaiseen paikkaan, ja kämmenillensä valahti kontio alas kuin viikatteen edestä heinä. Aika naukki, poikaseni!

LAURI. Jospahan minäkin kerran kulauttaisin ryypyn kurkustani alas.

JUHANI. Sinä »härkämies» viinatiellä, ilman yhtään makua vielä, viaton kuin lammas.

LAURI. Ma'un tiedän, tiedän ettei lintu juuri likaisi miestä, mutta millenkä maailma tuntuu koska iloinen poika humalassa keikahtelee, siitä en totisesti tiedä.

AAPO. Aatteleppas jotain, Lauri, ja tahtoisin sinua ennen kieltää kuin käskeä.

LAURI. Saakaamme tästä!

AAPO. Ja toivokaamme, ettei ole tämä turmelevan tavan alkeiksi.

LAURI. Mitä jaarittelet? Otappas tuosta, koska on meillä syytä olla hieman noin niinkuin lystillisinä.

JUHANI. Tuossahan makaa pokkomme kuin aika heinäriippi, ja säästetty on nyt monen naudan ja hevosen henki.

TIMO. Tiedänpä, että tulevalla kertaa Viertolan herra työntäisee viinapullon ilmaiseksi poveemme, tuopin tai kaksi.

JUHANI. Sitä en lukisikaan liiaksi, koska pelastimme hänen härkäliutansa tuolta hirviöltä tuossa.

AAPO. Mutta onpa siinä härkäliutaa; neljäkymmentä keihäspäätä. Kesän kaiken elustelevat he metsissä niin yöt kuin päivät, mutta talven kuluessa vetävät he ulos pelloille kaiken kartanon lannan. Mutta tuo heidän vapaa kesäinen elämänsä metsissä heidät melkein villiksi saattaa.

JUHANI. Varjelkoon Jumala joutumasta heidän joukkoonsa koirien kanssa; tekevätpä pian murennusta sekä miehestä että hänen koiristaan. Muistakaamme Nikkilän hätää Honkamäen härkien parissa; suuri oli miehen hätä vaikkei juhtien paljous ollutkaan niin hirveä kuin tämä Viertolan mulkoileva lauma. Koiriensa tähden, jotka tuollaisessa kilakassa aina turvauvat isäntänsä luoksi, olis hänen surma lopultakin saavuttanut, jos ei olis sattunut vastaan vahva niitun-aita, joka suojelevana linnan-muurina viimein seisautti härkien rynnäkkö-juoksun.

AAPO. Olkaamme varoilla. Kuulinpa äsken niinkuin käheän kiljauksen tuolta mäeltä. He eivät olekkaan, luullakseni, meistä kaukana.—Mutta mitä askartelee Eero tuon kiven juurella?

EERO. Saukkohan täällä on, täällä ontelossa kiven alla.

JUHANI. Olisko tuo mahdollista?

EERO. Varmaan. Sisään menee lävestä jäljet, mutta ulos ei yhtään, niinkuin näen tuossa sannassa.

AAPO. Näytäppäs ne jäljet koirille, niin kylläpä osoittaa heidän häntänsä keikunta onko siellä kortteeriväkeä.

JUHANI. Tänne, Killi ja Kiiski!

TUOMAS. Tiellään ovat he taas ja, luullakseni, jäniksen jäljillä.

EERO. Yhteisillä voimilla kyllä vipuamme ylös tämän kiven.

TUOMAS. Onhan turhempaakin koetettu. Tänne kirvees, Juhani, ja tuosta lyön meille kullenkin jykevät kanget, joilla miehissä kohotamme kiven, koska koiramme ovat tulleet.

Niin he haastelivat; ja löi Tuomas Juhanin terävällä kirveellä kullenkin miehelle tuikean kangen, neljä koivuista ja kolme pihlajaista.—Mutta äkisti he kuulivat metsästä kovan jyskeen ja pauhun, joka tuntui heitä lähestyvän peloittavalla vauhdilla. Tuota oudostellen kuultelivat veljekset, kanget kourissa, kuultelivat ja vartosivat mitä viimein metsästä ilmaantuisi. Kuului sieltä ilkeää, sekavata möryä; välimmiten vingahtelivat koirat kovin kipeästi; ja pian ilmestyi sieltä kauhistava näky. Kiilien tuli heitä kohden kymmenen kiukkuista härkää, kaahaten edellään koiria, jotka pakenivat henkensä tähden, kiirehtien miesten luoksi. Mutta tämä saattoi pöyhistymään miesten karvat, ja kylmät väristykset karsivat heidän ruumistansa. Ja ilman yhtään pidätystä karkasivat härjät päin, möräten huumaavasti; voimakkaasti iskettiin heitä vastaan, ja alkoi kamoittava taistelo. Vahvoilla kangillansa läimäyttelivät veljekset, halkasivat sarvitettuja päitä, ja kaksi jo härjistä makasi tanterella, viskellen sorkkiansa ilmassa. Mutta uhkasi veljeksiäkin surman kuolema. Kaatui Timo, ja kumartui jo härkä lävistääkseen allansa makaavan miehen rintaa; mutta silloinpa lankesi raskaasti alas Tuomaan pihlajainen kanki, lankesi, katkaisten juhdalta selkärangan. Möyhkäten vaipui elikko hengettömänä maahan, ja Timo oli pelastettu. Myös Aapoa uhkasi samankaltainen tuho, mutta hänenpä taasen pelastivat Juhani ja Eero. Voimallisesti nuijaili Juhani kangellansa härkää sarvien väliin, Eero häntä rytkäytteli hännästä, sillä keinolla siirtäen hirviön aseman, joka myöskin pian makasi tanterella, viskellen sorkkiansa ilmassa. Koivuisen kankensa kadotti taistelon vilinässä Timo, mutta huomasi pian Juhanin kirveen kedolla; sen tempasi hän kouraansa ja rupesi huhmailemaan ympärillensä tulisella tuimuudella. Hän iski oikealle, iski vasemmalle: hirveästi aukenivat härkien mahat ja kohisten vuosi alas kentälle verta, vettä ja rapaa. Niin taistelivat miehet kalveina kuoleman kidassa; ja parastansa tekivät myös koirat, käytellen hampaitansa kuin rautahohtimia härkien kurkkuihin. Kova oli sekamelskassa meno ja meteli, ylös ja alas keikahtelivat kanget, korkealla ilmassa sinkoilivat härkien heltiyneet sarvet, ja veljesten huuto, koirien ähellys ja elukkain möly suli yhteen kauhistavaksi ääneksi.

Mutta viimein ottelu herkesi. Seitsemän härkää makasi hengettömänä maassa, kolme heistä pakeni, mikä yksisarvisena, mikä perin nuijapäisenä ja mikä muutoin hakattuna pahoin. Mutta kalveina, silmät pystyssä, seisoivat veljekset hurmeisella maalla. Punoittaen seisoi Timo, kourassa verinen, rapainen kirves, seisoi kuin kaskea hakkaava mies. He taisivat tuskin käsittää mitä oli tapahtunut. Kaikki tuntui heistä kamalaksi uneksi, kun he muistelivat kärhämätä, joka tuimana tuulispäänä lähestyi heitä, riehui vilauksen aikaa heidän keskellänsä ja raukeni äkisti jälleen. Kauhistuen katselivat he otusten paljoutta, jotka nyt makasivat heidän edessään verisellä kedolla: kuusiston kontio, julman suuri, ja seitsemän lihavata härkää. Kovia työnnähdyksiä olivat he itsekin leikissä kokeneet, varsinkin Aapo, Juhani ja Timo; mutta seisoivat he kuitenkin kaikki pystyssä vielä. Siinä he seisoivat, kanget käsissä, huohoittaen, hikoillen ja äänettöminä tuijotellen toinen toistansa kohden.

Mutta hengähtää ehtivät he tuskin, ennen kuin läheni uusi vaara, monin kerroin suurempana ensimmäistä. Tuulispäätä seurasi hirmumyrsky. Tuntuipa kuin olisi nyt lähestynyt maailman viimeinen hetki. Tanner jyrisi kuin maanjäristyksestä, metsä ryskyi ja hirmuinen möry täytti illan tyynen ilman, koska juosten läheni kolmekymmentä ja kolme hurjapäistä härkää. Melskettä kuultelivat veljekset, silmät ympyrjäisinä päissä, kuultelivat hetken ihan liikkumatta, mykkinä kuin kauan kaahattu sikolauma pensastossa pellon-aidan kulmalla, korvat lotkassa kuultelee, lähestyisikö vainoojansa vielä. Niin veljeksetkin, kunnes härkäjoukko rynkäsi korvesta ulos. Silloin viskasivat he kankensa, ottivat pyssynsä ja pakenivat koirinensa kaikin voimin, ja möräten karkasivat härjät heidän jäljissään. Raja-aitaan päin, Viertolan ja Jukolan metsien välillä, kiirehtivät veljekset. Tuli heitä vastaan matala vesilampi, päältäpäin ruohoisella kamaralla katettu; mutta kaartelemiseen ei ollut heillä aikaa, vaan ilman arvelematta juoksivat he lammin poikki. Kuului kohaus, koska he vesituiskuun ja sumuun peittyivät, mutta ilmestyivätpä he samana hetkenä selvään ilmaan taas. Muistuttipa heidän juoksunsa kuuta korkeuden sininiitulla. Ei väisty hän syrjään hattaran edestä, joka tahtoo sulkea hänen tiensä, vaan huoletonna hän retkeilee sen läpitse, ja kirkkaampana kuin ennen astuu hän jälleen sen kautta ulos. Ja vakaasti, juhlallisesti hän vaeltaa. Mutta Jukolan pojat juoksivat kuin jänikset ja villit oinaat; sillä hätä kirmasi heidän kantapäissään. Tuli aita uusi ja vahva, ja tulisesti lennähtivät veljekset sen yli, mutta pari kymmentä askelta sen toiselle puolelle seisahtuivat he lakealle aholle, katselemaan voisiko tämä aita heitä pelastaa. Lähestyi sitä raivokas, elämöitsevä härkäliuta, kuului kova räiskäys ja nurin murrettiin kuusinen aita, ja olivat nyt härjät veljeksiä likempänä kuin ennen. Siitä kirmaistiin yli kumisevan ahon: miehet ja koirat edellä, juhdat heidän jäljessään, möräten, ja potkien ilmaan turpeita ja pöllyävää hietaa, niinkuin talven myrsky savuna kiertää lunta korkealle ylös. Vimman vauhdilla juoksivat veljekset, sydämmissään kuoleman kauhistus, sillä he luulivat jo polkevansa viimeistä tynkkää elämänsä tiestä.

Kuului silloin huuto Aapon suusta: »kontit seljästämme, mutta pitäkäämme pyssyt!» Niin hän lausui, ja kuusi tuohikonttia kellahti paikalla alas maahan; seitsemäs keikkui vielä Laurin seljässä; hän ei mielinyt sitä hellittää vielä. Vähänpä kuitenkin auttoi tämä keino; sillä yhä likemmäs läheni heitä hirveä töminä ja möry. Mutta kaikui taasen Aapon huulilta surkeasti kiljuva huuto: »Hiidenkivelle, Hiidenkivelle!» Ja tarkoitti hän erästä kiveä, valtaisen suurta, joka seisoi kolkossa korvessa. Sitä kohden kiirehtivät nyt veljekset, seisoivat pian sen juurella, ja leimauksina vilkaisivat niin miehet kuin koirat sen harjalle ylös. Kauas tuoksahtivat sammaleet, koska heidän kouransa kaappasivat kiven kulmista kiinni; heidän kyntensä iskivät lujemmin, tarkemmin ja terävämmin kuin koskaan ilveksen väärät kynnet. Niin he pelastuivat hirvittävästä kuolemasta, mutta olivatpa olleet lähellä surman nielua. Tuskin olivat he ehtineet kivelle, niin jo temmelsi heidän ympärillään juhtalauma, myristen ja kuopien maata. Ja tämä kivi, miesten turvapaikka, oli melkein neliskulmainen, syllän korkea kallionkappale, ja seisoi korvessa noin kolme sataa askelta ahon reunalta. Siinä nyt istuivat veljekset, hikoen ja puhaltaen peloittavasti, juostuansa kiukkuisen kuoleman edestä. Äänettöminä, sanaakaan lausumatta, istuivat he kauan. Mutta viimein avasi Juhani suunsa.

JUHANI. Tässä ollaan, veljet, ja kiittäkäämme onneamme siitä. Sillä se oli marssi, jota muistamme niin kauan kuin härkiä maailmassa löytyy.

AAPO. Tässä ollaan, mutta kuinkahan tästä tullaan? Itsepintainen on härkä, ja nämät tässä ovat vihan vimmoissaan kumppaniensa surman tähden, jota nyt mielisivät koirillemme monenkertaisesti kostaa.

JUHANI. Ja me saisimme samasta kauhasta.

AAPO. Ilman tämän kiven kultaista korkeutta.

JUHANI. Olipa se meille tervetuloa. Totisesti! Kuin oravat, niinpä kiipesimme nopeasti ylös.

EERO. »Ja sitten me ryypättiin».

JUHANI. Juuri niin! Kiitos Herran, että on meillä kumminkin viinaa, jos niin, että opetettaisiin poikia paastoomaan tässä.

LAURI. En hellittänyt konttiani minä.

JUHANI. »Sulle kiitos» myös, mun veljeni. Mutta saatappas tinapullos esiin, kumauta siitä aika naukki ja sitten pane se vierimään ympäri. Nyt tarvitsee sydän vähän vahvistusta.

AAPO. Mutta sitä tavaraa tulee meidän nauttia varoten näin vaarallisessa asemassa kuin tämä.

JUHANI. Terveellinen muistutus. Mutta otappas tuosta yksi kohtuullinen kulaus.

AAPO. Kohtuus on aina paras. Muistakaamme: tässä on myös vuoteemme ja ehkä enemmin kuin yhdeksi yöksi.

JUHANI. Auttakoon meitä Jumala siitä! Minä toivon, että nälkä piankin poistaa tuon sarvimetsän ympäriltämme.—Niin, tässä istumme kuin seitsemän ukulia korvessa, tässä sammaleisella Hiidenkivellä. Mutta mistähän on syntyisin tämä nimi?

AAPO. Eräästä kummallisesta tarinasta.

JUHANI. Kertooppas se meille aikamme vietteeksi. Sillä tässähän tarinat juuri omaansa, tarinat ja historjat.

Ja seuraavan tarinan tästä kivestä kertoi heille Aapo.

Asui ennen linnassansa Lapin tuntureilla eräs voimallinen Hiiden-ruhtinas, mahtavin tenhomies Pohjolassa. Oli hänellä peura jalo ja kaunis, juoksemaan verrattoman nopea. Läksi tuo sorea eläin kerran kevättalvisena päivänä karkelemaan hankikantehelle ja päätyi samoomaan ympäri Suomen-nientä. Silloin moni joutsimies, nähtyänsä kultakarvaisen ja heleäsilmäisen peuran, riensi häntä vainoomaan karkaistulla nuolellansa. Mutta kenkään ei voinut häntä seurata, vaan pian jätti hän kauas jälkeensä hiihtävän miehen.—Joutui hän viimein Hämeen-maalle, jossa löytyi eräs mainio hiihtäjä ja tarkka joutsimies. Tämä nyt sai vainun Hiiden komeasta peurasta, läksi kerkeästi häntä kiehtomaan, liukuen sileillä suksillansa, olalla tuima kaari. Kiljuvalla vauhdilla pitkin tasaista hankea kirmasi peura, mutta vauhdilla vielä vinhemmällä joutsimies hänen jäljessään. Niin juoksivat he kauan sekä aukeat lakeudet että jyrkät mäet ylös, alas. Mutta rupesipa viimein väsymys saavuttamaan peuraa; hän jo kovin huohoittaen pakeni, juoksunsa heikkeni ja yhä likemmäksi läheni mies. Tapahtui silloin kumma, joka kuitenkin on ennenkin nähty pidättävän monen ampuniekan nuolen. Äkisti kääntyi peura ympäri, lähestyi vainoojaansa rukoilevalla muodolla ja vuodattaen hereitä kyyneleitä. Mutta ensinkään arvelematta lähetti vasamansa armoton mies, lävisti ihanan eläimen otsan; ja niin kaatui Hiiden peura, punaten verellänsä valkean lumen.

Silloin Hiisi, käyskellen Pohjan-perän kolkoissa laaksoissa, tunsi äkisti sydämensä kiertyvän ja tiesi kohta, että kultainen varsansa vaelteli vaarassa. Hän kiirehti ylös tunturille, jossa linnansa seisoi, ja rupesi noitakurkistimellansa tähtäilemään etelään päin. Ja näki hän kaukana tummassa kuusistossa peuransa, joka, veressään uiskellen, kierteli itseänsä kuoleman tuskissa; ja näki hän murhamiehen seisovan uhrinsa vieressä riemuitsevalla katsannolla. Silloin julmistui hän hirmuisesti, tempasi linnansa muurista suuren neliskulmaisen kivimöhkäleen, sinkautti sen korkealle ilmaan, lentämään kohden joutsimiestä Hämeen saloissa. Voimallisella pauhulla ja huminalla kiiti ankara kivi, valtaisessa kaaressa halkaisten pilvien tuulisen maailman. Kohosi se ylös taivaan kumuun, vaipui alas taasen, vaipui päivään päin, ja juuri ampuniekan päälaelle putosi summaton paino, haudaten miehen allensa ijankaikkiseksi.

JUHANI. Ja miehen surma oli meidän onneksemme. Missä olisimme nyt me ilman tätä kiveä? Tuolla korvessahan rapana ja raatoina vetelisimme, kurjat.

TUOMAS. Mutta kyllä vielä tässäkin tarpeeksemme saamme. Minä takaan sen.

JUHANI. Jumala auttakoon meitä ajoissa!

TIMO. Täytyyhän tässä poikien untakin jyritellä päälliskyttäisin toinentoisensa niskoilla kuin pääskysen-poikaset pesässänsä.

AAPO. Se ei käy päisin. Pianhan kellahtaisi unipöllöinen mies alas härkien saaliiksi. Sentähden kaksi meistä aina, yksi kummallakin vierellä, vartioitkoon uneksuvaa veljeänsä.

JUHANI. Järkevä neuvo; ja käyttäkäämme sitä tarkasti; tässä on kortteerimme ainakin tämä yö. Sen näemme jo kaikki härkien hankkeista. Tuossahan jo kolme peeveliä makaa röhöttää kirotuilla mahoillansa, puhkaten ja märehtien, perkeleet!—Mutta pankaat ma'ata, pojat; minä ja Aapo tahdomme teitä vahdata tuonne likimaihin puoleen yöhön. Pankaat ma'ata, pankaat ma'ata. Herra siunatkoon meitä!

AAPO. Voi meitä poloisia kumminkin!

SIMEONI. Mihin olemmekin onnettomat joutuneet.

JUHANI. Kurjuuteen, suureen kurjuuteen. Mutta pankaat ma'ata, siunatkaat sielujanne ja ruumiitanne ja nukkukaat Herran nimeen.

Niin viettivät he yönsä: valvoi aina kaksi, muiden ma'atessa sammaleisella kivellä; ja pitkä oli yö. Koitti viimein toki aamu, aurinko nousi ja kohosi ylös taivaalle, mutta sama oli heidän kohtalonsa vielä; ainapa sarvet, heitä piirittäen, keikkuivat Hiidenkiven ympärillä, ja kovin jo heitä likisteli nälkä. Kuitenkin toivoivat he saman armottoman vieraan tekevän tehtävänsä härkienkin mahoissa ja lopulta pakoittavan heidät siirtymään laitumille. Niin he toivoivat, odottaen vihamiestensä poistumista. Mutta kauhistuksella huomasivat he pian, että eläimen ruokaa löytyi kyllin tuossa korven kosteassa槽 sararuohossa Hiidenkiven vaiheilla. Sitähän rupesivat nyt härjät vakaasti näykkeilemään, siirtymättä kauemmas kuin että sammaleinen kivi heillä lakkaamatta oli näkyvissä.

JUHANI. Eihän ole heillä aijettakaan korjata luitansa. Ottavatpa, peeveli vie, tähän asuntonsa ja rakentonsa aina talveen asti.

EERO. Heillä on riivattu nahassa.

TIMO. Mikä on heidän tässä ollessa? Korpi antaa heille sekä ruo'an että juoman; mutta kuiva sammale on meillä tässä leipänä ja särpimenä.

SIMEONI. Mutta asian laita on tämä, että me istumme tässä koiriemme tähden. Minä pelkään, että pelastuksemme ainoa tie on viskata Killi ja Kiiski uhriksi vihaisille härjille.

JUHANI. Julma neuvo.

AAPO. Jota emme leikin seuraa.

JUHANI. Ei niinkauan kuin seisoo pystyssä Jukolan Juho.

TUOMAS. Viskaisimmeko nahkamme lunastimeksi heitä, jotka niin monet kerrat ovat pelastaneet henkemme petoin murhaavista kynsistä? Ja oliskohan tuosta hyötyä meille? Minä epäilen.

JUHANI. Samoin minä. Härjät tuossa, saatuansa kerran koiramme ryysyiksi, rupeaisivat vallan koreasti vartomaan täällä aina vaan enemmin sarvillensa seivästettävää. Varma asia.

SIMEONI. Niin, niin, mutta mihin keinoon käymme, koska nälkä oikein rupeaa naukuilemaan tuossa mahassa?

JUHANI. Se naukuilee ensi-ajan maarussamme, mutta sieltä ampuu se pian tuohon pamppailevaan sydämeen, ampuu kuin kissa lihavan hiiren niskaan, ja silloin lannistuu uhkea mies. Kova, kova on nyt miehen päivä. Mihin keinoon käymme? kysyn minäkin.

AAPO. Huutakaamme huikeasti kaikki yhdestä suusta; äänen ehkä kuulee jokin metsässä käyskelevä, tai ehtii se aina Viertolaan ja saattaa ihmiset jotain arvelemaan.

JUHANI. Sitä keinoa käy koettaa.

TIMO. Huutakaamme vahvasti.

JUHANI. Oikein riivatusti. Paukahtakaamme kaikki yht'aikaa tähän maan-ihmeelliseen huutoon. Kaikki yht'aikaa, niin on sen vaikutus enemmin potraa. Kas niin, nouskaamme pystyyn ja olkaamme valmiit. Kun kolmannen kerran kämmenelläni läikytän, kirkaisemme, ja kirkaisemme kuin seitsemän miestä.—Yks, kaks, kolme!

Huusivat he miehissä kaikin voimin ja yht'aikaa, että kivi ja maa sen alla ja ympärillä järähti, ja vavahtaen karkasivat härjätkin jonkun askeleen kivestä pois. Peloittavalle myös kuului seitsemän miehen äkkinen kirkaus ja sitten jolittava huuto, johon vielä sekaantui koirien surkea ulvominen. Huusivat he viisi pitkää huutoa, ja metsä pauhasi ja kauas kiiriskeli kaiku. Mutta koska oli huudettu viides ja ankara huuto, istuivat he taasen hengähtämään hetkeksi. Siinä levättyänsä, uudistivat he saman toimen, huutaen seitsemän kertaa, ja rupesivat sitten odottamaan mitä tämä keino vaikuttaisi. Mustuneilla kasvoilla, veripunertavilla silmillä he istuivat sammaleiselle kivelle, ja kovin liehtoivat heidän rintansa palkeet.

JUHANI. Varrotaanpas mitä tämä tekee, varrotaanpas. Ovathan ihmiset hulluja, elleivät ymmärrä, ettei miesjoukko ilman suurinta hätää paru näin. Varrotaanpas.

EERO. Mutta ellei tästä metelistä apua meille ilmesty, niin olemme tottakin kuoleman omat. Länteen vaipuu jo toinen aurinko ja vimmatusti kiihtyy nälkä.

SIMEONI. Jumala armahtakoon! yksi yö ja puolitoista päivää on mennyt siitä kun viimeiseksi söimme.

TIMO. Niin onkin. Kuulkaas kurinaa tuolla vatsassani, kurinaa ja murinaa ja pientä piiputustakin. Tämä on kovaa.

JUHANI. Kovaa, kovaa; me tiedämme ja uskomme sen, mentyämme omaan vatsaamme.

SIMEONI. Pitkä on nälkäisen päivä!

TIMO. Pitkähän se on.

JUHANI. Pitkä ja synkeä! Onko jo tyhjennetty Aaponkin aivo? Etkö muista enään variksenkaan vaakutusta, tarhapöllönkään pakinaa jutellakses meille, istuissamme Nälkäsaaressa hirmuisessa.

AAPO. Muistanpa tarinan, jonka juuri nälkä nyt johtaakin mieleeni; mutta se ei saata meitä unohtamaan ruumiimme ravintoa, vaan muistuttelee kovin sekä ruokaa että juomaa.

JUHANI. Sinä meinaat miestä vuoressa. Minä olen kuullut sen.

TIMO. Mutta minulle on se uutta; kerro se, veli Aapo.

SIMEONI. Kerro se, kerro se!

AAPO. Onhan se tarina miehestä, jalosta uskonsankarista, joka istui muutaman ajan vankina Impivaaran luolissa, niinkuin ennen tuo kalvea impi, mutta toisenkaltaisesta syystä.

Ja seuraavan tarinan kertoi heille Aapo:

Ennen, koska kristin-usko ja pakanuus vielä taistelivat keskenänsä Hämeenmaassa, oli käännettyjen joukossa eräs mainio mies, hurskas ja harras uutta uskoa levittämään, jota hän myös kiivaasti harjoitteli Ruotsin valtakunnan aseitten suojassa. Mutta kotimaahansa täytyi haarniskoittuin sankarten äkisti siirtyä täältä, ja kristityt Hämäläiset joutuivat pakanallisten veljeinsä hirmuisimman vainon alle. Mikä heistä surmattiin kauhistavalla tavalla, mikä etsi pelastustansa, paeten salojen eksyttävään kohtuun, mikä vuorten luoliin ja mikä minnekkin. Impivaaran komeroihin kiirehti mainittu hurskas mies; mutta hänen vainoojansa, jotka koston vimmassa seurasivat hänen jälkiään, huomasivat pian mihin hän oli itsensä kätkenyt. »Susi teljettäköön omaan luolaansa!» huusivat he ilkeästi riemuiten, muurasivat luolan aukion lujasti kiinni ja heittivät miehen nääntymään nälkään ja pimeyteen.

Surkea loppu olisi nyt saavuttanut miehen, mutta ihmeen teki taivas taas. Tuskin oli luolan suulta kadonnut päivän-valon viimeinen siinto, niin jopa valkeni avara luola ihanimmasta, hopeakirkkaasta paisteesta; ja niin oli miehellä kylmän kallion sydämessä liepeä, taivaallinen päivä. Ja tapahtuipa ihmeitä vielä enemmin. Katso, kuvertui äkisti luolan permantoon heleä lähde, jonka vesi ei ottaen milloinkaan vähentynyt; ja oli siis miehellä kivikammiossaan alati raikasta juomaa. Mutta vieläpä lähteen reunalta kohosi ylös kaunis, viherjöitsevä puu, kantain herttaisimpia hedelmiä, jotka eivät ottaen loppuneet; ja siitä sai mies suloisen ravintonsa. Tässä vietti hän päivänsä, ylistäen Herraa, tässä hän vietti yönsä, uneksuen autuitten maasta. Ja hänen päivänsä oli kuin kesän päivä, lämmin ja kirkas, ja hänen yönsä herttaista hämärän aikaa. Niin kului vuosi, ja virtana juoksi Hämeessä kristittyin veri. Mutta koska vainon kauhistava aastaika oli kiertynyt umpeen ja ulkona paistoi ihana syyskuun-aamu, ehti sankarin korviin vasarain ja rautakankein jytinä luolan kiinnimuuratulta suulta. Läpi tuon kivisen ruhan rupesi viimein pilkahtelemaan päivä, ja vilauksessa katosi luolasta ihmeellinen valkeus, niinmyös lähde ja lähteen reunalta hedelmällinen puu.

Mutta mikä saattoi matkaan tämän pauhinan ja telmeen tuolla ulkopuolella luolan aukiota? Seisoi siellä pakanoita suuri joukko ja heidän keskellänsä muutamia kristittyjä sidottuina nuoriin ja tuomittuina nälkään kuolemaan vuoren pimeässä uumennossa. Eivätkä arvelleet he muuta kuin että sama surma oli kohdannut miestä, joka vuotta ennen samaan luolaan suljettiin. Mutta kovin he kummastuivat, koska luolan auetessa sankari astui ulos kirkastetulla, säteilevällä otsalla. Ja ääni, jonka pyhä heläys tunkeusi aina ytimiin asti, kaikui hänen suustansa: »terve, ystävät ja veljet, terve, kultainen aurinko ja kohisevat metsät, terve!» Silloin lankesi joukko hänen eteensä polvilleen, ylistäen sitä Jumalaa, johon hän uskoi ja joka oli hänen pelastanut hirveästä kuolemasta. Mutta korkealla äänellä kertoi heille mies ne ihanat ihmetyöt, joita hän vuoren

kohdussa oli kokenut; ja yhdestä suusta huusi hänelle kansa: »kasta meitäkin, kasta meitäkin uskoon saman Jumalan päälle!» Niin he miehen suureksi riemuksi huusivat ja päästivät viipymättä nuorista kuolemaan tuomitut vangit. Siitä astui ojan partahalle hurskas uros, ja seurasi häntä joukko, joka, luopuen pakanuudesta, antoi itsensä kastaa Kristuksen uskoon. Mutta ylhäällä äyräällä, seisoivat äsken vielä uhreiksi määrätyt miehet, veisaten kiitosvirttä Hänelle, joka tuskallisesta kuolemasta oli pelastanut sekä heidät itse että heidän vanhurskaan isänsä ja johdattanut pimeydestä valkeuteen pakanain lapset. Niin he veisasivat, katsahtaen taivaan korkeuteen ylös.

AAPO. Tämä on tarina hurskaasta miehestä.

JUHANI. Ja pakanain kastaminen tapahtui juuri samalla kohdalla ojassa, jossa nyt on meidän sudentarhamme.

SIMEONI. Usko ihmeitä tekee. Olenpa varma siitä, ettei miehellä luolassa ollut yhtään lähdettä eikä hedelmällistä puuta ja ettei mikään maalliselle silmälle paistava valo valaisnutkaan hänen kammiotansa, vaan että luja ja järkähtämätön usko tyydytti kaiken hänen ruumiillisen tarpeensa. Hänen henkensä voima oli hänelle raikkaana lähteenä, maistavana hedelmänä ja säteilevänä valkeutena. Mitä sanoi entinen karjatoverini, Tervakosken Tuomas? »Jos sinulla on uskon kilpi ja hengen miekka, niin mene vaikka perkeletten kanssa polskaa tanssimaan». Niin lausui hurskas ukko.

JUHANI. Mutta aika-miehen maha ei tule kauankaan toimeen paljaalla uskolla ja tyhjällä ilmalla, ei vaikka mätänis. Ja minä vannon, että hän pisteli poskeensa muikeampaakin muonaa kuin hedelmiä ja vettä. Sitä vaatii miehen ruumis, joka on kasvanut ja varttunut täällä lihan ja ruisleivän nojalla. Niin, niin, kerrotaanpa tarinaa vielä toisellakin lailla. Kerrotaan, että viisi mustaa sonninsarvea ilmestyi äkisti miehelle luolan seinään. Koska hän nyt aukaisi ensimmäisen sarven, niin roiskahtipa siitä suhisten ulos parasta, heleätä vapriikin paloviinaa ruokaryypyksi, joka kylläkin veti ryppyyn miehen huulet. Toisesta sarvesta taasen kiskoi hän kyynärittäin ulos monipoimullista, rasvaista ja lämmintä sianmakkaraa. Mutta kolmannesta pinnisteli kankeana kaarena ulos parasta uutispuuroa, ja neljännestä piimää puuronkastiksi, piimää sakeata kuin terva. Ja koska hän nyt oli täyttänyt maarunsa kuin puutiainen, niin aukaisi hän vallan vikkelästi viidennen sarven ja siitä lappasi hän ulos pikanellia, parasta tanskan punttirullaa, joka paisui pojan poskessa kuin imevä iilimato. Tarvitsiko enään parempaa trahtamenttia joutilas mies?

TIMO. Hän oli taivaassa, hän. Mutta me?

TUOMAS. Tämä polttaa miehen mieltä.

TIMO. Ja pyörryttää pojan päätä.

JUHANI. Tuhannen riksiä senkaltaisen atrian edestä nyt! Tuhannen tuhatta riksiä!

SIMEONI. »Poimullista, rasvaista, lämmintä sianmakkaraa»! Niin, me istumme keskellä helvettiä ja kuulemme kerrottavan kuinka taivaassa iloitaan ja syödään. Ah! Mitä on meidän tekeminen, veljet, mitä on meidän tekeminen?

EERO. Uskokaamme, uskokaamme!

SIMEONI. Haasteletko vielä pilkan kieltä, sinä hirmu!

EERO. Viimeinen pihaus, veljeni, viimeinen pihaus; usko minua. Kohta vaivun huokuen alas kuin tyhjäksi käypä rakko, härjänrakko. Ah olis tässä yksi lämpimäisleipä ja voita sen päällä!

TIMO. Ja voin päällä vielä maan kauhea pyllimakkara.

JUHANI. Olis tässä seitsemän lämpymäisleipää, seitsemän naulaa voita ja seitsemän pystyvalkean ääressä haudottua makkaraa; kas siitä nousis kesti.

EERO. Kirkas tuli ja leimaus!

TIMO. Ihmisen pitäisi aina oleman viisas ja kantaman ehtimiseen suoloja taskussansa tupossa. Suola sitoo sisun ja vie henkemme viikkokausia edes ilman suuruksen hyttystäkään suolen-päässä.

JUHANI. Ai poika! ei suolallakaan juuri pitkälle potkita.

TIMO. Mutta Koiviston Iisakki, se verrattoman laiska mies, ma'ata röhöittelee Karkkulan saunanparvella monta Jumalan päivää yhteen jaksoon, nauttimatta einettäkään suurusta. Ja millä keinolla pihisee henki-parka miehessä? Tuo uuspeili kun imeskelee suolatuppoa kuin kakara äitinsä nisänappia.

JUHANI. Istuupa hän myös usein kuin rääkkä kylän ruispelloissa, hieroskellen tähkäpäistä jyviä naamaansa.—Kas, onpa meillä jo myöhäinen ilta, mutta apua ei kuulu meille ihmismaailmasta, ja tässähän vaan aina pasteerailee, pasteerailee ympärillämme kolmekymmentä ja kolme puhisevaa perkelettä. Mutta puskeileepa tuossa peeveliä kaksi. Iskekäät yhteen, iskekäät yhteen ja touhaiskaat läpitse toinen toisenne otsat, touhaiskaat että aivot päästänne roiskahtaa tanterelle,

niin on meillä kaksi kiusankappaletta vähemmin. Kas noin, kas noin! Onhan meillä tässä hieman huviakin ajan vietteeksi.—Niin juuri! ja kestäköön tämä leikki kauan ja kyntäköön maata kahdeksan luista auraa.

TUOMAS. Jykevästi siinä ottelevat kyyttöselkä ja koivipää.

JUHANI. Mutta Koivi voittaa.

TUOMAS. Kyyttö voittaa.

JUHANI. Tässä käpäläni, lyöppäs vetoa.

TUOMAS. Olkoon menneeksi. Timo, eroita.

JUHANI. Kas niin!

TUOMAS. Kortteli viinaa!

JUHANI. Sanottu.—Katsellaanpas, katsellaanpas kahden pojan otteloa.

Mutta nyt he hieman niinkuin levähtävät otsa vasten otsaa.

TIMO. Ja nytkeilevät noin vaan hiljakseen.

JUHANI. Mutta nyt! Nyt parannetaan täyttä päätä. No Koivi, minun

Koivini, iske sorkkas lujasti maahan!

TUOMAS. Iske lujemmin vielä sinä, minun urhea Kyyttöni. Sillä lailla!

JUHANI. Koivi. Koivi!

TUOMAS. Minun roteva Kyyttöni terästetyllä otsalla! No niin! Mutta heitä jo tuo vakava junnaus ja työnnäise miehes helkkariin.

JUHANI. Koivi! Peeveli sinun sarves karsikoon! Pakenetko, riivattu?

TUOMAS. Käpälämäki kelpaa hänelle.

TIMO. Ja toinen tuhnii vielä perään kuin peijakas. Hi, hi, hi!

TUOMAS. Niin, Juhani.

JUHANI. Meni minulta kortteli viinaa. Sen saat kun pääsemme pinteestä. Mutta koskahan se päivä koittanee? Ah! tapahtuupa vuosien päästä, että jahtivoutimme komennon alla kiskotaan täältä aika telakuorma kylään ja kylästä kirkkotarhaan, kiskotaan kasa kalisevia, kolisevia luurankoja seitsemästä miehestä.

SIMEONI. Ja niin päättyi syntinen elämämme.

JUHANI. Niin päättyi elämämme.

TIMO. Niinhän se päättyi.

JUHANI. Päättyi surkealla tavalla. Mutta aukaiseppas konttisi, Lauri, ja käyköön ympäri yksi kumaus.

AAPO. Olkoon tämä kerta, mutta loppu viinastamme säästyköön suurimpaan hätään.

JUHANI. Niinkuin sanot. Mutta nyt otamme naukin, joka tuntuu ja sitten huudamme kuin pämpästä.

Koska he olivat ryypänneet, korottivat he äänensä taas, huutaen kaikki yht'aikaa. Ehti kaiku Viertolan voudin korvaan, koska hän käyskeli riihimäellä, mutta hän ei käsittänyt huudon tarkoitusta, vaan lausui kamostuen itseksensä: »rajahaltija siellä huutaa». Mutta veljekset, jännittäen leukojansa kohden taivasta ja ammoittaen, suut seljällään, kuin traakit tai kuin pesässänsä linnunpoikaset koska kuulevat lähestyvän emänsä siipien havinan, huusivat aina vielä huikeasti, huusivat kymmenen kertaa. Ja siitä istuivat he taasen sammaleiselle sijallensa, sydämissä riutuva toivo.

KAHDEKSAS LUKU

Tullut on jo neljäs päivä, veljesten ollessa kivellä, mutta alati vielä härkien piirittäminä he istuivat. Tuolloin, tällöin siirtyivät elikot kauemmaskin, mutta ainapa käyskeli näkyvissä yksi ja toinen, antain myristen kohta kumppaneillensa tiedon, jos veljekset yrittivät pyrkimään pois vankeudestansa. Siinä ympärillä mikä heistä nyt tempoilee naamaansa korven ruohoa, koukistellen kieltänsä, mikä märehtien ja raskaasti puhkaten lepää tuossa pullealla mahallansa. Tuossa kaksi leikin ja totuuden välissä kisailee, ja ympäri kaikuu heidän sarviensa läikkynä. Mutta tuossa taasen ihan Hiidenkiven juurella yksi heistä vihaisesti kuoppii, viskellen multaa ja varpuja korkealle, ja möräten ilkeästi. Niin he siinä aikailevat veljesten tuskaksi, kalveaksi vimmaksi; sillä kuolemata vartovat jo Jukolan uhkeat pojat.—Hetki sitten oli Lauri kumonnut kurkkuunsa joltisen siemauksen viinaa, nyt teki hän samoin kerran vielä, josta muut kovin kummastuivat ja rupesivat häntä kiinteästi nuhtelemaan.

JUHANI. Peijakasko sinua riivaa?

AAPO. Mitä aatteletkin? Muista että ollaan samassa puristimessa kaikki.

TUOMAS. Muista asuntomme kämmenen leveäksi sijaksi, jossa meidän tulee varoten liikkua.

LAURI. Vimman villitty mies!

AAPO. Mutta se ei käy kuntoon.

LAURI. Käyköön sitten Hornan koloon. Myllyn kivenä pyöriköön linnamme ja viskatkoon elukkain saaliiksi seitsemän onnetonta poikaa. Pyöri, kivi, idästä länteen, ja, metsä ympärillämme, lännestä itään pyöri! Heleijaa!

JUHANI. Olethan jo humalassa, poika?

LAURI. Tuleeko sitä kysyä? Mitä maksaa elämä ja maailma? Ei yhtään homeista äyriä. Sentähden menköön kaikki tomuna ja tuhkana pitkin tuulien teitä. Loiskis! Saakaamme tästä, sydämeni veljet.

AAPO. Hän on päissään. Kannu häneltä pois!

LAURI. Se ei lähde juuri leikillä. Kannu on minun; enhän sitä hellittänyt härkien sotkettavaksi aholle. Mutta te muut? Ah! laskittepa konttinne koreasti maahan kuin kurjat mustalaiset, koska nimismiehen pyssy paukahtaa.

JUHANI. Kannu tänne!

LAURI. Kannu on minun.

JUHANI. Mutta minä tahdon sen haltuuni.

LAURI. Sinä tahdot? Jos tahdot, niin saatpa sen vasten otsikkoas.

JUHANI. Rupeaisitko tappelemaan?

LAURI. Jos tahdot, niin ei sitäkään pidä puuttuman. Mutta eihän rakkaat veljekset tappele. Sentähden saakaamme tästä.

TIMO. Älä ryyppää, Lauri.

JUHANI. Kannu tänne kohta!

LAURI. Selkään minä sinulle annan. Mitähän sinä luulet olevas?

JUHANI. Syntinen ihminen, tosi; mutta olenpa kuitenkin vanhin veljes.

LAURI. Vanhin? No sitä enemminhän olet ehtinyt syntiä tekemään ja sitä enemmin tarvitset selkääs. Mutta skool! sanoi Ruotsalainen.

TUOMAS. Et maista pisaraakaan.

LAURI. Tuomaasta pidän minä paljon, Tuomaasta ja pikku-Eerosta. Mutta nuo muut tuossa? Mitä sanon heistä?

TUOMAS. Kitas kiinni ja kannu tänne! Tuossa, Juhani, ota kontti selkääs ja viina haltuus.

LAURI. Ainoastaan sinä taidat kääntää Laurin pään. Pidänpä sinusta, sinusta ja pikku-Eerosta.

TUOMAS. Vaiti!

LAURI. Tuommoisia miehiä! Mitä on Jukolan Jussi? Häyrypää kukko; nuijapää sonni.

JUHANI. Pidä suus kiinni kohta, ettei korvani kuule jotakin sellaista toista kertaa.

LAURI. »Jolla on korva, hän kuulkoon», saarnaa Aapo, se Jukolan pyhä

Paavali.

SIMEONI. Ah sinua! Oletko sinä se entinen vakaa, totinen ja harvasanainen poika? Oletko sinä Lauri? Tuommoinen avosuinen riivattu?

LAURI. Olethan sinäkin Simeoni, se imeläsuinen »terve-rabbi».

SIMEONI. Sen annan sinulle anteeksi, aina ko'oten, aina ko'oten tulisia hiiliä pääsi päälle.

LAURI. Mene helvettiin, siellä on hiiliä!

SIMEONI. Jumalaton!

TIMO. Kun oikein karvat seljässäni pöyhistyy.

LAURI. Mitä mököttelee Timo, se Jukolan hallavasilmäinen vuohipukki?

TIMO. Anna olla vaan. Vuohen-maito on hyvääkin.

LAURI. Häh?

TIMO. Vuohen-maito on hyvääkin. Mutta kiitänpä sinua tästä kunnioituksesta: suurkiitos! Niin, siinä oli meidän osamme; suurkiitos! Mutta nyt tulee etees toista sorttia kalua. Katsoppas tuossa lillipoikiasi, Tuomasta ja Eeroa, tuossa noin.

LAURI. Häh?

TIMO. Katsoppas tuossa lillipoikiasi, Tuomasta ja Eeroa, tuossa noin.

LAURI. Häh?

TIMO. Pappi praakaa kolme kertaa, mutta hän saa makson.

LAURI. »Toista sorttia kalua», mökötit sinä. Mutta kylläpä tiedän mihin sorttiin kaluun heidät vertaan. Tuomas-poika on kirves jalo, vakaa, miehukas ja tuima, mutta pikku Eero-putikkani tuossa on pieni, terävä ja naseva veistinkirves. Niin, hän »veistelee», veistelee oikein vikkelästi, viskelee ympärillensä pieniä koukkusanoja, se junkkari.

JUHANI. Hyvä! Mutta sanoitko sinä minun häyrypääksi kukoksi.

TIMO. Sanoipa hän minunkin vuohipukiksi. Suur'kiitos!

LAURI. Eero veistelee, mutta hänellä on miehen sydän.

JUHANI. Hyvä, hyvä! Mutta sanoitko sinä minun häyrypääksi kukoksi?

LAURI. Sanoin sinun vielä nuijapääksi sonniksikin.

JUHANI. Praa, veli, praa!

TIMO. Ole rauhassa, Juho. Hän sanoi minunkin vuohipukiksi ja minä kiitän häntä siitä arvonimestä; sillä vuohi ei olekkaan mikään hyljätty eläin. Viertolan punaposkinen röökinä, se Lyytia-röökinä, juo paljasta valkoisen vuohen maitoa, ei yhtään muuta. Kas siinä.

SIMEONI. Olisimmeko miehiä jos ottaisimme onkeen juopuneen sanoja?

LAURI. Sinäkö mies? Sinä? Voi veikkoseni! rupeaisitpa katkerasti itkemään jos näkisit jotain, jota likat eivät juuri näytäkkään tuommoisille nurru-pojille kuin sinä.

JUHANI. Simeoni, Simeoni! ottaisinpa ennen puukosta kuin tällaisia pistoksia.

SIMEONI. NO, no, kyllähän viimeisenä päivänä nähdään ketä he pistäneet ovat.

TIMO. Meitä olet sinä yhdeksikin maalannut aina kukosta kirveskynään asti; mutta mikähän olet sinä itse, jos kysyn sangen kiinteästi ja otan päälleni oikein kieron pään.

LAURI. Minä olen Lauri.

TIMO. Kas, kas! Paljas kiltti Lauri vaan?

LAURI. Oiva Lauri, en yhtään muuta, vaikka minua on yhdeksikin mielitty kuvata ja kutsua: mäyräksi, Könnin kuokkamieheksi, kärnäveikoksi ja sen tuhanneksi täällä. Hm! Olenpa teidän jokaisen huulilta kuullut yhtä ja toista tämänmoista. Mutta syvimmässä äänettömyydessä olen pistellyt kaikki tuonne hampaan kolon talteen. Nytpä mielisin hieman lievitellä tätä yhteiskassaa, mielisin, peeveli vie! antaa teille oikein aika plootuja otsaan, ja alas joka mies kuin tamppusäkki härkien saaliiksi!

AAPO. Onko tämä totisesti Lauri, se siivo, äänetön Lauri? Kuka uskoisi?

JUHANI. Aih! veli Aapo, aih! siellä nisukullassa löytyy paljon koiruohoa. Sitä olen uumoillut jo kauan, mutta nytpä tunnen miehen sydämen.

LAURI. Turpas kiinni, sinä Jukolan sonni.

JUHANI. Älä Herran tähden äköittele minua kauemmin, sillä vereni kuumenee, kuumenee! Sinä kirottu nallikka, tuonne viskaan sinun härkien huhmareen, ja tulkoon hävityksen kauhistus, tulkoon almanakan viimeinen päivä!

SIMEONI. Surkeutta, surkeutta!

AAPO. Hiljaa, hiljaa! Tappelus kauas tästä.

TUOMAS. Ole järkevä, sinä.

JUHANI. Hän on minua hävyttömästi haukkunut. Kukko häyrypää!

AAPO. Entäs pyhä Paavali. Ole rauhassa.

TIMO. Entäs vuohipukki. Mitäs siitä sanot? Monet tuhannet kiitokset, mun kaksoisveljeni!

AAPO. Muistakaamme kuinka lähellä olemme kuoleman kitaa. Veljet, minulla on aatos aivoissani, kielenpäässäni pieni keino, jonka luulen tässä juuri tärkeäksi. Huomatkaat: tämä kivi on laiva myrskyssä ja myrskynä on tuo möräilevä, vihainen härkäliuta kivemme ympärillä. Vai valitsenko toisen kuvan? Niin, olkoon siis tämä kivemme linnana, jota vihollinen, julmasti keihäillä varustettu vihollinen piirittää. Mutta jos nyt linnalla, joka piiritetty on, ei ole päämiestä, järjestyksen ja puolustuksen johtajata, niin vallattomuus ja häiriö anastaa miehistön ja pian on hukassa sekä linna että linnan väki. Samoin käy myös meille, ellemme toisin tässä aseta ja rakenna, ellemme saata välillemme laillista järjestystä. Siis olkoon yksi, jonka järkevätä sanaa jokainen kuulkoon ja sitämyöten itseänsä käyttäköön. Juhani, hillitse nyt itses ja koko velisarja. Tiedä että useammat meistä astuvat sun puolelles, esimiehyyttäsi tueten tässä piiritetyssä linnassa.

JUHANI. Mikä rangaistus määrätään hänelle, joka ei tottele sanaani, vaan häijyn sisunsa kautta matkaansaattaa yleisen sekamelskan ja vaaran?

TUOMAS. Hän viskattakoon alas härkien eteen.

JUHANI. Oikein, Tuomas.

AAPO. Jyrkkä rangaistus, mutta senhän tilamme vaatii. Minä suostun määräykseen.

SIMEONI. »Härkien eteen», niinkuin marttyyria ennen, mutta tässä ei auta hempeys.

TIMO. Hän viskattakoon härkien eteen, se olkoon laki ja asetus.

JUHANI. Se olkoon laki ja asetus. Painakaat sydämeenne tämä hirmuinen parakraaffi ja eläkäät sen mukaan. Nyt on ensimmäinen käskyni, että Lauri vaikenee ja panee koreasti ma'ata; toiseksi käsken minä, että sydämemme lohdutukseksi jokainen meistä, paitsi Lauri, ottaa tinapullosta pienen naukin. Niin, saadaan tästä.

LAURI. Mutta minäkö en saisi, minäkö?

JUHANI. Sinä panet ma'ata.

LAURI. Siihen on helvetissä kylläkin aikaa.

JUHANI. Jumala tiesi, Lauri-kulta, missä ma'ataan vielä.

LAURI.

»Jumala tiesi Jussi-kulta
Missä nahka naulitaan».

Minä laulan kuin mies, heläytän kuin klaneetista vaan.

»Minä olen pikkuinen poika,
Mamman oma Jussi,
Minä olen pikkuinen poika,
Mamman oma Jussi».

JUHANI. Säästä laulus toistaiseksi.

EERO. Säästä pikkupojan laulu minulle.

LAURI. Säästetään se Jukolan Jussille ja aljetaanpas toinen ja oikein iso laulu. Lauletaan ja tanssitaan, heleijaa!

JUHANI. Katso, etten tuomitse sinua viskattavaksi härkien eteen.

TUOMAS. Lauri, nyt varoitan sinua viimeisen kerran.

LAURI. Viimeisen kerran? No parastahan onkin että taukoot.

JUHANI. Että juuri Tuonelan portilla taidammekin elämöitä näin, me täyskarvaiset pakanat!

SIMEONI. Ansiosta kyllä meitä rankaiseekin Jumala. Oi! rankaise meitä, vitsaa meitä tässä piinakivellä.

LAURI. Ilokivi tämä on, Väinämöisen ilokivi, joka ukko sanottiin olleen Savon jumala. Kuulinpa hänestä kerran oikein sukkelan runolaulun eräältä nokipoika-vekkulilta. Muistanpa myös samalta pojalta huikean saarnan, jota hän oikein sulavasti hellitteli ulos punaisista huulistansa ja irvistävistä hampaistaan, koska seisoi Kuninkalan tuoksuavassa torvessa. Ja hän saarnasi näin…

JUHANI. Vaiti nyt, sinä villi peto!

LAURI. Saarnatkaamme, koska jo olemme kylliksi laulaneet, laulaneet kaikki yhdestä suusta niinkuin kirkossa on tapana. Minä olen pappina, tämä kivi on saarnastuolina, te olette lukkareina, ja härjät tuossa ympärillämme ovat seurakunta hurskas ja vakaa. Mutta ensiksi marssivärssy saarnastuoliin. Te kuulitte. Pappi vartoo.

JUHANI. Varro, varro, kyllä sinun marssitan ja värssytän kohta.

LAURI. Sinä oletkin päälukkari, ukko itse, nämät muut ovat oppipoikiasi, tuommoisia puolivillaisia herroja, jotka hikoillen ja punoittaen kuin kalkkunat täyttää kirkkomme lukkarinpenkin sekä sunnuntakeina että juhlapäivinä. Tässä he nyt taas istuvat pöllöttävät, rintapielet leveillään, tukka livottuna voilla ja ihralla, ja pieni, kuihtuva leukapartakin tutisee hieman. Mutta istukaat nyt kuitenkin rauhassa ja laulakaat »Matti-pappi» saarnastuoliin. Tosin kaapasi hän Keijulan krouvista kirkkoon, mutta hän valeli päänsä ja harjasi tukkansa, ja nyt, kovin liikutettuna, hän konttii rukoillen ylös saarnastuoliin ja poruttelee ämmiä kuin poika. Nyt, lukkari-Jutte, minä katsoa mulautan puolees, sentähden anna paukkua. »Synta tei, Jutte», huusi entinen pappi lukkarille.

JUHANI. Supista juuri kohta koreasti suus, sinä ryökäle!

LAURI. Ei niin, vaan »suu avaa kaikkein paimenten», pitää sinun laulaman. Mutta olkoon tässä jo kylliksi, vaikene, kuultele ja pane suus koreaksi »kirkkosuuksi» koska minä saarnaan. Niin, nokipoika, lainaa sinä minulle mieles ja vapaa kieles.—»Minä tahdon saarnan saarnata tässä saarnastuolin päällä Pietarin vanhasta kaprokista ja kymmenestä nappilävestä. Kuitenkin tahdon ensiksi katsoa lammaslaumani yli, mutta näenpä sydämeni suureksi suruksi haisevia vuohia vaan ja sen peijakkaan pukkeja. Voi te Kärkölän neitseet, narssut ja naasikat! te pöyhkeilette silkeissä ja saaleissa, kullanhohtavina kuin riikinkukot; mutta sylkekäät minua vasten naamaa, ellette viimeisenä päivänä huuda vielä Matti-pastooria puhelemaan puolestanne. Mutta se on nietua se!—Hyvää päivää, ukko Räihä! Minä tahdon sinulle sanasen sanoa: Ota vaari tuosta Kettulan vanhasta vaarista. Mutta sinä peevelin Peltolan Paavo, mitä teit sinä Tanun hirsitalkoossa

talvella? Sinä klasia kilistit ja likkoja likistit. Mutta minä sanon sinulle, poikanalli: ota Jumppilan Jallista vaari; muutoin tuomitsee sinua viimein Matti-pappi, pakanat, Krekiläiset ja Prekiläiset; ja sitten säkki päähän ja helvettiin. Avaa siis ajoissa korvaläpes ja kuule mitä sanon ja saarnaan; sillä minä olen keitetty monessa liemessä, ja tässä rinnassa on sydän kuin hylkeennahkainen tupakkikukkaro. Onhan poika monessakin ollut. Minä olen ollut Helsingissä opissa, vesikopissa, jalkapuussa ja monessa muussa konttapuussa. Mutta siitä on paras, etten ole varas, etten ole loannut kenenkään kaivoa, enkä halaillut toisen miehen vaimoa».

»Oli minulla kerran morsian pieni, pieni penttu, aika lunttu, mutta hän karkasi minulta kauas pois. Minä läksin häntä hakemaan: ha'in Suomen suuren maat ja meret, Saksat ja Virot, mutta en löytänyt kullan-kokkoani. Tulin taasen suureen Suomen-saareen, ja löysinpä hänen tuolta Tampereen takaa hietaharjulta. Tuossahan Tettuni pieni! huusi poika iloissansa, mutta Tettu tuiskahti ja lausui: »mikä olet sinä? mikä maan-mustettu? mikä tervaan kastettu?» ja kiepasi ensimmäiseen tölliin. Mutta minä, aina lysti-poika, en tuosta suuriakaan surrut; panin turpaani tupakkaa ja poikkesin parhaaseen kapakkaan, jossa Mikko meteli ja ämmiä veteli».

»Tuoppi olutta ja kaksi korttelia viinaa lippariksi on kohtuullinen mitta ja määrä väsyneen miehen kurkkuun ja päähän. Nytpä kannu keikkui ja parta kastui, pojat laulaa laskettelivat ja muorin tyttäret nauraa rikostelivat. Mutta läksinpä iloleikistä pois, läksin pitkin katua käymään. Lauluni remahti, akkunat säpäleiksi sälähti, ja siitäpä liikkeille Tampereen poroporvarit kaikki. Mutta minä, aina lysti-poika, minä viitenä vilkkasin pitkin rantaa, heille potkaisin vasten kuonoa soraa ja santaa. Tulin siitä Poriin, pantiin pärekoriin ja vedettiin pitkin torii; tulin Uuteenkaupunkiin, siellä akkunasta haukuttiin; tulin Turkuun, pistettiin puukko kurkkuun. Tulinpa lopulta Aningaisten kadun haaraan ja siellä kohtasin viisi nokkelata naaraa. Ensimmäinen potkaisi mua jalallansa, toinen sanoi: »anna sen pojan olla alallansa; hän ei ole mikään rakkari eikä mikään pikiprakkari». Mutta kolmas kysyi: »mikä sitä poikaa vaivaa?» ja neljäs sanoi: »häntä pitäis auttaa ajallansa». No lähdetäänpäs käsi kädessä käymään, lausuin minä, mutta viides tuuppasi vihaisesti nyrkillänsä ja ärjähti: »mene Helsinkiin!» Menin minä Helsinkiin, pantiin syömään kruunun vellinkii, ja sitten poikaa tutkittiin ja huikeasti selkään hutkittiin: »mene nyt, mene tiehes, sinä vasaran-poika!» Läksin taasen tietä käymään, minä veitikka, aina iloinen, minä, jonka sydän on kuin hylkeennahkainen tupakkikukkaro. Kuljeskelin, laulelin ja tallustelin pitkin tölmällistä tietä; tulin Hämeesen, astuin ylös Kuninkalan saarnastuoliin; ja sitten oli ammen plottis!»

»Tahdon minä kuulutuksen kuuluttaa. Pitäjän lukkari ja läänin kuppari aikovat ahkerasti avioliittoon, viettävät huomenna häänsä, huomenna jälkeen kaalin. He liittykööt yhteen ja istukoot kiinni kuin Tattarin-Paavalin piki ja terva!—Seuraavat talot nyt käsketään tämän kautta päivätyöhön pappilaan: Yllilä, Allila, Yli-Seppälä, Pimppala ja Alavesi. Toltti lautoja, leiviskä traaksipiikin rautanauloja, mies talosta, kaksi parhaasta paikkaamaan pappilan pienempätä sikaruuhta.—Kiialan ha'asta on karannut yksi vanha ruuna, iso, suuri, mustan-pruuni, kello kaulassa, umpiraudassa, vähäläntä, lyhytläntä, typpihäntä».

»Mutta ei nyt mitään muuta tällä erällä, vaan että lammas on laakea eläin, ei hän puske eikä potki, mutta kas kun härkä pääsee vallallensa, hän puuhaa puuta, kuopii maata ja puhaltaa sen

tulen palavata lokaa ja rapaa paimenta vasten naamaa ja napaa.—Ja sitten oli taasen ammen plottis! jokainen menköön omaan koppiins, minä menen kivimuuriin».— Sehän oli saarna.

SIMEONI. Sellaista jumalatonta sinä osaat, mutta osaatko lukea, juupeli?

LAURI. Se vasta kysymys: osaako pappi lukea. »Minä osaan lukea ja veisaan enkä koskaan kesken seisaa; niin pitkä virsi kuin navetan seinähirsi». Mutta papin tulee messuta, eikä veisata. Minä messuan ja pikku-Eero vastaa.

EERO. Minä vastaan jos vaan nälältäni jaksan.

JUHANI. Rupeaisitko hullun kanssa juonittelemaan? Sinä peijooni! aina valmis koiran-elkiin. Kas sen mä luulen. Ja sinä, Lauri, pane nyt koreasti itses nukkumaan; lopeta, velikulta, tämä leikki ja leiskuna, muutoin langetan päällesi järkähtämättömän tuomion, ja kohtapa kymmenen kouraa sun viskaa alas härkien eteen. Lopeta tämä leikki.

LAURI. Vastahan alku tanssii, veljeni, tanssii. Niin, tanssitaan, painitaan, tanssitaan jussia että sammaleet tuoksuu. Kas näin!

TIMO. Sinä peijakkaan poika! Vähältä etten kuukahtanut kiveltä alas.

Hiljaa, hiljaa!

JUHANI. Lauri, joko nyt sanon tuon hirmuisen sanan, joka vilauksessa tekee sinun murennukseksi? Ja se järkähtämätön sana kuuluu näin: hän viskattakoon härkien eteen. Joko sanon?

LAURI. Älä mitään sano, vaan laula koska minä tanssin jussia. Hih!

JUHANI. Hän viskattakoon härkien eteen, ja Jumala olkoon hänen kanssansa! Ammen.—Nyt se on sanottu. Hän menköön.

LAURI. Mennään kaikki yhdessä, käsi kädessä elämän Nälkälästä pois!

TUOMAS. Lakimme täyttyköön, ja lähde kuolemaas!

JUHANI. Älä helvetissä, Tuomas!

TUOMAS. Alas kiveltä, poika!

JUHANI. Älä taivaan tähden!

AAPO. Tuomas kalvenee! Jumala auttakoon meitä! Tuomas kalvenee!

JUHANI. Tekisitkö hirmutöitä? Veljeni, veljeni!

AAPO. Hän kalvenee kun kuoleva mies, ja läsnä on kauhistuksen työ! Hillitse mieles, Tuomas, oi hillitse mieles! Minä rukoilen sinua. Ylös kaikki ja auttakaat Lauria, auttakaat!

TUOMAS. Pois tieltä!

JUHANI. Ei, Tuomas, ei!

TUOMAS. Pois tieltä! Sinä olit tuomari, minä olen pyöveli, ja lakimme täyttyköön. Alas kiveltä ilman armoa, mies!

LAURI. Kuin sysitukki Nukarin tammesta alas. Heleijaa!

SIMEONI. Armoa, Tuomas, armoa, armoa!

TUOMAS. Ei yhtään armoa!

JUHANI. Varjelkoon meitä Jumala tekemästä veljenmurhaa!

TIMO. Niin, Kainin tappamasta Aapelia.

TUOMAS. Hän kuolee!

AAPO. Malta mieles!

TUOMAS. Hän kuolee!

JUHANI. Suojelkoon meitä taivaan valta! Ei, Tuomas, tämä ei käy kuntoon.

TIMO. Ei suinkaan, ei suinkaan. Lauri on meidän jokaisen veli. Seis!

JUHANI. Miestappo on tekeillä! Pelastakaamme Lauri, pelastakaamme kurja veljemme!

Nousi nyt kivellä kiivas rynnistys. Mikä siinä hallitsi vihaista Tuomasta kauluksesta, mikä miehustasta, mikä riippui Laurin koivessa, mikä mistäkin häntä piteli kiirahtamasta alas. Monipäiseksi, monijalkaiseksi hirmueläimeksi näkyi velijoukko, joka rähisten yhdessä kimpussa pinnisteli. Repien itseänsä, moristen, puhkaten ja huokaillen se eläin liikkui, pyöriskeli, kiiriskeli kiven reunalta toiselle reunalle ja takaisin taas. Koirat siinä peloissaan, hännät lyyhyssä ja usein vierähtämäisillänsä alas härkien uhreiksi, pujahtelivat sinne tänne, varjellen henkeänsä. Sakeammin kuin ennen kokoontuivat härjätkin tällä hetkellä kiven ympärille, katsellen, silmät pystyssä, kauhistavaa otteloa. Mutta yleinen väsymys saattoi viimein rauhan Hiidenkivelle, ja huohoittaen lepäsivät veljekset hienoksi jauhoksi hierotulla sammaleella. Mutta lopulta lausui Simeoni, saarnasi ja väänteli silmiänsä hirveästi korkeutta kohden.

SIMEONI. Pedoiksi, perkeleiksi ovat muuttuneet kristityt ihmiset. Sentähden rankaise meitä, Herra. Iske tänne vihasi vasamalla, lyö mäskiksi ja ravaksi syntisen Sionin seitsemän poikaa!

AAPO. Niin, Tuomas, ainahan seisoo tässä viisi vastoin yhtä; sen tiedätkin. Mutta olkoon rauha nyt ja hillitkäät Lauria kunnes hän nukkuu, vaivainen.

TUOMAS. Kirous! Alas nakkaan teidät tästä jok'ainoan miehen, jos niin tahdon, ja sen tahdon, jos vihani vimma vielä kiihoittuu. Mutta hiljaa, pojat, nyt, hiljaa ja koreasti! Sillä vereni kuohuu, ja mitätön asia on silloin mielestäni kuolema ja kuoleman kauhistukset. Sentähden: koreasti, koreasti vaan!

JUHANI. Tuomas on vaarallinen mies. Ole ennen toverini sinä, mies, joka priiskahtelet, priiskahtelet päälleni joka päivä ja tiima, kuin sinä, mies, joka suutut harvoin, mutta hartaasti, ja saatat silloin kurjan henkeni vaaraan. Ah! tämä oli paha leikki.

SIMEONI. Piekse meitä, kurita meitä, korkeuden voima!

TIMO. Ole vaiti, Simeoni, minä rukoilen.

SIMEONI. Jos minä olen vaiti, niin puhuu ja lausuu tämä kivi. Piekse meitä, hutki meitä!

JUHANI. Ole huutamatta päällemme enään suurempata surmaa. Tässä on jo vitsausta kylliksi.

TUOMAS. Tuossa hän saarnaa niinkuin hullu, kädet ristissä ja silmät päässä kuin kuoleman-hyypiön silmät. Suus kiinni kohta!

TIMO. Ole vaiti, Simeoni, minä rukoilen; ja eläkäämme rauhassa kaikki.—Kas Lauri-poikaa: hän jo raukenee ja nukkuu, nukkuuhan poika-parka.—Niin, eläkäämme Jumalan tähden rauhassa ja kärsivällisyydessä, kunnes astelemme tästä kotia taas.

JUHANI. Kotia! Emmehän joudu edes hauta-kotoomme, kunnialliseen kirkonmaahan, vaan tähänpä nukahdamme viimein korppien ja kotkien nokittaviksi. Minä kuolen nyt juuri, tuossa paikassa; no niin, minä kuolen. Tässäkö oli tämä elämä? Mitä se maksoi?

TIMO. Niin, tässäkö oli tämä elämä? Mitä se maksoi? Kysymys.

JUHANI. Et tietänyt, armas äitimme, mihin kurjuuteen synnytit kerran seitsemän pientä nalliaista.

TIMO. Ethän tietänyt.

JUHANI. Oi jos nyt kerran vielä ryyppäisimme, valoittaisimme pullosta viimeisen pisaran. Tuossa, Tuomas, ryyppäise ja anna käydä.

TUOMAS. En huoli sinun viinastasi

JUHANI. Aha, haha! joko nyt on unohdettu kaikki Jumppilan Jallit ja Kuninkalan saarnastuolit? Kyllä jo teuhasitkin, teuhasit ja peuhasit juuri elämän ja kuoleman rajalla. Hirmuista, kun aattelen sun astuneeksi Jumalan eteen juopuneena, silmät killissä.

TIMO. Minä kauhistun! Jumalan eteen juopuneena!

JUHANI. Jumalan eteen juopuneena, silmät killissä. Se on aatos se.

SIMEONI. Ettäs sanot!

JUHANI. Johan liki liippasi, ettei niin tapahtunut. Mutta nyt hän lepää tuossa kalveana. Ah! silmäni vuotaa, koska sieluni häntä surkuttelee, ja tahtoisinpa kätkeä aina sydämeni sisimmäiseen karsinaan tuon kurjan, köyhän ja kärsivän veljeni tuossa.

AAPO. Mutta unessaan hän unohtaa tämän nälkämme, tämän kuolettavan madon.

SIMEONI. Kolmas päivä! Niin vaipukaamme jo kuolemaan.

EERO. Ja kuolla täytyy meidän, vaikka on edessämme lihaa, elävätä lihaa.

SIMEONI. Se liha meidät kuolettaa, kuolettaa!

JUHANI. Juuri tänäpänä, tällä tiimalla ja minuutilla! Niin, tällä tiimalla.

TIMO. Tappakaamme se liha, ampukaamme joka-ainoa sarvipää, ja tulkoon meille tuoretta lihaa oikein roimalta. Viisi kivääriä on latingissa ja Laurin kontissa on ampumavaroja kyllin.

JUHANI. Siinä on aatos!

AAPO. Joka meidät pelastaa!

EERO. Pelastaa tosin!

JUHANI. Ah! millä maksamme Timon?

SIMEONI. Sinä Herran enkeli!

TIMO. Tuoretta lihaa, tuoretta lihaa! Ei yhtään muuta. Heheh!—Laurin kontissa on kymmenittäin nykyisin valettuja luoteja, ja kruutia vielä useampi latinki.

JUHANI. Niinkuin sanot, sinä verraton poika! Täällä on luoteja ja kruutia, enemmin kuin tarpeiksi. Härkiä on tässä kolmekymmentä ja kolme. Hm. Me tomppelit ja töpöt! miksi emme jo ennen keksineet tuota keinoa?

AAPO. Tosin minäkin tuota temppua tässä kerran muistelin, mutta varat Laurin kontissa eivät johtuneetkaan mieleeni, enkä siis ilmoittanut aprikoimistani teille muille, sillä viisi luotia, viisi härkää.

JUHANI. Sitä kohden tuumiskelin minäkin, mutta ehtimättä kauemmas.—Kolmekymmentä ja kolme härkää. Hyvä! Kuulkaat, te Kaura-Matin poikajunkkarit! jos nyt ammumme kuin miehet, lävistämme aina joka ampauksella juhdalta sydämen tai pään, niin avattu, avattu on meille vapauden tie. Voi sinä, Timo-jukuri, itseäskin!

TIMO. Hä sanoinhan ma sen. Eihän tässä yhtään muuta. Kyllä sen tiedät. Nääntyisimmekö tähän niinkuin rotat? Eihän siihen uhkeilla pojilla aikaa ole. Heheh! Minä sanoin sen.

JUHANI. Nyt leimaus ja jyrinä ja auki isketty on vapauden tie!

AAPO. Niin, Juhani! Tosin kulkee tämä tie yli verisien ruumisten, mutta ei auta.

JUHANI. Ei auta, vaan ympäri Hiidenkiveä lainehtikoon mustanpunainen veri. Me onnen myyrät! kohtahan syömme lihaa kuin sudet!

AAPO. Mutta millä maksamme neljäkymmentä härkää?

JUHANI. Elämän ja kuoleman tähden, ja siitä on laki puolellamme. Lihaa teemme, ja Viertolan mätimahainen patruuna lihansa korjatkoon, jos miellyttää. Ei koske se meihin.

AAPO. Kuinka käy, sen näemme, kun välttämätön työ on tehty. Mutta koska murha suuri on tehty, niin on meillä kohta toinen askare. Huomatkaat, kun viimein maassa makaa joka huiskahäntä, niin kohta heitä nylkemään; mutta yksi meistä lähteköön murhesanomalla Viertolan kartanoon.

JUHANI. Tärkeä neuvo. Nylkemään, nylkemään, ennen kuin nahka sitkistyy lihaan. Tapahtukoon niin, ja tulkoon sitten kelle hyväänsä lihat ja nahat, suolet ja mahat. Nauta penkkiin ja nahka pois! Meillä jokaisella on vyöllämme veitsi, joka pystyy, ja tässä on puukko terävä kuin kärmeen kieli. Niin; käykäämme käsin veriseen työhön. Nyt mies, jonka tuliluikku on tyhjä, pankoon sisään taattavan latingin; ja sitten iskemme veriseen, veriseen työhön.

AAPO. Mutta veljet! voimmehan kilvoitella vieläkin nälän kanssa tunnin tai kaksi, varsinkin nyt kun pelastus on tietty asia. Koettakaamme vielä kerta kuuden miehen kurkun voimaa ja sitten vartokaamme hetki, tuskamme, vankeutemme viimeinen hetki.

JUHANI. Tosin likistää nälkä, mutta tehkäämme niinkuin tahdot. Huutakaamme, ja ehkä pääsemme pinteestä, vuodattamatta veren pisaraa. Turha toivo kuitenkin. No, no, me voimme vieläkin vartoa hieman; onhan vapautemme hirveä välikappale kourassamme nyt. Siis kirkaiskaamme täyttä kurkkua taas. Minä rukoilen, tehkäät niin, sillä se on minun käskyni. Tuomas, äänetön kuin tämä kivi, paneppas pämppäs möräämään myös. Tee se, minä rukoilen sinua, sillä se on minun käskyni.

TUOMAS. Älä leksoittele. Minä teen niinkuin yhteiset asetuksemme vaatii.

JUHANI. Olkaat valmiit. Yks, kaks, kolme.

Kohottivat he äänensä, kohottivat seitsemän kertaa, ja ympäri kaikui huuto ja koirien ulvominen. Siitä vaipuivat he vartomaan taas, vaikka nälkä oli kova, mutta varma tieto pelastuksesta antoi heille uusia voimia. Yksi heidän joukostansa, veli Lauri, ei kuitenkaan tuntenut nälän tuskaa eikä toivon iloa. Tuossa hän muiden jalkain juurella makasi kuorsaten ja kalveana.—Vartoivat siinä veljekset hetken, vartoivat toisen, ja läheni jo laskuansa kolmannen päivän aurinko. Silloin Juhani, kuultuansa vaisun ukkosen jyminän koillisesta, huusi korkealla kuoleman äänellä: »nyt, pojat! Herra auttakoon meitä, ja ammen!» Ja kohta alkoi tulinen, verta vuodattava leikki.

Savupilviin peittyi harmaa Hiidenkivi, mutta pilvistä leimahteli, paukahteli kuolema kaikkialle härkien liutaan. Ja sarvipäistä yksi tuolla, toinen täällä, luodin lävistämänä loiskaisi mörähtäen äkisti ylös ja kaatui, puhaltaen voimallisen henkensä rinnastaan ulos. Elikko, jonka aivo oli puhkaistu, raukeni pian, tuskin kertaakaan hän potkaisi, vaan ojensi jalkansa kankeina sauvoina; ja niin hän henkensä heitti, ja mustanpunaisena roiskui veri haavasta korkealle ilmaan ja ilmasta kaarena maahan. Mutta hän, jonka rinta haavoitettiin, eikä juuri sydän lävistynyt, hän riehui kauan, kirmaisten verisenä tuonne, tänne muiden joukossa, jotka luoti vielä oli säästänyt, kunnes viimein hän nurin-niskoin kellahti alas tanterelle ja siinä vielä hetken myristen viskeli sorkkiansa ilmassa. Ja kiire, hälinä ja peloittava temmellys nyt nousi pian muissa, koska, tuntien löyhkän toverinsa höyryävästä verestä, he raivoten rynkäsivät kaikki yhteen rykelmään. Kielet ulkona, väännellen silmiänsä ja hirmuisella möryllä täyttäen korven, paiskelivat he risuja, turpeita ja multaa korkealle selkiensä ylitse.

Mutta kivellä, kierrottuina savuun, seisoivat kalveina peikkoina veljekset, ampuen, ladaten, ja ampuen lakkaamatta ja aina kiirahteli härkiä maahan. Pyssyt leimahtelivat, paukahtelivat, mutta ankarammin vielä tuolla korkeudessa jyrisi ja välähteli, jossa ukkonen pilvien vuorilla ajeli. Silloin savu ja taivaan pimeät pilvet saattoivat synkeän hämärän Hiidenkiven ympärille. Hämärässä kaikui härkien kiljuna ja poru, koirien ulvominen, pyssyjen pauke ja pitkäsen jylisevä ääni, ja kuusien latvoissa kohisi myrsky. Kauhistava oli hetki; verikuumaksi tuntui ilma. Heräsi myös Lauri nyt puoleksi valveilleen, avasi silmänsä, mutta näki ainoastaan kamoittavan himmeyden ja himmeydessä tummia haamuja seisovan ympärillään. Hän kuuli verrattoman melskeen, kuuli vierestänsä, kuuli alhaalta maasta ja ylhäältä korkeudesta; ja levottomassa veressään tuntui hänestä vielä kuin olisi kaikki vaipunut alaspäin kiivaalla vauhdilla. Synkeä aatos astui hänen mieleensä ja hän lausui itsekseen: »näin mennään syvyyden pätsiin, mennään; mutta mennään sitten; mikä auttaa enään?» Niin hän lausui, käänsi kylkensä, ummisti silmänsä ja nukkui jälleen sikeään uneen.

Mutta niinkuin komea linna, niin vaatehti itsensä Hiidenkivi savuiseen kauhtanaan, matkien ukkosen kieltä. Sen ympärillä lainehti veri ja sadoittain keikahteli siinä sorkkia ilmassa. Jyritteli ukkonen pilvissä, jotka nyt rupesivat raskaasti satamaan, ammentaen vettä alas kohisevaan korpeen. Mutta tehty oli murha-työ, ei näkynyt enää pystyssä yhtään ainoaa sarvea. Maassa makasivat Viertolan kartanon kolmekymmentä ja kolme härkää, mikä jo kuolleena vallan, mikä potkien vielä; ja sieltä ja täältä kuului kuolonkamppauksen korahtelevia hengenvetoja. Mutta alas kiveltä astuivat veljekset koirinensa, riensivät verhoon tuuhean kuusen juurelle; sillä tuimasti satoi ukkospilvi ja huokaili partainen salo. Tässä he seisoivat, katsellen edessään kuoleman runsasta niittoa; ja monena solisevana purona juoksi verinen vesi Hiidenkiven ympäriltä kohden jokaista suuntaa. Mutta koska sade oli lakannut, astuivat he verhosta ulos, käyskelivät äänettöminä irvistellen uhriensa ympärillä, katsellen kamoittavasti ja tuolloin, tällöin ravistaen päitänsä.

JUHANI. Onpa tässä lihaa.

TIMO. Ja verta.

JUHANI. Ja verta kanssa, on totisesti. Kasvaispa tämän kiven ympäristö vaikka pippuria kymmenen vuotta perätysten; niin on saanut moskaa niskaansa tämä maa.—Mutta iskekäämme tulta ja tehkäämme valkea, jossa taidamme paistaa itsellemme tuoretta lihaa. Ah, maistuupa, maistuupa pojille nyt härjänpaisti! Tuokaat, veljet, puita ja pihkalastuja, minä isken tulta; mutta Timo rientäköön aholle ja saattakoon tänne kirveeni ja tuohikontit, jotka vaaran hetkenä hellitimme. Ja sitten, syötyämme, rupeemme miehissä juoneen, rupeemme »otta nakka pois», sanoi Krööni, punapartainen ukko. Maan povessa jo lepää hänkin, mutta parastahan päästyänsä. Täällä kärsi äijä-rukka nälkää kuin juoksukoira; eikä ollut hänellä ystävää, ei heimolaista, ei suojaa mihin päänsä pisti, vaan olipa vielä tuo turhanpäiväinen kunniakin hänen papinkirjastansa pois. Tuonne hän kyykähti Kolistimen riiheen, ja kaikki on nyt unohdettu turpeen alla.—Kas niin, Eero, siinähän rasvaisia pihkalastuja, tuossa tuo Simeoni kuivia karankoja, ja kohta on meillä riekas valkea. Viilteleppäs valmiiksi, Tuomas, oikein aika viuloja

tuon kailokyljen reidestä. Ah-hah! mielisinpä, mielisinpä jo tuossa paikassa iskeä kiinni kuin kissa raakaan, veriseen paistiin.

TUOMAS. Hieman vielä kärsimystä, ja paistimme maistuu yhä uhkeammin.

JUHANI. Niin vallan.—Mutta kiittäkäämme, että kuulumme sukuun, joka on oppinut taistelemaan nälän kanssa, sukuun ja kansaan. Emmehän muutoin tässä hyöriskelisi enään juuri näin. Sen takaan.

Mutta pian paistui liekissä seitsemän muhkeata lihankappaletta. Siis muistivat he myös Laurinkin, vaikk'eivät kuitenkaan tahtoneet häiritä hänen untansa kivellä, jossa hän aina vielä makasi, heräymättä silloinkaan koska rankkasade häntä valeli. Mutta Timo oli lähtenyt matkaan; löysi myös aholta kontit, löysi kirveen veriseltä tanterelta, jossa makasi kontio ja seitsemän härkää. Ja palasi hän retkeltänsä takaisin, kontit seljässä ja kirves kainalossa, ja silloin otettiin esiin kuusi reikäleipää ja lihankimpaleet tulesta; ja pienentyi miesten hampaissa kuiva leipä ja paistettu, suolaan kastettu härjänliha. Nauttivat myös Killi ja Kiiski nyt yltäkylläisen atrian, paastottuaan isäntiensä kanssa kolme yötä ja päivää. Mutta koska he olivat itsensä ravinneet, niin koirat kuin miehet, tuntui äkisti veljesten jäsenissä puuduttava raukeus. Voimallinen, vastaanseisomaton uni heitä painoi, ja he kallistuivat, silmät ummessa, alas tanterelle, toinen toisensa perässä. Ylhäällä kivellä makasi kuorsaten Lauri, alhaalla kiven juurella muut nuotion ympärillä, koska aurinko sammui ja syyskuun päivä pimeni yöksi. Niin he lepäsivät uhriensa, surmatun härkäjoukon keskellä; ja leiriä vartioitsivat äkeä Killi ja Kiiski.

Mutta viimein, kun oli jo ehtinyt kappale yötä eteenpäin, heräsivät he unestansa ja tunsivat jälleen jäsenissään entisen voiman. Nousivat he ylös ja rupesivat kantelemaan mustia, mehukkaita tervaskantoja tulelle, että punertavassa valossa näkisivät nylkeä suurta saalistansa, mutta lähettivät Eeron viipymättä Viertolaan voudille asiasta tietoa antamaan. Ylös valahti mustanpunainen liekki, valaisten maata ja jylhää metsää. Kohden kartanoa asteli Eero, mutta muut kävivät kaikin voimin ketistelemään kaadettuja hirviänsä.

Silloin heräsi myös Lauri syvästä, pitkästä unestansa ja katsoi harristellen ympärillensä, katsoi hetken, käsittämättä mitä näki. Tuossa palava kantokasa valaisi tyynen, pimeän yön, kaikkialla näkyi veressään pyllyileviä nautoja, kielet hampaista ulkona ja mahat kohistuneina korkealle. Kaksi heistä oli jo muuttunut lihoiksi, kolmas oli par'aikaa muuttumassa. Ja siinäpä nyt veljeksistä mikä nylki, mikä hallitsi jalkaa, mikä riuhtoili kirveellä rikki naudan jykeviä luita, ja mikä heistä lihoja latoili kuusen juurelle valtaiseen pinoon. Tämän kaiken näki Laurin pohmeloinen silmä; mutta lopulta kuitenkin hän käsitti mitä oli tapahtunut. Hän katsahti alas, näki lähellä nuotiota sammaleisella mättäällä leivän ja leivällä kappaleen paistettua lihaa. Silloin tunsi hän kiivaan hiukaistuksen vatsassansa, astui kiveltä alas, istui valkean hauteesen ja iski kouransa lihaan ja leipään. Paljasti hän kuitenkin päänsä, liitti kätensä ristiin ja, nopeasti nyökäyttäin tuota pörröistä tukkaansa, siunasi hän ruokaa ja alkoi maistavan ehtoollisen. Siinä, silmät äkeinä äkeän otsan alla, hän äänetönnä istui ja atrioitsi. Siinä hän istui, kuivatellen

vaatteitansa tervasliekkien hohteessa, ja muut, hänestä muutaman askeleen päässä, askartelivat ja hyöriskelivät vikkelästi; sillä teurastettavana oli heillä suuri kontio ja neljäkymmentä härkää.

Sananpa saattoi Eero Viertolan voudille, vouti kiireesti herrallensa, ja nousi tuosta huuto ja tulinen hälinä; ja Eero läksi vilkaisemaan takaisin tavallista vikkelämmin. Mutta kiljuen ja kipenöiten vihasta kokoonkutsui Viertolan herra kaikki saapuvilla olevat miehet. Siitä läksi hän hurjasti käymään kohden Hiidenkiveä, kymmenen rotevaa miestä seurassaan, ja lähinnä herraansa asteli kartanon harteva vouti, kourassa peloittava tervapamppu. Samosivat he ankarasti eteenpäin, ja lähestyi viimein paikka, josta heitä vastaan punertava valo haamoitti. Valossa näkivät he seitsemän urosta, kuin seitsemän öillistä, mieltä hurmailevaa aavetta, ja veristä työtä harjoittelivat aaveet, verisissä kourissa veriset veitset. Mikä nylki, mikä hallitsi jalkaa, mikä riuhtoili rikki nyljetyn juhdan jykeviä luita, ja mikä levitteli vuotia kuivaamaan kuusien taipuville oksille. Siellä koiratkin keikahtelivat, nauttien naudoista noita hyljättäviä taikapaloja, joita teurastajat viskelivät ympärillensä. Pian huomasivat Killi ja Kiiski, että vierasta väkeä lähestyi, ja he karkasivat kohden äkeällä haukunnalla, mutta kovistaen riensivät veljekset hillitsemään heitä. Astuipa esiin vihainen Viertolan patruuna, astui hikoillen kovin tuo isovatsainen, pulleasilmäinen herra, kymmenen miehen voimalla.

AAPO. Hyvää iltaa, herra!

JUHANI. Jumala auttakoon meitä! tässä oli hirvittävä leikki.

VIERTOLA. Onko jo helvetti irti! Surmattu neljäkymmentä härkää!

Kauhistus ja kuolema!

AAPO. Niin on tapahtunut seitsemän miehen hengen päästimeksi.

VIERTOLA. Minä teidät opetan, te Jukolan metsäsissit ja rosvot! Selkään heitä, miehet, ja peitotkaat että makaavat veressään maassa kuin uhkeat härkäni tuossa. Päin tuuleen, miehet!

AAPO. Hiljaa, herra!

TUOMAS. Hiljaa, hiljaa!

JUHANI. Seis, herraseni, miehinesi, seis! ja muista mikä rauhaas tulee.

AAPO. Keskustelkaamme järkevästi kovan onnen kohtausta.

JUHANI. Kaikilla on meillä yhteinen laki, jonka edessä me seisomme verta-verroin. Sillä ämmän kohdusta olet sinä astunut ulos juuri niinkuin minäkin ja yhtä paljaana, yhtä paljaana, et tuumaakaan parempana poikana. Ja sinun aatelisuutes? sen päälle tehköön pienen konstin meidän vanha, nilkosilmäinen kukko. Yhteinen laki! ja tässä kohdassa on se vahvasti Jukolaisten puolella.

VIERTOLA. Puolellanne! Onko teillä valta, te kirotut, teurastaa juhtiani omalla maallani?

JUHANI. Onko teillä valta päästää valloillensa härkiä, joista on miehelle hengen surma?

VIERTOLA. Omalla maallani he kävivät ja aidatussa ha'assa.

JUHANI. Sitten lasketaan vaa'alle tämä. Tuo kappale raja-aidasta, jonka härjät surkeaksi piinaksemme murtivat alas, kuuluu koreasti Viertolan osaksi. Mutta nyt tahdon kysyä: miksi panee rikas kartano niin rässyn aidan, että sen elikko yhdessä roisauksessa runtoo maahan?

VOUTI. Aita kuin harjaksen terä, sinä lurjus!

JUHANI. Aita, jonka juhta työnnäisi vaan kortena tieltänsä pois!

VIERTOLA. Mitä oli teidän tekemistä minun ha'assani, minun ha'assani, te junkkarit? Mitä?

JUHANI. Ahdistimme karhua, vaarallista petoa, joka pian nykistää niin teidät kuin teidän härkännekin. Raatelevan kontion tapoimme, ja niinpä teimme isänmaallemme suuren, yhteisen hyödyn. Eikö ole tämä yhteinen hyöty: penssata pedot, peikot ja perkeleet maailmasta pois? Katsokaas tuota paikkaa. Laki on vahvasti puolellamme, on vaikka mätänis.

VOUTI. Suus kiinni, sinä ryökäle, ja älä siinä lörpöttele!

VIERTOLA. Miellyttääpä heitä vielä tehdä meistä pilkkaa, lurjukset!

Selkään heitä! Karatkaat päin!

AAPO. Siivosti, herrat, voudit ja rengit, ja muistakaat kuinka on meitä kiusattu tässä kiusan kivellä ja että jokainen meistä on pian vimman villitty poika.

JUHANI. Oikein sanottu. Vimman villitty poika, vimman villitty poika! Ah! hänen aatoksensa kääntyy äkisti ympäri, hän puree sydämensä kivikovaksi ja silloin yksi leimaus, ja maa ja taivas naukuu. Ah! tässä on meitä kiusattu kolme yötä ja päivää elämän ja kuoleman rajalla.

TUOMAS. Mutta nyt olemme syöneet veristä lihaa, hengittäneet murhan veristä höyryä, ja tässä seisomme, veriset puukot verisissä kourissamme, veriset aina kyynäspäihin asti. Suokoon Herra teidän ottamaan ajoissa sanastamme vaari, me muutoin teemme tämän yön kauhistuksen helvetiksi. Ottakaat, ottakaat sanastamme vaari!

EERO. Ja varoitus härjistä tuossa.

JUHANI. Oi Herra, suo tällä hetkellä heille silmänvoidetta ja sydämen voimaa hillitsemään itsiänsä kiusaamasta meitä kauemmin! Anna heille järkeä päähän ja ottakoot varoituksen onnettomista härjistä tuossa, sillä me taidamme vieläkin tehdä makkaroita! Anna heille viisautta, Herra, me muutoin käymme heidän papeiksensa ja vihimme heidät näillä verisillä puukoilla yhdeksi lihaksi ja vereksi noiden onnettomien härkien kanssa tuossa, ja teemme kiljuvaksi helvetiksi tämän öisen korven. Oi Herra, varjele tuota Viertolan isomahaista herraa ja hänen röykkeitä miehiänsä! Armahda heitä, Jumalan kaikkivaltias poika!

TUOMAS. Tässä seisomme, astukaat esiin jos miellyttää.

JUHANI. Tässä seisomme, astukaat esiin jos miellyttää.

VIERTOLA. Hyvä, hyvä! Nyt ylvästelkäät, mutta kerran, luulen minä, lausuu laki toista ja koreasti silloin lannistuu ylpeytenne pyrstö, ja onpa vielä kurja talonnekin mennyt aina tunkkaiseen perustaan asti.—Pois, mieheni! Neljäkymmentä härkää heitän saaliiksenne nyt, mutta kaikki vielä tempaan teiltä takaisin aina viimeiseen sorkkaan asti. Lähtekäämme!

JUHANI. Korjatkaat lihanne ja ränttynne ennenkuin pahenevat. Ne ei koske meihin; riensimme vaan nylkemään ennen nahan sitkistymistä lihaan.

VIERTOLA. Kaikki hyvin! Kotia, miehet, niinkuin käsken.

Poistui miehinensä Viertolan herra, uhaten kovin ja kiroillen; mutta veljekset rupesivat jälleen teurastukseen. Ja seuraavana päivänä oli neljäkymmentä härkää nyljetty, ja palasivat veljekset kotiansa, kangessa kantain karhua mustanhallavaa, ankaran suurta. Mutta juhtien niin lihat kuin nahat ja suolet heittivät he metsään, kuitenkin kahden veljen vartioittavaksi.—Ja niin loppui retki, joka syntyi Taula-Matin kertomuksista Pohjolan mailta, ja alusta määrättiin sorsan-pyynniksi Kourusuohon.

YHDEKSÄS LUKU

On eräs syyskuun aamu; muutama päivä on mennyt sitten kuin veljesten vaikea retki päättyi. Aholla he istuvat nyt kiehuvan lihapadan ympärillä. Kaksi vuorokautta olivat he matkan päästä vartioinneet lihoja korvessa, mutta kenkään ei käynyt niitä korjaamaan, ja näkyi siis tulevan tuosta verraton haaskio. Silloin päättivät he käyttää hyödyksensä noita muhkeita kasoja metsässä ja elää oikein jalosti lihapadan ääressä aika tuonnemmaksi. Niin tapahtui. He kantoivat otukset aittaansa, joka täyttyi lihasta, ja orret peittyivät riippuvista vuodista. Ja nytpä kiehui molskien ja kuohuen hirveän suuri lihapata kantoisella aholla lähellä pirttiä, kiehui melkein lakkaamatta aamusta iltaan, ja täysinä ponnistelivat veljesten vatsat.—Siinä he viettivät suruttomia, iloisia päiviä nyt. Milloin he söivät, milloin he haastelivat satuja ja tarinoita, ja milloin taasen he makeasti makasivat, mättäällä pää, ja kuorsauksista jyrähteli kumiseva aho.

Aamu oli kaunis, sen taivas sinisenä, kirkkaana kaarteli, ja metsistä ympärillä kuului raikkaan koillisen kohina. Lihapatansa vaiheilla oljentelivat veljekset; mikä istui kannon päässä, mikä ahon kuivalla kamaralla, nauttien runsasta aamullistansa. Siinä myös koiratkin, rehoittaen mahoillansa, hilloivat härjän saartuvallista, voimakasta lihaa. Kaikkein kasvoilla näkyi hilpeys ja jykevä rauha.

TIMO. Kiitos Viertolan herralle tästäkin atriasta.

JUHANI. Kiitos ja kunnia hänelle!

AAPO. Mutta luemmepa kalliiksikin vielä tämän kestin. Varmaankin ei heitä Viertolainen asiaa juuri näin.

JUHANI. Laki on puolellamme; sen huomaa kaiketi herrammekin ja heittää keräjänkäymisen hiiteen. Syökäämme lihaa, veljet, ja suruttomasti sulakoon se vatsassamme, sillä selkämme on vapaa.—Mutta enemmin liikettä, pojat, enemmin liikettä ja marssia; härjänliha on lujaa muonaa.

EERO. Iskekäämme käsi käteen ja veljesrinkiä tanssikaamme, loiskikaamme, ja takaanpa että vatsa vaipuu.

JUHANI. Emmehän tässä harakoitse kuin mätäkuun houkot, vaan yhdymmepä toisenmoiseen leikkiin. Ah! missä ovat nyt poikuuteni huikeat päivät? Veljet, lyökäämme tulista kurraa kerran vielä kuin löimme ennen Toukolan tomuavilla teillä. Tässä on meillä sileä aho, ja mitä kantoja on esteeksi, tempaisemme juurineen pois, ja tuolta otamme tarhallemme jatkoa nummen tasaisesta pinnasta. Nyt velisarja kahteen osaan, ja sen puolen miehet, jotka käyvät taistelossa tappiolle, nielkööt ehtoolla juhdan lihaa kymmenen naulaa.

TUOMAS. Olkoon sanottu.

JUHANI. Kymmenen naulaa, veljet?

EERO. Juuri niin! Kymmenen naulaa rangaistukseksi heille, joita visainen kurra kaahaa.

JUHANI. Kolme kummallakin puolella, se olis suorin kauppa, mutta meitä on seitsemän miestä.

LAURI. Pois luovun minä. Ennen katselen kalupuita metsissä, kuin hurjapäisenä poika-nallina tässä juoksen ja hikoilen. Lyökäät leikkiänne, minä käyn metsään, kirveskynä kainalossa.

Niin haastellen he päättivät viimein atriansa ja läksivät rakentamaan kiekkotarhaa. Sen raivasivat he juoksemaan halki ahon ja vielä matkan pitkin nummen kamaraa ahon itäisellä puolella. Ja muutaman tunnin päästä seisoivat he valmiina leikkiin, kourissa vahvat koivuiset kanget; ja seisoivat he jaettuina kahteen joukkoon: Juhani, Simeoni ja Timo toisella puolella, mutta toisella Tuomas, Aapo ja Eero. Alkoi kiekko lennellä heidän välillänsä, ja kauas kajahteli tienoo, koska kanget iskelivät vasten visasta pyörää, joka huminalla juoksi edestakaisin.

Mutta salojen helmoissa astelee Lauri, kirves kainalossa. Vitkoin hän käyskelee, katsellen tarkasti ympärillensä, ja ainapa seisahtuu kulkunsa hetkeksi koska silmänsä huomaa pahkoja, puitten haaruja, vääriä, ja tuuheitten koivujen tai mäntyjen latvoissa hattapäitä tuulenpesiä. Nyt hän kohtaa myrskyn murtaman kuusen korkean kannon, sitä katselee hän hetken, tuumiskellen, ja rupeaa viimein kirveellänsä nakuttelemaan läpeä sen kylkeen. Tehtyänsä tämän, aattelee hän itseksensä: rakentaa mar' tulevana keväänä pesänsä tuohon läpeen punahäntäinen leppälintu tai pikkuinen, kirjava tikka. Niin hän aattelee, merkitsee visusti paikan, ja tiensä jatkaa eteenpäin. Mutta hetken kuljettuansa, huomaa hän riippuvaoksaisen koivun, jonka rangasta puskee ulos valtainen pahka, kuperiainen, aika joulukakun vertainen. Sen iskee hän irti, ottaa sen mukaansa ja määrää siitä ankaran kousun. Lähtee hän jälleen vaeltamaan, mutta pianpa näkee tarkka silmänsä pienen kallionkielun syrjässä kummallisesti vääristyneen katajan. Mitähän tuostakin tulis? hän aattelee, lyöpi läimäyttää tuimalla kirveellänsä kerran ja kaksi, ja katajan kaataa. Hän karsii sen, katselee sitä myhäillen hetken, ottaa sen mukaansa ja lähtee käymään taas. Kuulee hän kylien karjankelloja, luihkaisee kerran huikealla äänellä, peloittaakseen Häntyriä seuduilta pois. Hän luihkaisee ja ympäri valahtaa kaiku, ystävällisesti vastaten. Niin hän astelee ja ehtii viimein kanervaisen kummun harjulle, näkee erään hongan latvassa suuren tuulenpesän keikkuvan, koska viileä koillinen liehtoilee. Hän kaataa hongan, katkaisee siitä ryhtevän hatun ja istuu katselemaan löytöänsä.

Siinä istui hän kauan, harkiten ja tutkistellen sekä tuulenpesää että pahkaa ja tuota monikoukullista katajaa. »Millä tavalla oli luonto heidät saattanut matkaan? Mikä oli vääristänyt

katajan noin moneen kymmeneen mutkaan ja polveen?» Ja kallistui hän alas, nojaten päänsä vasten vanhaa, ruohoittunutta viholaispesää. Siinä katsoi hän puiden latvoja, purjehtivia hattaroita, mietiskellen maan ja taivaan rakentoa; ja etäältä, Impivaaran aholta, kaikui hänen korviinsa mäikynä kiekkokankien iskuista. Viimein tahtoi hän siirtää aivostansa kaikki aatokset pois ja päätti nukkua; vaan eipä mielinyt uni häntä lähestyä. Mutta mitä keinoa käytteli tavallisesti Lauri, koska tapahtui että Unonen viipyi? Hän silloin aatteli itsensä joko pieneksi myyräksi, joka möyriskelee rauhallisessa maanalaisessa kartanossaan ja nukkuu viimein hienolle hietavuoteellensa, tai kuvaili hän itsensä paksukarvaiseksi karhuksi, lepääväksi jynkässä, sammaleisessa konnussansa kuusten juurien alla, jonka päällä talven tuiskuavat myrskyt pauhaa. Niin aatteli hän, ja silloin uni melkein aina pian painoi hänen silmäkantensa uneen. Samoin nytkin, koska hän aatteli itseänsä myyrän poikaseksi, rähmästeleväksi, syvällä maa-emon kohdussa.

Hän nukkui, mutta uni jatkoi hänen mielensä kuvailusta. Koko hänen ruumiinsa, niin hänestä tuntui, supistui äkisti hienokarvaiseksi myyräksi, silmänsä kävivät kovin pieniksi, mutta kämmenensä pullistuivat senkaltaisiksi hansikkaiksi, ja valmis oli myyrä, joka nummen kohdussa kaiveli honkien juurien alla. Siellä hän möyrieli ja kaiveli, kaiveli itsensä lopulta ylöspäin pitkin hongan lahounutta sydäntä, ehti latvan viimeiseen huippuun ja huomasi nyt istuvansa keskellä tuulenpesää hienossa, sammaleisessa karsinassa. »Tässä on minun hyvä olla, tässä tahdon asua ijankaikkisesti», aatteli hän, katsoa tirkistäen pienillä myyräsilmillään kammionsa pienestä akkunasta ulos. Ja hän näki allansa synkeän maailman käärittynä syksyillan ikävään hämärään. Hän näki Impivaaran jyrkän vuoren, mutta mittaamattomassa, mieltä polttavassa kaukaisuudessa, näki siellä iltaisten metsien keskellä tuon alakuloisen pirtin, ja vielä näki hän armaitten veljeinsä heittelevän kiekkoa provastin kanssa sumuisella, kaikuvalla aholla. Ja häntä miellytti katkerasti itkeä, mutta kyynel ei tahtonut juosta, vaan pyöriskeli levotonna lähteessänsä. Kohden Impivaaraa hän katseli: ja yli ahon ja vielä kappaleen pitkin nummen pintaa oli levitetty härjänvuotia, verisiä, tuoreita, levitetty pitkään riviin, jota myöten hyppeli humiseva kiekko. Koivuisilla, tyvistä väärillä kangilla, veljekset uhkeasti läimäyttelivät, mutta uhkeammin vielä iski provasti hengen miekallansa. Ja sitkeimmästä raudasta, vanhoista hevosenkengistä, oli tämä hengen miekka taottu, niin kerskaili provasti itse, ylpeästi heiluttain asettansa ilmassa, heiluttain ja kamautellen sitä vasten tuota tammista uskonkilpeänsä, joka riippui hänen rintansa vasemmalla puolella.

Hikipäin he mäikyttelivät, edestakaisin lenteli kiekko heidän välillänsä, ja kauas kuului kova meno ja paukkina. Mutta viimein huomasi provasti ettei kiekko ollutkaan tavallinen kiekko, vaan oli se punakansinen aapiskirja, jota veljekset käyttelivät kiekkona leikissä. Tästä julmistui provasti, kirosi ja sadatteli, huutaen tuhannen tulimmaista veljesten päälle. Hän viittasi läikkyvällä miekallansa itään, länteen, pohjoiseen ja etelään päin, huusi korkealla äänellä »iijaa iijaa!» ja kaikista ilmoista läheni mustia pilviä myrskynkierroksissa, läheni hirmuisella vauhdilla kohden murheellista Impivaaraa. Tuli tuhansittain tuulispäitä, ja veljesten ympärillä he töytäsivät yhteen kaikki ja tempasivat heidät helmoihinsa. Ja pian kiiriskeli kuusi veljestä tuulen siivillä korkealla ilmassa ylisniskoin sekavassa rykelmässä. Niin käärittyinä tomuun ja pilvien sumuun pyörivät he vinhasti ympäri kuin loinpuut pyörii, joita kankurin vilkas käsi viskelee. Katseli tuota kauhistuen Lauri myyränhaamussa tuulenpesästä, kumartelevan hongan latvasta. Milloin näki hän pyörivästä kierroksesta miehen kouran pistävän ulos, milloin leuvan niinkuin Juhanin jykevä leuka, ja milloin taasen liehahti ylös karhea tukka hänen katsantonsa ohi. Mutta kämäytti äkisti pappi miekallaan vasten tammista uskon-kilpeänsä, ja siirtyi kohta pilvipatsas,

läksi kiitämään kohden hongistoa, jossa Lauri kiikkui korkeassa kehdossansa, ja siitäpä pöllähtivät hänen myyränsilmänsä pystyyn. Kuitenkin lensi tuima tuulispää hänen ohitsensa, ja äkisti kuului ja äkisti vaikeni taasen veljesten surkea rääkkynä ja rähinä. Ohitse hän lensi, mutta peloittavalla vauhdilla: metsä kohisi kuin tuhannen koskea, kohisi ja ryskyi, ja honka, jonka latvassa Lauri tuulenpesässä lepäsi, kaatui räikkynällä, josta mies, säikähtäen kovin, heräsi unestansa. Pahasti hän parahti, loiskasi ylös mättäältänsä ja huusi melkein itkevällä äänellä: »auta, Jumala, ihmislasta!» Kauan tuijotteli hän ympärillensä, kohta muistamatta missä hän oli. Mutta viimein asettuivat hänen aatoksensa entisille tiloillensa taas, varsinkin kun hän havaitsi vieressään kapineet: väärän katajan, pahkamollon ja tuulenpesän, röyheän kuin Turkin keisarin hattu.

Lopulta läksi hän, kirves kainalossa, kalut olalla, astelemaan kohden Impivaaraa jälleen, päättäen ei milloinkaan enään kuvata itseänsä luontokappaleeksi, kun Jumala kerran oli luonut hänen järkeväksi ihmiseksi. Niin mietiskellen, käyskeli hän eteenpäin; huomasi vielä kivisen polun varrella pienen koivun, joka hänen silmäänsä miellytti. »Mitähän tuostakin tulis,—hyvä kakkulakeppi», aatteli hän, iski kirveellänsä, ja oli miehellä seljässä oivallinen kalupuu kakkulasauvaksi. Ja tällä taakan lisäyksellä hän läksi taasen kulkemaan; ja hetken päästä seisoi hän nummella, katsellen äkeänä ja äänetönnä veljesten iloista leikkiä, tulista kiekon heittoa. Kovin siinä iskeiltiin ja juostiin, ja voittajina taistelivat Tuomas, Aapo ja Eero, jotka jo olivat karkoittaneet vastusmiehensä tarhan itäiseen päähän. Mutta kun raivattu tie oli loppunut, vaihettivat puolueet asemia kiistassaan, ja veljekset Juhani, Simeoni ja Timo rupesivat pakenemaan kohden kotoa taas, vaikka pinnistelivätkin vastaan voimiansa myöden. Vaikeata oli vastustaa Tuomaan heittoa, koska kiekko loiskien ja parkuen kirmasi esiin; vaikeata kiekon, taasen tullessaan takaisin, pyöriä ohi Eeron, ilman sattumista hänen sauvaansa. Niin siinä kamppailtiin, hikoiltiin ja kirkkuiltiin täyttä kitaa, ja kamppausta katseli äänetön Lauri, seljässä Metsolan taakka, katselivat myös Killi ja Kiiski, istuen aina lähellä Juhania, avaten tuolloin, tällöin leukojansa vilahtavaan haukoitukseen. Ja kirkkaana kaarteli heidän päällänsä syyskuun taivas, raikas koillinen hongistossa hymisi, ja korvessa, kuivan kuusen kyljessä, nakutteli punaharjainen, keltasilmäinen tikka, ja välistä helähteli hänen kileä ja kaunis äänensä.

JUHANI. Nyt annappas kurrasi tulla ja saapa hän seipäästäni otsikkoonsa, tietääkseen mistä hän on tullut.

TUOMAS. Kas tuossa! Siinä heitto, joka soittaa teidät aina

Ilvesjärvelle.

JUHANI. Sitä en juuri tahtoisi uskoa. Niin tuossahan se makaa, veikkoseni, vallan koreasti. Mutta Herran leimaus! nyt katso, poika, kinttus. Tuossa!

TUOMAS. Lyö vastaan, iske häntä, Aapo!

AAPO. Meni kuin pääskynen ohitseni suhinalla. Mutta minä tiedän että Eeron kanki kajahtaa taasen. Juuri niinkuin sanoin! Hyvin isketty, Eero, hyvin!

TUOMAS. Kunnia Eerolle, kunnia korkea!

JUHANI. Ilman sitä peevelin tiitiäistä siellä hännässänne olisittepa jo metsän pohjassa, äijä-parat.

TUOMAS. Ota vastaan kurra, mies, ja älä siinä löpertele kuin lapsi.

EERO. Heleijaa! Meneepä ohitsensa taas.

AAPO. Ei kohtaa häntä yksikään sauva, ei yksikään.

TUOMAS. Ei enemmin kuin lentävää tähteä taivaalla. Veljet, mitä sanotte?

EERO. Aikapa siinä enään sanaakaan hiiskua, kun juoksevat, hännät lurpassa, kadonneen lampaan jäljessä.

TUOMAS. Lystiä! Laula, Eero, laula, iloleikkiä lyödessämme. Laula

Rajamäen rykmentistä, joka loiloitus ei anna tätä heittoa perään, vaan

kestää meille vielä voitonvirreksikin ahon toisella rannalla tuolla.

Laula Mikon ja Kaisan retkistä pitäjällä.

EERO. Olkoonhan laulua ja riemua, ja saakoot sauvamme vauhtia laulustani.

Rajamäell' korkealla
Asuu pariskunta,
Harjoitellen virkaa viisi,
Ammattia monta.
Mikko, ukko viltti-hattu,
Kuoharina kulkee,
Usein pelimiehenäkin
Laattiata polkee.
Kantelee hän, kauppailee hän

Pikipalleroita,
Katsoo kaivot, sulkee veret,
Vallan kiltti noita.
Kaisa, akka nuuskanaama
Imeskelee sarvee,
Askarrellen saunanlöylyss',
Keskell' ämmäparvee.
Seuraa heitä poikaa viisi
Kaikiss' matkan vaaroiss',
Heikka, vanhin, ratsastellen,
Keppihepo haaroiss'.
Toinen poika, harjastukka,
Matti-nimen kantaa,
Maailma nimen »Mörökölli»
Veitikalle antaa.
Sitten tulee kaksoispari,
Nalliaista kaksi;
Nuorimpansa kutsuu Mikko
»Pikkutallukaksi».
Siinä ompi rykmänttimme
Lähtemässä reissuun;
Valmihina vankkurit jo
Tunkiolla seisoo.
Karsitaan nyt kulkemahan
Ylös, alas mäkii,
Kuohimahan, kuppaamahan,
Kauppailemaan pikii.
Aisoiss' Kaisa nuuskanaama
Itse olla tykkää;
Mikko, purren mälliänsä,
Sauvall' perään lykkää.

Kuormana on rattahilla
Kolme nalliaista,
Pikisäkki, sarvipussi.
Pientä kaikellaista.
Poika-nallit vankkureissa
Kirkkuu kitaa täyttä,
Kaisa heille huutaa, kiroo,
Mikko nyrkkins' näyttää.
Edelläpä konillansa
Heikka-poika kaahaa.
Mörökölli viimeisenä
Pullorattait' raahaa.
Tullaan viimein suureen kylään:
Portit räikkyy, paukkuu,
Lapset parkuin piiloon juoksee,
Koirat kiljuu, haukkuu.
Onpa Mikkoon monen Hallin
Syytä katsoo karsaast';
Uhattu on Mikon veitsell'
Lasta piimäpartaist'.
Siitä talon koirat reuhuu,
Siitä lasten kauhu,
Rykmäntti kun Rajamäen
Astuu sisään pauhull'.
Laattialla lentoo juoksee
Heikka orhins kanssa,
Mörökölli jyrittelee
Pullorattaillansa.
Nytpä aika potkauksen
Antaa orhi hurja:
Pirstaleiksi Köllin rattaat,

Möräämähän kurja.
Tuima Kaisa tunkiolta
Ruoskan hirveen tuopi,
Jolla Heikka-peijakasta
Ankarasti suomii.
Mutta tuolla kaksoispari
Kiskoo tukkanuottaa;
Heitä taasen vuorostansa
Kaisan hulja suoppaa.
Heikka voihkaa, Kölli mörää,
Rääkkyy nalliaiset,
Kaisa huutaa, lyöden jalkaans':
»Peikot, Mustalaiset!»
Voittaisipa kirku tämä
Kurjet Pohjan soilla,
Voittais juoppo-vaihettajat
Hevosmarkkinoilla.

JUHANI. Mitä tuumiskelee Aapo siellä? Katso, poika, ettet teloittanut kiekkoani visaista ja vahvaa.

TUOMAS. Tuonnehan se kanervistoon polulta pöllähti ja pysähtyi mielestäni lähelle tuota pientä närettä.—Päivää, Lauri! No miksi seisot tuossa noin äkeänä ja äänetönnä?

EERO. Mitä kuuluu metsästä, Lauri?

JUHANI. Kysy häneltä. Siinä hän seisoo kuin entinen Paijulan Heikki, se Myllymäen Hessu, röykkiö kenkärajoja seljässä.—Mutta Aapo, Aapo, sinä peijakkaan pokko, mitä kuhnailet siellä.

TIMO. Tee joutua, tee joutua, Aapo-veljeni.

JUHANI. Tirkistelee ja haeskelee siellä kuin kissa poikaansa…

»Tuuli se puhaltaa ja puunlatvat taipuu…»

Siirryppäs hieman tieltä pois, mun Kiiski-koiraseni, muutoin ovat käpäläsi vaarassa.—Kuuletko sinä? Pois tieltä.

»Tuuli se puhaltaa ja puunlatvat taipuu,

Kultani ääni se kaukana kaikuu».

Jaa, jaa, Kiiski-parka, tässä ei auta armot. Kyllä sen tiedät. Siinä mahdat istua ja haukoitella niinkuin parhaiten maistaa. Jörri sinä. Hehehee! Siinä saat istua rauhassa ja katsella kurran juoksua.—Mutta soikoon saakeli, ellei tässä kiekkoa löydetä! Etsimään sitä joka mies!

EERO. Tässä on kalu.

TUOMAS. Saatappas se tänne peukaloni ja etusormeni pihtiin.

AAPO. Ja lähetä se heille oikein miehen kourasta.

JUHANI. Juuri niin! täällä on myös vastassa miehen kanki.

TUOMAS. Pois alta, muutoin annan sulle sarven otsaan.

AAPO. Ohipa se humisee!

EERO. Voi, sä Juho-veikkoseni! miksi piekset tyhjää tuulta noin?

JUHANI. Iske vastaan, Simeoni, läimäytä nurin että tanner soi! Oh sinä nahjus itseäskin! No, Timo poikani, katso että kankesi paukahtaa!— peeveli sinun nahkaas! Tarvitsisitpa viisi paria vitsoja, verkkasen vekama!

TUOMAS. Mars vaan! Eihän siinä muuta. Mutta saatetaanpas Rajamäen-rykmentti kylästä ulos. Muistathan, Eero, kuinka Hemmon sauna savuaa?

EERO.

Mutta sana kulkemahan

Eipä ollut myöhä:

Tullut ompi Kuppa-Kaisa,

Hemmon sauna ryöhää.

Kohta ämmii sauna täysi

Joka ilmast' neljäst';

Maailmat kumoon juttelevat.

Sata sarvee seljäss'.

Kaisan huulet massahtelee,

Napsuttelee kirves,

Kreeta-muori Kaisan kynsiss',

Juttuu hampaat irviss'.

Mutta tuolla tarhan puoless',

Mikä pauhu? Heisaa!

Kyltät, kaltit saarnailevat,

Pikku-porsaat veisaa.

Miksi kyltät rähisevät?

Miksi naskit kirkuu?

Katsos: läätin oven alla

Mikon veitsi vilkkuu.

Hyvin Mikko kaikki teki,

Kaisa hyvin kaikki;

Sitten akka niinkuin ukko

Harjaisia naukkii.

Sitten taasen kulkemahan

Kohden kylää toista;

Mikko, aina lysti-poika,

Lähtömarssin soittaa.

Aisoiss' Kaisa nuuskanaama

Itse olla tykkää,

Mikko, purren mälliänsä,

Sauvall' perään-lykkää.

Tuollapa jo retkeilevät
Uuden pellon alla,
Koirat heitä saattelevat
Kiivaall' haukkinalla.
Nallit vinkuu, Kaisa kiroo,
Mörää Mörökölli,
Mikko koirii kivittelee,
Santa tiellä pöllyy.
Mutta viimein loppu tulee
Hirveest' pauhinasta,
Kotihin jo koirat käyvät
Joukkoo saattamasta.
Loppunut on lasten tuska,
Kurjain itkuhyrsky,
Koska ompi ohimennyt
Rajamäen myrsky.
Kerran viel' tok' rähinätä
Korppimäelt' kaikuu;
Ukon-ilma pakeneva
Taivaan reunall' raikkuu;
Niinpä hirmurykmäntistä
Laskettelin laulaa;
Aika ompi kastamahan
Lauluniekan kaulaa.

Siihen loppui Eeron laulu, loppui myös teiskaus voimihin koseva; ja aurinko vaipui länteen sammaleisten mäntyin kohtuun. Hikisinä astelivat veljekset nyt kotia, niin voittajat, Tuomas, Aapo ja Eero, kuin voitetut, mutta viimeisenä käyskeli Lauri, olalla valtainen taakka. Siitä tultuaan pirttipihalle, asettivat he padan tulelle lihaa täynnä ja keittivät sitä. Rupesivat he yhteisesti atrioitsemaan; mutta Juhanin, Simeonin ja Timon oli nieltävä härjänlihaa peloittava mitta, kymmenen naulaa, niinkuin leikin alkaessa yhteisesti määrättiin. Ilman armoa täytyi heidän tehdä tehtävänsä, kun Tuomas heidän edessään uhaten seisoi. Jalosti he purivat ja nieleskelivät, vaikka usein hyökkäsikin heidän vatsansa vastaan ja silmänsä veriponnistuivat. Täyttivät viimein määränsä Simeoni ja Timo, ja silloin he, puhkaten ja surkeasti irvistäen, astuivat viipymättä pirttiin ja kaatuivat nukkumaan kaislaisille vuoteillensa. Mutta hetken vielä viipyi tuikeassa atriassaan Juhani, vaikka hän ahkeraankin pureksi ja jäyräsi. Äänetönnä,

katsahdellen kankeasti korpeen alas, istui hän kannolla ja söi, vihaisena, varsinkin kuullessaan Eeron väkivaltaista naurun tirskumista. Lopulta nielaisi hän viimeisen kerran, ja kasvonsa pullistuivat ja punehtuivat hirmuisesti, mutta alaspa lotkahti kuitenkin kurkusta pala, puoleksi purtu. Ja silloinpa hän viipymättä, puhkaten, surkeasti irvistäen ja pidellen vatsastansa, astui vääntäin pirttiin ja kaatui nukkumaan kaislaiselle vuoteellensa; ja seurasivat häntä myös muut veljet yölliseen lepoon.

Koska he viimein aamulla heräsivät sikeästä unestansa, seisoi pirtissä lautamies Mäkelä vierasmiehen kanssa. Tuli hän Viertolan herran lähettämänä, käskien heitä keräjiin härkien surmaamisesta. Äänetönnä tuijoitellen kuultelivat veljekset lautamiehen käskyä, nousivat tuosta vihdoin, pukivat päällensä, vähitellen seljiten unen häiriöstä. Kyhneili tukkaansa äkeä Juhani ja lausui morisevalla äänellä.

JUHANI. Tämä on ankara asia; olihan siinä kilpana seitsemän henkeä. Ja mitä on tuhannen nautaa yhden ainoan miehen verosta?

MÄKELÄ. Härjät käyskelivät koreasti Viertolan omalla, aidatulla maalla.

JUHANI. Mutta karhu, joka on sekä ihmisen että härjän vihamies, kaiken esivallan vihamies, ei käyskelekkään yhtä koreasti, tultuansa Viertolan herran maalle, vaan pistää koreasti poskeensa niin herran kuin minun itsenikin ja Mäkelänkin; ja kaikki olemme, toivon minä, kalliisti ostettuja sielu-parkoja. Katsokaas tuota paikkaa. Ai, ai, Mäkelä! täällä on tallessa monta koukkua, punttia ja pykälää, täällä hampaan kolossa, ja niilläpä kerran koreasti kylläkin tukkeen Viertolaisen kidan. Nyt en niitä mieli juuri ilmoittaa, mutta tuomarin edessä hellitetään täältä yhtä ja toista, aina kuinka asiat vaatii, asiat ja asian haarat.

TIMO. Emme olekkaan juuri kakaroita keräjä-asioissa. Astuimmehan esiin,

Jumala paratkoon, parhaina pokkoina siinä ankarassa prosessissa, jonka

Koivulan Kaisa nosti lapsen elatuksesta. Ainapa muistan vielä kuinka

huudettiin: »Juhani Juhanin poika Jukola ja hänen nuorempi veljensä

Timoteeus!»

JUHANI. Timo vaikene, vaikene paikalla kuin myyränpoikanen.—Niin,

Mäkelä, asia on sitä laatua, juuri niinkuin sanon.

MÄKELÄ. Ette siis yrittelekkään maksamaan hyvällä Viertolaisen vahinkoa?

JUHANI. Ei äyriä, ei äyriä, ei yhtään kruunun äyriä! Me seisomme oikeuden kannalla, ja viimein on meillä voitto vaikka mätänis.

MÄKELÄ. Mutta olenpa kuullut, että syödään täällä lihaa kuin kekrinä vaan. Mitä lihaa mässätään täällä niin runsaasti?

JUHANI. Härjänlihaa, härjänlihaa, Viertolan härkien muhkeata lihaa. Eikä olekkaan meillä juuri tapana mässätä, mutta syömme noin vaan koreasti, niin paljon kuin kristillisen ihmisen nälkäiseen maaruun mahtuu.

MÄKELÄ. Koskitte siis kuitenkin lihoihin, joiden kanssa, niinkuin lause on omista suistanne kuulunut, ei ollut teidän mitään tekemistä.

JUHANI. Lihat olisivat muutoin mädäntyneet ja levittäneet syhelmät, ja syymät, rutot ja rupitaudit ympäri koko Suomen. Mutta mehän pelastimme isänmaamme sellaisesta surkeudesta. Ja jos taasen kysyisitte, miksi emme selkämme vissimmän vapauden tähden kuopanneet lihoja maan syvyyteen,—joka oliskin oikean tomppelin kysymys—mutta jos niin kysyisitte, niin siihenpä vastaisimme näin: Me emme tahtoneet tehdä niin suurta syntiä, menettäen isäinmaaltamme ja esivallaltamme niin voimallista, mehukasta särvintä kuin härjänlihaa, varsinkin muistellessa kuinka moni poika on tänäkin vuonna saanut purra männyn kylkeä kuin pukki.

MÄKELÄ. No, totta sanoen, niin oikeinpa teitte, korjatessanne mitä Viertola ylpeästi hylkäsi. Siinä on sen kysymyksen ratkaisu; mutta mitä koskee varsinaiseen seikkaan, vahingon palkintoon, niin pelkäänpä että se teiltä viimein kiskotaan ulos.

JUHANI. Ei leikin, ei leikin. Menkööt ennen tanteret ja talot aina nurkkakiviin asti.

MÄKELÄ. Minä olen tehnyt työni ja sanonut mitä asiasta uskon. Hyvästi!

JUHANI. Sanokaat uskonne vielä toisestakin asiasta. Mitähän provastimme meistä aattelee tähän aikaan?

MÄKELÄ. Siinä kohdassa hotisee maailma hirveästi, mutta mainetten huutoihin ei ole paljon luottamista. Mutta yhden asian taidan teille kuitenkin varmaan vakuuttaa, sen nimittäin, että provasti on teidän tähtenne kiivaassa keskustelussa piispan kanssa ja että piispan toimesta tulee kohta pitäjäämme viisikymmentä kasakkaa.

JUHANI. Karasoo!

MÄKELÄ. Niin, viisikymmentä hevosta ja miestä.

JUHANI. Karasoo! Kasakkojen piikkejä on Suomen poika ennenkin taitellut.

MÄKELÄ. Ikävä asia ainakin. Mutta eihän tuo kuitenkaan ole niin hirmuista kuin huudetaan. Olisko tämä enään laitaa? »Komppania kasakoita, pöllyävä komppania keihästettyjä kasakoita, hosurit muassa». Niin, mitä mä tuommoista joutojuttua uskoisin. Viisikymmentä miestä tulee, ei enemmin.

JUHANI. Anna heidän tulla.

MÄKELÄ. Sinäkö niin sanot? Junkkari! Ja minä kun antaisin viisi plootua päästäksemme heistä, päästäksemme häpeästä. Mitä hulluuksia! Sotavoimia pitäjäämme seitsemän miehen tähden? Hulluuksia, hulluuksia! Mutta niinhän on piispamme toimittanut.

JUHANI. Hyvin kaikki!

MÄKELÄ. Pahoin, pahoin, peevelin pahoin. Mutta hyvästi nyt!

JUHANI. Jumalan haltuun, Mäkelä! ja sinä, Karilan Taavetti, mene Herran huomaan ja nimeen.

TUOMAS. Oliskohan tuossa aihetta?

JUHANI. Kas niin, pojat! Neljäkymmentä härkää ja komppania kasakoita!

Ota minua kohtuus, Ilvesjärvi!

AAPO. Epäilenpä kovin…

JUHANI. Neljäkymmentä härkää ja pataljoona kasakoita, hosurit muassa, mulkosilmäiset hosurit! Ota minua kirkkaasen kohtuus, järvi!

AAPO. Malta mieles, mies, ja älä riehu.

JUHANI. Sinä kuulit mitä hän sanoi.

LAURI. Hän valehteli. Sen näin hänen silmistänsä, vaikka koettikin ukko ottaa päällensä vallan totisen muodon. Hän valehteli; sen vannon minä.

AAPO. Suuri junkkari koko Mäkelä. Kasakoita pantakoon liikkeille Karjan ryöväriä ja Nurmijärven rosvoja varten, vaan ei kohden kunniallisia miehiä, joiden papinkirjassa ei löydy vielä yhtään ainoata häpeän pilkkua. Mutta Mäkelä on suuri junkkari.

TUOMAS. Ja kuitenkin aina kunnian ukko.

AAPO. Kunnian ukko, rehellisyys itse, mutta voipa hän sukkeloita, koska hän vaan tahtoo, ja hienolla, hienolla tavalla, ettet tiedä asioistakaan ennenkuin pyristelet hänen verkossansa. Ah! olis siinä rinnassa kylmä sydän ja pahansuopa mieli, niin voittaispa hän itse perkeleenkin pimeyden juonissa. Mutta nyt hän suo ja tekee paljasta hyvää, vaikka sommaileekin tuolloin, tällöin oikein riivatusti. Ah sinä! kuinka sovititkin sanas ja lausees tässä historiassa. Eihän ilman, etten hieman kömmähtänyt minäkin.

JUHANI. Minähän, poika-parka, peljästyin perin hukille tuon suurikelmin jaarituksista; mutta nytpä huomaan, että kaikki oli puhdasta valetta. Kasakoita tänne? Mitä vielä? Hähhäh!

AAPO. Mutta olipa siinä sutkausta suurustan alle. Meneppäs jo, Lauri, ja tee valkea tuonne keitinkiven juurelle; sillä vatsa sanoo että atrian aika lähestyy.

Läksi Lauri ulos aholle, teki leimuavan tulen, ja hetken päästä astuivat muutkin pirtistä ulos, asettivat itsensä keitinkiven ympärille; ja keitettiin taasen murkinaksi padallinen tuoretta lihaa. Ruvettiinpa atrialle, mutta Juhania, Simeonia ja Timoa ei miellyttänyt tänäpänä härkä.

EERO. Syökäät lihaa, pojat. Juhani, syö härjänlihaa.

JUHANI. Syö itse!

TIMO. Minua ei miellytä tämä härkien lihavuus, ei sitä vastenkaan.

SIMEONI. Tunnenpa väristyksen syntisessä ruumiissani, koska heitän silmäni tuonne pataan.

TIMO. Söisinkö enää koskaan tuoretta lihaa? Pois se!

JUHANI. Niellä kymmenen naulaa härjästä makoonsa. Kymmenen naulaa! Suttahan se muistuttaa. Mutta nyt olen saanut tarpeikseni, ja suljettu on elämäni tie, koska ei enää liha maista. Ja lihan, lihan nojallahan on meidän täällä elettävä. Mutta nyt on mielestäni tuo pata kuin mustia sammakoita täynnä. Ah! ei paljon puutu etten itke.

TIMO. Mitä auttaa itku? Usko minua, niin en ole tuhrinut silmiäni sitten kuin emo-eukkoni haudalla, koska muori peitettiin maan mullan rakoseen, silloinpa vähän pihauttelin. Muutoin, koska poika-rässyä kovan onnen päivä uhkaa, niin aattelenpa aina: eihän tuosta kuolemata vihaisempaa tule. Mitä suremme? Aika antaa uusia neuvoja.

JUHANI. Oikein! Sen tempun näytän teille kohta, näytän, peijakas vie!

Sillä tähän pääkalloon syttyy pieni aatoksen kipenä. No, noh! Ei se

tyhmä pääkään, ei se tyhmä pääkään ole juuri tyhmin tyhmä. No, noh!

Aatokseni kipenä syttyy.

TIMO. Mimmoinen kipenä?

JUHANI. No, noh!

TIMO. Mimmoinen kipenä?

JUHANI. Ehkä ovat täällä kaikki kotona. No, noh!

TIMO. Oletko keksinyt keinon?

JUHANI. Onhan tässä, Herran nimessä, tervaskantoja kuin mustia tonttuja tuhansittain ympärillämme.

TIMO. On kyllä. Mutta mitä autuutta antaa meille tervaskanto?

JUHANI. Sinä heikko-uskoinen sielu-parka. Kannoista keitämme kihisevää tervaa, tervasta pikiä, kiiltävänmustia lohkareita, joista saamme rahaa. Sen konstin tunnen yhtä hyvin kuin Rajamäen Mikkokin. Mutta kiitos Eerolle, joka eilen hänestä loilotteli ja saattoi nyt mieleeni tämän tervaskanto-keinon; sillä keinoa muuta ei löydy meillä rahansaantiin. Otuskin metsissämme vähenee jo vähenemistään, ja rahaksi käytettynä eipä riittäisi se leipään ja muuhun särpimeen, koska lihasta kerran, niinkuin luulen, olen ottanut ikuiset jäähyväiset. Mutta kaikki nyt palkitsee piki ja terva. Ottakaamme Mikosta vaari, Mikosta vaari.

TIMO. Ottakaamme niin. Mutta siihen pitäis sitten myöskin yhdistää tuo Mikon toinen virka, jos uusi elämämme leiville löis. Minä kyllä tiedän, että kissa pistetään nahkahihaan ja koira nelikkotynnöriin, jos heistä kunnon tavalla pohdin otat, mutta siinä tarvitaan vielä monta muutakin viisautta. Ja se virka pidetään vähän niinkuin häpeällisenä. Muistakaamme se kanssa.

JUHANI. Mene sinä hiiteen kuohariveitsinesi! Minä poltan tervaa, minä, ja keitän pikiä; ja sinun pitää vielä näkemän kuinka pikikäärämistä rahasummia kiepataan. Aapo, mitä aattelet tuumastani?

AAPO. Olenpa sitä aivossani aprikoinnut, eikä ole se juuri ilman järkevyyttä, mutta leipää ei helli siitä kylliksi. Kaikkein vähimmin voimme rikasten herrojen kanssa lakia käydä pikijähkäleitten perustalla. Ja onnettomat olemme, jos käymme viimein asiassa alle!

JUHANI. Niin, niin; mutta mitäs tehdään? Oikeuttansa kukin täällä etsii.

AAPO. Tehkäämme sovinto ja heittäkäämme keräjänkäynti.

JUHANI. Poika! millä sovitamme Viertolan tulisen herran ja maksamme härkänsä?

AAPO. Eihän riitä siihen piki, ei terva eikä metsän otus, joka jo väheneekin peloittavalla tavalla. Mutta katsos nyt, kuinka syntyy aatoksesta aatos ja sanasta sana. Koska haastelit tervaskannoista, niin johtui mieleeni Jukolan äärettömät salot, sen tuuheat koivistot, männistöt ja kuusi-metsät. Voihan seitsemän miestä kaataa kaskea kymmenet tynnörin-alat muutamana päivänä. Kasken poltamme, kylvämme ja leikkaamme viimein ja jyvät viemme härkien hintana Viertolaan, jätämme kuitenkin aittaamme osan omiksi tarpeiksemme. Ja siinä on leipää heille, joita liha ja veri peloittaa. Taasen mitä Viertolaiseen koskee, niin ellei härkien hinnaksi riitä ensimmäinen huhta, niin tekee sen toinen, tekee kolmas kaikitenkin. Mutta siksi kuin vilja lainehtii huhdassamme, puristelemme kaikin voimin metsän antimuoria; ja teille kolmelle maistaa liha kylläkin vielä. Niin kuluessa kahden vuoden mutta koska huhdassamme seisoo valmiina teräinen laiho, niin aumoja rakentelemme ja riihiä kolkkeilemme, no niinhän silloin työskentelemme kuin oikeassa talossa. Mutta katso: jos päätämme astua moiseen juoneen, niin lähteköön meistä kiireesti yksi tai kaksi tuon Viertolan kanssa keskustelemaan, ja luulenpa että hän viimeinkin lauhtuu ja päättää odottaa satoa huhdastamme; sillä häntä sanotaan kuitenkin vähän kelpomieheksi.

TUOMAS. Sitä neuvoa kelpaa harkita.

JUHANI. Kelpaa tosin. Onpa se neuvo kotoisin miehen kallosta, vaan ei hatsaleen ämmän pääkkösestä.

AAPO. Sitä harkitkaamme, ja huomenna päättyköön mitä päättyy.

Meni päivä, tuli yö ja nousi taasen toinen päivä, ja päättivät, veljekset seurata Aapon neuvoa. Kaksi heistä, Juhani ja Aapo, läksivät puhelemaan sovinnon kieltä Viertolan kiivaan herran kanssa. Mutta pian muuttui liepeäksi peljätty herra ja mieltyi vartomaan vahinkonsa palkintoa mainiosta huhdasta. Miksi ei olisi hän suostunut kauppaan, koska Jukolan jylhissä metsissä monenkaltaiset ja summattomat hyödyt olivat hänelle tarjona. Mutta vallan tyytyväisinä kääntyivät veljekset takaisin kartanosta, saattaen kotiansa iloisen sanoman.

Meni taasen päiviä kaksi, kolme ja läksivät veljekset miehissä metsään, kiiltävät kirveet olalla, mutta, kourassa vesuri, vanha katkennut sirppi, asteli viimeisenä Eero. Määrättiin huhdaksi avara, päivänkalteva ja tuuhea-mäntyinen mäki, jonka yläpuolella nähtiin korkea hongisto. Ja niinpä kasken kaataminen aljettiin: kirveet paukahtelivat, metsä kaikui, ja rytinällä kaatui mänty männyn hartioille. Mutta aina edellä riensi Eero, leikellen poikki vesurillaan taipuvia sitkeitä vesoja. Niin kaatui ryhevätä metsää usea tynnörin-ala, ja ympäri tuoksusi viherjän havun ja tuoreitten lastujen raikas haju. Ja siinä nyt makasi päivänrinteisellä mäellä Impivaaran kaski, ankaran avara; tuskin oli nähty sen vertaista ennen. Ja työ oli tehty viiden syyskuun päivän kuluessa. Siitä lepäsivät he makeasti taasen pirtissänsä, kuorsaten kolme yötä ja päivää. Mutta koska ruumiinsa oli tarpeeksi levännyt, läksivät he ulos ajoretkillensä kellastuneisin metsiin. Jymiseviä mäkiä he samosivat, samosivat korpia koleita, kiehtoen tarkoilla luodeillansa Tapiolan karjaa tulevan talven varoiksi. Mutta kovin jo rupesikin vähenemään metsävilja noissa tienoissa Impivaaran ympärillä; ja aika oli jo veljesten käydä kokemaan toisenkaltaista elonkeinoa.

Talvi tuli, lumi peitti maan, aholla kiertoili vinkka tuuli ja rakenteli kinoksia vasten pirtin seiniä. Mutta pirtissä, parven hiottavassa lämpymässä oljentelivat veljekset, leväten menneen kesän monesta puuhasta ja vaivasta. Ahkeraan he kylpeilivät, hautelivat jäseniänsä pehmeillä vihdoilla herttaisessa löylyssä. Humisten kuumalta kiukaalta kohosi löyly, hajosi kiiriskellen ympäri huonetta, tunkeusi viimein reijistä ulos ja haihtui kylmän-kiljuvaan ilmaan, alakuloisen, vaalean taivaan alle. Niinpä kaislavuoteillansa viettivät uniset miehet sekä päivät että yöt. Siellä he monenakin talvi-yönä katselivat pienestä akkunalävestänsä kelmeitten revontulten välkkynätä pohjosessa. Silloin tuolla vuoren harjulla, partaisten kuusten takaa, kajasti kauas-haamoittava kaari. Siellä säihkyen ja äänetönnä soitto syttyi ja sammui ja syttyi taasen, tuli tulta ajeli, ehtien aina Pohjolan valjulta portilta ylös korkeuden kumoon, ja välimmiten vavahteli ympäri taivasta himmeä valo. Tuotapa leikkiä katselivat veljekset pirttinsä parvelta, ihmetellen ja arvellen tuonne, tänne tämän juhlallisen ilmiön alkua ja syytä. Mutta he arvelivat ja tuumiskelivat turhaan.

Silloin, tällöin läksivät he kuitenkin lyhykäisen päivän valjetessa ulos tuulien temmellykseen, läksivät hiihtelemään liukkailla suksillansa halki hyyrteisten metsien. Ja miten onnistui, saavuttivat he milloin vilkkaan teeren, milloin harmaakarvaisen oravan ja milloin Metsolan

asujamista jonkun muun.—Kohtasivat he korvessa ilveksen pyöreät jäljet, jotka somana viivana juoksivat pitkin hankea, ja kiihtyi heti vimmatusti koirien into, joka näytti, ettei otus heistä kaukana kaarrellut. Pian kuului Killin ja Kiiskin vingahteleva haukunta, ja kiivaasti siirtyi ajo, kiivaasti riensivät myös veljekset sen jäljessä. Halki korven nyt kaahattiin, korvesta kivistä mäkeä ylös, ja kallioitten kyljistä piestiin lumi ja sammale kauas. Edellä karkasi ilves, jonka silmät kirkkaina välähtelivät, kirkkaina kuin kaksi peiliä päiväisen palossa. Häntä vainosi koirien kiljuva kiukku ja suksien suhinalla seitsemän miestä. Nyt vinhasti kirmaistiin Kamajan korkeata harjannetta myöden lounaasen päin, josta päivän riutuva tähti kuusien välistä kuumoitti heitä vastaan; ja raikkui oikealla pohjoiset alankomaat, raikkui vasemmalla eteläiset alankomaat, kun Killi ja Kiiski ilmoittivat tulta-hengittävän kimmansa. Mutta pysähtyivät äkisti kilpailevat äänet, koska vääräkynsinen ilves vaaran kovimpana hetkenä kiipesi nopeasti ylös kuusen latvaan. Mieluisasti otti kuusi hänen helmaansa, mutta ei kuitenkaan voinut häntä kuolemasta suojella. Siinä reuhuivat koirat, kärkkyen leimuavilla silmillä ylös korkeuteen, josta hiljainen murina kuului, ja kuusi ravisteli tukkaansa, uhaten vainoojia. Mutta pauhinalla, räiskynällä rynkäsivät veljekset hiihtäen esiin, ja tulena heidän poskensa hohtivat ja rinnat liehtoi. Silloin lausui Tuomas: »nyt hillitkäät koiria, veljet, pääsemästä vaaralliseen taisteloon, jossa pian heidän mahansa viillettäisiin». Niin hän lausui ja kohta iskivät muut kouransa lujasti koirien turkkiin, koska Tuomas luikkunsa ojensi ja ampui. Alas kellehti kuusesta verinen ilves, ja koirat kohta kiljahtaen reutomaan, päästäkseen uhrinsa kimppuun, mutta eivätpä päässeet kuitenkaan. Makasi nyt lumisella tanterella ilves, teiskaten ja temmeltäin, ja kaikkialle temmoili hän kynsillänsä terävillä. Mutta toinen luoti hänen tuskansa lyhensi, lävistäen aivot, ja hän raukeni. Silloin kuusi uhaten ravisti kihariansa kerran vielä ja kylvi alas latvastansa kimmeltävää lunta kuolevan poikansa peitteeksi, koska veren kuumassa virrassa pakeni sydämestä raitis henki ja hälveni höyrynä ilmaan. Ja niinpä loppui valtainen ajo tuolla Kamajan kuusisella mäellä, jonne luoteisesta haamoitti Impivaaran vuori ja himmeänä kantoinen aho sen alla. Sinne nyt veljekset iloisina saaliinensa taasen iskivät suuntansa.

Niinpä hyyrteisissä metsissä hiihtelivät he mäkiä ylös ja alas, hiihtelivät tasaisia tantereita; ja kauas paistoi miehen avoin ja ruskea rinta. Niin heidän aikansa viettyi, enimmin kuitenkin pirtin lämpymässä, koska säteetön, unelias aurinko viipyili etelän helteisessä maailmassa. Kauas oli se siirtynyt, elon tulinen lähde; tuskinpa se eräänä päivänä enään nosti otsansakaan ylös metsien sinisestä helmasta. Mutta silloinpa se samassa kääntyikin ja alkoi taasen matkansa Pohjolaan.

Kesä oli tullut, kaski karsittiin; ja kuumina poutapäivinä kuivi summaton risurykelmä, ja poltonaika lähestyi. Mutta rajanaapureille sanomaa saattamatta, kellenkään tietoa antamatta, läksivät veljekset polttamaan kaskeansa. Tuli pistettiin varvistoon ja ankara liekki kohosi jyrinällä korkeuteen ja pian pyöriskeli ruskea savu aina pilvien ääriin. Eteenpäin retkeili palo, ja tuhaksi poltti se kasken auringon heleässä paisteessa. Mutta ei se tyytynyt ainoastaan kasken risuun ja puuhun, vaan rynkäsipä myös viimein jylinällä hongiston pylvässaliin. Silloin veljekset kauhistuen riensivät kaikin voimin vastustamaan vallatonta voimaa: he lakaisivat ja pieksivät kanervaista tannerta, ja heidän kuusiluutansa milloin väikähtelivät, vingahtelivat ilmassa, milloin löivät raskaasti maahan, että humahteli santainen mäki. Mutta tuostapa ei kuitenkaan riehuva liekki ottanut masentuakseen, se kiirehti yhä vaan pohtaen eteenpäin. Huusi viimein Juhani korkealla äänellä: »housut kouraamme joka mies, ne kastakaamme lähteesen ja niillä kuloa huhtokaamme!» Tempasivat he päältänsä housut, upottivat ne helluvaan, kylmään lähteesen ja rupesivat huhtomahan, peittoomahan nummen palavata pintaa. Korkealle singahteli tulinen tuhka ja noki, maa tömisi kuin joukko ratsastajoita olisi kiitänyt täyttä laukkaa sen ylitse;

ja hämmentyivätpä hurjat loimot. Mustina kuin murjaanit, ja uiskellen hiessä kaatuivat miehet voimattomina alas maahan, puuskuttaen, huohoittaen tulisesta leikistä.

Mutta puhtaaksi oli palanut kaski, joka kylvettiin ja kynnettiin, risu-äkeellä karhittiin seitsemän miehen voimalla, ja viimeiseksi luja aita pantiin sen ympärille; ja ennen talven tuloa rehoitteli huhdassa oivallinen oras. Mutta aitaanpa jätettiin sopivia läpiä ja reikiä, joihin rakettiin raskaita loukkuja monen jäniksen kuolemaksi.

KYMMENES LUKU

Kului päiviä taasen, tuli toisen kesän leikkuu-aika, ja huhdassa kiikkuili laiho loistoisa ja uhkea, jonka vertaista tuskin oli nähty. Silloin veljekset säteilevän auringon helteessä leikkasivat huhtansa; ja pian oli muuttunut kuhilaiksi läikkyvä olki. Mutta vähitellen katosivat kuhilaat taasen, siirrettyinä pirttiin. Siellä parven lämpymässä vilja kuivattiin, alhaalla seinään lyötiin ja puhdistettiin. Ja oli viimein huhta ihan lakea, jyvät korjatut, joista suurin osa viipymättä saatettiin Viertolaan, mutta omiksi tarpeiksi jätettiin kuitenkin kaksikymmentä tynnöriä. Tuli nyt jyvien kautta maksetuksi noin puolet veljesten maksettavasta; ja lupasi Viertolainen kuitata heidän velkansa kaiken, jos heittäisivät huhdan hänelle kerran kauralla viljeltäväksi, antaisivat hänelle Jukolan metsästä hirret uuteen, uhkeaan riiheen, ja saattaisivat takaisin neljäkymmentä härjänvuotaa. Ja veljekset suostuivat kauppaan.

Niin olivat he päässeet kiusallisesta seikasta, joka kuitenkin oli saattanut heidän aittaansa jyviä enemmin kuin tulevan talven tarpeiksi. Mutta toi se heille vielä tärkeämpiäkin kohtauksia. Tuosta viljasta, noista pulskeista huhtajyvistä lennähti Juhanin aatos viinanpolttoon ja kohta suostui hänen tuumiinsa myöskin Timo. Muut tuota yritystä alussa kyllä iskivät vastaan, mutta voittipa viimein Juhanin ja Timon tahto. Juhani lausuili, kuinka viinakin, jos sitä taidolla ja kohtuudella nauttii, on iloksi ja onneksi, etenkin heille, kaarneenpoikasille synkeässä sydänmaassa. Ja kävivät he juoneen, rakensivat pienen kölsän sudentarhan ojankoon ja saattoivat sinne Jukolasta vanhan viinapannun; sillä nahkapeitturilla itsellään ei ollutkaan varoja viinankeittoon. Mutta nytpä Impivaaran ojalta savu suitsuilemaan taivahalle; ja runsaasti antoi keitto kirkasta viinaa.

Rupesivat nyt veljekset huvittelemaan itsiänsä, naukkien päivät aamusta iltaan, ja heidän aikansa meni kuin virran juoksu. Ja kahden, kolmen päivän päästä jo kaikui heidän korvissaan lakkaamaton, humiseva soitto, kuin kaukaisen pasuunan ääni, ja iloisesti pyöri maailma ympäri heidän silmissänsä. Paitasillaan he oljentelivat pirtissä, josta alati kuului hirveä meteli ja loilotus, milloin taasen painimisen jytinä, milloin tappeluksenkin rähinä ja jyske. Silloinpa usein lennähti äkisti pirtin jykevä ovi auki ja kaappasi ulos mies miten jaksoi ja samoin hänen perässänsä toinen, vilkkaisten kaikin voimin. Ympäri huoneen juostiin, ja kelkkui paita, lyhyt, neljäniitinen, ja vilahtelivat ruskeat koivet. Niin kirmaistiin, kunnes iskettiin yhteen tai kunnes muut veljekset riensivät väliin sovintoa ja rauhaa rakentamaan. Siitä astuttiin miehissä pirttiin taas, ryypättiin ystävyyden ryypyt ja laulettiin iloinen laulu, vallattomasti loiloiteltiin.

Lauri yksin ei liittynyt tuohon hummaukseen. Muistellen hurjapäistä humalaansa Hiidenkivellä, oli hän tehnyt päätöksen jalon ja pyhän, ettei sinä ilmoisna ikänä laskisi huulillensa juovuttavaa

juomaa; ja piti hän myös päätöksensä. Nyt hän äänetönnä käyskeli metsissä, katsellen puitten vääriä, haeskellen kalupuita talon tarpeiksi. Ahkerasti askarteli hän myös huhdassa loukkuinensa, ja useinpa sieltä palasi hän, kantaen jänön poikaa pullistuneessa pussissansa. Tapahtui kerran, koska hän taasen asteli katsomassa pyydyksiänsä, että hän loukussa näki erään ruskean elävän. Tyytyväisenä lausui hän: »Jumalan kiitos että ketun sain!» mutta pian kuultiin jälleen hänen suustansa karhea, morahtava huuto: »Viertolan ruskea kissa ja saatana!» Niin hän huusi, viskasi kissan vihaisesti metsään, viritti loukun ja läksi taasen kulkemaan satimillensa ja teerentarhoillensa. Niin vietti hän päivänsä metsien viileydessä, sill'aikaa kuin muut killisilmin peuhailivat paahteisessa pirtissä.

Lähestyi Mikkelinpäivä, ja miellytti veljeksiä viettää juhla oikein oivallisesti. Varustettiin kaupunkiin rahallinen kuorma, jonka hinnalla piti ostettaman pöhnää juhlan kunnioiksi: rommia, putelli-olutta, nahkiaisia, sillejä ja vehnäsiä. Tuima oli ratasten ympärillä miesten liike ja toimi raikkaana syyskuun aamuna. Siinä säkkejä nosteltiin ja aseteltiin, köyttä kiskottiin ja vahvoja siansolmuja lyötiin. Kaikki tapahtui vallan keveästi, tapahtui tulisella vauhdilla; sillä jokainen heistä, jos siirrämme joukosta Laurin, oli kumonnut naamaansa huikean aamuryypyn. Pian seisoi kuorma valmiina pihalla, ja läksivät Simeoni ja Eero matkustamaan kohden Hämeenlinnaa, rattailla tynnöri rukiita ja kymmenen kannua viinaa, ja aisoissa vanha Valko.—Mutta pirtissä jatkettiin iloisesti pauhaavaa elämää, viinaa haarikasta keikautettiin, ja meni päivä päivän jäljessä. Meni jo viikko ja toistakin, mutta matkamiehiä kaupungista ei näkynyt, ei kuulunut, ja rupesivat veljet arvelemaan asiaa sinne, tänne. Ja heidän näin arvellessaan koitti viimein kymmenes päivä, mutta aina samalla tietämättömyyden tiellä viipyivät Simeoni ja Eero.

Aurinko nousi, ja korkeimmallaan kierteli pirtissä reuhuava ilo; ja voimakkaasti siellä lausuiltiin, koska kukin kerskaili voimiansa. Mutta äänetönnä kolkassaan istui Lauri ja veisteli visasta pyssyntukkia. Siellä voimakkaasti lausuiltiin. »Poika niinkuin nurkanpää!» »Töppöset taivasta kohden, koska mies lyö!» »Muistatteko, veljet, kuinka makeasti Kolistimen Antti sai tästä kämmenestä tuonne vasten leukaperää? Hän sai kuin mies, ja tanner soi ja taivas kimahti, kun kaatui salskea poika». Niin siellä kilvan haasteltiin, ja välimmiten taasen kumautettiin helmeilevää nestettä haarikasta.—Mutta nousi äkisti kiivas kina Timon ja Juhanin välille, ja kovin siinä sydämystyi lopulta vanhin veli. Sillä Timo ei nyt ollenkaan mielinyt antaa perään, vaan väitteli lujasti vastaan sananlaskuilla, raamatun värssyillä ja pahoin ontuvilla vertauksilla. Tuostapa Juhanin sappi paisui, hänen silmänsä säihkyivät tulta, ja viimein, äkisti vaijeten, rynkäsi hän ylös kuin ärrytetty karhu kohden itsepintaista veljeänsä. Mutta pakenemaan Timo; juoksi ulos aholle poika paljain paidoin, ja hänen jäljessänsä Juhani samoin puettuna. Muutaman askeleen päähän kynnyksestä vainooja kuitenkin jo seisahtui, mutta Timo, luullen julmistuneen veljen olevan kantapäissä, juoksi vääntäin yhä eteenpäin pitkin kantoista ahoa. Ja nyt, arvaten vihamiehensä kynnet iskevän juuri niskaansa, aukaisi hän suunsa ja parahti karkealla äänellä, katsoen kankeasti taakseen. Mutta hänen silmänsä suurenivat, kun hän huomasi Juhanin seisovan hänestä kaukana, lähellä pirtin porrasta, kyhnien niskaansa ja katsellen kahta viheliäistä matkamiestä, jotka korven rannasta kihnustain lähenivät kohden pirttiä. Ulos riensivät muutkin, punoittain kuin saunanlöylyssä, riensivät rakentamaan sovintoa riita veljesten välille. Mutta pian kääntyivät kaikkein silmät kohden Simeonia ja Eeroa, jotka palasivat viimein matkaltansa, surkeassa tilassa.

Valko, nyt ainoastaan luuna ja nahkana, asteli sanomattoman vitkaan; tuollahan lerkkui hänen päänsä alhaalla etujalkain välissä, ja maata lakaisi murheellisesti riippuva huuli. Mutta viheliäinen oli myös miesten muoto. Lokaisilla kasvoilla ja vaatteilla istuivat he rattailla kuin kaksi varista sateessa. Simeonilta oli varastettu lakki, Eerolta sukat ja saappaat; rahoista oli heillä jäljellä ainoastaan kuusi kopeekkaa, jotka Eeron tietämättä olivat jääneet hänen liivinsä taskuun, ja siinä myös löytyi yksi rikkimurentunut prenikka. Missä ja kuinka olivat he hävittäneet kuorman hinnan? Oli se Hämeenlinnassa menetetty viinaan ja vehnäpulliin; ja näinpä nyt tyhjin kourin ja kovin pohmeloisina lähenivät he kotoansa. Vaiti, perin ällistyneinä katselivat muut pirtin ovella tätä ilmestystä, ja Simeoni ja Eero lukivat peloittavan tuomionsa heidän katsannoistaan. Ja harkitsipa Simeoni parhaaksi, kaapaista käpälämäkeen, niin kauan kuin vielä oli aikaa. Loiskaisi hän rattailta alas, heitti niin veljensä kuin hevosen ja katosi korpeen. Samaa keinoa käyttää tuumiskeli myös Eerokin, mutta hän toivoi taitavansa poistaa puolestansa kaiken syyn ja seistä pian ihan viattomana veljestensä edessä. Niin hän mietiskeli ja päätti kulkea esiin.

Tultuansa vihdoin pirttipihalle, otti hän päällensä kovin murheellisen muodon ja, tervehtimättä, sanaakaan mainitsematta, astui hän alas ja rupesi päästämään Valkoa valjaista. Mutta nyt tuli kiivas kysymys kuinka matka oli tehty ja mihin kuorman hinta oli hävitetty. Eero kertoi heille kaikki, muistuttaen että rahat olivat Simeonin hoidettavina; että Simeoni käski ja hänen nuoremman tuli totella; että Simeoni on vanhempi ja siis enemmin kokenut ja viisaampi kuin hän, nuori, ymmärtämätön poikanulikka. Niin hän itseänsä puolusti, mutta muut ymmärsivät hyvin, ettei hänkään ollut syytön, ja niinpä todisti myös hänen pohmeloinen muotonsa. Sentähden katsoivat he oikeaksi rangaista häntä ja viipymättä. Iski nyt Tuomas hänen kaulukseensa, asetti hänen, keveästi kuin vauvan, ruomana alas tanterelle, mutta noukkasi Juhani tunkiolta karsitun havun-oksan, jolla sivalteli muutaman kerran Eeroa reiteen, löi tuimalla kädellä, ja pahasti marisi poika heidän allansa. Koska tämä oli tehty, viskasi Juhani vihaisesti ruoskan kourastansa, lausuen: »suokoon Jumala, että kuritin sinua viimeisen kerran, ja saattakoon tämä saunoitus sinulle uuden sydämen! Se on toivoni, mutta pelkäänpä toivovani turhaan, sillä hyvä lapsi kurittaa itse itsensä, mutta paha ei kuristakaan parane». Niin lausui hän, astui äkeänä pirttiin, pyrkien ylös olkiselle vuoteellensa. Mutta mentyänsä uunin ohi, huomasi hän kissan, joka unisena istui kiukaalla, ja otti hän suuhunsa palan leipää, pureskeli sen pieneksi ja pisti purusen vanhalle Matille, joka kehräten ja rakoisilla silmillä nautitsi mitä oli saanut. Siitä, katsahtaen karmeasti aina, kiipesi hän ylös parvelle, hieraisi kerran vatsaansa, kallistui oljille ja peitti itsensä lämpöisellä kaattuvalla.

Mutta Eeron kuritusta oli Simeoni kamoten katsellut korven pimeydestä ja kuullut hänen huutonsa, ja hyvin hän tiesi, että hän itse olisi saanut vielä kovemman rangaistuksen vihaisilta veljiltänsä. Sentähden kiitti hän onneansa ollessaan nyt kuusien suojassa, siirtyi kauemmas ahon haamusta pois ja katosi metsien turvaavaan helmaan. Mutta synkkä ja autio, kuin syksyn metsät hänen ympärillään, oli myös hänen sydämensä. Kauan hän asteli sammaleista korpea, asteli viimein kivistä, mustikanvartista maata, ja murheellisesti huokaili kellastunut koivisto käydessä kolkon tuulen. Mihin piti hänen vaeltaa metsien pyörryttävissä saleissa? Mihin piti paeta miehen, koska iloton ja pimeä oli elämä ja pimeä kuoleman yö?

Mutta pihalla, lähellä pirtin ovea askartelivat veljekset, syöttäen suuruksella ja hieroen, sukien väsynyttä Valkoa. Vihaisena, viheljäisessä tilassansakin, istui Eero pirtin kynnyksellä,

pureskellen hammasta, ja parvella makasi Juhani kaattuvan alla. Mutta koska Valko oli ruokottu ja laskettu laitumelle ja retelit asetetut vasten pirtin seinää, astuivat veljekset sisään, sydämen karvaudella muistellen turhaan varrottuja juhlatavaroita. Viimein astui myös Eero pirttiin äänetönnä ja kyräten kiukkuisesti. Silloin Juhani, kohottaen päätänsä peiton alta ja kurkistellen yli parven reunan, haastoi seuraavalla tavalla: »Vieläkö sinä kyräät, sonni? Etkö saanut kenties löylytystä ansion mukaan, jääräpässi? Peijakas? jos olisimme oikein ansiosta sinulle antaneet, niin tuskinpa nyt kömppisit tuossa omilla töppösilläs pirttiimme. Usko minua, ja kiitä onneasi, että pääsit näin helpolla hinnalla. Mutta toista vartokoon Simeoni. Ah! hän voidelkoon selkänsä karhun-ihralla, ennenkuin rohkenee aukaista oveamme. Hän tarvitsee, tarvitsee totisesti! Myydä viina, ja koska krouvari on sen oikein ehtinyt sekoittamaan peräloroksi, ostaa se takaisin moninkerroin kalliimpana, ja lioittaa sitten samaan sikuriveteen ja tyyriisen, tyyriisen makuvariin ruissäkit aina viimeiseen jyvään asti, sanalla sanoen: kaikki mitä rattailta heltii, menettää viinaan, siirappijuomaan, vehnäpulliin ja prenikoihin. Ah! ken olis sitä Simeonista luullut? Siinäkö oli hänen jumalisuutensa? Siinäkö monen hartaan rukouksen hedelmät? Mutta eihän tule meidän kuitenkaan tuostakaan hullummin ihmetellä. Onhan, pahasti kyllä, jumalisilla miehillä tavallisesti kiivas veto viinaan, varsinkin ryypiskelemiseen kaapin-oven takana. Sen olen kaikessa tyhmyydessäni tullut huomaitsemaan. Muistelkaammepas esimerkiksi Härkämäen isäntää, jota kutsutaan ja katsotaan hurskaaksi mieheksi; mutta sama pokko juuri käyskelee päivänsä täydessä vommassa, punoittaen kuin hiilistö aamusta iltaan.—Kas kun hän nyt lähtee ulos raitillensa kammaristaan postillan ja virsikirjan äärestä. Ensiksipä tyyrätään tie kohden kaappia, ja siellä on tapahtuva pieni konsti, pieni keikaushunööri. Ulos nyt astutaan, kohden tallia touvataan, ja renki, poloinen poika, tietää kuulevansa saarnan, joka kestää ja kelpaa. Mutta päättyyhän viimein saarna pahankin papin, nariseehan vihdoin ovi, ja kylkimyyryä kohden omettaa marssii nyt ukko. Ja siellähän taas on piikarääsy tulisissa tauloissa, kun isäntä kukkopunaisena häntä oikein ripittää, ripittää, motkoittaa ja kotkoittaa. Voi sinua äijä-könttiä! Noh, loppuuhan nälkävuosikin, astellaanhan ometasta tupaan. Mutta tuollapa vasta rähinä nousee, saarna tiuskeinta tiuskeampi emännän ja tyttären osaksi, kestävä tunnin tai kaksi. Tiuskaiseepa emäntäkin välimmiten vastaan, tiuskaisee ja ärjäisee, mutta vaiti on tyttönen ja tipahtelee raukan kyynel. Voi sinua jörriä! Mutta vihdoinpa kuitenkin tuntuu saarnamiehen kurkku käyvän kuivaksi ja karkeaksi, ja käydäänpäs sitä kastamaan kammarin kaappiin; ja sitten taasen virsikirja kouraan ja laulamaan että pihtipielet vapisee. Niin kuluu mieheltä päivä, kuluu viikko, kunnes hän sunnuntainaamulla kömöittää tyttären kanssa kirkkoon, kömöittää noissa kääsyissänsä, patalakki päässä ja takinkaulus korkealla kenossa. Siellä hän nyt istuu Herran temppelissä, suu mytyssä ja kulmakarvat kohotettuina ylös aina puoleen otsaan; siellä hän istuu, karautellen kurkkuansa ihan hurskasten tavalla, istuu juhlallisena, vakaana ja totisena kuin vasta palkittu sonni. Niin hän siellä kököittää kuin rajapyykki metsässä; mutta kas kun hän palaa kirkosta takaisin ja ehtii viimein kotonsa pihalle, niin tuiskuavalla vauhdilla, tultatuiskuavalla vauhdilla riennetään suoraan kohden kammarin kaappia taas; ja nytpä ukko »maistaa että pohja paistaa». Niin hartaasti naukkielee hän, jota kutsutaan maailman pylvääksi, niin kovassa kimmassa, niin kovassa kimmassa käyskelee täällä herännyt mies. Ja samoinpa luulisin käyvän Simeonille myös, jos onni hänen pistäisi kerran Härkämäen puukenkiin.—Tosin on parempi henki vuosien kuluessa tehnyt todenteolla ja ehtimiseen Simeonia kohtaan työtä, ehtimiseen, sitä ei taida kieltää, vaikka hän usein on liikamääriinkin pyristellyt sielunsa siipiä. Niin, niin, mutta monessa kohdassa on hän taasen pelkkä maailman lapsi, yhtä suuri syntisäkki kuin minä ja moni muukin, ja tekee temppuja, missä ei auta muu kuin aika löylytys. Ja nytpä hän oikein peevelin tepposet teki. Totellen perkeleen kuiskausta, joi hän naamaansa kalliin kuorman eikä tuonut meille murenaakaan juhlahöystettä. Hmmh! hammastahan purra täytyy. No, no, hän saa vielä saparollensa, saa että pirtti roikkaa». Niin haasteli Juhani, kurkistellen parven reunalta alas; siitä

vaipui hän takaisin vuoteellensa ja nukkui. Lepoon kaatuivat muutkin, ja makasivat he sikeästi aina seuraavaan aamuun.

Mutta Simeonia ei kuulunut, ei usean yön ja päivän perästäkään. Tuostahan veljille arvelua taasen, arvelua ja murhettakin, varsinkin koska Eerolta vihdoin kuulivat hänen oikean tilansa. Sillä koska parin, kolmen päivän kuluttua Eeron äkeä mieli oli vähän lievinnyt, antoi hän muristen ilmi kuinka Simeonin laita oli heidän palatessaan kaupungista. Olipa hän useinkin haastellut joistakin pienistä, tuumankorkeista äijistä, jotka, niinkuin hän lausuili, parveilivat tuhansittain hänen ympärillään. Niin kertoili muristen ja hiljaa Eero, mutta kertomus muutti Simeonia kohtaan veljesten mielen. Synkeällä sydämellä läksi Juhani etsimään kadonnutta veljeänsä, käyskeli avaralta ympäri metsiä, huudellen häntä nimeltä. Kohtasi hän erään mäen alla Taula-Matin, joka, kirves kourassa, etsiskeli kääpiä ja pakurimöhkäleitä, joilla jo olikin täyttänyt paitansa mahan ja poven. Matti kertoili, että hän menneenä yönä oli kuullut surkeata ääntä ja ruikutusta kaukaa metsistä; ja tämä ääni oli hänen mielestänsä muistuttanut Simeonin ääntä. Tästäpä kipeä pistos Juhanin sydämeen, ja hän kiirehti kotiansa, vuodattaen polttavia kyyneleitä veljensä onnettoman kohtalon tähden. Määrättiin nyt yleinen etsiminen ympäri metsiä. Jokaisen veljeksistä tuli lähteä ulos yksin ja eri suuntaa kohden, ja hänen, joka pakolaisen saavuttaisi, piti saattaa se kotia, astua ylös Impivaaran vuorelle ja, puhaltain koivutorvea, ilmoittaa asia muille. Toi nyt Eero torvensa kalpeasta pensastosta, koivutorvensa ankaran, kahden kyynärän pituisen ja kauas kuuluvan, ja upotti sen yöksi sudentarhan solisevaan ojaan. Sillä, tehty jo keväällä parhaana mäihän aikana, oli ämyri nyt kovin ravistunut ja kuiva.

Varhain seuraavana aamuna läksivät he retkellensä. Impivaaran pirtti oli se piste, josta kuusi miestä kuin sädettä pyörässä kävi kaikkialle ulos. Alkoi nyt meteli, jossa huuto nieli huudon ja kaiku kaikua ajeli äärettömien metsien helmassa. Mutta yhä kauemmas poistui pauhu ja valtaisesti laajeni pyörö. Ja tämän pyörön sinä sait, jos seistessäs Impivaaran harjulla ja kuullellessas huutoja etäällä ympärilläs, vedit viivan huudosta huutoon. Niin samosivat he kaikkialle, retkeilivät kukin suuntaansa kohden; ja ilma oli kirkas ja tyyni, lempeästi paistoi syyskuun aurinko.—Juhanipa, huudellen huikeasti, asteli ryskinällä mäkiä ylös ja alas. Mutta eipä ehtinyt hänen korvaansa kaivatun ääni; ja puolipäivä lähestyi. Viimein kuitenkin, koska ei hänen kurkkunsa väsynyt, vaan lakkaamatta pauhasi kuin vaskinen torvi, kuuli hän kummallisen, heikon ja käheän vastauksen. Ja ilmestyi ääni kuin kahden sammaleisen kallion vinkalosta, muutaman korkean kuusen suojasta. Sinne kiirehti Juhani ja löysi kadotetun miehen, löysi hänen armoitettavassa tilassa. Kamoittavana haamuna, kädet ristissä, silmät pystyssä kuin ukulin silmät ja tukka ilmassa töyhtöisenä, istui hän tuuhean kuusen juurella. Siinä hän istui, huiskutellen ruumistansa, ja hänen suustaan kuului hiljainen ja tärisevä virrennuotin hyräilys. Juhani rupesi häneltä kyselemään kuinka oli hänen laitansa, mutta saatuaan häneltä ainoastaan sekavia, kummallisia vastauksia, riensi hän viipymättä kotia tuon kalliin löytönsä kanssa. Ja kun hän viimein oli saattanut veljensä pirttiin ja teljinnyt oven hänen jälkeensä, astui hän kohta ylös vuorelle, kourassa mahtava torvi. Tyynenä, kaukaisuudessa sinertävänä kiertyi hänen ympärillään metsäinen, avara maailma, ja laskeuva aurinko lännen reunalta valeli kultaisella ruskollansa noita vanhoja, takkukarvaisia kuusia vuoren harjanteella. Ja asetti Juhani huulillensa ankaran ämyrin, mutta ei tahtonut käydä; kuului pämpän ammoittavasta kidasta vaan muutama käheä pihaus. Puhalsi hän kerran vielä, mutta ei kuitenkaan heltinyt heleätä ääntä. Silloin paisutti hän rintansa uudestaan, täytti sen ilmalla aina pohjaan asti, puhalsi kolmannen kerran, ja poskensa pullistuivat hirmuisesti, mutta nytpä koivutorvi juhlallisella äänellä mylvähtikin ja kiljahti. Etäälle kohden kaikkia ilmoja kiiriskeli kaiku ja kohtapa kuului iloisia vastauksia idästä,

lännestä, pohjosesta ja etelästä, kuului riutuen ja heikeästi sinimetsien ikuisen kaukaisesta hämärästä.—Meni tuota taasen hetki, meni kaksi ja kolme, ja rupesivat veljet ilmaumaan kotonsa pihalle ja pihalta pirttiin yksi toisensa jäljessä. Viimein seisoivat he kaikki Simeonin ympärillä pirtissä, surkuttelevilla silmillä katsellen häntä, joka istui rahilla kuin huhkain ladon katolla ja pöllisteli totisena takaisin heitä vastaan.

JUHANI. Simeoni veljemme!

TUOMAS. Kuinka on laitas?

TIMO. Tunnetkos minua?—Ei luotua sanaa.—Tunnetkos minua?

SIMEONI. Tunnen kyllä.

TIMO. Kukas minä olen?

SIMEONI. Hä Jukolan Timo. Niin, enkö ma häntä tuntis?

TIMO. Oikein! Minä olen Timo, sinun oma veljes.—Hätä ei ole vielä suurin suuri, pojat.

SIMEONI. Suuri ja hirmuinen on päivä, joka lähestyy, ja sen nimi on hävityksen kauhistus.

AAPO. Miksi ennustat niin?

SIMEONI. Hän sanoi.

JUHANI. Kuka?

SIMEONI. Hän, hän, mun toverini matkalla.

EERO. Ja minäkö?

SIMEONI. Et sinä, vaan se hirmu, joka on minua johdatellut. Oi veljet! teille taidan kertoa asioita, jotka kohottavat karvanne pystyyn kuin vihaisen karjun harjasrivi. Mutta antakaas minulle ensin pieni ryyppy sydämeni vahvisteeksi; ja olkoon tämä viimeinen ryyppy, jonka nielaisen kurkustani alas.

JUHANI. Otahan ryyppy, Jumalan luoma; katsos tässä, mun armas veljeni.

SIMEONI. Suurkiitos!—Nytpä tahdon koettaa kertoa mitä olen nähnyt ja kuullut, kertoa varoitteeksi meille kaikille. Kuulkaat: minä olen nähnyt hänen.

JUHANI. Kenen ihmeen olet sinä nähnyt?

SIMEONI. Itse päämestarin, itse Lusifeeruksen!

AAPO. Hänen näit vain unissa tai mielenhoureessa, jonka saattoi matkaan väkevien ylellinen nautinto.

SIMEONI. Hänen olen totisesti nähnyt.

TIMO. Minkä muotoinen hän oli?

SIMEONI. Kuin tyhmyys itse, mutta kas kun ketunhäntä keikahtelikin siellä takana.

TIMO. Oliko hän suurikin?

SIMEONI. Noin minun pituiseni, vaikka taisipa hän itsensä muuttaa miksikä hän tahtoi. Ensiksi, kun hän ilmestyi, tuli hän tuulen puuskana kohinalla pensastoon, jossa istuin. Kuka se on? kysyin minä kiljaisten; »ystävä» hän vastasi, otti minua kädestä ja käski minua seuraamaan itseänsä. Minä seurasin häntä, koska en uskaltanut kynsiä vastaan, vaan katsoin parhaaksi tehdä hänen tahtonsa. Ja nytpä vaelsimme yhdessä kauan pitkin ohdakkeista, kivistä tietä; ja muuttuipa hän milloin miksikin. Välistä hyppeli hän edelläni pienenä, naukuvana kissanpoikasena, katsellen taakseen aivan tyhmästi ja minua vasten silmiä. Välistä taasen kohosi hän hirmuisen pitkäksi mieheksi, ulettui päänsä aina pilvien rajalle. Sieltä huusi hän minulle: »näetkös minun päätäni?» Minä, haastellen aina hänen mieliksensä, ihmettelin pituuttansa suuresti ja sanoin, että silmäni tuskin eroitti hänen haarojansakaan. Silloin veti hän suunsa suureen, riemulliseen nauruun ja katseli minua tarkasti. Sitten teki hän vielä monta muutakin temppua, ja talutti minun viimein ylös korkealle vuorelle; siellä kumartui hän eteeni ja sanoi »astuppas selkääni». Minä kauhistuin, mutta en uskaltanut kynsiä vastaan, vaan kiipesin sievästi hänen niskaansa ylös. Kysyin häneltä

kuitenkin: mihinkäs nyt mennään? ja hän vastasi: »ylöspäin mennään». Sitten rupesi hän kovin puhkaamaan, hikoomaan ja ruumistansa kiertelemään, ja minä poloinen hänen seljässänsä kiikahtelin sinne tänne, ehtimiseen, ikäänkuin muutama päivä sitten Hämeenlinnan torilla marakatti koiran seljässä. Mutta viimein puhkesi kaksi kirjavaa siipeä hänen hartioistansa ulos ja muutaman kerran hän niitä heilautti, ja nytpä rupesimme vilkkaisemaan ylös korkeuteen, kohden kuuta, joka hohti meidän päällämme kuin vaski-ammeen pohja. Sinnepä sinkaistiin, ja pyörryttävään syvyyteen jäi meiltä matoinen maa. Ehdittiin tuosta viimein kuuhun, joka, niinkuin sokea-eno kertoili, on suuri, ympyrjäinen ja loistava kallio-saari ilmassa, ja näinpä siellä ihmeitä ja kummia, ihmeitä ja kummia! Ah, eihän voi niitä kertoa syntinen kieli!

TUOMAS. Tee se voimiesi mukaan.

JUHANI. Voimiesi mukaan, veljeni, vaikk'ei niinkuin vaatisi aineen ankaruus.

SIMEONI. Koettaa tahdon.—Niin, kuuhun tultiin, ja vei minun saatana sen viimeiselle reunalle, korkealle kukkulalle, jossa seisoi torni vielä korkeampi, rakettu nahasta, saapasnahasta. Ylös torniin me astuimme, hän edellä ja minä hänen jäljessään, ja kauanpa astelimme pitkin ympärivingertäviä rappuja. Lopulta seisoimme saapasnahka-tornin viimeisessä huipussa, josta näin montakin maata ja merta, näin suuria kaupungeita ja ihmeellisiä rakennuksia kaukaisuudessa allamme. Rohkeninpa nyhkäistä saatanaa kylkeen, kysyen häneltä: mikä on tuo, joka näkyy tuolla allamme syvyydessä? Tiuskaisten ja katsahtaen karmeasti puoleeni vastasi hän: »sakramenttu, poika! mitä on minun tekemistä sinun kanssas? Mutta siellähän on maailma, josta läksimme. Katsele ja tutkistele». Niin hän sanoi, ja minä nyt, huoaten, rupesin visusti katselemaan ja tutkistelemaan; ja näinpä kaiken maailman piirin, näin Enklannin valtakunnan, Turkinmaan, Pariisin kaupungin ja Amerikan valtakunnan. Sitten näin minä Isonturkin nousevan ja kauheasti hävittävän kaikki; ja hänen jäljessään asteli se suuri sarvipää Mammona, ajellen ihmissukua maan-äärestä maan-ääreen kuin susi lammaslaumaa. Niin hän ajeli ja kaahasi, ja kuristi lopulta koko maailman ja Amerikan valtakunnan. Tämän näin ja kysyin taasen saatanalta, nyhkäisten häntä kylkeen: onko siis nyt hävitetty maailma, josta minä olin kotoisin? Tuikeasti vastasi hän: »sakramenttu, poika! mitä on minun tekemistä sinun kanssas? Mutta onhan tämä ennustus pian tapahtuvasta asiasta. Katsele ja tutkistele». Ja, huoaten syvään, minä katselin ja tutkistelin. Mutta uskalsinpa kysyä kerran vielä: koska on tämä tapahtuva? Pahasti rämähtäen vastasi hän taasen: »se tapahtuu juuri niin pian kuin nämät kaksi nahkaista torvea ilmestyy meille läpi seinän, juuri tähän etehemme». Ja nyt vihelsi hän kerran ja pitkään. Mutta ah jos kertoa voisin!

JUHANI. Se tee, jos suinkin jaksat. Voi mitä ihmeitä ja kummia olet nähnyt! Tämä jotain ennustaa, ja kaiketi on tuhomme, Jumalan rangaistus tulossa päällemme, ellei juuri maailman loppu. Onkos tämä laitaa: käyskellä perkeleen kanssa kuussa?

SIMEONI. Ja nahkatornissa!

JUHANI. Nahkatornissa. Onkos tämä laitaa?

TIMO. Saapasnahka-tornissa!

JUHANI. Niin, saapasnahka-tornissa. Ah! Mutta kerro meille kaikki; sillä vaikka tunnenkin väristyksiä seljässäni, taitaa kuitenkin tämä louhiminen tehdä hyvääkin syntiselle sydämelleni, joka on niin paatunut, niin jäykkä, että sattuu siihen tuskin muu kuin helvetin halkonuija tai taivaan tulivasara. Anna jyristä ja sataa, veljeni, anna sataa vaikka korppejooneja; sitähän me tarvitsemme. Niin, mitä tapahtui sitten?

SIMEONI. Siis kuulkaat, kuulkaat! Kimeästi saatana vihelsi, ja tulipas, niinkuin hän oli sanonut, kaksi nahkapiippua, kaksi hirmuista torvea touvaten läpi seinän. Rupesivat ne kauheasti huutamaan ja kiljumaan, kuin villityt jalopeurat, rupesivat ammentamaan kidoistansa savua, piin haisua ja tulikiven kaasua. Ja pian me kovin yskimään, niin saatana kuin minäkin, yskimään, köhisemaan ja pitelemään korvistamme, koska ne kaksi peloittavaa pämppää möräsi. Ja yhä tuikkeni ääni, ja torni vapisi, ankara saapasnahka-torni vapisi ja kukistui viimein ryskeellä ja jytinällä, ja me tuossa seurasimme sen kaatuessa, kätkettyinä nahkaviilujen rykelmään. Mihin saatana joutui, sitä en tiedä, mutta ylisniskoin kuukuilin minä aina alaspäin, alas kalliolta, alas kuun viimeiseltä reunalta, ja rupesin nyt putoomaan maata kohden parin kyynärän leveällä nahan kappaleella. Mutta nahka, kuusta kotoisin ollen, kuuhun veti, minä taasen, maasta kotoisin, kohden maata vedin; niin sanottiin; ja koska ruumiini paino voitti nahkaviilun kohotuksen, niin kuljinpa alaspäin, vaikka vitkalleen, ikäänkuin purjehtien vanhan variksen seljässä. Onnekseni kaikki; sillä ilman tätä nahkapaattiani, ilmalaivaani, olisinpa pudonnut kuin rapasäkki mäskiksi maahan, koska en levännytkään enään saatanan siipien nojalla. Mutta hiljaa, hiljaa nyt seilailin kohden rakasta maakotoani taas, ja laskeuduin viimein erään kuusen juurelle lähelle paikkaa, josta olin lähtenyt saatanan kanssa matkaan. Vielä pitelin kourissani nahkalevyä, johon nyt huomasin kirjoitetuksi punaisilla kirjaimilla seuraavalla tavalla: »Jukolan veljeksille tämä, ja terveisiä täysin kourin! Mutta koska ylhäällä pilven juurella on näkyvä tulinen merkki, tai niinkuin hehkuva kotkanhäntä, niin katso: loppu on läsnä hamaan siihen päivään saakka koska tämä tapahtuva on. Annettu saapasnahka-tornista melkein viimeisenä päivänä ja luultavasti vuotena totisesti ihan viimeisenä». Niin seisoi luettavana nahkataulussa, jonka nyt hellitin kädestäni, ja taasen rupesi hän sinkoilemaan ylös kuuhun.—Siinä matkani synkeä ja totinen tosi.

JUHANI. Ihmeellistä, merkillistä ja hirmuista yht'aikaa.

TIMO. Mutta oletpa kuitenkin oppinut lukemaan näillä harharetkilläs.

SIMEONI. Älä luule. Olenpa yhtä typerä kuin ennenkin.

TIMO. Ehkä taidat konstin ja koukun. Koetappas; tässä on aapiskirjani.

SIMEONI. Niin, mitä vielä. Onpa niinkuin katselisin ryssän tai hebrean kieltä. Silloin hengen vaikutuksesta tiesin paljon, joka nyt on edessäni pimeää, ja olenpa jälleen sama ihmisraukka, sama syntinen, suuri syntinen. Ja pääni käy pyörään, sillä se päivä on tullut! Pääni käy pyörään, sillä silmäni ovat nähneet itse Lusifeeruksen. Ai, ai, kuinka karvainen se oli!

JUHANI. Voi meitä poika-parkoja, voi!

SIMEONI. Tuhannen kertaa voi! Pääni pyörii, pyörii! Minä olen nähnyt

Lusifeeruksen. Se pyörii!

JUHANI. Rukoile Jumalaa, veljeni, rukoile Jumalaa!

SIMEONI. Rukoillaan kaikki yhdessä.—Minä olen nähnyt Lusifeeruksen karvaisen voiman!—Rukoillaan kaikki!

TIMO. NO, jos niin tarvitaan. Miksi emme rukoilisi?

JUHANI. Surkeatahan tämä on, ah, voi!

TIMO. Älä itke, Juhani.

JUHANI. Itkisinpä verta jos taitaisin; sillä olemmehan eläneet kuin Koirankuonolaiset, juoneet viinaa kuin Mahometit ja Turkkilaiset. Mutta nyt siitä tulkoon luku laulun perästä, elämä toisenmoinen, muutoin lankee pian päällemme taivaan hirmuinen viha kuin raskas Tunturinvuori, ja painaa meidät helvettiin alas. Jaa, jaa, poikia on varoitettu ennustuksilla ja ihmeillä, ja vartokaamme pahinta peeveliä, ellemme ajoissa ota merkeistä vaaria.

LAURI. Pahinta kyllä meidän vartoa tulee; sillä onpa minullakin jotain kerrottavaa. Kuulkaat! Koska, teidän heittäissänne kiekkoa aholla, käyskelin metsässä, haeskelin kalupuita talon tarpeeksi, näin minä ihmeellistä unta, ma'atessani tuolla kankaalla. Katselinpa niinkuin korkean hongan latvasta kuinka hurjasti löitte kurraa täällä aholla pitkin tuoreita härjänvuotia. Ja arvatkaas kenen kanssa. Veikkoset, oman, kiivaan provastimme kanssa läimäyttelitte. Mutta kuinkas kävi? Huomasi viimein provasti, ettei kiekko ollutkaan tavallinen kiekko, vaan punakantinen aapiskirja. Siitä suuttui hän hirveästi ja, heiluttaen miekallansa, huusi korkealla äänellä: »iijaa, iijaa!» ja kohta lähestyi peloittava hirmumyrsky, joka teidät viskasi ruumenina ylös ilmaan tuulien haltuun. Niin uneksuin, ja jotakin merkitsee tämä uni.

JUHANI. Merkitsee totisesti, ennustaa meille tässä jotain helvetin polskaa; sitä ei tarvitse epäillä. Kahdelta haaralta on meitä varoitettu, ja ellemme nyt ota vaaria, niin tulta, pikiä ja pieniä kiviä vielä sataa päällemme, kuin tapahtui ennen Sodoman ja Gomorran kaupungeille.

AAPO. Olkaamme kuitenkin liioin kauhistumatta.

TUOMAS. En vissiin päätä kuinka on, mutta kaikki mitä Simeoni on nähnyt, on kenties kotoisin pohmeloisen aivosta vaan.

JUHANI. Mitäs puhut, mies? Teetkö tyhjäksi taivaan tärkeää tointa?

TIMO. Älä haastele vastoin Jumalan töitä ja ihmeitä.

SIMEONI. Ah! kuussa olen käynyt ja nähnyt Lusifeeruksen, josta sieluni on nyt peloissansa kovin. Voi minua, ja voi meitä kaikkia!

TUOMAS. Surkeus suuri! Mutta ota vielä yksi ryyppy ja mene sitten ma'ata.

SIMEONI. Niin, mitähän tuo tekis?

TIMO. Ei ole viinaa enään.

TUOMAS. Se on ero asiassa.

SIMEONI. Kiitos Herran, että loppui se kerran, se viinamyrkky. Ja älköön nyt enään tulko huulilleni pisaraakaan tätä juomaa, sen lupaan ja vannon.

JUHANI. Kirottu olkoon tämä helvetinsahti!

TIMO. Vähän pahastipa teimme, kun rupesimme keittelemään tätä juoma-ainetta.

AAPO. Kenen tahdosta tapahtui tämä? Vastatkaat minua, Juhani ja Timo.

JUHANI. Onpa viina sinullekin maistanut, veljeni, on tosin. Ja toiseksi, niin tehty on tehty, eikä saata sitä enään takaisin ruikutus ja marina. Niin, niin, mikä on mennyt, se on suden suussa; mutta olkoon tästälähin toinen laki.—Nyt ojalle! ja kirvespohjallani nuijin tuhanteen myttyyn tuon pahalaisen vaskihärjän, tuon kirotun viinapannun, ja kölsän hajotan kuin harakan-pesän.

SIMEONI. Tee se, veljeni, ja taivas riemuitsee.

JUHANI. Minä teen sen.

AAPO. Miksi hävittäisimme kaluja ja kappaleita, joita taidamme kunniallisesti myydä?

JUHANI. Mutta katsos tätä paikkaa: mies, jolle myisin pannuni, mitä rakentelis hän sillä, minkälaista terveyden vettä? Samaa sorttia, samaa sorttia, samaa helvetin asian-ajajaa, joka on jo syösnyt meidät itse aina kadotuksen partaalle, ja samaan kurjuuteen saattaisin myös monen muun tämän pannuni kautta. Mutta siitä synnistä tahdon olla kaukana, tullessani viimein Herran tuomiolle.—Niin, nyt pannu myttyyn ja kölsä nurin!

AAPO. Myykäämme se kruunulle, joka mynttää siitä rahoja.

JUHANI. Kyllä siitä klopoja heltii vaikka sen myttyynkin mynttään. Tässä on kirveeni; ota kirvees sinä myös, Timo, ja käy kanssani sudentarhaan. Mutta huomenna, koska on sunnuntai, lähdemme kirkkoon. Kirkkoon lähdemme, konttien rukoilemaan tuon kurjan, ainoan ja kuolemattoman sielumme edestä, joka on jo kyllä tarpeellista. Kirkkoon joka mies, muutoin meitä saatana leivoittaa.—Sudentarhaan, Timo!

Alas ojalle nyt astuivat Juhani ja Timo, runtoivat pian viinapannun ihan muodottomaksi kappaleeksi ja hävittivät kölsän. Mutta yön lepäsivät he syvimmässä unessa, heräsivät varhain seuraavana aamuna ja rupesivat itsiänsä varustelemaan kirkkoon. Läksivät he matkaan: Aapolla kainalossa heidän isänsä vanha virsikirja, Simeonilla »Huutava-ääni», mutta, punakan-sinen aapiainen kourassa, astelivat Juhani ja Timo. Ja kulkeissansa haastelivat he seuraavalla tavalla.

SIMEONI. Kas, jota lähemmäs Herran temppeliä astun, niin tyyntyypä mieleni myrsky yhä enemmin ja enemmin ja sydämeni vilvoittuu. Ah! hurskasten retkillähän käyskelee viisas mies, mutta synnin loassa täällä rypee tyhmyys ja sokeus. Voi! koska taakseni katsahdan, niin hirveäksi helvetiksi, jonka ympäri viinan siniset liekit kiertelee, kuvastuu mieleeni tuo onneton kaupunkimatka.

TIMO. Sentähden älä, veljeni, tee enään koskaan niin. Minä rukoilen sinua. Onkos tämä laitaa? Pinnata naamaansa kallista trahtööri-viinaa yöt ja päivät, yöt ja päivät, ja juoda vielä makuvaria kuin suuret herrat. No, noh, tämä älköön olko nuhde, vaan veljellinen varoitus.

SIMEONI. Minä pahoin tein, ja pahoin teimme kaikki, käydessämme viinan keittoon ja naukkimiseen. Mutta nyt, päättäkäämme yhteisesti heittää ainiaaksi tämä juoma, joka eläimeksi muuttaa ihmislapsen.

JUHANI. Vallan siaksi, vieläpä alhaisemmaksikin röhkielevää harjasniskaa saattaa se aina miehensä lopulta. Sentähden tässä nyt puristamme viinan kanssa lujasti jäähyväiskättä ja pyydämme hänen lähtemään meistä kuuksi päiväksi Herran nimeen. Niin Aapo, nyt kerro meille tarina siasta lammikossa, jonka kerran kuulimme sokea-enon suusta; kerro se meille tässä käydessämme.

AAPO. Teen sen mielistikin. Oi! antakoon se meille aina tuikeamman inhon tuota tuomittua metelivettä kohtaan.

Juttelipa Aapo heille seuraavan:

Oli sunnuntai-aamu; lokalammikossa kesä-auringon hohteessa röhöitteli sika, katsellen kansaa, joka kulki hänen ohitsensa kirkkoon. Kadehtivalla, kivistävällä sydämellä katseli se ihmisen jaloa, kaunista muotoa, muistellen omaa harjastettua haamuansa. Vieläpä säteili muutaman ohikäyvän otsalta niin ankara loiste, että sian katsanto siitä hämmästyen ammahti takaisin; ja kovin se oli vihoissaan Jumalalle, joka ei myös häntä ollut ihmiseksi luonut. Koska se viimein oli kylliksi nupisnut ja närisnyt, oikaisi se koipensa, ummisti pienet kyynysilmänsä ja nukkui. Mutta koska se hetken päästä heräsi, makasi sen vieressä kumppani, eräs juomari, joka päissään oli kiirahtanut lammikkoon alas, ja oli nyt tukahtumaisillansa lokaan. Sika huomasi hänen vaaransa, armahti häntä ja, iskien torahampaansa miehen kaulukseen, kiskoi hänen ylös kuivalle maalle. Mutta tuon armotyön tehtyänsä, se katseli miestä hetken, irvisti pahasti ja lausui: »sinä kurja mies, onhan muotos niin ruma, etten kauemmin ilkene katsella». Niin sika lausui, läksi hänestä röhkien pois ja rupesi tonkimaan maata.

JUHANI. Oivallinen tarina.—Mutta tuota kohden ilmaa on Jukolan talo, ja hyvä että tiemme kulkee kaukaa sen ohi; sillä musertuispa sydämemme nähdessämme entisen kodon. Hyvä myös, että jää meistä kauas Toukolan kylä ja vihatoverimme siellä. Kas kun pelkään että, jos heitä kohtaisimme ja he näyttäisivät meille pienenkin irvistyksen, minä kohta karkaisin heidän kurkkuunsa kuin kissa. Enpä ole vielä unohtanut löylytystä, jonka heiltä sain, enkä lupaustani hirveästä kostosta.

TUOMAS. Ei ole mennyt minunkaan muistostani kaksi asiaa.

SIMEONI. Meidän tulee anteeksi antaa ja unohtaa.

JUHANI. Olkoon menneeksi: jos nöyrtyvät ja tulevat minulta anteeksi rukoilemaan, todistaen pahoin tehneensä, silloin kernaastikin unohdan kaikki, likistänpä heidän kanssaan vielä käpälääkin, silmät kyyneleissä. Mutta niinkauan kuin eivät mieli taipua tähän, vaan päinvastoin minua hammastavat lakkaamatta, niin purenpa hammasta minäkin, puren että kipenöitsee.

Näin haastellessaan keskenänsä, lähestyivät he Tammiston taloa. Siinä seisoi pihalla paljon kansaa, miehiä ja naisia, ja kauas kuului eräs ääni, joka räknäili: »ensimmäinen, toinen, kolmas kerta», ja kyseli: »eikös kukaan enemmin lisää?» Oli se ryöstöhuuto-kauppa, jota itse nimismies käytteli, istuen lähellä porrasta pienen pöydän ääressä ja kirjoitellen kirjaansa ostajien nimet ja tavarojen hinnat; ja oli nyt par'aikaa menemässä talon ammuva karja. Kovin kummastuen seisoivat veljekset, arvellen miksi sunnuntaina tällaista tointa käytettiin. Mutta olivatpa he erehtyneet lukiessaan viikkonsa päiviä Impivaaran sydänmaassa humalan humussa, joka vauhdilla vie eteenpäin miehen ajan. Maanantai ja puhdas arkio oli tämä päivä, jota veljekset olivat pitäneet sunnuntaina ja jona olivat lähteneet astelemaan kirkkoon, kirjat kourissa.

Katselivat he ympärillensä, nähdäkseen Kyöstiä, uskollista ystäväänsä. Mutta hän ei ollut tässä, hän käyskeli kaukana pellolla, käyskeli tuijotellen totisesti maahan ja mietiskellen itseksensä. Kysyipä viimein Juhani muutamalta mieheltä, joka seisoi heitä lähinnä, kuinka yhteistä huutokauppaa uskallettiin pitää sunnuntaina, Herran pyhänä sapattina. Kulovalkeana silloin nauru ja tirskuna juoksi miehestä mieheen ympäri kaiken kansan, ja nytpä arvasivat veljekset asian oikean laidan. Ällistyneinä, äänettöminä ja punehtuen seisoivat he kauan, kuullellen ihmisten naurua ja pilkkaa. Läheni heitä myös joukko Toukolan poikia, kysyivät heiltä ivaten Impivaaran uudesta uskosta, sen kalenterista ja miksi kutsuttiin heidän almanakassaan tämä viikon kahdeksas päivä. Tuota kuultelivat veljekset, ja äkisti loimahti heidän vihansa tuimaan tuleen, ja myrsky oli valloillansa. Kuin irtipäästetyt kahlekoirat karkasivat he kiljunalla Toukolaisten päälle, ja peloittava tappelus nousi nyt Tammisto pihalla.

Simeoni ei tuohon leikkiin mielinyt sekaantua, vaan oli hänen haltuunsa heitetty kaikkein kirjat, joita hän lujasti hallitsi kourissansa ja katseli tuskallisella muodolla, surkeasti levottomalla silmällä tuiman taistelon vaiheita. Mutta nähtyänsä Aapon kovassa ahdistuksessa kolmen rotevan Toukolaisen kourissa, nähtyänsä kipeällä sydämellä kuinka kurja veljensä kelmeni ja kuinka hänen katsantonsa jo tuijoitteli tynsästi kohden puitten latvoja, kun iskuja, säkenöitseviä iskuja sateli joka haaralta, silloin asetti Simeoni kirjat kädestänsä kivelle siihen lähelle, kiirehti auttamaan Aapoa ja katosi pian tappeluksen hurjiin laineisin.

Toimitusmies ensin kyllä koetti estää tämän vihaisen tulvan paisumista, mutta huomaittuaan ei tässä mitään voivansa matkaansaattaa, siirtyi hän ajoissa syrjään ja katseli ihmeeksensä veljesten ääretöntä voimaa. Ja voimaa niin väkivaltaista, sen käytännössä niin tuulispään tapaista vauhtia eivät olleet veljekset ennen koskaan vielä osoittaneet. Kauan ja salassa kytevä kostontunne sai vihdoin tuulta, ja kasvoi siitä tulinen, kauhistava myrsky; ja verraton oli hälinä ja pauhu.

Kalveina ja vapisevina pakenivat naiset taistelopaikasta, mikä sylissään kantaen, mikä taluttaen kädestä pientä, peljästynyttä lapsukaista. Virnapäisinä talon naudat, niin uhkea sonni kuin vakavat lehmät, juoksivat tuonne, tänne, ja ympäri kaikui huuto, möry ja poru, kun Jukolan veljekset löivät ja kun Toukolaiset löivät heitä vastaan, Toukolaiset ja heidän monta ystäväänsä. Juhani, purren hammasta ja vallan tuhankarvaisena kasvoiltansa, huhtoi voimallisesti vihamiestensä joukkoon, huhtoi oikealle, vasemmalle, ja leukansa longahteli vihan kiukusta. Mutta kuin kallio, niin rynkäsi esiin harteva Tuomas, ja mihin raskas nyrkkinsä iski, siihen kaatui aina mies, kaatui kaksikin yhdellä iskulla. Nähtiin siinä tapahtuvan, että kun hän yhtä löi, tämä kaatui vauhdilla niin tuimalla, jotta kaatuessaan toisenkin miehen kumosi, joka seisoi hänen vieressänsä. Timo läimäytteli kuin uros hirsistössä läimäyttelee kirveellänsä; ja kauas kuumoittivat hänen ruskeat, karheat, vihasta hohtavat poskensa. Miehenvastusta ei puuttunut Eeroltakaan tässä kahakassa. Muiden jalkoihin hän tosin kiirahteli usein, mutta ainapa hän jälleen pian pinnisteli itsensä ylös miesröykkiön alta, ja iskuja lenteli hänestä taasen kuin ampauksia ympäripyörivästä raketista. Hurjimmin kaikista riehui Lauri; hän löi ja temmelsi kalveana kuin murhan-enkeli, ja kaikki hänen edestänsä pakeni ja murtui. Kauhistuen katselivat ihmiset tätä kamppausta. Kaikkialla näkyi kamoittavan kalveita kasvoja, hirveästi huokuvia sieraimia, tuolla verisiä naamoja, täällä multaisia kuonoja. Katso vihan synkeätä liekkiä heidän silmissään, joka rynkää vaan kiukkunsa maalia kohden, huolimatta vaikka sataisi vastaan tulta ja tulikiveä. Tämän kaiken he näkivät, ja kuulivat parinan ja ähellyksen niin hirmuisen kuin susijoukon murhaavasti tapellessa syys-yön pimeässä metsässä.

Niin oteltiin Tammiston pihalla, ja tuimemmaksi yhä vaan ottelo kiihtyi. Makasi jo tuolla mies, makasi jo täälläkin, vuodattaen verta hietaiselle tanterelle. Maata jo kasteli veljestenkin mustanpunainen veri; sillä Toukolaiset jo iskeilivät puukoillansa; mutta puukkoja ei nyt riippunutkaan veljesten vöillä, koska he olivat retkellä pyhään temppeliin. Nyt, koska he huomasivat kuuman verensä juoksevan, sieppasivat he teloja mäeltä aseiksensa, teloja, karankoja, tai mursivat seipäitä lähimmistä aidoista ja karkasivat villittyinä päin; pian kuitenkin kohtasivat he samankaltaisia aseita vihollistensakin puolelta; ja rupesivat nyt seipäät ja kanget räiskynällä loiskeilemaan ympäri miesten päitä. Ja näyttipä aina vielä epätietoiseksi ken tässä voittaisi, ken taipuisi tappiolle. Veljekset, vaikka he jalostikin taistelivat, taistelivat kuitenkin monilukuisen vihollisen kanssa; ja ankarasti, vimmatusti lyötiin heitä vastaan.

Mutta lähestyi silloin tappelukenttää mies, joka heti saattoi vaa'an painumaan Jukolaisten puolelle. Lähestyi pellolta, juosten, karaten ja pahasti mölisten, Tammiston juureva Kyösti. Jykevä seiväs kourassa, hän kirmasi esiin kauhistuksen harmaankalveana haamuna, tukka pyrstönä pystyssä kuin peikon; ja iski hän kuin leimaus Toukolaisten selkään, saattaen häiriön heidän joukkoonsa, mutta veljesten into kiihtyi. Mölisten ja pyöritellen silmiänsä löi hän peloittavasti, löi kuin mieletön, hullu mies; pieksivät taasen veljekset toiselta puolelta, pieksivät kahdenkertaisesti ja hurjasti pakenivat viholliset viimein, ne, joita ei vielä seiväs ollut maahan kaatanut.

Pois nyt riensivät veljeksetkin, läksivät juoksemaan kohden kotoansa, huutain Kyöstiä seuraansa. Mutta Kyösti ei kuullut heidän käskyänsä, vaan pihalla raivosi hän lakkaamatta, kirkkui, ärhenteli, ja kamoittava oli hänen muotonsa. Mutta veljekset kiitivät jo kujan kuivalla, savuavalla tiellä; ja koska he ehtivät pienelle sillalle peltojen välissä, kuulivat he jäljessään

Kyöstin äänen. He seisahtuivat, katsoen taakseen, ja näkivät hurjan miehen, seiväs olalla, heitä lähestyvän juosten, mölisten ja heilutellen kättänsä ilmassa; ja pian seisoi heidän edessään hirmuinen Kyösti. Hän hikoili, puuskutti ja uhosta ja vimmasta tuijottelivat ristiin hänen harreat silmänsä. Et ymmärtänyt hänen sekamelskaista puhettansa, jossa usein kuului korkea ja kestävä huuto: »älämölöö, ai älämölöö!» Veljekset rukoilivat häntä käymään heidän kanssansa Impivaaraan eikä lähtemään takaisin tuonne susien kitaan, mutta hän seisoi yhä vaan paikallansa, jupisten itsekseen ja tuijoitellen. Äkistipä katsahti hän kiivaasti veljeksiin ja lausui: »menkäät kotia nyt!» niin lausui hän ja kääntyi heistä pois. Ympäri kääntyivät myös veljekset ja siirtyivät vastapäiseen suuntaan. Mutta hetken päästä kaikui kerran vielä Kyöstin sakea ääni, ja veljekset, katsoen taakseen, näkivät miehen seisovan kujalla, ravistellen kättänsä ja päätänsä, ja kuulivat hänen taasen huutavan korkealla äänellä: »menkää kotia nyt!» Siitä riensi hän pois samaa tietä, jota oli tullut, ja pois metsäpirttiinsä riensivät myös veljekset, monella heistä päässä korkea kuhmo ja käsivarressa vertatihuva haava. Katsoen kankeasti eteensä astelivat he tuimalla vauhdilla, aatoksissaan kuoleman jäädyttävä synkeys.—Niin loppui tappelus Tammiston kartanolla, josta moni kannettiin pyörtyneenä pois, ja moni oli saanut haavan, joka ainiaaksi hänen merkitsi.

YHDESTOISTA LUKU

On ilta samana päivänä, jona niin kiukkuisesti Tammistossa oteltiin. Pirtissään istuvat veljekset, he ovat voidelleet ja sitoneet haavojansa niinkuin parhaiten on käynyt. He istuvat, sydämissä pimeä, ijankaikkinen yö, ja alas permantoon on teroitettu heidän katsantonsa, vimmaa täynnä. He muistelevat mitä ovat tehneet, tietävät mikä rangaistus heitä uhkaa; he mietiskelevät onnetonta, toivotonta tilaansa, ja peloittava on äänettömyys huoneessa. Viimeinpä kuitenkin saattoi Simeoni matkaan seuraavan kanssapuheen.

SIMEONI. Veljet, veljet! sanokaat yksi sana. Mitä on meidän tekeminen päästäksemme kruunun kynsistä.

AAPO. Ah! ei ole meillä enään pelastuksen keinoa tästä ahdingosta, ei tämän taivaan alla.

JUHANI. Kiikissä olemme, kukissa! Kaikki on mennyt, kaikki onni ja toivo!

TUOMAS. Peijakas meidät perii, perii ilman armoa; siis ottakaamme, silmät ummessa, vastaan mitä olemme ansainneet. Kruunun käskyläistä häiritsimme keskellä tulista tointansa, ja tämä paikka on kova; miehiä löimme kenties raajarikoiksi, joka paikka on vieläkin kovempi. Noh, ehkä nykäisimme vielä joltain henki-kultaisenkin pois, ja sittenpä kaikki hyvä; tallella olemme ja syömme kruunun surutonta leipää.

SIMEONI. Voi meitä poloisia poikia!

TIMO. Poloisia Jukolan poikia! Ja seitsemän kappaletta! Mitäs tehdään nyt?

LAURI. Kyllä tiedän mitä teen.

JUHANI. Minä myös. Veitsi kurkkuun joka miehen!

TIMO. Älä helsingissä!

JUHANI. Puukkoni, kirkasteräinen puukkoni! Verta lasken että lainehtii!

AAPO. Juhani!

JUHANI. Juoskoon yhdeksi ainoaksi lammikoksi veri seitsemästä miehestä ja uppoutkaamme sitten yhdessä punaiseen mereen, kuin upposi ennen koko vanhantestamentin kansa! Missä on visapäinen puukkoni, kaiken, kaiken sovintomies?

AAPO. Malta mieles!

JUHANI. Pois tieltä sinä ja pois tämä kirottu elämä! Puukko!

SIMEONI. Hillitkäämme häntä!

AAPO. Tänne, veljet!

JUHANI. Pois tieltä!

TUOMAS. Koreasti, poika!

JUHANI. Hellitä, Tuomas veljeni!

TUOMAS. Sinä istut koreasti!

JUHANI. Mitä maksaa nyt enään koreus, kun kaikki on mennyt? Mielitkö ottaa koreasti vastaan neljäkymmentä paria tuoreita raippavitsoja?

TUOMAS. En mieli.

JUHANI. Mutta mitä?

TUOMAS. Menen hirteen, mutta sitten vasta.

JUHANI. Tehkäämme paikalla se, joka kerran on tehtävä.

TUOMAS. Tuumikaamme.

JUHANI. Hahaa! kaikki on turha.

TUOMAS. Ehk'ei juuri vielä!

JUHANI. Lain hansikat vartoo meitä.

SIMEONI. Suomesta pois, paimeniksi Inkerinmaalle!

TIMO. Tai portinvartijoiksi Pietarin kaupunkiin.

AAPO. Kovin vähäpätöiset keinot.

EERO. Merelle vesiä viiltämään kuin uhkea enomme ennen? Jos siirrymme kerran Suomen rannalta, olemme kruunun kourista vapaat, ja koetamme kohden Engelsmannia; hänenpä laivansa mastossa maksaa mies.

AAPO. Sitä neuvoa käskee vähän perustella.

TUOMAS. Olispa tuo ehkä jotain, mutta muistakaat: ennenkuin ehdimme

Suomen rantaan, niin onpa kaiketi kourissamme kruunun kihlakalut.

TIMO. Ohhoo! jos heltimmekin eheillä nahoilla Suomesta, niin koskapa olisimme Enklannissa? Onpa sinne miljuunia ja tuhannen miljuuniakin peninkulmia. Ohhoo!

AAPO. Mutta kuulkaas sananen: Ruvetkaamme suden omaksi kansaksi, niin vähänpä tarvitsee meidän peljätä hänen hampaitansa. Sotaväkeen marssikaamme värvinkiä ottamaan muutamaksi vuodeksi. Ah! tämä keino on jyrkeä, mutta ehkä paras tässä kilakassa. Niin, lähtekäämme Heinolan kuuluisaan ja hirveän suureen pataljooniin, joka Parolan nummella kesäkaudet äkseeraa ja rikeeraa. Tätä pykälää voimme harkita, muistaen, että kruunu pitää poikiensa puolta.

JUHANI. Minä pelkään, että, veli veikkoseni, keksit nyt oikean keinon. Kasarmi on pelastanut läikistä monta hurjapäätä poikaa ennenkin. Muistelkaamme esimerkiksi Karilan renkiä, jolle, suurikelmille, kerran pisti päähän ropsia isäntäänsä vähän selkään, ja siitäpä olis käynyt pojalle pahoin, mutta kas kun oli junkkarilla äkkipikaan niskassa harmaa takki, ja tämähän pelasti miehensä.—Olkoon menneeksi! Kohden kasarmia marssikaamme! Sotaan kuoli isämme setä, Kyrön sotaan, jossa viissyltäinen hirsi veressä uiskenteli; sotaan kuoli myös oma setämme, kaatui meren rannalle Pohjanmaalla; niin on tässä käynyt monen muun sekä heimolaisen että naapurin, ja samoin taidamme kaatua mekin, kaatua hurskaina sankareina. Kuolemassa on parempi, taivaassa on parempi olla kuin täällä ihmispetojen keskellä. Täytyy itkeä. Niin, siellä on parempi kuin täällä. Oojah! paljon parempi.

TUOMAS. Veljeni, näin saatat meidät kaikki pusertamaan kyyneleitä.

SIMEONI. Herra, katso puoleemme ja anna armos auringon paistaa!

Niin loppui heidän kanssapuheensa itkuun, yleiseen, hyrskyvään itkuun; kuivana ei pysynyt yhdenkään veljen silmä.—Mutta ilta pimeni, yö tuli, ja kaikki vaipuivat he lopulta itkusta syvään uneen.—Seuraavana päivänä tuumiskelivat he vielä, aprikoitsivat hiessäpäin mikä keino heidät parhaiten pelastaisi; ja tarkasti vartioitsi heidän silmänsä ulkona pirtin ympärillä, huomatakseen jo matkanpäästä jos lähestyisi heitä kruununvoimia. Niin he tähtäilivät ja tuumiskelivat; ja kasarmi, vaikka kyllä kamoittava, näkyi heistä kuitenkin parhaaksi turvapaikaksi. Sentähden päättivät he lähteä miehissä matkalle kohden Heinolaa ja ottaa värvinkiä kuudeksi vuodeksi. Ja koska taasen toinen päivä nousi, alkoivat he pitkän vaelluksensa likistyvällä sydämellä, synkeällä mielellä. Astuivat he eteenpäin, muistelematta, että siinä hankkeessa tarvittiin passit ja papinkirjat, astelivat he, tuohikontit seljässä, ensin Jukolaan päin, aikeissa pyytää nahkapeitturia ottamaan haltuunsa heidän elikkonsa ja pitämään vähän pirtistä huolta.

Tultuansa Viertolan tielle, kohtasivat he nimismiehen, joka, jahtivouti takana, ajoi jyrittäen heitä vastaan. Veljekset tuosta hämmästyivät, arvellen hänen retkensä koskevan heitä. Olivat he jo melkein juosta metsään, mutta astuivat kuitenkin esiin, muistaen, ettei kaksi miestä heitä milloinkaan kiinni saisi. Mutta väärin he arvelivatkin; perin toisella virkatoimella ajeli nyt

nimismies ympäri pitäjää. Ja olipa hän oiva mies; uljas, ylevä ja iloinen aina. Jukolan veljeksistä ja heidän elostansa metsissä hän alati oli suureksi huviksensa kuullut kerrottavan; ja oli hän heidän suosijansa, puolustajansa, vaan ei vihamiehensä. Mutta nyt, ehdittyään heidän kohdallensa, rupesi hän haastelemaan hauskasti.

NIMISMIES. Päivää, päivää! Mihin marssivat pojat noin totisina? Vastatkaat minua, katsomatta tuolla lailla puoleeni, juuri kuin korpisudet. Mihin, kontit seljässä?

JUHANI. Edessämme on pitkä matka.

NIMISMIES. Helvettiinkö sitten mennään? Häh?

JUHANI. Tahdotteko meistä mitään?

NIMISMIES. Mitähän olis teillä annettavaa minulle? Mutta onhan lupa kysyä vaikk'ei varaa ostaa. No oikeinpa silmänne kyräilee ja mullistelee minuun, ja ellen olis tottunut katselemaan itse perkelettä vasten naamaa, niin ehkä sydämeni vähän pampahtelis. Ha, ha, ha! Mutta saakeliko teissä rikeeraa?

JUHANI. Minä kysyn teiltä yhtä paikkaa: Nouseeko siitä kruunun asia?

NIMISMIES. Mistä?

JUHANI. Hm. Siitä, siitä.

NIMISMIES. Mistä, sinä takkutukkainen köntti? Mistä?

JUHANI. Tuosta kärhämästä Tammiston kartanolla.

NIMISMIES. Ahaa! se toispäiväinen leikki? Jahah! siitäpä nyt tahtoisin teille virkkaa jotain.

JUHANI. Onko miestappoa tapahtunut?

NIMISMIES. Kiitä onneas, ettei niin ole laita. Mutta, leimaus ja jyrinä! kun ajoitte tiehenne kruunun virkamiehen toimestansa ja kumositte vielä hänen kirjoituspöytänsä, aatelkaas sitä paikkaa.

JUHANI. Jumala paratkoon! sitähän olemmekin aatelleet ja aprikoinneet oikein vahvasti ja tulleet ymmärtämään mikä siitä pojat perii. Niin, niin, peeveli meidät perii, ja sentähden olemme myös valinneet peevelin onnen osan. Tietäkäät: Parolan suureen pataljonaan loikertaa nyt tiemme mäkiä ylös ja alas, että santa soi. Siellähän on viimeinen sola, jonne hädissä ja tuskissa pakenemme, kun ihmiset, ne kiukkuiset perkeleet, meitä ahdistavat joka haaralta kuin sudenpoikasia apajassa. Parolaan mennään! ja onneton hän, joka tahtoo nyt tietämme teljetä; sillä kruunu tarvitsee miehiä, sota on tekeillä, niinkuin olemme kuulleet. Kohta seisomme kruunun haarniskoissa, ja koskekaatpas meihin silloin, te saatanat. Hii, haa! tahtoisinpa purra poikki tämän maailman, poikki tämän maailman kuin nahkiaisen; ja vähältä etten itke tässä murheesta ja vihan kiukusta yht'aikaa; itken ja heristelen nyrkkiäni. Parolaan marssitaan! Siellä on miehiä kuin kaarneenpoikia, Parolassa.

NIMISMIES. Te pöllöt ja pököt! heittäisittekö oman, rauhaisen pirttinne omalla tanterella ja lähtisitte kasarmin keppien vinkunaan?

JUHANI. Parempi kuitenkin siellä kuin louhia västingissä vuorta; ja toiseksi, niin Hämäläisen ruskea nahka on tuuman paksu, niinkuin nähdään.

NIMISMIES. Louhia vuorta västingissä! Miksi?

JUHANI. Juuri te, herra, meitä sinne mielisitte kiskoa kilisevissä kahleissa. Ja mistä syystä? Tuosta onnettomasta tempusta Tammiston pihalla, siitä että su'imme vähän selkään noita Toukolan poikia, johon sukimiseen, Jumal'avita! meitä ärrytettiin oikein vimmatusti. Mutta nytpä mielitään tehdä tästä kruunun asia, tehdä »kärpäsestä härkänen», kuin sananlasku sanoo.

NIMISMIES. Sen valehtelet! Mene hiiteen, mies! minulla on tärkeämpiäkin toimituksia.

JUHANI. Jos sen armon meille soisittekin, että saisimme kulkea Hiiden vallassa, jota emme vielä usko, niin ovathan tässä kuitenkin Toukolaiset niskassamme, lain voimalla niskassamme. Me onnettomat iskimme ensiksi, ja siitä on meillä kovin huono puoli; mutta ei pidä heidänkään pääsemän ilman »maksa pois lakkarista». Onpa täällä kylliksi haavoja, jotka tuskin vielä ovat ehtineet saada rupikaprokkia niskaansa; ja ne todistavat jotain, ne haavat. Hmmh!—Mutta jos Toukolaisistakin selkiäisimme, niin onhan meillä tässä aina varrottavana kerran vuodessa tuomiopäivä: lukukinkeri-päivä. Peeveli! sanonpa kuin ennen Jaakkolan Paavo, se korea poika: »kävishän tämä elämä laatuun ilman yhtä päivää vuodessa, ilman tuota kirottua kinkeripäivää», sanoi hän. Ja sanoipa hän vielä: »ei se kipu, mutta se häpy», niinpä kerran ikään tultuansa tukkajuhlasta, jossa taasen hänen kamaransa oli pahoin pehmitetty.— Mutta kuinkas kävi

seuraavana vuotena samassa juhlassa? Pisti mar' pappi hänen pöydän alle istumaan kuin ukulin, ja tämän näki hänen korea ja nuori morsiamensa lukutuvan porstuvasta, näki ja pyörtyi tyttöräästy, kiikahti kynnykselle nurin kuin hanhenpoikanen. Se oli paha leikki; sen perästä rupesi Paavo juomaan kuin mies, sai rukkaset morsiameltansa kuin mies, ja joi vielä uhkeammin, ja viheljäisenä hevosnylkyrinä kuoli hän viimein. Se oli loppu korean Paavon, jolla ei suinkaan ollut huono pää, ei totisesti, vaan olipa hän viisaimpia, vikkelimpiä nuoria miehiä, mutta nurjana, nurjana oli vieras-äiti tyrkännyt kirjan hänen kouraansa alusta alkain, ja siitäpä lukupäivä hänelle tuli kauhistuksen päiväksi. Ja onkos tämä laitaa! Kukkoisten Mikko, mies ko'okas ja jykevä kuin havutukki, ja leveäposkinen kuin Tuhkalan muorin vanha kissa, mutta eipä juuri niitä hyvälukijoita, kuultuansa kinkeri-aamuna tarhanvajaan pappien kulkusten kilinän, peljästyi kuin lammas. Niin hirvittävä on tämä päivä, tämä hioittava pöllytysjuhla. Ja kerranpa, tiedämme, saattaisi provasti väkivoimalla meidätkin sinne ja sieltä häpeän hirteen, jalkapuuhun, mutta kaikista näistä meidät pelastaa kruunun harmaa takki, kaikista näistä nyt otamme ainiaaksi hyvästi; prassai!

NIMISMIES. Te mielettömät oinaat, mitä hulluuksia hankittekin! Noh, menkäät, menkäät, astukaat päälle niin kauas kuin kestää kruunun santaista sarkaa. Mitä riivattuja on minun tekemistä kanssanne? Kuittihan on rätinkimme Tammistosta, sen vakuutan ja vannon, te köllit! Kuitti! ja suljetut ovat myös Toukolaisten kidat. Hoo, sen tein jo samana päivänä, jona ottelus tapahtui, koska näin ettei mennyt siinä henkiä. Uhkailivatpa roistot keräjänkäynnillä, ja kuitenkin olivat he keittäneet sopan itse. Mutta laskinpa nyt vaa'alle painoni minä myös, ja Toukolaiset vaikenivat kuin myyrät; sillä onpa minulla heissä monta koukkua, joista voisin kiskoa heitä kovaan kiikkiin. Sentähden ovat he nyt vaiti ja pitävät koreasti hyvänänsä mitä ovat saaneet. Mitä koskee taasen asemaanne provastia kohtaan, niin kysynpä: onko hän teitä kiristellyt näinä viimeisinä aikoina?

AAPO. Sitä ei hän ole tehnyt, ja ihmeeksemme kyllä.

NIMISMIES. Eikä tee hän sitä milloinkaan enään; se muistakaat sanakseni. Ja kuka on saattanut matkaan tämän? Kukahan muu kuin tuo meidän vanha vallesmanni? Ja sanottepa nyt hänen, te kiittämättömät peijoonit, yrittelevän riivattuja teitä kohtaan. Kuinka hyväänsä, mutta onpa minua hullua vähän miellyttänyt tuo sudenpoikasten elämä. Ha, ha, ha! No, noh, leikki saakoon sijaansa, puhdas leikki. Mutta olkoon sanottu: rauha teille minun puolestani, ja niin myös provastimme puolesta; sillä hän on tullut ymmärtämään, ettei tuohesta tule takkia. No niin, ei yhtään vaaraa, pojat, ei yhtään, vaikka tarvitsisittekin köniinne aika lailla, te verkkasen juutit. Mutta menkäät nyt koreasti kotia! Paikalla! sanon minä. Jaa, jaa, vasemmalle kääntymys nyt vaan, vasemmalle kääntymys ja kotia mars, sinä Impivaaran komppania! Kotia, te junkkarit, ja jääkäät Herran nimeen.—Heisaa, Liinaharja!

Niin lausuen, tempasi hän ohjaksista, ja travia pisti eteenpäin taasen nimismiehen, koko pitäjässä tunnettu, liinaharjainen ruuna. Pois he kiirivät räikkynällä; tärähteli takana ukko jahtivoudin hattu, ja savuna kierteli tomu heidän jäljessänsä. Mutta veljekset seisoivat tien vieressä kuin seitsemän suolapatsasta, seisoivat ja katselivat tuota menoa. Sanaakaan hiiskumatta ja arvellen

mitä heidän piti aatteleman kaikesta tästä, seisoivat he ja tuijoittelivat poistuvien perään, kunnes nimismiehen rattaat katosivat kaarevalla tiellä.

TIMO. Kuinka se komsarjus on vanhettunut sitten kuin viimeiseksi näimme hänen Kuokkalan korvessa äitimme ja kylänväen kanssa!

JUHANI. Mitä sinä, Aapo, aattelet tästä nimismiehen koreasta puheesta?

AAPO. Kunnon mieheksi hänen luulisin ja että hän kanssamme haasteli vakaasta rinnasta, mutta seiskäämme vahtia, sillä herroihin ei ole luottamista.

JUHANI. Seiskäämme valmiina kaappaisemaan kohden susien kotoa. Hänellä on peeveli nahassa, hän koettaa vietellä meitä paulaan.

TUOMAS. Kotiamme takaisin tahtoi hän meitä narrata valmiiksi saaliiksensa palattuaan Viertolasta, joukko miehiä seurassa, koska tiedetään, ettei ole vähillä voimilla iskettävä Jukolan sarjaan. Hän tulee ja korjaa meidät koreasti talteen, jos häntä varromme.

JUHANI. Hä, niinhän minäkin aattelen. Hän on pyynnissä, ankarassa ajossa, ja me olemme otukset, joita hän kiehtoo. Kaiketi on tapahtunut hirveätä, josta ei enään kasarmikaan meitä vapahda. Siis ei nyt muuta kuin sissin passi kouraan ja paikalla metsään! Maantieltä pois, pojat!

AAPO. Ah! mikä on nyt tehtävänä?

JUHANI. Kaikki on jo tehty; tässä on seitsemän valmista metsäsissiä. Mutta koettakaamme olla niin sieviä, niin armeliaita ryöväreitä kuin mahdollista, pyytäen aina ensin koreasti nälkämme sammutteeksi; niin, niin, ja ellei hyvällä helli, niin väkirynnäköllä tulkoon sitten, mutta aina voimme karttaa verenvuodatusta ja murhaa. Mennään nyt!

SIMEONI. Juhani, Juhani, mitä haastelet!

AAPO. Ah! missä on nyt kurjain veljesten turva?

JUHANI. Sissien retkillä! Mennään nyt!

TUOMAS. Kitas jo kiinni, sinä hurja hullu! Ennen astelen tästä Siperjan ikikylmyyteen kuin rupean syömään ryövärin leipää. Sinä villitty, onko tarkoitukses vakaa, vai leksoitteletko mieletöntä leikkiä? Mitä pitää minun sinusta aatteleman?

JUHANI. Voi veljeni! tämä hetki on kiertänyt pääni pyörään, ja enhän juuri tiedä mitä puhun ja teen. Nimismieshän tässä oli, ja katosi taasen kuin tuuliin ja pilviin; mutta onpa sitten mielestäni aikoja mennyt, aikaa siitä on, aikaa! Tuonne hän katosi, mihin peukalosormeni osoittaa, kuin Taula-Matin peukalosormi. Tuonne hän katosi savuun, ja keskellä savua singahteli sotaorhin valkea harja. Mutta siitä on niin pitkä aika, niin pitkä!

TUOMAS. Kas niin!

AAPO. Mitä nyt, mitä nyt?

TUOMAS. Te näette, veljet, ettei Juhoakaan aina juuri ammuta samalta oksalta, jolla hän istuu.

LAURI. Mitä siinä silmiäsi vääntelet ja päätäsi keikuttelet ja huokailet sieraimistas tuolla lailla? Niin mar'! Kiitä että on aivosi eheä.

TUOMAS. Niin, niin, hän peitelköön äsköistä tyhmyyttänsä niinkuin hän parhaiten taitaa. Mutta mitä helvettiä tekisimme nyt? Sanoppas, Aapo.

AAPO. Minä en tiedä.

EERO. Kuulkaat, veljet: emmehän tuota vielä varmaan tiedä oliskohan nimismiehen haaroissa kettu meitä kohtaan.

LAURI. Minä uskon toisin, sillä katselinpa häntä tarkasti silmäterään, ja siinä ei vilahdellut vilppiä. Ja harkitkaas. Miksi olisi hän tullut ilman miesvoimia aina tähän asti, vaikka hänen tiellänsä on mökkejä ja kyliä? Miksi kulkisi hän ohi Impivaaran seudun aina Viertolan kartanoon, josta hänellä on vähemmin avun toivetta kuin suurista kylistä, jotka hän on heittänyt jälkeensä? Kummallista! Viertolasta palaisi hän taasen takaisin tämän huikean matkan, palaisi miesjoukkonsa kanssa viimein kohden pirttiämme. Hulluuksia! Eihän mallaa tämä yhteen nimismiehemme ennen aina viisasten ja vikkelien tuumien kanssa.

AAPO. Ei tahdo mallata, sen huomaan minäkin, mutta eipä siinä kylliksi luotettavaa. Luuletpa nyt aprikoitsevas asiaa kovinkin viisaasti, mutta katsos kun usein tapahtuu, usein on asian laita päin vastoin kuin parhaan, viisaimman miehen järki sen on osoittanut. Ja onpa meillä pelkoon

syytä. Rikoksemme on lain silmissä suuri, ankaran suuri; ja huomaa kuinka tavattoman, kuinka erinomaisen ystävällisesti tuo nimismies haasteli kanssamme.

TUOMAS. Ei ollut se rehellisyyden kieltä, vaan kiehuipa sappea sen hunajan alla. Mutta mitä nyt tekisimme?

EERO. Tehkäämme näin: käykäämme kotia kerran vielä, mutta älkäämme viipykö hetkeäkään pirtissä, vaan heittäkäämme telkeämättä sen ovi, joka näyttää niinkuin olisivat sen asukkaat koreasti kotona; ja itse istumme kätkössä Impivaaran luolissa ja rotkoissa; siellä oljentelemme pari kolme vuorokautta, tähtäellen tarkasti lakkaamatta alas kohden pirttiämme. Jos nyt tämän ajan kuluessa lähestyisi nimismies huonettamme voiminensa, niin olemmehan aina kohta valmiina karkuteille vuorten ja metsien suojassa. Mutta ellei tuosta mitään ilmestyisi noin kolmen yön ja päivän mentyä, niin kaukana on meistä kaikki vaara.

TUOMAS. Siinähän neuvo ja hyvä.

AAPO. Me teemme niin.

TUOMAS. Kääntykäämme takaisin; tule, Juho, ja pane pois tuo morakas muoto.

Läksivät he käymään taasen kohden Impivaaraa ja seisoivat pian kotonsa pihalla. Seuraten Eeron neuvoa, kiersivät he linkun ovelta pois, kiipesivät ylös vuorelle ja kätkivät itsensä tarkoin, mikä mukavaan kallion halkeemaan, mikä näreitten verhoon vuoren penkereille. Siellä he venyivät, teroittaen kiehtovan silmänsä alas kohden pirttiä, ympäri kantoista ahoa ja pitkin kolkon metsän rantaa. Siellä he lepäsivät, pitivät vuoroitellen vahtia kolmen vuorokauden kuluessa: söivät tuohikonteistansa ja sammuttivat janonsa kirkkaasta lähteestä, joka vuoren harjulta kumpuili ylös ja vuodatti laineensa alas pitkin kallioista tietä. Hauskasti siinä pieni puronen lirisi päivän pitkän kestäessä, lirisi kestäessä kuutamoisen yön, soiden vartioitsevan veljen kuultelevaan korvaan.

Mutta kun kolmantena päivänä aurinko jo kiirehti laskuansa kohden, astuivat veljekset vuorelta alas, kävivät pirttiinsä, iloiten sydämissään, koska näytti, että oli heidän pelkonsa turha. Mutta ei katsoneet he kuitenkaan vielä ihan luotettavaksi asiaansa, vaan silmäilivät yhä varoten akkunasta ulos. Siitä seuraavana päivänä lähetettiin vakooja ulos, lähetettiin Aapo, saattamaan heille visseyttä lujaa. Vuorokauden viipyi hän kylissä ja taloissa, ja koska hän palasi, nähtiin hänen kasvoillaan rauhan sanoma. Ja istuivat he nyt miehissä honkaisen pöydän ympärille, ja Aapo, istuen itse pöydän päässä, rupesi kertoilemaan veljillensä mitä oli kuullut.

AAPO. Veljet! hän on verraton mies, tuo meidän vallesmanni; hän on tehnyt niinkuin hän sanoi, ja niin on asiamme laita. Toukolan miehet, vaikka onkin monella etujalassa aika patti, tai päässä

millä korkea kuhmo, millä pahoin irvistävä reikä, eivät hiiskahda lainkäymisestä sanaakaan, eivätkä oman käden kostosta; ja nimismiehen toimesta, hänen hirveistä uhkauksistansa kaikki tämä. Ja mitähän nyt tuumiskelee meistä provastimme? Niin; ukko on suonut meille rauhan, ikuisen rauhan; sillä hän on päättynyt uskoon, jota nimismies hänelle on vakuuttanut, että kova leikki meitä kohtaan olisi ijankaikkiseksi tuhoksemme. Mutta huomatkaat vielä: Koska tuo Härkämäki, oiva äijä ainakin sentään, jutellessaan eräänä päivänä provastin kanssa, oli myös meistäkin jotain maininnut, sanonut, jörähtäen: »kukas tietää vaikka tulisi pojista vielä oikein jupisteerit», niin tuohonpa oli lausunut pappi, että suuri olis hänen ilonsa ja riemunsa Herrassa, jos se ihme tapahtuisi, että Jukolan veljekset kerran astuisivat hänen eteensä, lukien välttäväisesti sisältä ja nuot kymmenen käskysanaa ja uskontunnustuksen ulkoa. Niin on hän lausunut sulavan lauseen. Tämän ja paljon muuta olen kuullut, kuullut monen miehen suusta, ja luotettavin niistä on Tammiston Kyösti, joka ei koskaan naura eikä valehtele.

JUHANI. Nimismies, sinä kunnon mies, rynkäisinpä sun tähtes vaikka loimoittavaan tuleen! No vie sinun musta, kiljuva sonni! Voinhan tuskin uskoa.

AAPO. Kaikki niinkuin sanon. Mutta nähkäämme siis, etteivät herrat juuri olekkaan niin suuria junkkareita kuin luullaan. Muistakaamme tässä myös tuota Viertolaista, joka leppyi aivan pian ja suostui pyyntöömme kaikin puolin. Ja provastimme, jos katselemme häntä ilman närää hyvän sydämen ja järjen suoralta kannalta, nousee, tiedän minä, edessämme ankaraan arvoon. Hän on kiivas, mutta oikea Herran viinamäen mies, ja sanomattoman paljon on hän jo tehnyt seurakunnallemme hyvää. Kumonnut on hän monen ilkivaltaisen krouvin; monen miehen ja hänen entisen jalkasiippansa on hän pakoittanut käymään lailliseen avioliittoon; ja monta naapurusta, jotka ennen veristellen toinentoistansa vainosivat, on hän saattanut ihanimpaan sovintoon. Ja mitä on hän tahtonut, puuhaten meidän tähtemme? Meitä kristityiksi kunnian miehiksi. Nyt on hän meidät jättänyt, mutta lausuu kuitenkin meistä niin ihanan toivoituksen, että sydän likistyy sitä muistellessa.

TUOMAS. Mutta nytpä miehet lukemaan, nyt aapiskirja kouraan ja sanaa päähän vaikka halkonuijalla.

AAPO. Lausuitpa jotain, josta, jos niin teemme, syntyy meille uusi onni. Ah, jos yksimielisesti kävisimme nyt tärkeään toimeen, siitä heltimättä ennen kuin työ on päätetty!

JUHANI. Minä ymmärrän: Iskisimme aapiaiseen kynsin ja hampain, siitä heltimättä ennen kuin olemme kukon hännän alla. Oikein! Kentiesi kohta päätämme jotain, ja kerran päätettyämme, sen teemme myös, teemme vaikka verta hikoillen. Onhan minulla pää kova, kohden kova, mutta löytyypä siinä kuitenkin yhtä ja toista, yhtä ja toista hyvin närkkiäkin värkkiä. Enköhän jokapäiväisen harjoituksen kautta voisi kulkea kilpaa viidenvuotisen tyttö-rääsyn kanssa? Miksi en? Ahkeruus voittaa kovan onnen.

AAPO. Oi Juhani! nostaahan sydäntäni tämä puhees, miehuutta ja järkeä täys.

JUHANI. Ahkeruushan kovan onnenkin voittaa. Niin, jos kerran käymme juoneen, ikenet irvissähän siinä pinnistelemme. Mutta asiaa käskee tuumiskella, visusti ja juuresta jaksain.

AAPO. Koettaa tahdomme, sillä tämä pykälä on mahtava. Katsokaat: ellemme osaa lukea, niin laillinen vaimokin on meiltä kielletty hedelmä.

TIMO. Jassoo! Onkos se niinkin? No vie sinun! Sittenhän kelpaa tuota koettaa, koska sen konstin kautta saan itselleni ehkä kelpo akankin, jos niin hulluksi tulisin. Mutta kukas tietää kuinka täällä pojan päähän mällähtää. Sitä ei tiedä muut kuin Jumala.

JUHANI. Aprikoitkaamme asiaa visusti: meillä on niin kovat päät.

Meni taasen muutama päivä, ja eräänä iltana otettiin asia uudestaan keskusteltavaksi, ja yhteisesti nyt päätettiin ruveta hartaudella luvun harjoitukseen.

JUHANI. Kahden vuoden mentyä olkoon aapiskirja päässäni; se on sanottu. Mutta Timo-parkaa minä surkuttelen; hänellä on vielä kovempi kallo kuin minulla, kaksinkerroin kovempi.

TIMO. Älä yhtään huoli, vaikka onkin se kaksinkerroin kovempi. No, no, sinä opit aapiskirjas kahtena vuotena, minä siis neljänä. Niin, kärsimystähän siinä vaan tarvitaan.

JUHANI. Kas, kas, se sukkeluus tempasi rätingistä joukon päiviä pois, kokonaisen vuoden.— Mutta, ai poika! olemmepa sen peijakkaan kelkassa. Yksikin puhkaus siinä lasketaan, ja liemenä on aapiskirja ennen kuin on se päässämme kannesta kanteen. Jumala auttakoon meitä!

TIMO. Aapiskirjani tahdon oppia.

JUHANI. Sen tahdon minäkin, vaikka tuo tuntuisi ja maistuisi kuin pureskelis pieniä kiviä ja raakoja perunoita. Sen tahdon, koska on provastimme niin hyvä ja laupias meitä kohtaan, että oikein tulee häntä armo. Mutta mistä saavutamme sievän ja suopean opettajan?

AAPO. Yhtä siinäkin tuumiskellut olen. Minä katson puolees, Eero. Jaa, jaa, sinulla on terävä pää, sitä ei taida kieltää. Mutta kiitä Jumalaa tästä lahjasta ja siirry meistä muutamaksi viikoksi maailmalle, eväskontti seljässä ja aapiainen povessa. Mene jahtivoudin, tuon oivallisen sudenkutsijan opetettavaksi. Hän on taitava mies, ja minä tiedän, ettei hän sinulta kiellä opetustansa, varsinkin kun lupaamme hänelle palkinnoksi uhkean kaskimaan ja paistiksi

muutaman koirasmetson. Mutta sinä, opittuas tavallisen lukumäärän tärkeimmät osat, palaat silloin takaisin taas ja opetat meitä.

JUHANI. Vai niin. Eero opettaisi meitä. Hm. Eero? Mutta älä tule sentähden ylpeäksi, Eero; sen minä sanon.

EERO. Pois se! Opettaja käyköön hyvillä esimerkeillä opetuslastensa edellä, muistaen ankaraa tilinteon päivää, koska hänen tulee sanoa: »tässä, Herra, olen minä ja ne, jotkas minulle annoit».

JUHANI. Kas, kas, joko pistätti? Mutta laita on tämä: sinä opetat minua, koska niin tahdon, tai olet äänettä kuin ahven, koska tahdon, ja minä luen sinun edessäs aina tahtoni mukaan. Siinä se on. Kyllähän me sinun kuranssissa pidämme; sen tiedätkin. Mutta käypä tuo keino ehkä laatuun.

TUOMAS. Paras keino, jonka Aapo vielä on keksinyt.

JUHANI. Tuhannen riksiä tästä keinosta!

AAPO. Eero, mitä aattelet asiasta itse?

EERO. Tahdonpa tuota aatella.

AAPO. Se käy päisin, käy epäilemättä.—Mutta nyt mielin soutaa esiin ankarimman aatteeni, tuuman, joka seisoo ja kestää. Urheat pojat ja veljet! Nouskoon Impivaaraan uhkea uudistalo, nouskoon se korvesta seitsemän miehen voimalla. Niin, pöllistyypä silmänne ja kummastellen katselette minua. Sitä en ihmettele. Mutta aatelkaas perään: elonkemomme täällä sydänmaassa käy vaikeammaksi päivä päivältä; harvoin täällä kuulemme enää kontion vihellystä ja harvoinpa metso korvessa kohahtaa edestämme ylös. Vieläpä huomaamme toisen asian, huomaamme, että »yksin ei ole miehen hyvä olla». Niinpä kerran mietiskelemme; mutta pysyköön kaukana morsiusvuoteesta villi kiertolainen erämaassa, joka tuskin voi täyttää oman kurnailevan maarunsa, saati vielä vaimon ja lasten. Mutta raivatkaamme niituksi tuo avara korpi, pelloksi kuokkikaamme tämä kalteva, kultainen aho, ja nouskoon vähitellen pirttimme ympärille, jumisevalle pihalle, talli, ometta, riihi, luhti ja vielä muitakin huoneita aina tarvetta myöten. Ja niin on meillä aika talo, Impivaaraksi kutsuttu, talo kunnollisempi syntymäkotoamme Jukolaa. Ja ennen kuin on tullut päivä, jona tuo vanha Jukola on omanamme taas, niin tässäpä ihanasti niitut viherjöitsee, viljaiset pellot lainehtii ja illan tullessa lähestyy meitä metsästä ammoova, kirjava karja.

JUHANI. Haasteletpa sorealla suulla. Mutta katsos, veljeni, meillä on jo entisestään talo, joka tosin on vuorattuna vieraalle nyt, mutta omamme on se taasen, mentyä muutaman vuoden.

AAPO. Mutta ennen kuin on mennyt tämä aika, niin olemme laiska-jaakkoja ilman vertaa, viitsimme tuskin nostella enään tallukoitamme maasta, ja kaiketi on meillä silloin yhtä yörinen talo kuin ennenkin. Kuullut olen nahkapeitturin huonoksi mieheksi, saamattomaksi nahjukseksi, ja mitään näkyvää muutosta ei ole vielä tapahtunut, ei pelloilla, ei niituilla. Ja vaikka toisinkin olis, niin ainahan parempi, että on meillä yhden talon sijasta kaksi: Jukola ja Impivaara. On myös silloin arvomme nousnut summattomasti ihmisten silmissä, ja vaimoiksi on meille tarjona moni pulski ja hehkuva Hämeen tyttö. Työhön ja toimeen, veljet! Työhön kaikin voimin; sillä tämä elämä maksaa tämän vaivan, ja ihmiskunta, näemme, ei olekkaan tuota pahempi vekkuli; ei, vaan onpa, luulen minä, maailma meille niin kuin maailmalle me; ja hän, joka »alati vääryyttä kärsii», hän katsokoon kuinka on laita omassa povessansa. Usein ovat he meitä kiukkuisesti kohdelleet; tosi! mutta oikeammiten vaan Toukolan juupelit, ja siihen on mielestäni ollut heillä hieman syytäkin. Kuinka hyväänsä, mutta paras on sovinto ja rauha; ja rauhan voimme jälleen rakentaa, jos vaan täyttä päätä niin tahdomme. Katsokaat: me askartelemme tässä ajan, niinkuin on tapa täällä säällisten miesten, ja tultuamme viimein Toukolan vaimoille taas, katsahtavat meihin entiset viholliset vähän arvokkaammin kuin ennen, ja jos me silloin annamme heille leppeitä katsantoja takaisin, niin nousee tuosta piankin yleisen sovinnon kirkas päivä. Tosin maksoi tämä meille paljon, maksoi työtä ja hammasta purevata vaivaa, mutta ilman näitä ei täällä milloinkaan toukoa tehdä. Ja huomatkaat, asettakaat selkeästi sielumme silmän eteen, mikä on voittomme viimein: Me olemme miehiä, ystäviä kaikkein kanssa, taloja on meillä kaksi, tuleva aikamme aina »Hyvän toivon niemi», ja hautamme tuolla elämän hämäräisellä rannalla ei näytä meille kauhistuksen kodoksi, vaan ihanaksi lepokammioksi, himmeäksi porstuvaksi autuitten saliin.

TUOMAS. Somasti sinä puhut ja oikein, ja minä suostun tahtoos. Veljet! kuulkaamme häntä, sillä tämä asia on mahtava, se synnyttää elämämme uudestaan, kohottaa metsien reunalle aamun koin. Minä suostun!

TIMO. Niin minäkin.

SIMEONI. Jumala on kuullut meitä, ja elomme valkenee. Minä suostun Aapon ihanaan tuumaan.

EERO. Minä suostun myös sillä otammehan miehukkaan askeleen nyt.

JUHANI. Enkö tekis samoin minä, teidän kurja vanhin veljenne? Minä suostun, ja onnen päiväksi kutsun aina tämän päivän. Olihan meitä jo lähestyä kahleet tai kruunun harmaa takki ja rumpujen pärinä, mutta nythän seisomme kaukana kaikista näistä, keskellä kotometsiemme kohinaa. Niinpä sydän-yönä meidän taivaamme äkisti valkeni, ja tämä valkeus, niin toivokaamme, vielä poistaa kaikki pilvet ja »Jumalan kynttylät loistaa», niinkuin paimen heloitellen laulaa. Ah! parastansa ovat meitä kohtaan tehneet Jumala ja nimismies; parastamme myös mekin tahdomme nyt puolestamme koettaa.

Siitä seuraavana päivänä he lähettivät veli Eeron astelemaan oppiretkellensä, varustettuna vahvasti. Tuohikontti seljässä, haarapussi olalla ja aapiskirja poijussa läksi hän vaeltamaan kohden jahtivoudin asuntoa. Mutta muut hankkivat itsellensä kuokkia ja rautalapioita ja rupesivat kuokkimaan pelloksi ahoa heidän pirttinsä ympärillä. Päivä päivältä lisääntyi siihen yhä enemmin ja enemmin turpeiksi pienennettyä maata; ja niin puolainvarsille ja kissankääpille rakettiin ikuinen hauta. Mutta koska olivat kuokkineet ahon pinnasta valtaisen piirin, arvaten siinä olevan kyllin kylvö-alaa seitsemän miehen elannoksi, siirtyivät he aholta korpeen alas ja rupesivat raivaamaan nutuksi satavuotista kuusistoa, joka torkkuen seisoi alapuolella ahoa, käärittynä sammaleiseen turkkiin. Silloin taasen kirves kajahteli ympäri, ja rytinällä kaatui kuusi kosteiseen maahan. Kuuset he karsivat, kokosivat oksat kasoihin, vedettäviksi talvella talon tarhaan, mutta hirret kantoivat he ylös kantoiselle aholle uuden riihen ja ometan rakennuspuiksi. Silloinpa kantaessa miehet vakaasti astelivat toinen toisensa jäljessä; ja kuudella lujalla olkapäällä lepäsi jykevä hirsi. Mutta tultuansa ylös töyrylle, laskivat he, Juhanin huudon mukaan, yht'aikaa taakkansa alas, ja putosi hirsi jyrinällä, että maa tömähti, ja kohahtaen vastasi korpi. Niin, laajeni heidän niittunsa korven rannalta yhä kauemmas päivään päin, ja niin saivat he aineita rakettavia huoneita varten.

Eero teki myös ahkerasti työtä oppiaksensa lukemaan, ja nopeasti edistyi hänen taitonsa. Lauvantai-iltoina palasi hän kotiansa tyhjillä pusseilla; mutta seuraavana maanantaina läksi hän taasen, seljässä täytetty kontti ja olalla pullea haaralaukku, läksi kouluun, aapiskirja povessa. Niin kului syksy, talvi läheni, ja veljekset heittivät sekä pellot että niitut lepoon seuraavaksi kevääksi ja riensivät hankkimaan muonaa niin elikoille kuin itsellensä. Syksyn koleissa metsissä he kaalailivat ristiin, rastiin koirinensa, tehden veristä niitosta; ja alas suon rannalle kohosi taasen korkea heinäsuova vanhaa Valkoa varten.

Talvi oli tullut; joulu-aattona palasi Eero kotia, jahtivoudin mielestä tarpeeksi oppineena ja kelvollisna opettamaan veljiänsä. Ihmeteltävän kerkeästi oli hän oppinut. Selvästi luki hän sisältä, ja aapiskirjan taisi hän ulkoa kannesta kanteen, niinmyös vähänkatkismuksen.—Ja nyt, kun joulu oli mennyt, alkoi luku ja puuha. Siinä opettajana istui Eero ja oppilaisina hänen veljensä, jotka yhdestä suusta huusivat kirjainten nimet, niinkuin nuorin veli heille saneli. Yhdestä suusta he huusivat, ja mäikkyi avara pirtti. Työlästä ja tuskaa täynnä oli heille tämä työ, tuskaa täynnä alussa varsinkin; surkeasti siinä puhkailtiin ja hikoiltiin. Enimmin kaikista ponnisteli Juhanin sisu; hartaudesta järisi hänen leukansa; ja torkahteleva Timo, joka istui hänen rinnallansa, sai häneltä monta vihaista nyrkin tyrkkäystä, kun taasen nyökähteli alas kurjan pää.—Kiusoitti myös veljeksiä, ettei Eero aina harjoitellut opettajavirkaansa suoralla vakuudella, vaan hellitteli useinkin suustansa pisteleviä kompasanoja. Oli hän jo saanut veljiltänsä monta varoitusta, mutta mielensä viehätti häntä.

Kerran eräänä talvisena päivänä, kun äkeä pakkanen oli ulkona ja taivaan etäiseltä reunalta paistoi melkein säteetön aurinko, istuivat veljekset pirtissänsä täydessä puuhassa, aapiskirjat kourissa. Kauas kuului heidän harras, mutta yksipintainen lukunsa; ja alkoivat he nyt aapiston tällä erällä toiseen kertaan.

EERO. A.

MUUT. A.

EERO. P.

MUUT. P.

EERO. Niin, A on ensimmäinen aapiston kirjain ja Ö sen viimeinen. »A ja Ö, alku ja loppu, ensimmäinen ja viimeinen», seisoo jossain raamatunkappaleessa. Mutta niinköhän koskaan olette kuulleet tai nähneet viimeisen ensimmäisenä, Ö:n A:na? Onhan se hieman sukkelaakin, kun tuo, pikkuinen, tuo ennen viimeinen vaivainen on äkisti parven esimmäisenä kukkopoikasena, jonka puoleen muut katsovat ylös niinkuin hunöörillä ja kunnioituksella, niinkuin jotakin isällisyyttä kohden, vaikka tapahtuukin se vähän ympyrjäisillä silmillä. Mutta miksi poikkeen asioihin, joista ei ole meidän tekemistä nyt? Niin lukekaapas taas.

JUHANI. Ymmärränkö tarkoitukses? Minä pelkään että ymmärrän. Mutta opeta nyt meitä koreasti, muutoin sinun peijakas perii.

EERO. Niin lukekaas kiltisti taas. C.

MUUT. C.

EERO. T.

MUUT. T, E, Äffä, Kee…

JUHANI. »Ventta holl!» Minä poloinen olen eksynyt. Mutta annetaanpas mennä alusta alkaen kerta vielä.

EERO. A.

MUUT. A.

EERO. »A, P, C ummee nälkäpuuroo». Mitä ymmärretään sillä lauseella,

Juhani? Taidatko selittää sen?

JUHANI. Koetanpa ottaa siitä pohdin. Lähtekääs vähän kanssani ulos, te muut; sillä meillä on keskusteltavana tärkeä asia.

Niin hän lausui, astui pihalle, ja muut seurasivat häntä; ja vähän levottomalla sydämellä rupesi nyt Eero arvelemaan, mitähän tarkoittaisi tämä heidän siirtymisensä ulos. Mutta veljekset tuumiskelivat pihalla, miten he parhaiten voisivat masentaa Eeron häijyä kompahimoa, joka saattoi hänen ilvehtimään, aapiskirja kourassa, ja tekemään pilkkaa ei ainoastaan heistä, vaan myös Jumalasta ja hänen sanastansa. Ja he tuomitsivat hänen ansainneeksi vakavan pieksiäissaunan. Astuivat he taasen pirttiin, ja tuore, koivuinen ruoska veli Juhanin kourassa hirvitti Eeron sielua. Iskivätpä poikaan Tuomas ja Simeoni kiinteillä kourilla; ja parastansa teki

nyt Juhanin hulja. Siinä Eero huusi, potki ja raivosi, ja päästyänsä viimein, katsoi hän ympärilleen hirmuisella, murhaavalla muodolla.

JUHANI. Kas niin, otappas kirja kouraas taas ja opeta meitä sievästi, junkkari, ja muista tätä löylytystä, koska sun kanalja kieles tahtoisi tästälähin haastella pilkkasanoja. Vai niin! Ahah! Jokos sattui? Niin, niin, nyt on käynyt sinulle niinkuin profeetallisesti ennustin jo vuosia sitten. Sillä »paha on viimein pilkkaajan palkka», sen voit tietää. Ota kirjas, sanon minä, ja opeta meitä järkevällä ja siivolla tavalla, junkkari.

TUOMAS. Älä pure hammasta, vaan istu kiltisti jälleen tuohon pöydän päähän ja tee niinkuin käskemme. Tee se ilman yhtään murinata, muutoin keikkuu vielä ruoska minun kourassani, ja nouseepa tuosta sitten pyry monin kerroin kiivaampi kuin äsken.

Alkoi taasen luku; mutta sanelipa Eero veljillensä kirjainten nimet kovin karmealla, purevalla äänellä ja kyräävillä silmäniskuilla. Ja niinpä jyrkeä henki Impivaaran koulupöydän ääressä vallitsi kauan, kunnes aika, mennessä muutaman päivän, lievitti jälleen Eeron äkeän mielen ja muodon. Niin harrastelivat veljekset ehtiäkseen lukemisen taitoon, ja edistyikin heidän työnsä, vaikka alussa sangen vitkaa, varsinkin Timolta ja Juhanilta.

KAHDESTOISTA LUKU

Kesä tuli ja työ vainiolla alkoi. Veljekset milloin kyntelivät ja äjestelivät peltoansa, milloin raivasivat niittua korvessa ja milloin taasen rakentelivat uutta omettaansa kumisevalle aholle. Vaikeaksi tuntui heille alussa tämä raatamisen järjestys; mutta, pakoittaen luontoansa, taisivat he viimein täyttää kaikki arkiopäivät aamusta iltaan. Ja niin valmistui heidän omettansa, heidän peltonsa muuttui hienoksi mullaksi, ja yhä avarammaksi laajeni korvessa uusi niittu. Makasi heidän edessään uhkea Luhtaniittu, monikantoisena, mättäällisenä, mutta heinää tuottavana. Tuli tuosta kylvön-aika; silloin myivät veljekset lohon metsästänsä taas ja ostivat sen hinnalla rukiita. Ja kylvi Tuomas Impivaaran uuden pellon, kolme tynnöriä ruista hän kylvi sen pöllyäviin sarkoihin. Siitä kohosi pian teräinen oras ja viherjöitsi muhkeana syyskuun raikkaissa tuulissa.

Mutta koivu kellastui, purppura-hameessansa seisoi haapa, ja illan kosteat sumut peittivät väikkyvään kohtuunsa Luhtaniitun. Oli syksy taasen, ja veljekset eivät unohtaneet talven tarpeita; olivat he myös toimittaneet omettaansa kolme mullikkaa ja yhden nuoren, jukuripään sonnin. Ja loppui työ ja raataminen ulkona, jossa kaikki jo lepäsi kinosten alla, mutta pirtissä jo alkoi askare toinen, askare aapiskirjan kanssa tuolla pöydän ääressä. Ahkerasti harjoittelivat veljekset lukua taas, ja heidän taitonsa karttui, vaikka vähitellen. Lukivat he jo kelpo lailla sisältä, ja kävivät nyt puuhaan oppiaksensa ulkoa aapiaisen kappaleita; jämäten ja höristen joka nurkassa nyt pyrittiin kohden kukkoa. Sinne ehtivät he myös viimein toinen toisensa jäljessä: ensimmäisenä Lauri, sitten Aapo ja Simeoni ja vihdoinpa Tuomaskin, mutta kaukana heistä vielä työskentelivät Juhani ja Timo. Lopultahan pääsi myös Timokin toivottuun satamaan, koska Juhani vielä uskontunnustuksessa hikoili, huokaili ja kiukkuisena puhkaili. Leikkelipä hänen sydäntänsä, että hän oli viimeinen mies; mutta eihän auttanut tuossa muiden armo, vaan ainoasti

oma ahkeruus ja työ. Sisältä luki hän ehkä selvemmin ja nopeammin kuin Timo, mutta voittipa Timo hänen taasen ulkoa-oppimisessa.

Mutta ne, joilla aapiskirja jo oli muistossa, päättivät nyt muutaman päivän jouten elää, katsoen iloisesti taakseen läpipäästyyn puuhaan ja vaivaan. Pyssy kädessä he hiihtelivät ympäri metsiä; ja kaatoi heidän luotinsa valkeaturkkisen jäniksen lumisen näreen alla, kaatoi koirasmetson, joka kylmästä kömpelönä, höyhenet pörrössä, istui kuusen partaisella oksalla synkeän korven ja jylisevän nummen rajalla.—Mutta pirtissä istui Juhani, istui ihan paitasillaan, puserrellen pöydänpäässä hikeä, aapiskirja kädessä. Kovin äkeänä ja tukkaansa repien hän hieroskeli jykevälehtistä kirjaansa. Tapahtuipa tuossa usein, että hän, vihoissansa hammasta purren, melkein kyyneleitä vuodattaen, äkisti rynkäsi rahilta ylös, tempasi havutukin nurkasta kouriinsa, nosti sen korkeuteen ja paiskasi tuimasti maahan taas; ja silloin pirtti jumahti, ja keikahti miehen lyhykäinen paita. Niin hän tuolloin, tällöin iski kyntensä tukkiin; sillä suurella puuhalla juurtui aapiainen miehen aivoon. Mutta istuipa hän taasen pöydän-nokalle kertomaan vaikeata kappaletta. Ja viimeinpä, tullessa kevään, oli hänkin oppinut kirjansa kannesta kanteen; ja ylpeästi katsahtaen painoi hän sen umpeen.

Kinokset sulivat, virtasivat vetenä alas niitulle ja niitulta Sompiosuohon; ja kävivät nyt veljekset rakentamaan riihtänsä; perustivat sen kappaleen matkan päähän pirtistä, tuonne ahon tasaisimmalle tanterelle; ja kauas kaikui taasen kirvesten paukkina ja nurkkanuijan jyske. Ja koska aurinko korkeimmallaan kiiriskeli yli taivaan, koska metsät ja niitut viherjöitsivät ja ruis teki terää, silloin seisoi valmiina Impivaaran riihi. Ihanassa kesävaatteessansa nähtiin luonto, tuoksuen heilimöitsi pelto, ja parasta toivoivat Impivaaran miehet. Mutta kerranpa tuuli äkisti viskautui pohjoseen, sieltä liehtoi hän tuimasti pitkän, suvisen päivän ja saattoi ilman viileäksi, koleaksi. Väsymättä hän liehtoi, kunnes viimein illan tullessa hän vaikeni ja vaipui lepoon. Kuin hauta oli äänetön ja kylmä tämä yö, ja pellon povella makasi harmaa halla kuin tukehuttava painaja nuoren immen kukoistavalla povella. Ja seuraavana aamuna katseli aurinko murheisella silmällä yön tekoja, hyyrteistä, jäätynyttä laihopeltoa. Astuivat myös veljekset varhain pirtistänsä ulos, huomasivat kamostuen hallan hävitystyön, ja synkeäksi kävi heidän mielensä. Kahden, kolmen päivän päästä näkivät he tuon ennen mehevän laihon valkeana, kuihtuneena edessänsä.

JUHANI. Niin meni toivomme, kultainen niittomme meni. Olki on jäljellä, mutta tähkäpää keikkuu siinä kuivana, ilman ydintä ja voimaa. Niin, pojat, temmattiin meiltä tulevan vuoden suurus.

TUOMAS. Kova isku, varsinkin koska muistelemme, kuinka tiukka täällä jo on metsien otus. Niinhän kuin ilvekset me samosimme menneenä syksynä salot tuhansiin ristiin, ja saimme tuskin talveksemme ravinnon.

JUHANI. Mikä on siis tehtävänä? Emmehän vielä juuri näin heitä peltoamme, jonka me hiellä ja vaivalla valmistimme ahon jäykästä kamarasta.

TUOMAS. Sitä emme tee, vaan syksyllä kylvämme peltomme taas, tietäin että vaihtelee täällä hallaiset ja hallattomat vuodet ja että päältä iskein hallattomia löytyy kuitenkin enemmin kuin noita kirottuja hyyrrepartaisia.

AAPO. Uskonpa hallan käyvän tervehtimään meitä ehkä jokaisena kesänä, niinkauan kuin Sompiosuo tuolla alhaalla on sammakkojen ja karpaloin kotona. Niinpä kaiketi. Sentähden, jos mielimme tästälähin säilytellä peltoamme hallalta, niin kuivatkaamme suo, johtakaamme vesi ja kosteus sen pohjasta pois, raivaten ja kaivellen siihen ojia. Ja siinäpä taasen lyömme kaksi yhdellä iskulla: yht'aikaa poistamme pelloistamme hallan ja teemme itsellemme uutta niittua.

TUOMAS. Sen luullakseni katsomme parhaaksi kaikki. Niin on meidän tehtävä, jos tahdomme tänne sydänmaahan rakentaa itsellemme taloa.

Lapiot ja kirveet olalla, läksivät he eräänä päivänä alas suohon sitä raivaamaan ja ojittamaan. Kaivoivat he ensin valtaojan, suoran ja syvän, ja siihen johdattivat pienempiä molemmilta puolilta; ja korkeita harjuja sammaleista, mudasta ja savesta nousi pian ojain partaille. Kasvoi siinä kuihtuvia, matalia koivuja; ne kaadettiin ja kannettiin kasoihin seuraavana kesänä poltettaviksi; ja uutta niittua karttui Impivaaran taloon. Niin he työskentelivät monta raskasta päivää varhaisesta aamusta myöhäiseen iltaan. Ja ojitettuna nähtiin lopulta suurin osa kolkkoa Sompiosuota, jonka pinta nyt rupesi päivä päivältä käymään aina kuivemmaksi.—Mutta kylvö-aika oli tullut, ja taasen kylvi Tuomas pellon, ja pian kohosi maasta oras.—Talvensa viettivät veljekset samoin kuin menneen, lukua harjoitellen; ja olipa viimein vähäkatkismus tarttunut heidän muistoonsa. Mutta eivät pysäyneet vielä Eero, Lauri ja Aapo, vaan jatkoivat lukuansa yhä eteenpäin kohden katkismuksen loppua. Nälkäisellä vatsalla istuivat he monta päivää kirjansa ääressä; sillä huonosti oli otus karttunut menneenä syksynä, ja lyhyempi kuin ennen oli ollut heidän aikansa pyyntiin. He kyllä retkeilivät metsissä nytkin, hiihdellen ympäri, mutta tiukka oli heidän vaivansa palkka.

Tulipa viimein viherjöitsevä kesä, ja reheänä kasvoi ruis Impivaaran pellolla. Mutta kerran taasen tuuli äkisti pohjoseen kääntyi, sieltä liehtoi hän tuimasti pitkän kesäpäivän, kunnes hän illan tullessa vaikeni ja vaipui lepoon. Kuin hauta niin äänetön ja kylmä oli yö, ja pellon povella makasi harmaa halla, hengittäen kuoloa kylmää. Varhain seuraavana aamuna astuivat veljekset pirtistänsä ulos ja katselivat kauhistuen hävitystä vainiolla. Ja valkeana, lakastuneena kajasti pian äsken viherjöitsevä laiho. Tuumiskelivat miehet mitä nyt tehdä ja mihin keinoon ryhtyä, ja harkitsivat parhaaksi, raivaten ja kaivellen perinpohjin kuivata Sompiosuo, josta he tiesivät hallan nousevan heidän pelloillensa. Niin he päättivät, ja möyräilivät ja kaivelivat sumuisessa suossa, kuluessa kuuman kesän, nähden usein mieltä synkistävää nälkää. Oli silloin työpäivä raskas; väsyneinä käyskelivät he kotiansa vasta auringon laskiessa, ja tuskan ja vaivan musta juonne ympäröitsi vaisun miehen huulet.

Mutta syksyn tullessa oli suo jo reunasta reunaan ojassa ja kuivaksi nurmeksi muuttunut sen kamara; ja oli siinä veljeksillä uusi, oivallinen niittu, lakea Sompioniittu. Taasen pelto kylvettiin, ja kuokittu oli uusia sarkojakin ahosta kesäkylvöä varten tulevaksi kevääksi. Mutta metsäotuksen

karttumista oli kovin hämmentänyt menneen kevään kylmyys, ja vähemmin kuin koskaan ennen ehtivät nyt veljekset hankkia varoja talveksi. Kovin siis kiristi heitä nälkä tämän talven kuluessa, jona syllänpaksu lumi peitti maan ja pakkanen oli ankara. Seinät paukahtelivat, kivet ja kalliot halkesivat, ja pienet lintuset putoilivat lumisiukaleina, kuolleina ilmasta alas. Huomasipa usein matkamies, että sylki hänen suustansa jäätyi ilmassa kiinteäksi palloksi, ja kun ehti se maahan, liukui se kilisten tallan sileällä jäljellä.—Eräänä tämänkaltaisena päivänä, kun pohjonen kiljui vaalean, kirkkaan, kylmästä kipenöitsevän taivaan alla, istuivat veljekset pirttinsä hioittavassa lämpymässä, keskustellen tilastansa, millä keinolla tyydytettäisiin naukuva maha.

JUHANI. Tämä ei käy laatuun. Enemmin kuin vuorokausi on mennyt sitten kun viimeiseksi söin. Ja mitä herkkua söin silloin ja kuinka suuren kimpaleen? Tuhannen tulimmaista! kaksi kuivaa, pihkaista oravan koipea. Mutta sellaisesta atriasta ei ole aikamiehen mako suuriakaan tietävänänsä. Mitä sanot, Tuomas?

TUOMAS. Siristä nälkävyötäs.

JUHANI. Katso: olenpa keskeltä pieni kuin armahin röökinä, pieni kuin ruskea vihalainen; mutta se konsti ei auta meitä ijäksi. Ei auta, vaan mikä on tehtävämme, se tehkäämme, ja pian. Sydän kuristuu, veljeni, sydän kuristuu ja kolkosta ikävyydestä lakastuu miehen mieli.

SIMEONI. Olisko tässä enään muuta keinoa edessämme, kuin maantie, kerjäläisen pitkä ja kova peltosarka?

JUHANI. Se olkoon viimeinen pelastuksen tie.—Mutta minä hengitän kuin tyhjästä tynnöristä. Eikö enään keksi yhtään ainoata konstia ja koukkua veli Aapon aivo?

AAPO. Mitä voimme saattaa matkaan tyhjästä?

JUHANI. Tyhjästähän on luotu koko tämä maailmakin. Miksi ei syntyisi siitä sitten edes yksi kappale tamppukakkua?

AAPO. Jos kaikkivaltiaita olisimme.

JUHANI. Ah! jos olisimme edes heidän pitenttipoikiansa, niin nytpä hyppelisimme tuolla kultaisilla kartanoilla, ja mannaa, pojat, paljasta mannaa söisimme ja hunajaa joisimme kuin vettä virrasta vaan. Niinpä herrastelisimme; ja syljeskellen kuultelisimme kun jokin kerjäläisrukka maan päältä meille kertoilisi seitsemästä viheljäisestä veljeksestä tuolla alhaalla mutaisen Sompiosuon varrella, jotka oljentelevat savuisessa pirtissä kuin nahkasiivet toinentoisensa niskoilla hongan holossa, ja näkevät nälkää kuin sudet.

EERO. Mitä turhia kuvailet? Käykäämme Kuokkalan korpeen tarkemmin tutkimaan tuota seutua, jonka syksyllä liian helposti heitimme.

JUHANI. Kontiot menivät sieltä helvettiin; se on melkein vissi asia.

EERO. Melkein! Mikä hulluus tässä istua nälässämme ristissä käsin, kun ehkä voimme toimittaa itsellemme oivalliset paistit? Toivomme on heikko, mutta koettakaamme, lähtekäämme mainittuun korpeen, ja ellemme kohtaa siellä karhua, niin kenties jonkun muun otuksen. Mutta jos ei tämäkään onnistuisi, niin onhan silloin lähellä Kuokkalan talo, josta saamme lainaksi ainakin leivän miestä kohden ja ehkä vielä muutaman vakan herneitäkin. Ihmisiin on tässä viimeinkin turvattava, ellei omat keinomme onnistuisi. Mutta me otamme lainaksi ja maksamme koska jaksamme.

Niin haasteli Eero, ja vihdoin muutkin parhaaksi harkitsivat hänen neuvoansa seurata. Pyssyt kainalossa, läksivät he koirinensa hiihtämään kohden Kuokkalan korpea. liukkaasti suksi hangella juoksi, mutta huohoittain ja hitaammin kuin ennen nyt retkeilivät veljekset; polviensa entinen jäntevyys tuntui jotenkin hervottomaksi. Lopulta ehtivät he tarkoitettuun tienoonsa ja rupesivat hiihtelemään tuonne, tänne kohden kaikkia suuntia, etsien kontiota, vaan aivan turhaan. Ilta läheni, veljekset heittivät jo kaiken toivon, mutta päättivät Eeron kehoituksesta vielä kerran etsiä erään metsäisen kallion ympäristöä korvessa. Heidän sinne tultuansa, nousi pian tuima haukunta, ja ulos jynkästä kuusistosta rynkäsi karhu, kiirehti pois, ja pyrynä pyöriskeli lumi hänen jäljessään. Juoksi hän, monialle mutkistellen, monialle kaarrellen liukuivat veljekset kiiltävillä suksillansa, ja koirien mekastavasta äänestä karheasti joroitteli pakkasen äkeä ilma. Kuuluipa viimein ampaus Tuomaan pyssystä, ja, verta vuodattaen, ryömi kontio hangessa. Karkasivat hänen päällensä koirat, läheni häntä mies jykevällä karhukeihäällänsä, ja siinä melkein ilman yhtään vastaanrynnistystä otti otso kuolemansa miehen keihäästä ja koirien hampaista. Alas kämmenillensä hän vaipui ja puhalti ulos henkensä hurmeiseen lumeen. Mutta tuskin tämä olikaan tapahtunut ja veljekset kokoontuneet saaliinsa ympärille, niin jopa metsästä taasen kuului tulinen haukunta ja reuhu. Silloin kaksi nuorta, vuoskuntaista karhua kiippaisi, koiria paeten, ulos konnostansa, muutama sata askel pois sen talvisijasta, joka ensiksi kohdattiin ja saavutettiin. Ja nousi kiivas tappelus villaisten penikkain ja rohkean Killin ja Kiiskin välille, joka purevana, verisenä kesti, kunnes veljekset keihäinensä riensivät apuun koirillensa. Pian myös kaatoivat he kiukkuisesti taistelevat mullikarhut, ja lopettivat karvoja pyryttävän leikin.

Mutta ilta oli tullut; kannettiin lihava saalis kuusisen, sammaleisen kallion juurelle ja tehtiin valkea. Mutta valkean tuuliselle puolelle rakettiin yösijat partaisista havuista, ja havuista kohotettiin verho seivästen ja karankojen nojalle, joka esti tuulen liehtoomasta ja saattoi nuotion liekin suopeasti loimoittamaan. Siitä kävivät nyt veljekset maistavan illallisen toimeen, piirsivät ja nylkivät emäkontion muhkean kääpän, leikkasivat siitä pehmeitä viiluja, paistoivat ne tulessa ja täyttivät mieluisasti nälkäiset vatsansa, eivätkä myös unohtaneet Killiä ja Kiiskiä. Ja nukkuivat he pian partaiselle vuoteellensa, koska väsynyt ruumis oli ravittu ja murhe nälästä moneksi päiväksi poistettu. Herttaisesti lepäsivät myös koirat, juostuansa kauan ja kiivaasti; lepäsivät, leuka käpälällä, tuolloin, tällöin avaten silmänsä, jotka jalolla tyyneydellä olivat

teroitetut kohden verisiä otuksia kinoksella. Lepäsivät he kaikki nuotion leimutessa ja taivaan tähtien pilkkiessä; mutta heidän ympärillään kuivettuneissa kuusissa paukahteli pakkanen ja jylhässä metsässä veisailivat kylmät, huokailevat tuulet. Ja aamun valjetessa läksivät veljekset hiihtelemään saaliinensa kohden kotoa taas; ja raskas oli heidän taakkansa, mutta hauska.

Varhainen ja kaunis oli seuraava kevät. Ahkerasti harjoittelivat veljekset kalastamista kirkkaalla Ilvesjärvellä; ja heidän verkkoonsa takertui tai onkeensa tarttui moni kyrmyniskainen ahven ja kultakylkinen sorva. Rannalla, tuoksuavan tuomen verhossa he istuivat monen kelmeän kesä-aamun kajastaessa, lippaellen ylös ongillansa Ahtolan kiiltävää karjaa. Siinä sorsat naristen lentelivät pitkin järven öljytyynettä pintaa, ja veljesten luoti heistä kaatoi lennosta monta. Kaunis oli kevät niin Ilvesjärven rannoilla kuin niituilla ja laihopelloilla Impivaaran pirtin ympärillä, jossa uhkea vilja rehoitti, kasvain päivien hohtavassa paisteessa ja öitten lempeässä viileessä. Riehui tänäkin kesänä monasti tuima pohjonen, saattaen viimein koljon ja tyyneen yön, mutta syvällä, Sompioniitun pohjassa makasi halla, teroitellen korviansa, vaan voimatonna kohottamaan päätänsä nurmen kamaran alta ylös. Niin kasvoi pellolla vilja ja niitulla heinä tänä heleänä kesänä, ja välistä lempeä sade taas kasteli tuoksuavaa maata. Helteisessä poudassa niitettiin niitut ja leikattiin pellon raskastähkäiset rukiit; ja korkeina torneina seisoivat niin suovat Luhta- ja Sompioniituilla kuin aumat pirtin ympärillä. Runsaimman sadon tuotti tämä kesä, jota veljekset aina riemuiten muistelivat »kultaisena kesänä».

Mutta koska vilja oli leikattu ja kylvö tehty, läksivät veljekset eräänä lauvantai-aamuna kauan varustetulle retkellensä, läksivät pappilaan provastin tutkinnon alle. Isällisesti, lempeästi kohteli heitä provasti, ja huomasi pian suureksi iloksensa, että heidän lukutaitonsa oli moitteeton, vieläpä yhden ja toisen vallan kiitettävä; Laurin julisti hän parhaaksi lukijaksi Toukolan suuressa kylässä. Vieläpä huomasi hän heidän käsityksensä uskon-opista yleiseen selväksi, vilpittömäksi. Sentähden, koska he viikon päästä seuraavana sunnuntaina palasivat rippikirkosta kotiansa, oli heillä jokaisella kädessä nahkakansinen uusitestamentti, provastin lahjoittama ahkeruuden palkinnoksi. Tyytyväisinä, mutta vakavilla kasvoilla astuivat he pirttiinsä, jonka Tammiston Kyösti, heidän karjanhoitajansa menneen viikon kuluessa, oli lakaisnut ja lehdittänyt. Mutta koska he olivat atrioinneet ja Kyösti heistä poistunut, istuivat he kukin itseksensä tutkistelemaan raamattua; ja syvä äänettömyys vallitsi huoneessa.

Niin meni suloinen kesä, tuli syksy raikas ja viileä, tuli talvi ja onnellinen kesä taas. Niin vuodet, jotka nyt seurasivat, saattoivat onnea ja menestystä Impivaaran taloon. Ahkeruus on onnen lähde, ja ahkerasti puuhasivat ja toimittelivat veljekset, josta pellot laajenivat yhä enemmin ja enemmin, viljaa karttui aitan laariin, hevosia talliin ja nautoja omettaan orsien alle.

Seisoi vielä tallissa tuo vanha, ykssilmäinen Valko, mutta kahdenpuolen häntä hinkaloissaan kaksi luiskeata varsaa, yksi ostettu Tammistosta, toinen Kuokkalan vaarilta. Terävästi rouskuttelivat varsat peltokedon kirkasta heinää ja, katsahtaen lapsekkaalla huolettomuudella, tekivät tuolloin, tällöin vähän kiusaakin vanhukselle heidän keskellänsä, mielien tervehtiä häntä matalan väliseinän yli. Mutta äkeänä, korvat niuhossa, Valko seisoo, ja heinissä lepää hänen riippuva huulensa, kun vanhat, kuluneet hampaat kalsusti pienentää ruokaa.—Kymmenen nautaa seisoo talon ometassa. Jos aukaisit sen ovea, niin katsoi sinua vastaan kahdeksan

vilpitöntä, vakavaa lehmännaamaa ja kaksi sonnia, kuin kaksi juurevaa tervaskantoa. Jopa vanhempi heistä on tuomittu tulevana keväänä kadottamaan vapautensa ja suostumaan vetohärjän kohtaloon, mutta nuorempi tuossa saa edelleen omassa vallassaan sorkehtia karjamailla. —Niin talon ometassa, jossa ahkerimmin kaikista askarteli Simeonin nuhteeton käsi.

Nousi vähitellen kaikki talonpojan talossa tarpeelliset huoneetkin Impivaaran pihalle. Niinpä kohosi myös oivallinen sauna pihan ja pellon rajalle, ja silloin katosi pirtistä parvi, katosi sen ovinurkasta kiuvasuuni, ja sijaan rakettiin korsteni, taloissa tavallinen. Rakettiin palhotuista kuusista uhkea laattia, joka, ennen alkaen vasta huoneen puolesta pituudesta, ulettui nyt periltä aina kynnykselle. Vielä lyötiin entisten läpien sijaan seiniin kolme valaisevaa akkunaa. Ja nyt, kun katsahdit huoneesta ulos päivän puoleen, näit talon pellot ja Luhtaniitun peltojen alla, kauempana toisen, lakeamman niitun, entisen Sompiosuon. Halki peltojen ja niittujen kulki talon tie kohden kirkkoa ja entistä kotoa, juoksi niitusta tiuhaan kuusistoon, siitä pitkin nummea Teerimäen harjulle, joka komeana haamoitti etelässä kimmeltävien pilvien rajalla. Koska länteen katsahdit, näit peltojen takana sammaleisia kallionkieluja, tuolla ja täällä matalan, mutta jäntevän männyn, jonka huojuvalla latvalla aurinko usein kesä-iltana säteili. Mutta pirtin pohjoinen akkuna katseli jynkästi kohden Impivaaran jyrkkää vuorta. Niin osoitteli itseänsä eteesi maailma, koska lakeassa tuvassa katsahdit akkunoista ulos ilmoihin. Mutta jos aukaisit huoneen raskaan oven ja iskit silmäs itään ja koilliseen, niin huomasit kivisen, kantoisen ahon, ahon reunalla nummen ja jylisevän hongiston, jonka helmasta astui kesän aurinko taivaalle ylös. Tämänkaltainen oli luonnon muoto Impivaaran ympärillä, joka nyt oli nousemassa valtaiseksi taloksi.

Muutoksesta, joka tapahtui veljeksissä ja tämän kautta Impivaaran pihoilla ja vainioilla, kulki pian maine ympäri pitäjää. Tuota ensin tuskin uskottiin, mutta maine pysyi totena, jota kummastuen kerrottiin; ja rupesipa vähitellen nousemaan veljeksille arvoa ja kunniaa. Itse kuitenkin he harvoin siirtyivät omilta maisemiltansa pois; ja syntymätaloansa eivät he tahtoneet nähdä ennen kuin oli tullut aika, jona Jukola oli heidän omansa taas. Sen lupauksen olivat he tehneet, ja ainapa karttelivat he matkan päästäkään näkemästä kotonsa armaita vainioita.

Tulipa viimeinen kesä niistä kymmenestä vuodesta, joiksi Jukola oli annettu vieraan viljeltäväksi; ja syksyllä oli siis veljeksillä valta muuttaa syntymätaloonsa takaisin.—Oli kesäkuussa kirkas ja lämmin sunnuntaipäivä; Impivaaran avatusta ovesta virtas sisään auringon heleä paiste, kuvaten kultaisen kaavan tuvan lehditetylle laattialle. Pöydän ääressä istuivat äänettöminä Tuomas ja Simeoni, lukien kukin uuttatestamenttiansa; Juhani, Timo ja Eero käyskelivät ulkona viljamailla ja katselivat ihastellen tämän herttaisen kesän kukoistavaa kauneutta; vaiti vaelteli metsässä Lauri, mutta Aapo oli käynyt tervehtimään Tammiston Kyöstiä. Sinisenä kaarteli taivas, ilmassa liehtoi hiljainen länsituuli, uudessa lehtivaipassansa väikkyi mäellä koivu, ja valkeavaahtoinen pihlaja levitti tuoksua ympärillensä kauas. Impivaaran pellolla laine lainetta liepeästi ajeli ja vilja välkähteli paisteessa tulisen auringon, joka jo kiirehti ylös puolipäivän korkeuteen.—Mutta palasivatpa veljekset kotiansa: tulivat käyskelijät pelloilta, tuli Aapo Tammistosta ja astui Lauri nummen helmasta ulos. Salaisesti myhäillen he lähenivät jaloa huonettansa, joka taasen rauhaisesti hymyten katsoi heitä vastaan, ja sen poutaisella katolla hyppeli päivän hopeakimmeltävä lämmin. Tyytyväisillä sydämillä, kirkkailla kasvoilla he astuivat lehditettyyn, väljään tupaan.

Mutta kun olivat atrioinneet, istuivat he taasen mikä minnekkin ja mikä mitäkin mietiskellen, tai katsellen eteensä-avattuun kirjaan. Perä-akkunan ääressä, joka antoi länteen päin, istui Aapo, askarrellen nysänsä kanssa, ja näkyi kuin olis hänen aatoksensa syventynyt tärkeään asiaan. Viimein aukaisi hän suunsa, ja syntyi siitä seuraava keskustelma.

AAPO. Tammistossa kohtasin nahkapeitturin ja haastelin hänen kanssansa yhteisistä asioistamme. Hän on saanut mylläripaikan, ja olis valmis luopumaan Jukolasta jo tulevan syyskuun alussa, johon annoin hänelle hyvän toivon.

TUOMAS. Parasta että välttyy hän tieltämme tavallista vikkelämmin; sillä hänen kätensä ei ole nostanut Jukolaa, vaan kaatanut yhä enemmin; ja vuokraansa ei ole hän maksanut meille yhtään ainoaa jyvää.

AAPO. Tuon kaiken tuomitsis laki hänen maksamaan, mutta millä hän sen tekis?

TUOMAS. Siihen on hän ikuisesti voimaton, ellei pane hän pantiksi kurjaa sieluansa.

AAPO. Työtuomion kautta hän ehkä viimein maksaisi kaikki, mutta rässyllä on kivuloinen muija ja monta mankuvaa lasta.

JUHANI. Menköön herraansa tämä kurja nahjus. Niin, olkoon hän meistä kuitti. Myös on huono onni koetellut häntä näiden kymmenen vuoden mennessä; sitä ei taida kieltää. Mutta vaikka oliskin onni armahin häntä syleillyt, niin eipä ole hän koskaan syntynyt talontekijäksi mieheksi; tarvitaanpa siinä vähän potraa pokkoa, mutta siihen ei löydy hänessä kurssia enemmin kuin kintaassa. Sentähden menköön hän nalkkeilemaan myllyänsä, mutta me tahdomme näyttää kuinka tehdään Jukolasta pitäjämme uhkein talo.

AAPO. Ainapa tuo on jalompaa, katsella edessämme taloa, jonka möyrityt pellot ja raivatut niitut tiedämme omien käsiemme työksi.—Meistä kolme jääköön tähän uudispaikkaamme hoitamaan, muut kaivelkoot ja kynnelkööt Jukolan pohjalla; mutta suurimmissa, kiireimmissä töissä käymme käsiin kaikki seitsemän miestä yksinvoimin ja yht'aikaa niin tässä kuin entisen kotomme vainioilla. Ja niin on meillä kohtakin kaksi oivaa taloa ja kaksi torppaa, kaikkein parhaimpaa, ja siinäpä osaa, tannerta ja tilaa meille jokaiselle erikseen, kun lopulta on tapahtuva yleinen jako, kunkin tulevaisuuden määräys. Ja toivokaamme, että viimein kaikki on kulkeva hyvän toivon mukaan! Niin, kaikkihan vihdoin hyvin, jos vaan järkevyys ja oikea taju aina on johdattavana tähtenämme täällä, polkeissamme elämän tietä.

TIMO. Paljon tulee se eukkoon ja hänen emännöitsemiseensä tuvan orsien alla, kuinka ukon raataminen tuolla ulkona, tuolla poudassa ja sateessa, on tuottava viimein rikkauden tai köyhyyden.

AAPO. Kas Timoa vaan! hän juttelee kuin kokenut mies. Onpa laita niinkuin sanot. Vaimo huoneen joko nostaa ylös mahtiin ja kunniaan tai repii sen alas aina multahirsiin asti. Nyt en puhu talosta, jossa isäntä on vallan villitty, joka hetkessä menettää vuosien hedelmät, siitä talosta en puhu, siinä ei auttaisi moision rikkaus eikä vaimon emännyys, vaikka olis hän vikkelä kuin kärppä ja kitsas kuin juutalais-ämmä. Mutta olkoon tavallinen talo ja siinä isäntä tavallinen tuhlaaja, mutta kas jos talossa vaan on emäntä tiivis ja säästäväinen, niin seisoopa se talo, seisoo väkisten. Sitäpä vastoin huone, jossa emäntä tuhlaa, käy pian kumoon ilman armoa, käy vaikka kynsiskin isäntäinen vastaan kymmenen miehen kouralla. Tosin voi isäntä itsensä kulauttaa aika lailla humalaan ja tappelee hän kylässä, josta laki antaa hänelle ansion mukaan suolaa selkään, mutta kuitenkin taidamme lukea tällaisia haaksirikkoja pieniksi nurmikoiksi, verihaavoiksi ihmisen ruumiissa, johon vertaan nyt talon. Mutta emäntä, joka tuhlaa, on talon ruumiin jokapäiväinen mato vatsassa, sen koi, sen syöpä, joka menettää kaikki nesteet ja viimein koko rakennuksen ransistaa ja kaataa. Nytpä muistan kertomuksen, jonka kuulin jo isämme-isältä, siltä aina viisaalta, varakkaalta ja eteenpäin katsovalta mieheltä. Ja näin hän kertoili: Oli kaksi veljestä, molemmat yhtä raittiit ja toimekkaat, molemmilla heillä oli talo, kaikin puolin yhdenvertaiset, ja molemmilla myös oli vaimo ja lapsia. Yksi heistä pysyi aina varallisena miehenä, mutta toinen heistä kävi yhä köyhemmäksi päivä päivältä, ja yhtäpä tuosta monikin arveli, kuitenkaan huomaamatta syytä, mikä olis matkaansaattanut tämän eroituksen veljesten huoneenhallituksessa. Mutta kerranpa eräänä lauvantai-iltana läksi isoisämme jollekin asialle näihin molempiin taloihin. Ensiksi tuli hän rikkaan miehen huoneesen, jossa emäntä, vasta kirnuttuansa, jakeli voileipiä lapsillensa; siitä astui hän köyhän veljen tupaan, jossa emäntä myöskin antoi lapsillensa kirnuvaisia, mutta kas, panihan muori ainakin kaksi vertaa paksummalta voita leivälle kuin tapahtui naapuritalossa, ja nytpä ymmärsi ukko syyn tuon yhden veljen rikkauteen ja toisen köyhyyteen. Niinkuin jälkimmäiseltä emännältä meni kaksinverroin voita, niinpä myös, vaikka melkein näkymättömällä tavalla karisi aina kahdenvertaisesti kaikkea muutakin tavaraa hänen sormiensa välistä. Ja olishan siis hänen emännöitsemisensä tarvinnut kaksi tämänlaista taloa, seistäksensä naapurin yhden talon rinnalla. Niin kertoili kerran ukko viisaudestansa kuuluisa.

JUHANI. Oikein harkitsi hän asian. Huono ja tuhlaaja emäntä on talon kaikki kuluttava rotta ja kurja katsoa puoleen kuin porolammikossa vanha tallukkahaasu.

AAPO. Olkoon siis naiminen, niinkuin se olla pitää, elämämme ankarin askel. Sillä huono emäntä on miehen tuho, mutta kelpo ja armas vaimo on hänen onnensa ihanin, hänen paras ystävänsä, kultainen kunniansa, ja tekee hänen huoneensa ilon ja rauhan satamaksi. Ja sellaista vaimoa hän kohdelkoon ja pidelköön kuin omaa silmäteräänsä, kuin sielunsa kalliinta aarretta. Ja luulenpa myös, että vähemmin, paljon vähemmin löytyisi täällä kehnoja vaimoja, jos miesi nuoren aviosiippasensa virheitä kävisi aina ojentelemaan lempeillä sanoilla ja rakkahilla silmän-iskuilla, kartellen visusti tuomasta nalkutellen esiin noiden »oivain naapuri-eukkoin» esimerkkejä, ja suoden tuon aina »kunnollisen kuolleen kultamuorinsa» ma'ata rauhassa haudan kammiossa.— Niin, veljet! ehkä on meillä kaikilla piankin eukkonen vieressämme ja pieniä pirpanoita ympärillä

ja sentähden en nyt haastelekkaan näin paljaasta hetken mielipiteestä, vaan enemmin ehkä tuumasta, ja tarkoitanpa istuttaa näitä, sanojani sydämienne pohjaan.

JUHANI. Hyvinhän sinä kaikki olet tehnyt, monta kallista neuvoa olet meillen antanut. Totisesti! oletpa oikein isällisellä, mielellä ja kielellä meitä johdellut täällä salojen yössä. Veljet, kiittäkäämme Aapoa, hän on tehnyt suuren työn.

AAPO. Mene pois! Mitä tuossa turhia. Niin—noh! Niin! Vaan että seisomme nyt tässä, ja yksinvoimin taistelleet olemme: tempoilleet, riistoneet, repineet päästäksemme viimein kovan onnen rykelmäisestä korvesta lakealle, vapaalle aholle.—Mutta katsokaat: ilma on kirkas ja tyyni, kohden laskuansa alenee jo aurinko ja vilisten nyt kutee kouruliuta Ilvesjärven korteistossa. Lähtekäämme panemaan mertojamme ulos, ja huomenna on meillä maistava murkina.

Ilvesjärvelle he astuivat asettelemaan pyydyksiä kultakylkisille kouruille, jotka par'aikaa iloisesti kutelivat, ja vilahteli järven ruohoinen ranta. Mutta kotia jäivät Simeoni ja Timo, jäivät karjan korjuun tähden; ja ammuten ja kelloin kilinällä palasivat jo vääräsarviset laitumeltaan pitkin kanervaista nummea. Ja kantoisella, kuivalla aholla lypsettiin märehtivät lehmät, ajettiin siitä tarhaan, jossa he pian toinen toisensa perässä vaipuivat alas havuisille vuoteillensa. Mutta tuolla Ilvesjärven tyynellä pinnalla soutelivat muut tylppäkuonoisella tukkiruuhellansa, lasketellen mertoja järven heleään syvyyteen pitkin korteiston moniniemellistä reunaa; ja tuolla mäntyin latvoissa luoteisessa väikkyi tulipunertava iltarusko.

KOLMASTOISTA LUKU

On eräs kelmeä syyskuun päivä, jona veljekset ovat päättäneet lähteä saavuttamaan entistä valtaansa Jukolan talossa, jota eivät olleet nähneet kiertoessa yhdeksän vuoden. Tiellä, joka juoksee kohden kylää peltojen, Luhta- ja Sompioniitun halki, retkeilee nyt seitsemän miestä, ja yhä kauemmas poistuu heistä Impivaaran uudistalo, johon Tammiston Kyösti on jäänyt elikkoin hoitajaksi päivän tai kahden ajaksi.—Edellä ja rinnatuksin käyskelivät Juhani, Aapo ja Tuomas; mielukkaasti he astelivat, ja asui heidän kasvoillansa tyyni riemu. Seurasi heitä vankkurikuorma, vetämänä kahden nuoren tamman, joita ohjaili Lauri, istuen pienen oluttynnörin kyljellä. Ja olutta oli tynnöri täynnä, tehtyä juuri varten tuliaisjuhlaa Jukolassa. Sitten astelivat Simeoni ja Timo, kumpikin taluttaen ammuilevaa lehmää karjan aluksi Jukolan omettaan. Mutta viimeisenä vaelsi veli Eero, johdattaen nuorasta pientä, könttipäistä sonnia, joka oli määrätty pitämään talon karjan karttumisesta murhetta. Kernaastihan seurasi sonnimulli lehmiä, astellen heidän jäljessään vallan kopealla mörinällä. Iloisina hyppelivät myös Killi ja Kiiski, milloin edellä, milloin perässä, milloin loiskien kahdenpuolen matkuetta, iloisina, vaikka jo harmaapäisinä. He olivat ainoat elikot, jotka, Jukolasta syntyisin ollen, nyt palasivat vanhaan kotoonsa takaisin. Valko oli kuollut ja makasi makeasti syvässä hautakammiossaan Luhtaniitun aidan takana; kuollut ja kuopattu oli vanha, karheasti naukuileva kissa, Juhanin armasteltu Matti; ja viimeinpä myös kenokaulainen kukkokin kuoli ja kuopattiin. Kiekua heloitteli Impivaaran orsilla taasen toinen kukko, ja uunin päällä killisteli toinen kissa, ja kaksi nuorta, uljasta hevosta oli nyt vetämässä veljesten vankkureita reippaalla vauhdilla Jukolaan.

Niin he vaelsivat: siirtyivät ulos lakeasta Sompiosta ja astuivat metsän syvyyteen. Ilma oli selkeä ja tyyni, liepeästi paistoi aurinko vaaleansiniseltä, hymyävältä taivaalta. Tuli heidän eteensä Seunalan Matin aho, siitä Viertolan kirkkotie, jonka yli he vaelsivat ylösmäkeä, pitkin santaista nummea hongiston halki. Viimein seisoivat he Teerimäen harjulla, josta heidän tiensä sileänä ratana juoksi kalliota alas. Mutta vuoren harjulle, josta näki avaralle kohden kaikkia ilmoja, seisahtuivat veljekset hetkeksi levähtämään juhtinensa. He iskivät silmänsä lounaiseen, ja kaukana kuumoitti heidän lapsuutensa Jukola. Mutta pian himmensi kyynel heidän silmänsä ja kumma riutumus täytti heidän povensa, kuin soliseva vesi täyttää uppoovan miehen poven.— Mutta katsahtivat he taasen lounaiseen, ja mäen kaltevalla rinteellä haamoitti Jukola kuin tumma entisyys. Siitä katsahtivat he viimein takaisin pohjoseen päin, ja viherjöitsevien oraspeltojen keskellä hymyili iloisesti Impivaaran uusi talo, ja ylempänä seisoi jyrkkä vuori. Niin he katselivat, milloin pohjoseen ja milloin etelään ja milloin mihinkin ilmaan, ja ihanasti kastuivat heidän silmänsä. Mutta olutta laski Juhani, miehestä mieheen kiertoili ympäri katajainen haarikka.

JUHANI. Me vuodatamme kyyneleitä, mutta ilon ja riemun helmiä ovat ne kyyneleet; sentähden juokaamme ja iloitkaamme.

AAPO. Kiitos Luojan, että nyt seisomme ilon lapsina tässä! Onnelliset me, jotka onnen hetkenä huomasimme mikä rauhaamme tuli ja tuotimme oivia hedelmiä, ennen kuin synkeä tuomiomme kirjoitettiin etehemme seinään. Tämä, ja Jumalan johtava käsi on elämämme tien kohottanut ylös näin jalolle ja iloiselle kunnaalle, jonka harjulla nyt voiton sankarina seisomme. Kymmenen kultaista vuotta on mennyt sitten kun vihan, sydämen kiukun vallassa pakenimme metsien pimeyteen. Niin teimme. Mutta uskonpa, jos lakkaamatta olisimme oljennelleet etelässä tuolla, vainon ja närkästyksen katkerassa ilmassa, että käyskelisimme murheen poikina nyt. Onneksemme siis heitimme kylän ja kylänmiehet; sillä nyt on tapahtunut miehissä muutos.— Tässähän nyt seisomme, katsellen sovinnon suopealla silmällä tuonne kohden Toukolan kylää, ja täällä takana on meillä jalo seljänvastus.

Niin, tuolla on entinen, armas Jukola, tuolla Toukolan kylä, tuolla kirkontorni ja tuolla taasen uhkea Impivaara. Selvästi astuu nyt eteeni elon-retkemme kohtaukset tuon menneen vuoskymmenen helmasta.—Katso kuinka tiemme on juosnut. Me ensin, mutta perin mahdottomina, koetimme pyrkiä kristillisten ihmisten yhteyteen, tehden onnettoman retken kohden juhlallista tornia tuolla ilman partaalla. Oli se kiusan kirottu retki, mutta siinä myös se voimakas ponnistaja, joka meidät väkisinkin pakoitti metsien syvyyteen. Tuonne tuon harmaan, jyrkän vuoren kupeille me siirryimme pois ja rakensimme itsellemme lujan pirtin. Mutta ahne tuli poltti pirttimme tuhaksi, ja silloinpa pojat sudenpenikoina kaappaisivat Jukolaan takaisin taas; ja leikki on kova. Mutta emmehän tuostakaan juuri paljon huolineet, vaan metsien haltuun läksimme taas ja rakensimme itsellemme toisen pirtin, uhkeamman ensimmäistä.

Taisimme nyt taasen vapaasti halutyötämme harjoitella; ja koirat reuhtoilivat, tuliluikut paukahtelivat, ja runsaasti vuosi salojen karjan raikasta verta. Mutta sielläpä äkisti nosti meidät ankara kohtalo kamalalle Hiidenkivelle koetukseen aivan hirmuiseen. Ja tuolla arvaten on se nälän, vaivan ja armaan onnen kivi, tuolla, jossa alenee metsän himmeä reuna ja tuo

harvaoksainen kuusi korkeimmalle kaikista kohottaa huippunsa. Siellä on kivi, joka saattoi meille murhetta ja tuskaa, mutta jota myöskin taidamme kutsua onnemme kiveksi. Huomaitkaamme: sieltähän, jatkaen aina, on syntyisin tämä ilon ja onnen hetki tässä Teerimäen harjulla. Kivi hirveä korvessa matkaansaattoi ankaran huhdan, joka taasen antoi meille kosolta viljaa. Mutta tästähän—pahasti, pahasti kyllä—myös nousi se muistossamme kovin murheellinen viinakesti. Vaan äläppäs mitään. Tämä viinan villitty mälinä mullersi ylös helvetin ja kaikki perkeleet meille kamoittavaksi varoitukseksi, poiketaksemme toiselle tielle. Kahdelta haaralta saimme uhkaavia muistutuksia: Simeonin kummallisen henkinäön ja Laurin merkittävän uneksumisen kautta. Ja hyvä meille, että otimme onkeemme nämät tärkeät viittaukset salatusta maasta! Kuin miehet me silloin päätimme heittää ijankaikkiseksi juovuttavan, kirotun viinajuoman, jossa päätöksessä toivon jalosti seisovamme.

Mutta kohtasipa meitä vieläkin vallan tuikea temppu. Ja tämä tapahtui sekä paljon viinan että tuon häijyn ja jäykän sisumme kautta, joka ei vieläkään ollut tarpeeksi pehmitetty, vaan syvyydessään keitti kostonhimoa. Meitä kohtasi tuo vihan-kiljumisen, suden-ähellyksen, seiväs-räiskynän ja verenvuodatuksen päivä, tuo kuuma päivä Tammiston kartanolla. Niinpä meitä viinan hummauksesta kuritettiin. Mutta tuostapa juuri, tuosta rangaistuksen päivästä rupesi onnemme virtaamaan. Kas, kun jo seisoimme mustan kauhistuksen rinteellä, silloinpa armollinen Jumala kirkasti etehemme maailman; ja sen hän teki tuon oivallisen vallesmannimme kautta. Mutta me itse, mitä teimme me? Astuimme kuin miehet itsensä-kieltämisen, työn ja toimen tielle. Tosin kohtasi meitä vieläkin moni puuha ja ahdinko, mutta me notkistimme niiden niskat, touvasimme väkivoimin aina eteenpäin, ja tässä seisomme nyt.—Kiitos Jumalalle, joka meitä johdatti, kiitos meille itsellemme, jotka tahdoimme ajoissa viisastua, kiitos äitillemme, joka lapsuutemme päivinä muistutteli meille Jumalan tahtoa ja lakia! Hänen lauseistansa painui aina yksi ja toinen sydämemme syvyyteen, josta varoittava ääni alati kuiskasi meitä korvaan, kuiskasi halki hurjimpain myrskyin, ja elomme alus ei vaipunutkaan haaksirikkoon.

JUHANI. Ah! jos eläisi nyt äiti, käyskellen tuolla Jukolan pihalla, niin, nähtyään poikiensa lähestyvän, kiirehtis hän meitä vastaan aina Ojaniitun ahteelle tuolla. Mutta taivaan salissa istuu nyt eukko, vartoen lapsiansa. Kyllä tullaan, muori, tullaanpa Jumalan avulla mekin sinne kerran.—Niin, nyt lähtekäämme, veljet, vaeltamaan taas, vaeltakaamme alas kallioista tietä.

Läksivät he alas, tulivat pimeään korpeen, siitä viimein kulon polttamalle, korkealle Kiljavan-nummelle, jossa kirkkuvat haukat sinkoilivat ilmassa heleän taivaan alla. Kulkivat he jo moni-ahteisella tiellä ohi Kuttilan lakean niitun.

JUHANI. Pojat, pojat! tuntuupa jo sieraimissani kotonurkkien haisu, ihanampi neitsytmaarian sänkyruohon tuoksua. Pojat ja veljet, saman maatuskan kantamat ja synnyttämät kaikki, kuulkaat yksi oiva sana: Käskekäämme tuliaisjuhlalle kanssamme Jukolaan joka ainoa mies ja vaimo, koiras ja naaras, jonka vaan kohtaamme tiellä ennen kotoa.

AAPO. Sen teemme.

TUOMAS. Olkoon sanottu.

TIMO. Kaikkihan käskemme, aina kruununvoudista Ruokko-Massaan asti, jos heidät kohtaamme vaan.

JUHANI. Aina maaherrasta Toukolan tallukkaan asti; ja nouseepa tästä iloinen kesti, nousee totisesti. Ja kas kun oikein tanssia leivoitamme Toukolan tyttöjen kanssa, leivoitamme, että jyskyää Jukolan permanto ja katosta karisee kaarna! Tosin on laita niin, että ainoastaan Aapo meistä osaa katrillia, me muut vaan polskaa, mutta sitähän osaamme kuin miehet. Ja olkoon menneeksi polskaa, paljasta polskaa. Mutta mistä saisimme oikein huikean pelimiehen ja kiltin kahvinkeittäjän?

AAPO. Tottahan vielä siihenkin neuvoja löytyy.

JUHANI. Tässä maailmassa. Niin, tottahan vaankin vielä siihenkin neuvoja löytyy. Neuvoja ei ole meiltä puuttunut kovemmissakaan tempuissa, vaan kaikkien on täytynyt kääntyä ja vääntyä, kiertyä ja koukistua tahtomme mukaan. Ojentuahan on kaikkien täytynyt, ja kymmenen vuotta on mennyt kuin pyyhkien. Tralla, raa, raa, tralla, raa! Kahvia en ole juonut sitten kuin Karja-Matin häissä, mutta olkoon menneeksi tänäpänä juhlan kunnioiksi, koska juomme oikein veljenmaljaa kaikki seitsemän poikaa, salskeata seitsemän miestä. Ja ensimmäisinä, aina ensimmäisinä me kolme tässä astelemme: minä, Aapo ja Tuomas, Impivaaran henkivartija-pataljooni. Uhkeita poikia kaikki. Eipä Eerokaan ole enään juuri niitä lyhimpiä Suomessa, ei suinkaan. Mutta vitkoin nousi hän naulastansa, peevelin vitkoin. Tulipa hänestä kuitenkin oikein laatuunkäypä mies sekä sielun että ruumiin puolesta. Ja sen teki vuosien voima täällä metsissä, meidän veljesten avulla; pari pientä pieksiäis-ryöppäystä vaan meidän muiden kädestä ja mies oli kuin öljytty. Vai kuinka? Mitä sanot sinä itse siellä takana?

EERO. Tosi mitä ruumiiseni koskee, mutta sieluparassani, pelkään minä, löytyy vielä paljon sinuakin varten varoilla tuota kirottua Vanhan-Aatamin pirunpihkaa, joka usein kyllä veivaa ja kiertää nurinniskoin koko maailman. Niinpä hän nytkin kääntää silmäni, koska täältä takaa katselen teitä siellä eturivissä. Kas, kas, kuinka Juhanikin silmissäni taasen pöllöittelee tuolla Aapon rinnalla kuin pystysilmäinen tallipässi vakavan valakan rinnalla.

JUHANI. Niin, Eero-poikaseni. Mutta tänäpänä kihisee ja irvistelee ilmassa ilon ja riemun henget. Sentähden, mitä huolin minä? Lauleskelen vaan.

Fralla, laa, tralla, laa!

»Kuinka taidan iloinen olla?

Kuinka taidan tyytyä?»

Fralla, lalla, lalla, lalla,

Fralla, lalla, laa!

Kuka on mies, joka könöittää meitä vastaan tuolla aholla?

AAPO. Ukko itse, luulen minä.

TUOMAS. Totisesti! No terve miestä!

JUHANI. Lukkari! Sama lukkari!

TUOMAS. Sama, sama. Terve miestä vaan!

JUHANI. Herran poika! Sama junkkari juuri, pattisauva kourassa ja entisen provastimme isolippainen vannelakki päässä! No vie sinun musta sonni itseäskin! Sama junkkari, sama junkkari!

TIMO. Meidän koulumestarimme.

JUHANI. Mutta kuinka koulutti hän meitä? No, no, nythän sopii sitä kysyä.

SIMEONI. Hän käyköön ohitsemme kunnialla.

TUOMAS. Hän on käskettävä tuliaiskestiin päätöksemme mukaan.

JUHANI. Peeveli! se täytyy meidän tehdä. Mutta minun tekee mieli häntä hieman muistutella menneistä ajoista; sillä sydämessäni on aina jotakin pientä pistosta häntä kohtaan. Yhdestä tahdon häntä muistuttaa, ja sitten astukoon hän seuraamme, jos häntä miellyttää. Hän on minua opettanut. Hyvä! Ehkä taidan minä vuorostani opettaa häntä nyt, ehkä taidan heittää hänelle pienen sukkelan kysymyksen testamentistani.

TIMO. Jotain häneltä kysyn minäkin. Täällä on yksi vikkelä ongelma, täällä seinähammasten juurien alla, ja saadaanpas nähdä kuinka hän tuon selittää. Minäpä en häntä ensinkään vihaa; sillä tukkani on taasen yhtä sakea kuin ennenkin; mutta saadaanpas nähdä kuinka hän suorittaa solmun, jonka pistän hänelle avattavaksi.

AAPO. Vaiti, veljet! ja kohdelkaamme häntä kunnialla, näyttäen, että tulemme kylään toisenmoisina miehinä kuin ennen sieltä lähteissämme. Käyttäkäämme itsiämme aina viisaalla tavalla.

JUHANI. Mitä viisauteen koskee, niin tahdonpa juuri tällä hetkellä parastani koettaa, viskellen hänelle noin niinkuin leikin vuoksi pieniä kysymyksiä raamatun syvyydestä. Olenpa lukenut testamenttini kannesta kanteen ja ymmärtänyt sen myös, toivon minä. Mutta sanoppas, Eero, mitä häneltä kysyisin noin vilpittömällä tavalla.

EERO. Kysyppäs millä keinolla viisi miestä ja kaksi kalaa ruokittiin viidellä tuhannella leivällä.

JUHANI. Kitas kiinni, sinä Lopen pahalainen, Kylmän-ojan lörpöittävä paara! Minä sinun opetan. Kysyisin ja selittäisin asian, jota ei ymmärrä itse arkkipiispakaan. Mutta kyllä tiedän mitä kysyn; ja tuossa on ukko.

TUOMAS. Minä varoitan sinua: kohtele häntä kelpotavalla.

JUHANI. Kyllä minä tiedän.

LUKKARI. Päivää, päivää, pojat!

VELJEKSET. Päivää!

LUKKARI. Majaa muutetaan, luulen minä.

TUOMAS. Sitähän tässä niinkuin vähän on tekeillä.

LUKKARI. Vai niin, vai niin. Hm. Niin, niin.—Tuulemaanpa rupee.

Tulleeko siitä sadetta?

JUHANI. Ehkäpä niinkin.

LUKKARI. Puhaltaapa oikein raskaasti.

TUOMAS. Raskaasti kyllä, raskaasti.

LUKKARI. Niin tekee, jaa. Hm, hm. Vai noin nyt pojat muuttaa.

JUHANI. Näin hiljakseen.—Mutta onkos kanttoorilla tähän aikaan yhtään koulupoikaa pöydännokalla?

LUKKARI. Eihän ole.

JUHANI. Eikä yhtään ainoaa pörröpäistä nallikkaa ovinurkassa?

LUKKARI. Hehee! Ei, poikaseni, ei. Hm. Niin, niin. Vai noin nyt muutetaan. No tervetuloa syntymätaloonne takaisin taas!

JUHANI. Tuhannet kiitokset, herra kanttoori. Metsän korvesta tullaan, ja, niinkuin näette, on tuossa varsoillamme vedettävänä ankara kuorma, jonka painoa lisää vielä seitsemän uuttatestamenttia, seitsemän Enklannin lahjaa. Ja luulenpa että juuri syvimmät, vaikeimmat paikat tässä kirjassa painaa nyt kuormaamme enimmin kaikista. Mutta jos koettaisimme hieman kevennellä tuota kuormaa, lievitellä muutamia solmuja, puntteja ja pusseja siellä. Taitaakos kanttoori…

TUOMAS. Juhani!

JUHANI. Taitaakos kanttoori vastata minulle yhteen kysymykseen, kysymykseen, joka on saattanut täällä monenkin aivon aprikoitsemaan. Sanokaas minulle: mitkä ovat Sepeteuksen poikain nimet?

TIMO. »Minä ja sinä yksi, Keskievarin Antti ja Jussi toinen; kuinka monta meittiä ollaan?» kysyi minulta kerran Loimaan mies, ja samoin kysyn minä kanttoorilta nyt.

JUHANI. Timo hillitköön leipälaukkunsa.—Niin, herra kanttoori, mitkä olivat Sepeteuksen poikain nimet? Se on kysymykseni; kuulkaat päälle, pojat!

TIMO. Minä ja sinä yksi, keskievarin Antti ja Jussi toinen; kuinka monta meittiä ollaan? Se on ongelmani; kuulkaat päälle, pojat!—Kuinka monta, herrani?

LUKKARI. Kaksi, poikaseni, vaan ei suinkaan neljä; niin, lilli-poikaseni, kaksi, kaksi vaan. He, he!

TIMO. Kas siinäpä seistiin. Niin vastasin minäkin Loimaan miehelle. Mutta äläst! Siinä rykelmässä on meitä neljä, herra korkeasti oppinut kanttoori.

JUHANI. Etkö siinä riivattu voi hillitä leukojasi kunnes vanhin veljes on tehnyt tehtävänsä. Tuhannen tulimmaista!

TIMO. Älä herran … älä herran tähden tuuppaise minua enään toista ja kolmatta kertaa poskelle. Sinä hunsvotti! olenko minä vasikka edessäs, vasikka tai mullikka? En suinkaan, en suinkaan, vaan olenpa kiivasta miestä kun kerran oikein kiivastun.

JUHANI. Suus kiinni nyt ja kuultele.—Mitkä olivat Sepeteuksen poikain nimet?

LUKKARI. Vilpitön kysymys. Mutta kysyi minulta kerran tuo entinen provastimme: »mikä oli Sepeteuksen poikain isän nimi» ja arvaas, veli Juhani, kuinka hänelle vastasin, antaissani oikean vastauksen? Niin, suodaanko minun kysyä: mikä oli Sepeteuksen poikain isän nimi?

JUHANI. Jassoo … jassoo … vai niin. löytyykö sekin nimi testamentissani?

LUKKARI. Löytyy tosin, löytyy jo kysymyksessäni.

JUHANI. Vai niin … nonoh … hm… Vai löytyy se testamentissani?—Mutta—niinhän juuri minäkin olin aikeissa kysyä teiltä, mutta kysyin malttamattomuudessa hieman toisin. Ongelman olen kuullut, mutta enpä ole viitsinyt kiehtoa siihen selkoa testamentistani. Minä en olekkaan mikään korkea kirjanoppinut ja jupisteeri, en kuulu pappissäätyyn kuin esimerkiksi lukkari. Hän kuuluu siihen, mutta säädyn viimeisenä häntänä, samana häntänä, joka kerran oli leikissä ukko Viksarin kanssa.

TIMO. Se olikin suntio eli torkka, joka tarinassa kutsui itsensä pappissäädyn hännäksi ja löylytti vähän Viksaria.

EERO. Lukkarihan se oli.

JUHANI. Lukkari tai suntio, suntio tai lukkari; minä vaan tahdon sanoa, etten kuulu siihen kunniaan, minulla ei ole valta kiekua kirkossa kuin aamukukko orrella eikä pöyrytellä poikaköllien saivaristoa. Ja jos mielitte kuulla suustani oikein totuuden… Tiedättekö kuinka virolais-ukko Korkki sanoi Hämeenlinnan viskaalille?

LUKKARI. No kuinkaspa hän sanoi?

JUHANI. »Mene elvettii, sinä pirkelee mias!» Hmmh! Kenenkähän nyrkin luulisitte tässä ylinnä keikkuvan? Häh? Smatrii, kubbe! ja huomaa kuinka kymmenen vuoden kuluessa muuttuu täällä maailman muoto.

AAPO. Juho, Juho!

TUOMAS. Nyt, veli, tahdon minäkin sanoa sanan; ja oleppas vaiti oman rauhas tähden.— Kanttoori antakoon heille anteeksi; he eivät ymmärrä. Olkaat huomaamatta ja tehkäät niin hyvin ja käykäät kanssamme pieniin tuliaispitoihin Jukolaan; sillä tämä päivä on meille päivien päivä.

LUKKARI. Minä kiitän, mutta aikani ei juuri myönnä kuulemaan kutsumustanne nyt.

SIMEONI. Tulkaat rakentamaan sovinto meidän ja Toukolaisten välille; tehkäät se Jumalan tähden.

AAPO. Me rukoilemme, tulkaat ja tehkäät rauha. Eiköhän ole tämä työ teille velvollisuutta virkanne kirkollisuuden kautta? Siis kavahtakaat, ettei närkästy teille ainoastaan Jumala, mutta myöskin tuo oivallinen provastimme, kuultuansa ettette ole tahtonut käydä sovintomiehen toimeen näin tärkeässä asiassa kuin tämä. Katsokaas tuota paikkaa.

LUKKARI. Olkoon teidän tahtonne. Minä seuraan ja tahdon koettaa parastani täritellä Toukolaisten sydämiä, ja Herran ja oman puheeni voimalla taivuttaa heitä veljelliseen sovintoon. Mutta puhukaamme ensin suumme puhtaaksi. Minä näen teidän silmissänne tuon kyräilevän, vaikka jo kalsunkin vihan minua kohtaan, ja tiedän sen syyn. Niin, olinpa teille kiinteä opettaja, kiinteä ja kova, sen tunnustan, ja katkerasti olen sitä jo katunut. Mutta samalla kiinteällä keinolla on kerran minua itseäkin opetettu, samalla kouristelevalla keinolla, paratkoon Jumala! Mutta mitä tarkoitin kiinteydelläni teitä kohtaan? Omaa etuanne, omaa etuanne; se tietäkäät. Ja olkaat myös varmat siitä, että juuri tällä hetkellä, vaikka hieman hämmästyikin mieleni tässä teidän nyt käydessänne mua vastaan, sieluni iloitsee, koska katselen teitä miehinä nyt ja tiedän teidän tekonne ja taistelonne, vieriessä kymmenen Herran vuoden.

AAPO. Tästä ylistyksestä kiitämme teitä.

TUOMAS. Me tiedämme teidät kunnian mieheksi ja tiedämme että Juhani ja

Timo pyytävät teiltä anteeksi kierot sanansa.

TIMO. Minä myönnän että hän on kunnian ukko, vaikka kovakin koulumestari.

JUHANI. Lukkari tunnusti ei juuri oikein tehneensä meitä kohtaan, minä teen saman tunnustuksen itsepuolestani häntä kohtaan, ja niin on välimme kuitti, varsinkin koska myönnän että olimme hänelle aika visapäitä oppilaita, joiden kovia kalloja vasten hänen kärsimyksensä rintarauta väkistenkin särkeytyi. Ja ken takaa, ken takaa, kysyn minä, ettei saattanut meille myös jotain hyvää tämä tukkapään jauhoitus ja hiuskiemurojen pöllytys? Eihän yhtään takeita ole.

AAPO. Vaan että kaikki on unohdettu. Siis astukaamme miehissä eteenpäin.

Tehkäät niin hyvin, kanttoori.

Läksivät he kulkemaan, kulkivat pitkin ahteista tietä, joka veljeksille kuitenkin oli soma ja rakas; sillä rupesi käymään heitä vastaan lapsuuden ahoja, kiviä ja kantoja; ja puhalteli heidän syliinsä raitis länsituuli.—Mutta äkisti kuului peloittava meteli, ja Rajamäen rykmentti astui heitä vastaan. Näkyi Kaisan nuuskainen naama ja kiivaat silmät tuon mustan korvamyssyn alla; ja aisoissa käyskeli eukko, torellen ja kiroten. Mutta Heikka oli jo heittänyt keppiheponsa, Mörökölli pullorattaansa, ja äitinsä rinnalla he astelivat, auttaen kukin aisastansa eukkoa vetämässä vankkureita. Mikko itse, musta vilttihattu päässä ja poskessa ankara tupakkimälli, lykkäsi, niinkuin tapansa oli, sauvallansa perään. Mutta häntä seurasi kaksoispari, ratsastaen keppihevosilla, ja viimeisenä tapsutteli Mikon Pikkutallukkainen, vetäen pullorattaita kylän pöllyävällä tiellä. Ja vaunuissa, siellä näit sinä pikisäkin, sarvipussin ja vasikannahkaisen repun, jossa löytyi Mikon, Heikan ja Mörököllin veitset, ja näitpä siellä vielä viulunkin, käärittynä Kaisan vanhaan, punaiseen villahuiviin.

Niin retkeili vastuksiin kaksi kummallista matkuetta, ja nousi tuosta melakka ja pauhu. Työläästi ja korskahdellen lähestyivät rykmenttiä Impivaaran nuoret hevoset; Killi ja Kiiski, niskaharjakset korkealla pystyssä, remasivat ja ärhentelivät kovin; ja silloin kaksoispari ja tallukka pieni juoksivat möräten vankkurien turviin. Siinä Kaisa kiroili ja toreli tiuskealla äänellä poikiansa; mutta Mikko sauvaansa heilutteli koirille, heilutteli ja rämisi pahoin. Pysähdyttiin kahden puolen, ja äänettä toinentoistaan katseltiin kauan: asukkaat Rajamäeltä tirkistellen niinkuin ihmeeksensä, mutta veljekset kovin kömmähtäen, muistellessaan päätöstänsä tiellä. Kuitenkin astui viimein esiin veli Aapo.

AAPO. Rauha teille!

MIKKO. Sama teille, mutta suistakaat vähän koirianne.

AAPO. Killi ja Kiiski, vait!

JUHANI. Terve miestä, sinä Rajamäen Mikko! Kuinka jaksat ja mitä uusia maailmalta?

MIKKO. Sekalaista, sekalaista sekä hyvää että pahaa, mutta ainapa, koira vieköön, hyvä kuitenkin täällä päällimmäisenä keikkuu, ja tämän elämän retkutus käy laatuun, käypä se. Niin, pojat, vankkaahan täällä, Jumalan kiitos, aina sentähden vähän työtä ja tointa kylissä ja kartanoissa. Jaa, jaa, Mikolla ei ole yhtäkään hätää niin kauan kuin työtä ja tointa piisaa maailmassa, vaikka täytyykin kulkea ja jamata talosta taloon ja kylästä kylään työtä ja leipää hakemassa. Ei Mikolla ole mitään hätää.

AAPO. Kyllä sen uskomme; ja onnistukoon virkanne teille vaan uhkeammin aina. Mutta nyt, Mikko, nyt pistää meitä päähän tuuma, ja tahtoisimmepa viipyä tällä erällä parissanne enemmin kuin yhden hetken. Niin, kuulkaat yksi sana.

MIKKO. Ahaa! Minä arvaan asian, kun johtuu mieleeni tuo vanha, yhteinen olutjuustomme Sonnimäen nummen alla, juusto, joka vieläkin teitä röyhtelyttää. Mutta hyvä, että seisomme kartteeratulla tiellä ja että on meillä tässä herra kanttoorissa oivallinen vierasmies. Syrjähtäkääs hieman sivulle, hyvät naapurit ja ystävät, hieman sivulle.

AAPO. Kuulkaat meitä!

KAISA. Pois tieltä, te sen vietävät! Me tahdomme kulkea. Pois tieltä, muutoin teidät pyöveli perii!

LUKKARI. Erhetys, sinä kunnioitettava Rajamäen perhe, erhetys jyrkkä! Kuulkaat mitä sanon ja pyhästi takaan. Ah! toisin kuin ennen on nyt Jukolan veljesten elämä, sekä sielun että ruumiin puolesta. Toisin, Jumal'avita! Tietäkäät, he ovat kantaneet kääntymyksen ja parannuksen ihanimpia hedelmiä ja nyt he palauvat rakkaasen syntymäkotoonsa riemun ja kunnian poikina, tahtoen temmaista sylihinsä kaiken tämän maailman. Sentähden kutsuvat he teitäkin iloiseen tuliaisjuhlaan, sovintojuhlaan entiseen Jukolan taloon. Tämä on heidän sydämensä yritys teitä kohtaan tällä heidän jupileerauksensa hetkellä. Uskokaat mitä teidän kanttoorinne sanoo.

JUHANI. Juuri niin kuin kanttoori sanoo!

AAPO. Mikko ja Kaisa! me tahdomme näyttää itsemme miehiksi ja tehdä miesten töitä, unohtaen entisyyden. Mutta mitä lausui Mikko tuosta olutjuustosta Sonnimäellä? Hyvä ystävä, sen keitimme itse ja itseppä sen syödäkkin saimme. Niin juuri, ja muistelenpa vielä toistakin asiaa tuosta Sonnimäen illasta. Ennustihan silloin eukkonne meille ankaria tuhon päiviä? Sen hän teki,

ja oikeinpa hän ennusti. Myrskyt tulivat ja pieksivät meitä kovin, kovin, mutta myrskyt ja pilvet ovat menneet taas ja ihana päivä koittaa. No lähtekääs ennustamaan meille kerta vielä, ja me toivomme silmänne näkevän valkeampia kuvia. Olenpa kuullut teidän parhaiten ennustavan kahvissa, ja kahvia ei pidä puuttuman tänä iltana Jukolassa.

JUHANI. Kahvia ja olutta!

AAPO. Kahvia ja olutta! Siis tulkaat ja ennustakaat meille onnen päiviä.

MIKKO. Kaisa pouvaa kahvissa ja minä pelaan viulua juhlan koroitteiksi; sopiihan se hyvinkin.

AAPO. Vallan hyvin.

JUHANI. Sinä uljas Mikko.

MIKKO. Pelaanpa jo teille iloisen marssin tullessamme Jukolaan.

JUHANI. Sinä verraton Mikko! Pelaa, pelaa että maailma leimahtelee, pelaa, Jumalan luoma.

AAPO. Kaikki soveltuu oivallisesti.

JUHANI. Kaikki paukahtaa kuin lukkoon vaan!

MIKKO. Vankkurit ympäri, Heikka ja Matti poikaseni! Ja sinä, Kaisa, heitä jo tuo tuimuuden äkeys naamastasi hiiteen ja teeppäs nätti keikaus Jukolaan päin.

KAISA. Jaa-ah! kyllä minä sinun keikautan tässä. Jos niin hulluksi päättyisinkin ja lähtisin talkittamaan takaisin vanhoilla korvillani, niin astelisinko heidän vikurien aasiensa sotkettavana tuossa raitiolla? Könöittäkööt he edellä, me kahnustelemme perässä.

MIKKO. Oikein, Kaisa! Hellittäkäät edellä, veljet, antakaat mennä oikein pyrstötähden vauhdilla, me suhutamme suitsuavana häntänä perässä.—Tuo meidän muori on vähän kiivasta muoria.

JUHANI. Mutta onpa siinä muoria kuitenkin.

AAPO. Oivallinen muori!

MIKKO. Onpa peijakas niinkin; minä uskallan sen sanoa. Se on minun muijani.

JUHANI. Muija kuin patavaltti vaan!

MIKKO. Onpa niinkin. Kiivasta eukkoa, kiivasta eukkoa; mutta kas kun kerran ukkokin karvansa pörristää, niin paneepa. silloin mamma itsekkin suunsa koreaan, lilliseen nipistykseen, panee, ei auta. Mutta hempeä ukko olen kuitenkin, olen, ja annan Kaisan valtikoita. Ja mitä huolin siitä, kun vaan kaikki käy kuntoon?—Heleijaa, pojat! Perässä tullaan kuin suutari kraatarin perässä taivaasen. »Perässä vaikka perhana olis», sanoi suutari, kiskoen pikilankaansa, hampaat irvissä. Niin, niin, mars ja anna soida, anna soida!

Läksivät he miehissä kulkemaan eteenpäin; ja myrskyksi tuimeni tuuli, koivisto humisi ja taipui, ja milloin paistoi aurinko lempeästi, milloin peittyi se taasen ihanien hattarien kohtuun, jotka vilkkaasti korkeudessa lentelivät pohjosen ajamina kohden kaukaista, kaarevaa taivaan reunaa. Vaelsivat he mäkiä ylös ja alas, ja suloinen oli veljeksille tämä vaellus ja tämä myrsky, kun lähenivät kotonsa kunnasta lounaisessa.

Mutta tulipa heitä vastaan vanha ukko, Kolistimen mustatukkainen, äkeä taatto. Harmaat, pensaiset kulmakarvat, kuin kaksi huhkaimen siipeä, melkein peittivät hänen tuikeat silmänsä. Oli hän aikanansa ollut kunnon ampuniekka, kaatanut monta karhua ja sutta. Tuli viimein ankara tauti, joka vei häneltä kuulon voiman, ja kuuli hän enään ainoastaan huutavan puheen, huikeasti huudetun hänen korvaansa. Tämä onneton kohtaus sulki häneltä ainiaaksi karhunampujan tien, ja silloin päätyi hän pauloilla pyydystämään. Niitä hän syksyinä ja talvina viritteli summalta metsiin lintujen, jänisten ja oravien kuolemaksi. Oli hän vakaa, jyrkeämielinen ja törmäsanainen ukko; tuli pian tuittupääksi, katsellen elämää omalta kannaltansa. Hänpä nyt syyssunnuntain iltahetkenä käyskeli veljeksiä vastaan ahteisella tiellä.

JUHANI. Terve, sinä vanha!

TIMO. Terve, taatto, terve!

JUHANI. Seis, kunnioitettava äijäkarru!

KOLISTIMEN UKKO. Häh?

JUHANI. Terveisiä metsämaailmalta.

UKKO. Mitä tahdot?

TUOMAS. Huuda häntä korvaan ja vahvasti.

JUHANI. Tässä me ollaan nyt!

UKKO. Niinpä, perkele vie! olettekin, ja tästälähin armahtakoon meitä taivaan ukko täällä kylissä taas.

JUHANI. Mitä?

AAPO. Nyt ei ole poika hyvällä tuulella.

JUHANI. Mitä sinä meinaat?

UKKO. Arvaatpa sen. Niin, niin, kyllä, kyllä, kyllä tässä nyt nousee meille toiset juonet. Hyvin tietty.

JUHANI. Veljet, tämä leikkaa kunniaamme.

AAPO. Ole huolimatta ja käske häntä vaan kanssamme Jukolaan.

JUHANI. Kuitenkin kaikitenkin, ukko, kun olet tuommoinen potra ukko, niin käskemme sinua nyt Jukolaan viettämään kanssamme oikein ryskeistä tuliaisjuhlaa.

UKKO. Mitäs tulit, sinä peikko? Miksi et pysynyt tuolla vuortesi komeroissa aina kurjaan kuolemaas asti? Mitäs tulit?

JUHANI. Jassoo! tämäkös on kiitos käskystäni?

UKKO. Tulistunpa kiusasta ja harmista koska muistelen ansojani. Kirous! onpa yksikin aika metso menevä tästälähin paulastani toisen pussiin. Te köllit! niistä naappailtiin jo kylliksi ennenkin.

JUHANI. Sanotko sinä meitä varkaiksi?

UKKO. Sanoinko ma, sanoinko ma? Mutta sinä ymmärrät yskän, ymmärrätpä, vaikka oletkin tuommoinen tuhma käenpoikanen tai mullisteleva metsonpoikanen.

JUHANI. Sanotko sinä meitä varkaiksi koska sinua kestiin käskemme?

UKKO. Mitä sanoit? Huuda kovemmin, huuda niinkuin mies pruukkaa ja älä tuossa vingu ja rääky.—Mitä sanoit, poika?

JUHANI. Kestiin minä teitä käsken; sillä olemmepa kaikki niinkuin teidän kummipoikianne.

UKKO. Sinäkö minun kummipoikani?

JUHANI. Minä ja nämät kuusi veljestäni tässä. Sentähden: tulkaat kestiin, kummi.

UKKO. Suus kiinni! minä en ole sinun kummis.

JUHANI. Olette juuri vissiin.

UKKO. Minä en ole sinun kummis, en!

JUHANI. Juuri vissiin.

UKKO. Suus kiinni, sanon minä.

JUHANI. Juuri vissiin, ellei Männistönmuori ole valehdellut.

UKKO. Kuka?

JUHANI. Männistönmuori, tämän kylän yhteinen lapsimuija.

UKKO. Minä annan palttua Männistönmuorille, vaan etten ole sinun enkä noiden muidenkaan kummi. Minä sinun kummis? Huuti!

JUHANI. Huuti? Vai niin! Mutta minua ei olekkaan kannettu papin eteen hammassuisena, umpisilmäisenä penikkanulkkina, ei koskaan. Mutta kuinka hyväänsä: minä käsken teitä kestiin.

UKKO. Mutta minä en tule, en, vaan kiellän sinun käskemästä.

JUHANI. Minä käsken vaan.

UKKO. Mutta minä en tule, sinä riivattu! Pidä kitas!

JUHANI. Minä käsken vaan.

LUKKARI. Pojat, pojat! olkoon ukko rauhassa.

MIKKO. Hän menköön meistä herraansa. Yksinkertainen ja töykeä äijä; katselee silmiimme kuin villakoira; hän menköön. Mars, ukko!

JUHANI. Mutta kuitenkin niiden yksinkertaisten, harmaitten jörösilmien pohjasta kurkistelee mielestäni ylös niinkuin jokin pieni klipparimikko; ja hän on vähän paisuttanut minun sappeani.—Minä käsken sinua kestiin, huikeaan hummaukseen. Olutta naamaas pinnailemaan minä sinua käsken. Olethan kuitenkin hyvä taatto.

UKKO. Mitä sanoit? Huuda kovemmin.

JUHANI. Hyvä taatto, vaikka vähän uutelias. Mutta onhan tuo synti ainakin ollut kuuroin perisynti.

UKKO. Häh?

JUHANI. Uutelias, nyyfiiki, ukko-rässy, sanoi ruotsalainen; mutta muutoin kelpo taatto.

UKKO. Köntti, hävytön köntti! Mutta onko, onko, onko metson poikasilla järkeä päässä? Ei tuumaakaan. Höh! tuossahan lentää ylös jaloistani aika parvi, metsoparvi…

JUHANI. Esimerkiksi seitsemän metsonpoikaa.

UKKO. Mitä sanoit?

JUHANI. Seitsemän metsonpoikaa!

UKKO. Olkoon heitä kuinka monta hyväänsä; tuolta he katsella töllöttävät koivun-oksilta. Tuossa nyt mällistelee vastaan yksi kuin sonni kohden uutta porttia, ja vasta hän pöllähtää kun paukahtaa, mutta silloin on hän pussissa. Samoin nytkin mällistelee tässä seitsemän könttiä kohden Kolistimen vaaria juuri niinkuin seitsemän könisilmäistä metsonpoikaa. Köntit! Mitä, mitä, mitä minusta tahdotte?

JUHANI. Tahdon sanoa oikein vakaalla mielellä ja kielellä, etten ole mikään varas enkä metsonpoikanen enkä köntti, ja sanon vielä yksin tein, että eräs vanha karru, eräs förpiiskatun ukko, joka ei seiso minusta juuri kaukana, ei montakaan virstaa tällä santaisella maantiellä, että tämä mies, tämä häpeemätön karru on suuri lurjus ja hunsvotti; ja olkoon se sanottu kaikella kunnioituksella.

UKKO. Kuka mies, kuka mies, sinä töpö käenpoika kuivan hongan nenässä? Ole, ole, ole, ole, olenko minä hunsvotti edessäs? Sanoppas. Kuka mies, sinä käenpoika?

JUHANI. Mitä peijakasta puhaltaisin hänen kirottuun korvaansa?

AAPO. Älä enään mitään puhalla, vaan lähtekäämme.

JUHANI. Ei juuri vielä; sillä hän on suurikelmi ukko. Mitä peevelin puskua puhaltaisin hänen korvaansa?

EERO. Annas minä koetan. Mutta pidä sinä tuota sonnipulkkia.

JUHANI. Niin, puhallappas sinne yksi mojova sana.

UKKO. Kuka mies? Häh?

EERO. »Kukakhaar!» sanoi pieni käenpoika kuivan hongan nokassa.

Kukakhaar!

UKKO. Tuossa on käki!

EERO. Sinä riivattu!

JUHANI. Kas tuota perhanaa! Paukahtipa!

EERO. Paukahti, ja korva lukkoon.

AAPO. Oikein tehty, sinä Kolistimen körri, oikein!

EERO. Hiiteen äijä! Sivalsi että kipenöitsee.

JUHANI. Ukko, ukko! huomaas mitä teit: tempasit nyrkilläsi poskelle kunniallista miestä vallan maantien päällä ja pyhänä sapattina. Ai, ai, ukko!

AAPO. Oikein tehty, sinä Kolistimen riihitonttu, oikein!

UKKO. Mitä lörpöttelet sinä siellä?

EERO. Oikein sanottu, sinä Kolistimen nurkkajulli, oikein!

UKKO. Suus kiinni sinäkin, kärppä. Minä, minä opetan poikia nenälleni loiskeilemaan. Sillä Kolistimen vaari ei siinä juuri kauankaan siekaile ennen kun hän iskee.

JUHANI. Minä häntä isken tuohon takkuiseen kaulukseen ja kiskon äijän ilman armoa olutkestiin. Heisaa, ukko! Nyt marssimme!

UKKO. Helvettiin sinä!

JUHANI. Olutta juomaan että mahas repee!

UKKO. Hellitä kaulukseni, saatpa muutoin vasten klanias. Etkö sinä, perkeleen juuti, hellitä?

JUHANI. Ämpäri olutta!

TUOMAS. Mitä hulluutta, Juho, taas?

AAPO. Olkoon ukko oloillansa.

JUHANI. Herra varjele! hän on meitä haukkunut kuin koira. Mitä hänelle tekisimme? Hän on tuommoinen vanha äijäreppu. Mutta tulkoon hän Jukolaan riemujuhlaan juomaan olutta vihoissansa. Niin, ukko, minun sydämeni ei anna perään, ei!

UKKO. Hellitä kyntes!

TUOMAS. Mielitkö hellittää? Katsos tuossa, kuinka koreasti hänen päästät. Menkäät, äijä!

JUHANI. Ah! minä olisin kantanut hänen iloiseen kalaasiin, kantanut kuin pienen lapsen; sillä säkeniä säihkyy karvainen poveni. Herran poika! kenen paulasta olen minä naappaisnut lintua? Lintua tai jänistä?

TUOMAS. Kitas kiinni!

JUHANI. Olenko minä varas, minä?

LUKKARI. Sitä ei hän sanonut, poikani.

JUHANI. Sitä kohden hän sommaili kuitenkin. Ah, olisi hänen päänsä lakeelta parin kolmen kymmenen talven lumi poissa, niin Herran poika!

TUOMAS. Menkäät, ukko!

UKKO. Köntit! Ole, ole, ole, olenko minä keppikoni edessänne, te korven hallavat, päähännuijittavat sudenpenikat? Mutta kyllä, kyllä, kyllä, kyllä, teidät opetan vielä, minä, minä teidät opetan, köntit!

Siirtyi heistä viimein Kolistimen äkeä ukko; mutta kauan jupisi hän vihoissansa, syljeskeli ja jupisi itsekseen, astellessaan ahteellista tietä. Kulkemaan taasen läksivät myös veljekset ja heidän seuralaisensa lukkari ja Rajamäen rykmentti, joka viimeisenä retkeili. Mutta kun he näin olivat hetken kulkeneet eteenpäin, tuli heitä vastaan kaksi naista: entinen Männistön muori ja nokkela, palleroinen tyttärensä Venla; ja astelivat he kiireesti, aikeissa puolainmetsään, valkeat tuokkoset käsissä. Tämä kohtaaminen saattoi veljekset ällistymään kovin, ja äänettöminä katselivat he lähestyviä vaimoja, seisahtuivatpa kuitenkin heidän eteensä; ja vastuksiin nyt tuijoiteltiin hetki, rengassilmin kummaltakin puolelta. Mutta viimein astui esiin Aapo, ilmoitti heille Teerimäen vuorella tehdyn lujan päätöksen ja käski heitä vieraiksi tuliaiskestiin. Epäillen mitä heidän piti tehdä, nyt seisoivat äiti ja tytär, seisoivat ja myhäilivät salaa toinentoisellensa ja mytistelivät luikaroiten huuliansa. Mutta koska myös lukkari kehoitti heitä kuulemaan veljesten kutsumista ja käymään kahvinkeittäjiksi pitoihin, päättivät he vihdoin lähteä iloisen matkueen seuraan. Ja niin oli Jukolan pojilla lukkarissa mahdikas välimies ja sovittaja Toukolaisia varten, muorissa ja hänen tyttäressään kiltit kahvinkeittäjät, ja Rajamäen Mikossa oli heillä iloisen tulomarssin soittaja ja pelimies karkeloissa Toukolan tyttöjen kanssa.—Muistellen kaikkia näitä etuja, astelivat he yhä uljaammalla vauhdilla kohden matkansa päätä, ja seisoivat viimein Jukolan Pohjanpellon santaisella töyräällä. Ja näkyi heidän edessään Ojaniittu, sen takana taasen Kotopelto, mutta ylempänä itse Jukolan talo, ihanasti surkumielinen. Kauan äänettöminä ja kosteilla silmillä katselivat veljekset kotoansa viheriällä, kumisevalla kummulla; ja länteen kallistui aurinko. Mutta vinhemmin aina puhalteli pohjonen, kohisten männistössä, kivisellä mäellä talon eteläisellä puolella.

TUOMAS. Tuossa on siis Jukola.

JUHANI. Oletko sinä Jukola?

AAPO. Onpa ryhtis jotenkin rauennut ja sammale tarttunut kiireellesi, kotomme armas.

JUHANI. Sammale on tarttunut kultaiselle kiireellesi, kunnioitettava äitimme Jukola.

TIMO. Terve, Jukola, joka nyt istut, kököität edessäni tuossa, kauniina kuin Jerusalmi ennen.

JUHANI. Oletko sinä Jukola? Sinä? Ah! enhän voikkaan estää kyynelkarpaletta karhealta naamaltani, koska sydämeni kiehuu ja kuohuu. Voi! kaikkialta, mihin silmäni isken, annetaan pojalle takaisin hellän ystävän katse. Kas kuinka lempeästi tuo musta ometan akkunaläpikin myhäilee minua vastaan. Terve, sinä toivon tähti, terve!

EERO. Terve, terve, sinä toivon musta tähti!

JUHANI. Terve, armahin lantakasa siinä alla, ihanampi onnen kukkulaa!

Ah!

TIMO. Kyllä se on kaunista, mutta miksi ei tuota lantakasaa ole jo aikapäiviä kiskottu pellolle? Niin, niin, se kasa siinä ilmoittaa, todistaa ja merkitsee nahkapeitturin juurevata, perin auttamatonta laiskuutta. Onkos tämä laitaa: syyskuussa lantakasa kotona kököittää? Minä närkästyn kovin tälle nahkapeitturille. No, noh, saatpa kuitenkin anteeksi varsinkin tänä päivänä, joka on Jukolan juupelijuhla.

JUHANI. Terve, hallava lantakasa, terve! sanon minä vaan, huolimatta mitä se todistaa ja meriteeraa. Terve, Jukola kasoinesi, peltoinesi, niittuinesi, kaunis niinkuin taivas!

TIMO. Taivas on kuitenkin koreampi.

JUHANI. Suus kiinni! Ihanin Paratiisi tämä on.

SIMEONI. Älä lausu syntiä.

JUHANI. Kieleni lausuu mitä sydämeni kuiskaa.

LAURI. Minäkin nyt jotakin lausuisin, mutta tämä merkillinen hetki on perin masentanut kieleni entisen vikkelyyden.

JUHANI. Sano kielin, puhu mielin, luihkaise riemu rinnastasi ulos! Vuoret roikkaa, metsä kaikaa ja taivaassa ollaan äänettä hetki aikaa, hetki pyhä ja lyhykäinen. Siinä on värssy, Jukolan Jussin sepittämä riemuissansa.

AAPO. Mutta olkoon tässä 30 kylliksi, ja rientäkäämme tarkoituksemme perään.

JUHANI. Niin, nyt touvatkaamme viimeiseen perään kuin kuteva särkijoukko rysän takimmaiseen nieluun. Mennään nyt, etteivät ikävysty arvoisat vieraamme tähän riemuumme ankaraan. Eihän ole Jukola tuossa heidän kotonsa, ja toiseksi, he ovat sen nähneet myöhemmin kuin me. Te, kanttoori, te, Männistön muori tyttärinenne ja sinä, Rajamäen kunnioitettava perhe, älkäät nyt panko pahaksenne tätä.

LUKKARI. Sitä ei sinun tarvitse rukoilla. Kylläpä käsitämme mikä tämä hetki on teille; se on korkea, juhlallinen hetki, täynnä juovuttavaa iloa.

JUHANI. Ihanasti sanottu, potrasti sanottu!—Mennään nyt!

TUOMAS. Paukahtakoot pyssymme ja soikoon Mikon viulu.

JUHANI. Niin, jospa saataisiin nyt vähän musiikkia.—Yksi ammunto, veljet, yksi huikea ammunto. Yht'aikaa!

Kiljahti nyt Mikon viulu ja melkein yht'aikaa pamahtivat Juhanin, Tuomaan ja Aapon pyssyt. Uljaat hevoset silloin korkealle leiskahtivat vankkurien edessä, kiilien läksivät naudat kirmaisemaan, yksi sinne, toinen tänne. Mutta eipä yksikään heidän johtajistaan hellittänyt leikissä nuoraa kourastansa, ei Simeoni, ei Timo ja kaikkein vähimmin heistä Eero. Purren hammasta he seurasivat, vaikka melkein raahaten, seurasivat kukin elukkaansa, ja pilvenä pyöriskeli pellolla kuiva hieta. Seisahtua täytyi huiskahännän ja kääntyä miehensä kanssa oikealle raitillensa jälleen. Niin retkeili matkue alas, katosi hetkeksi Ojaniitun alankoon, mutta ilmestyi taasen pian, käyden ylös pitkin jyrkkää ahdetta ja astuen Kotopellon veräjästä sisään. Mahtavasti soitti Mikko viuluansa, kovin reuhuivat ilosta, uhosta Killi ja Kiiski, joiden haukkinaan vastasi taasen nahkapeitturin laiha, kämäleukainen rakki, tuvan nurkalla nilkutellen, vapiseva kurja. Ulos kutsui meteli Jukolasta kaiken kansan, ulos vierulle, kiviselle tanterelle. Mutta lapset, nähtyänsä Rajamäen rykmentin lähestyvän taloa taasen, kirmasivat takaisin tupaan kiireesti, parkuen kovin, ja pistivät itsensä piiloon, mikä sänkyyn, kaattuvan alle, mikä uunin päälle, kolisevien kalupuitten sekaan, sydämessä kauhistus. Samasta pelosta vaikeni äkisti rakki, koukisti häntänsä koipien väliin ja mateli piiloon nurkkaan penkin alle. Oli nyt pihalla menoa ja meteliä. Siinä miesten huudot, koirien mekastelo, lehmien ammuminen, pienen palleroisen sonnin mörinä ja viulun kiljuva ääni kilvoin kaikui ympäri, koska lähestyi Jukolan taloa vaeltava joukko; ja huminalla ravisteli pohjonen Kivimäen tuuheata männistöä. Mutta veljekset, sydämessä riutuva liepeys, kävivät esiin tervehtimään huoneen väkeä heidän entisen kotonsa armaalla pihalla. Ja koska käsiä oli puristettu, elikot ja kuorma korjatut, astuivat he viimein miehissä talon avaraan tupaan.

Mutta Toukolaan läksivät lukkari ja Aapo sovinto- ja tuliaisjuhlaan kutsumaan miehiä, jotka niin kauan olivat eläneet vihassa ja vainossa Jukolan veljesten kanssa. Ja koska he mukavilla, lukkarin lausumilla, sanoilla olivat saattaneet kutsumuksen ympäri sekä miehille että naisille, riensivät he takaisin auttelemaan muita rakentamassa pitoja. Lakeaksi tehtiin permanto Jukolan

hauskassa tuvassa, kuohuvaa olutta vetävissä haarikoissa kannettiin pöydälle, ja tulisijan ympärillä liekiöitsi kiltti Venla äitinsä kanssa. Pilvenä palloili kahvivalkian savu katon nokisten ortten alla, myllyn hampaissa pieneni räiskynällä poltettu jyvä, ja tulella höyrysi nahkapeitturin emännän pannu. Ja mikä nyt lakaisi kartanoa, mikä kanteli halkoja pinosta tupaan, mikä hakkasi havuja koristeiksi laattialle ja mikä mitäkin teki. Ja akkunan ääressä, leveällä rahilla istui iloinen Mikko, antain silloin, tällöin viulunsa vingahdella.

Mutta miksi kuiskuttelee nyt Männistön muori noin hartaasti Juhanin kanssa tuolla porstuvassa ja miksi seisoo Juhani, silmät harreillaan, totisena kuin tuomiolla? Muori antaa hänelle tiedoksi noin kautta ranteen, ettei löydy enään heidän puolestaan estettä hänen ja Venlan sydämien välillä. Tästä ällistyy poika, puhkailee, huokailee, hikoilee ja niskatukkaansa kouristelee kovin, pyytäen lopulta muorilta hetken tuumauksen aikaa. Muori lähtee hänestä loistavilla kasvoilla, mutta ulos pihalle astuu Juhani, astelee kuin huoneeton tonttu, tietämättä minne hän astuis. Tuolla Jukolan seinän takana hän nyt pasteerailee edestakaisin, hikoilee, huokailee, hohtaa ja höyryää ja niskatukkaansa kouristelee kovin. Mutta viimein rientää hän porstuvaan takaisin, aukaisee tuvan narisevan oven ja lausuu huohoittavalla, melkein itkevällä äänellä: »jos kanttoori olis niin hyvä ja tulis pikkuisen tänne nurkan taakse, ja sinä myös, Aapo; tule, armas veljeni!» He täyttivät hänen pyyntönsä, ja pian seisoivat he kolmesin Jukolan seinän juurella, tuumiskellen asiaa, jonka Juhani oli heille ilmoittanut. Siinä tuumiskeltiin, keskusteltiin ja päätettiin, että Juhani ottaa Venlan, joka kuitenkin on kelpo tyttö. Silloin kiivaasti ja lujilla askeleilla astuu Juhani sisään ja tarttuu Venlan käteen, lausuen: »olkoon sanottu». Silloin Venla hieman kainostelee, peittää silmänsä ja myhäilee, mutta sallii kuitenkin kätensä viipyä Juhanin turpeassa kourassa. Tästä ihastuu muori ja antaa heille äitillisen siunauksensa, lukkari toivoittaa heille onnea ja menestystä ja muistuttaa heitä lyhykäisellä puheella aviokäskyn tärkeistä velvollisuuksista.

Kihloissa oli siis Juhani, vanha rakkaus oli uudestaan viritetty hänen povessansa. Mutta sulhanen puhkailee ja hikoilee, katsahtaen tuolloin, tällöin salaisesti morsiantansa kohden. Äkisti kiirehtii hän katsomaan hevosia Ojaniitulla, näkee siellä Impivaaran molemmat nuoret tammat, hän näkee, mutta ei kuitenkaan näe. Olisipa hän pitänyt hevosina kaksi kurkeakin siellä niitun äyrähillä. Niin viehkeilee aatoksensa morsiamessa, jota itsellänsä olevan hän tuskin voi uskoa vielä. Tämä päivä on hänelle ihmeellinen. Pian kirmaisee hän takaisin taas, himoten katsella Venlan kuvaa. Vahvasti hän astuu ja kuulee Mikon viulusta pellolle huikean puolan-marssin. Silloin vääristyy äkisti hänen suunsa, kyynel kastaa hänen silmänsä, jonka hän kuivaa jykevällä nyrkillänsä; ja tuntuu kuin olisi hän taivaan ilossa. Tultuansa pihalle, ei näe hän edessään Rajamäen kaksoisparia, jotka keppihevosillaan ratsastella vilkkaisevat travia tanterella; ei huomaa hänen silmänsä huoneen portaalla Mikon tallukkaa pientä pullorattainensa. Sisään hän lujasti astuu, ja hänen katsannossaan näkyy salaisesti pohtava uho, totisuus ijankaikkinen.

Mutta kokoontuipa vähitellen Toukolan poikia Jukolan mäelle. Puu-vajan ja tallin välillä jo seisoskeli heitä joukko, nysät hampaissa, katsellen rekiä ja rattaita ja nahkapeitturin letkakääsyjä, Linnan markkinoilta ostettuja. Siinä he seisoskelivat, tarkastelivat ja arvostelivat joltisen hetken, mutta astuivat vihdoin yli pihan kohden asuntohuonetta, yksi silloin, toinen tällöin. Asettuivat he seisomaan, muutamat vasten seinää kahdenpuolen porrasta, muutamat

porstuvaan, kuullellen hyörinää ja hälinää siellä sisällä. Mutta vihdoin aukeni ovi, ulos astui Aapo, käskien vieraita sisään.

Sisään astuivat Toukolaiset, kokoontuivat vasemmalle, oven ja sivu-akkunan välille. Siinä he seisoivat vakavina, pidellen kukin lakkiansa huultensa edessä. Näkyi heidän joukossansa Kissalan Aapeli, joka viistoon kohden ovea katseli taaksensa, näkyi Kuninkalan Eero, seivästellen silmillänsä laattiata. Lähellä heitä akkunan ääressä istui Mikko viulunensa, kierrellen mälliä poskessaan ja syljeskellen. Hänen polviensa nojalla seisoi pikku-tallukkainen, isänsä silmäterä. Mutta pöydän edessä, pattisauva kourassa, seisoi lukkari, valmiina alkamaan puhettansa, joka ravistelisi selkämunia; ja tuikea oli hänen muotonsa. Karautellen kurkkuansa ja sivellen etusormellaan ja peukalollaan leukansa alle, hän katsahteli, mulautteli ankarasti oikealle Toukolan miehiä kohden, mulautteli vasemmalle, jossa pöydän ja pohjoisen sivu-akkunan välissä seisoivat Jukolan veljekset, äänettöminä, tuijoitellen permantoon alas. Likellä tulitakkaa nähtiin myös nahkapeitturin perhe, Männistön muori tyttärinensä ja Rajamäen Kaisa, joka, nuuskatoosa kourassa ja naama nuuskassa, istui rahilla, huiskutellen ruumistansa. Mutta kolkassa tulitakan ja oven välillä, havutukin ja vesisaavin vaiheilla seisoi Rajamäen poikaset; siinä Heikka, Mörökölli ja kaksoispari seisoivat, kummastuksella katsellen äänetöntä seurakuntaa Jukolan tuvassa. Mutta pöydän ääressä lukkari seisoo. Vallan totisena, äänetönnä hän leukaansa pitelee, avaa viimein suunsa, mutta pidättää sanansa kerran vielä, karauttaen kurkkuansa. Hirmuisen katsannon viskaisee hän taasen oikealle, viskaisee vasemmalle ja irvistää kuin pureskelisi hän koiruohotukkoa. Mutta viimein kuuluu hänen suustansa seuraava puhe:

»Perkele, joka käy ympäri kuin kiljuva jalopeura, puhallellen myrkkyä maailmaan, on myös näiden naapuristen sydämessä sytyttänyt vihan ja vainon liekin. Se ensin vienosti pilkahteli risurykelmässä, mutta leveni ja kohosi pian hirveäksi kaskenpaloksi. Ensin oli se kuin pieni kärpänen, mutta kasvoi ja paisui kuin syötissä härkänen ja peitti synkeällä savullansa taivaan valon. Niinpä musta perkele sai vallan ja nyrkit pystyssä käytiin aina toinentoistansa vastaan ja erottiin viimein kauhistavan rähinän perästä mustelmilla, irvistelevillä haavoilla ja sarvitetuilla otsilla. Mikä surkeus! Taivas huokaili, vuoret ja laaksot huokailivat ja järjettömät luontokappaleetkin puhkailivat, vaan pimeys ja helvetti riemuitsivat. Aattelihan moni, päätänsä nyökytellen: tässäpä vielä kahleet kilisee, raippavitsat vinkuu ja Sipirjan kylmille tuntureille marssii poikia rakkaasta syntymämaasta. Ennustipa moni niin, mutta väärinpä hän ennusti, ja siitä olkoon Sebaotille kiitos ja kunnia.—Katsokaamme kummallista temppua: Heittivätpä veljekset ihmisten nurkat, kylänmiehet ja kaiken kansakunnan ja karsivat kaappaisemaan metsien yöhön, ja mietiskeli taasen monen mieli näin: tällä lailla, tällä lailla sissejä tehdään, seitsemän verta-janoovata, kiukkuista sissiä Suomen metsiin. Mutta Sebaotille kiitos ja kunnia, että he näyttivät profeetillensa syllän pitkän nenän.

Saattoiko heitä metsään perkele, niinkuin ennen Tuusulan papin, vai vetikö heitä sinne korkeuden voima niinkuin Johannes Kastajata korpeen, sitä en käy päättämään nyt. Mutta parastansa koetti perkele heitä kohtaan sielläkin, saattaaksensa heitä turmion tielle. Hän heitä viinamyrkyllä, vielä makuvarillakin viekoitteli, hän, niinkuin he itse ovat kertoneet, heitä johdatteli ylös pyörryttäviin korkeuksiin, kummalliseen rakennukseen, siihen niinkutsuttuun Saapasnahkatorniin, ja näytti heille maapallomme puoliskon, näytti heille kaikki kauhistavassa sekamelskassa, peloittaaksensa miehen aivosta järjen pois. Sitä hän tarkoitti, mutta hänen oma

tuumansa löi häntä häpeällä vasten naamaa, jouduttaen ajoissa poikien askeleet tien oikealle haaralle. Taisteloon ankaraan he rupesivat, astuivat uljaasti kamppailemaan omaa sydäntänsä, syvästi juurtunutta laiskuutta, jäykkää, tylyä maata, kylmiä rämeitä ja soita vastaan, ja voittivat kaikki oman tahtonsa järkähtämättömyyden kautta, Herran Sebaotin avulla. Eijaa! Tässä palaavat he takaisin ihmisiin taas, mutta eivätpä ryöväreinä, vaan oivallisina miehinä. Komealla, juhlallisella jyryllä he tulevat nopeasti pyörivillä vankkureilla, joita kaksi nuorta ja korskeaa tammaa vetää, ja seuraa heitä vielä ammuvat, hyljekylkiset lehmät ja mylväilevä sonni, jukuripää. Näin he tulevat, eivät sissien luolista, vaan heidän omien kouriensa rakentamasta uudistalosta, ihanasta Impivaarasta. Eijaa! Heidän kauttansa on Sebaot saanut kunnian, mutta häpeän tuo sarvipää saatana helvetissä.

Tässä he nyt seisovat ylistystä ansaitsevina miehinä, ja tarjoovat entisille vihamiehillensä sovinnon kättä. Ja teidän, Toukolan arvoisat miehet, ei tarvitse enään katsoa häpeäksi, kutsua ystäviksenne Jukolan veljeksiä; sillä nyt he vuodattavat ympärillensä kunnian loistetta, vaan ei häpeän tahraavata lokaa. Ottakaat siis vastaan sovinnon ylitsekuohuva kalkki ja muistakaat, ettette saata heitä turhaan kuroittamaan teille kättänsä, jos välttää tahdotte tulevaista vihaa. Huomaitkaat: jo aurinkoinen laskee, katsoen taakseen lempeydestä riutuvalla silmällä kohden taivaankaarta, joka idässä hohtaa. Katso: tämä on Herran armonliiton merkki ja nyt tärkeä viittaus entisille vihamiehille käymään sovintoon, ihanaan veljellisyyteen ja antamaan perkeleelle ja hänen enkeleillensä vasten otsikkoa tuikeampi isku kuin koskaan ennen. Tämä on Jumalan tahto ja tämä on myös minun tahtoni, ja hän, joka ei nyt sanallemme kallista korvaansa ja sydäntänsä, hän olkoon anathema ja maranatha, ja perkeleet hänen viimein helvetissä korventakoot. Kuule minua, Sebaot, kuule minua, korkeuden Herra, hosianna!»

Niin puhui lukkari, ja voimallinen oli liikutus naisten sydämissä. Hillittömässä itkussa hyrisivät nahkapeitturin emäntä, Männistön muori, nokkela Venla ja Rajamäen nuuskanaamainen Kaisa, hyrisivät niinkuin lipiätiinussa pesijän kourissa hyrskähtelee uusi, neljäniitinen hursti. Mutta vastuksiin nyt astuivat Toukolan ja Jukolan miehet ja sovinnon merkiksi puristelivat vahvasti toinentoistensa käsiä. Sydämellinen, vilpitön ja vakaa oli tämä sovinto, vaikka kankeastikin käsiä iskettiin, vaikka jotenkin kyräilevillä silmillä katseltiinkin toinentoistansa. Mutta lukkari katseli riemun myhäilyksellä pöydän päästä, jossa hän istui, edessään oluttuoppi ja höyryävä knorrikuppi. Mutta ympäri tupaa kiertoili myös olutta valkeissa haarikoissa, kiertoili miehestä mieheen ja viimein myös naisesta naiseen. Sillä olipa jo kokoontunut joukko Toukolan tyttöjäkin Jukolan tupaan. Heille, jotka kuiskutellen keskenänsä seisoivat tulitakan ja havutukin vaiheilla, kanteli kahvia Männistön muorin nopsa Venla. Eivätpä ottaneet he vastaan juuri kerkeästi, vaan vasta vihdoin, kun kantaja itsepintaisesti oli uudistanut tarjoomisensa kaksi, kolmekin kertaa. Ei tänä iltana Mikkoakaan unohdettu, vaan kannettiinpa runsaasti olutta ja viinaa kaulankastiksi soittomiehelle. Siitä rupesi hän viulunsa kruuveihin syljeskelemään oikein ankarasti ja soinnuttelemaan tuota moninkerroin yhteenliimattua konettansa. Ja helähtipä siitä viimein vallan ihana ruotsin katrilli. Hetken aikaa hän tuossa pelaili, mutta koska ei kenkään astunut esiin laattialle, seisautti hän katrillin säveleet ja hellitti iloista ja uljasta polskaa. Sitä pelaili hän hartaasti ja kauan, mutta eipä yksi ainoakaan pari pyörinyt permannolla. Siitä ukko vihdoin perin harmistui, antoi sompansa ihan seisahtua ja, kierrellen mälliänsä ja syljeskellen, rupesi hän kilkuttelemaan viulunsa kieliä.

Äänetönnä istui kansa. Lähellä perä-akkunata istui Aapo, tuolloin, tällöin tähtäillen tarkasti erästä ympyrjäkasvoista, ruskea-ihoista, mutta vakaata, sinisilmäistä tyttöä, joka Venlan kanssa haasteli kuiskutellen, huulillaan viattomuuden ja kainouden kiltti nipistys. Uuteliaasti katseli häntä Aapo, muistutellen sinne, tänne, mutta eipä johtunut mieleensä neitosen nimi. Kysyi hän viimein lukkarilta, nyhkäisten häntä kylkeen, ja aivan nopeasti vastasi lukkari: »se on se Konkkalan Hinrika». Tästä kirkastui Aapon otsa ja hetken päästä lausui hän Mikolle: »antakaas meille katrilli». Rupesi nyt Mikko uudestaan, ja Aapo lähestyi Konkkalan kainoa tytärtä, pyytäin häntä pariksensa. Neito seurasi häntä, asetti itsensä hänen viereensä, mutta ujostellen, myhäillen ja punehtuen ankarasti. Kokoontui paria laattialle myös toisilta puolilta, ja viimein, Rajamäen viulun kiljuessa, tanssittiin ruotsin katrillia lakeassa tuvassa. Iloisesti loimoitti valkia, päre pihdissä liehahteli ja kovin jyskysi leveäpalkkinen permanto, koska vakavina, totisilla kasvoilla siinä tanssittiin juhlaisessa äänettömyydessä.

Mutta pöydän takana lukkari istui, ja oli hän tyytyväisenä nauttinut kaksi knorria ja kolme kylmää-ryyppyä. Hän istui, hymyllä katsellen nuorten karkeloa permannolla, ja korea punerrus oli ilmestynyt hänen poskillensa. Mutta koska vihdoin katrilli oli loppunut, hirveän pitkä, nousi lukkari ylös ja ilmoitti aikeensa lähteä. Ja otettuansa pienen lähtönaukin ja pidettyänsä pienen jäähyväispuheen, jätti hän kiitollisna Jukolan talon. Ei huolinut hän hevosesta, joka hänelle kaikella hartaudella tarjottiin, vaan läksi astelemaan, pattisauva kourassa. Seurasi häntä Juhani yli avaran pihan ja aukaisi hänelle vikkelästi Jukolan vanhan, huojuvan portin. Ja siinä seisoi vielä hetken mahtava sovintomies, katsellen kohden tähtikirkasta taivasta, haastellen Juhanin kanssa ilmoista ja tuulista. Viimein otti hän hyvästi, ja syvään kumarsi Juhani, raappaisten jalallansa, ja ometan seinässä priiskahtelivat santa ja pienet kivet. Siitä palasi hän takaisin iloiseen tupaan, lausuen itseksensä: »hän on tehnyt suuren työn». Mutta kohden kirkonkylää, pattisauva kourassa ja musta vannelakki päässä, asteli lukkari myhäillen, ja somat ruusut punersivat hänen poskillansa.

Mutta ilon ja karkeloitten hälinä Jukolan tuvassa eneni hetki hetkeltä ja muuttui viimein ryskeiseksi riemuksi. Milloin viskeltiin katrillia, milloin pyörryttävää polskaa, tanssittiin melkein ilman levähdystä, ja permanto jymisi ja sen jykevät palkit taipuivat nuorten miesten korkkojen alla. Aina iloisesti valkia leimusi, aina iloisesti Mikon viulu vinkui, vinkui että katto naukui ja nokiset orret vapisivat. Ympäri miehestä mieheen kiertoili kuohuva olut, naisesta naiseen höyryävä kahvi, ja kahvin saosta ennusteli Rajamäen Kaisa veljeksille onnen päiviä aina hautaan asti.

Niin iloittiin veljesten tuliaisjuhlassa, niin juotiin sovintomaljaa kuohuvista haarikoista, ja erottiin vasta aamun tullessa.

NELJÄSTOISTA LUKU

Oli siis mennyt lähes kymmenen vuotta veljesten muuttamisesta Impivaaran erämaahan, joka nyt oli muuttunut komeaksi taloksi. Mutta samankaltaisena ja vieläpä uhkeampana talona seisoi pian entinen Jukola, kohottamana seitsemän uljaan miehen. Ja kahteen osaan jaettiin viimein heidän rakas syntymäkotonsa. Ensimmäistä Jukolaa, tuota ikijuurta ja emää, hallitsi Juhani, mutta Aapo sen toista puoliskaa, joka, oivana talona myös, seisoi lähellä ensimmäistä. Kahteen lohkoon

jaettiin myöskin Impivaara, joiden isännyyteen päättyivät Tuomas ja Lauri yhteisen suostumisen kautta. Timo sai Kekkurin ja Eero Vuohenkalman torpan, joita sekä heillä että heidän lapsillansa oli valta nauttia omana ja ilman yhtään veroa aina kuolinpäivään asti. Kaikki kävivät he avioliittoon paitsi Simeoni, joka ei huolinut puolisosta eikä maatilasta, vaan päätti olentumaan vanhaksi-sedäksi Juhani-Jukolan taloon. Heistä taitaa myös sanoa, että he elelivät ja rakentelivat aina kunnon miehinä, kukin sijassansa; ja vieraanvaraisuudesta kehui mierolainen niin Jukolan ja Impivaaran taloja kuin myös Kekkurin ja Vuohenkalman torppia. Jos siirrät joukosta Simeonin ja Timon, niin olivatpa veljekset ainiaksi hylänneet villitsevän viinan. Joskuspa Simeoni, siivo mies, horjahtui humalan huimaavalle tielle, ja tuolloin, tällöin myöskin Timo, mutta harvemmin vielä, noin vuodessa kerran tahi kaksi.

Lautamies Mäkelän kuoltua ken astui hänen sijaansa? Jukolan Aapo, aina sovinnon ja oikeuden mies. Ken, vanhan jahtivoudin kuoltua, ylennettiin tähän arvoon? Eero Juhaninpoika Vuohenkalma, vikkelä mies: taisi lukea, taisi kirjoittaa, ja vieläpä hänelle sanomalehtikin kerran viikossa singahteli Turusta.

Otti Juhani vaimoksensa Männistön Venlan ja vietti hänen kanssaan hauskoja päiviä, vaikka tosin pientä napinatakin tuolloin, tällöin kuultiin talossa. Sillä Venla, vaikka laatuunkäypä emäntä, oli hieman suulas ja riitaisa nainen. Useinpa hän hetket pitkät mekasteli ja metelöitsi miehensä päälle, tuon »köntin», tuon »ukulin» ja »tarhapöllön» päälle, niinkuin oli tapa hänellä lausua. Mutta taisipa Juhanikin närkästyä, ja silloin remusi hän rajusti: käski »ämmän, jolle Jumala on antanut heikomman järjen kuin miehelle», vaijeta paikalla. Niin hän menosi, löi nyrkkinsä pöytään, pauhasi kuin ukkonen. Olipa Venla viimein niinkuin vähän peljästyvinänsä, vaikeni, naureskellen salaa piika-veitikkansa kanssa. Salaa he naureskelivat tulisijan vaiheilla, koska Juhani pöydän päässä pitkätuolilla järmäili, ja useinpa, kyyneleet silmissä, nupisi Jumalan päälle, joka oli »antanut ja kiinteästi määrännyt» hänelle niin turskin ja trumantin aviopuolison.—Mutta nousipa kerran ankara melske tuon Karkkulan Aapelin kautta. Hän, Juhanin kerran ikään torellessa eukkonsa kanssa, istui Jukolan sivupenkiltä jotenkin humalapäisenä miehenä ja ryhtyi, hullu, miehen ja vaimon asiaan, pitäen kiivaasti Juhanin puolta. Juhani pärmänttäsi kovin, kutsuen Venlaansa sen »hälläkäksi», mutta Aapeli, tyhmä mies, luullen oikein hyvinkin tekevänsä, nimitteli häntä vielä »hurnukaksi, Ruokkomassaksi» ja »töllintetuksi». Mutta äkistipä kävivät killiin Juhanin silmät ja hän rynkäsi ylös kuin kauhistava karhu, karkasi kohden ällistynyttä Aapelia, joka jäniksenä vilkkaisi ulos ja Juhani tulisesti hänen perässänsä. Ovi kolahti, porstuva ja porras jyrisi, ja portaan äärestä koirat, säikähtyen ja ärähtäen pahasti, loiskahtivat, hännät lyyhyssä, sivulle ja katsoivat luimistaen taaksensa, koska miehet vimmatusti juoksivat yli kivisen pihan. Edellä kaappasi Karkkulan Aapeli, möräten hirmuisesti, ja vihoitettu Juhani, vääntäen travia, perässä; mutta lakeasta tuvasta kaikui Venlan ja piikatytön iloisesti kilahteleva nauru. Mutta Juhani ei kuitenkaan saavuttanut Aapelia, vaan kääntyi jo portilta takaisin, torellen itseksensä ja luvaten kerran oikein kuranssata Karkkulan nenäkästä nallikkaa. Tultuansa sisään, löi hän nyrkkinsä pöytään, lausuen: »hauku minua, mutta älä minun vaimoani. Ja onpa se vaimo, jonka vertaista ei löydy kuin yksi ainoa Ruotsin kuninkaan valtakunnassa». Niin hän haasteli, kerskaten; etkä tainnutkaan tätä naista emännyydestä juuri moitiskella. Kahvia tosin hän nautiskeli jotenkin runsaasti, ja kuultiin siitä useinkin morinata Juhanilta; mutta eukko ei tuosta paljonkaan huolinut, vaan antoi niinkuin ennenkin turpearintaisen pannunsa ryöhätä. Ja kernaastipa aina otti ukko vastaan akkansa palleroisesta kourasta höyryävän kupin. Vieläpä hän, kulkiessaan kaupungissa, aina muisti ostaa Venlallensa kontillisen kahvia ja aika möhkäleen sokeria.

Lahjoittipa Venla miehellensä reippaita, muhkeita perillisiä. Mutta alussa ei käynyt siinä kohdassa juuri Juhanin tahtoa myöten. Hänen rakkautensa ensimmäinen hedelmä oli viekassilmäinen tyttölapsi, josta harmistui isä, närkästyi, koska ei suotu hänelle pulskaa poikaa. Mutta toivoipa hän edes tulevalla kerralla käyvän toisin. Meni vuosi, meni vähän toistakin, ja Venla synnytti, mutta tyttären taas. Tämän nyt, käärittynä valkeaan riepuun, kantoi anoppi-muori, myhäillen makeasti, nähtäväksi tuikealle isälle. Juhani ihastui, luuli jo toivonsa täyttyneeksi ja kysyi: »poikako vai likka?» »Katso itse, vävyseni», vastasi hänelle muori. Hän katsoi, mutta ärjäisi pian: »viekäät kakaranne hiiteen!» Yksin jäätyänsä, lausui hän yhtähyvin taasen hetken päästä: »Jumala siunatkoon sikiötäni kuitenkin!»—Niin meni vuosi taasen, meni kaksi, ja Venla synnytti pojan, isän muotoisen, aika jallin. Silloin oli Jukolan huoneessa iloa ja riemua, ja Venlakin tuntui Juhanille rakkaammaksi kuin ennen. Ja nytpä eukot nimiä valitsemaan poikaselle. Yksi tahtoi häntä Ranssiksi, toinen Florentiniksi, kolmas Erik Translatukseksi, mutta Venla Immanueliksi. Silloin astui esiin Juhani itse ja, osoitellen kädellänsä, lausui Venlan vuoteen äärellä: »ei, Venlaseni, ei; Juhannes on hänen nimensä». Ja niinpä isänsä kaimaksi ristittiin piltti. Kovin piti hänestä isä, kutsuen häntä milloin »tiitiäiseksi» milloin »pikku-varikseksi».

Oli siis Juhanin perheen-elämä enimmiten lämmintä päiväpaistetta, mutta välillä myös hieman tuulta ja myrskyä. Ja koska pilviä kohosikin, poistuivat ne aina pian ja palasi jälleen pouta-ilma. Mutta yhtä suopeasti ei kuitenkaan sovistunut hänen kohtalonsa kylänmiestensä ja naapuriensa kanssa yhteen. Ilmausipa usein riitoja, tuimia nappauksia milloin mistäkin syystä, niinkuin raja-aidoista, aitureista hevosista, rängittömistä sioista ja muista. Ja aivan kärkäs oli Juhani ratkaisemaan asiaa nyrkillänsä, ja oli kumppaninsa poski ja tukka niin alati vaarassa. Niinpä usein tahtoi nousta kiivaskin keräjänkäynti, mutta ainapa silloin riensi välimieheksi veli Aapo, totinen lautamies, ja asetti riidan sovintoa-saattavalla kielellänsä. Eihän ollut Juhanikaan hidas sovintoon, varsinkin koska huomasi olevansa väärässä.—Myös talon töissä ja askareissa ulkona oli hän toimekas mies. Ei tainnut häntä väkensä moittia, ei pellolla, ei niitulla, ei metsässä, jyrisevän hirren kimpussa.

Tapahtui kerran heiniä kuivattaissa Vehkalan niitulla,—joka niittu oli synkeän kuusiston kohdussa,—että Juhani näytti itsensä hirmuiseksi sekä Jumalan että ihmisten edessä. Karhottu oli lakea niittu jo ja latopihalle käyskelivät iloisina heinämiehet nauttimaan puolistansa. Mutta kamoten katseli isäntä hioittavia, tulenkarvaisia ukkospilviä, jotka uhaten retkeilivät taivaalla. Seisoi nyt ladon takana koivuinen kanto; tämän juurelle, kenenkään huomaamatta, lankesi Juhani polvillensa ja rukoili Jumalaa armahtamaan sateelta hänen niittunsa mehukasta, hyvänhajuista heinää. Niin hän hiljaisuudessa rukoili; mutta tuskin olikaan atrioittu, niin kuusten latvain takaa rynkäsi esiin kohiseva pilvi, joka, iskien tulta ja jyristen, ammensi vallattomasti vettä alas. Niinpä vilauksessa heinä kastui läpi, ennenkuin ehdittiin saattamaan kokoon yhtäkään ainoata karhetta. Pianpa niitulta takaisin kiirehti väki, haravat käsissä, ladon suojahan taas, mutta vihasta nokimustana kasvoiltansa seisoi Juhani latopihalla keskellä tulta ja sadetta, kiroillen kauheasti. Siinä, korkeuden pauhatessa, hän seisoi ja kiroili, paukutteli oikeaa nyrkkiänsä vasten vasemman kätensä kämmentä. Vimmatusti hän sadatteli, kykisti vaaksan alas, aina koska sana »perkele» tärähti hänen kirisevästä hammastarhastansa ulos. Katsahtaen ylös, huusi hän kertoen kiljuvalla äänellä: »mitä on taivaan sontaratasten tekemistä minun heinäniitullani?» Toruen häntä, lausui silloin ladosta hänen vaimonsa Venla: »mitä hirveitä

haastelet, sinä syntisäkki?» Mutta tuosta ei mies juuri huolinut, vaan huusi vielä huikeammalla äänellä kohden synkeitä, mustia pilviä: »kysynpä lujasti: vastako taivas sontaa ajaa, koska minä jo heinää teen?» Silloinpa eukot ja tytöt ladossa, kuultuansa miehen hurjaa puhetta, rukoilivat hartaasti Jumalaa hänen puolestansa, kädet kiinteästi ristissä. Niin he rukoilivat ja salaman leimahtaissa kuului heidän suustansa siunaus, huokaava ja raskas, ja syvään notkistuivat heidän polvensa. Mutta lapset, vienot, liepeäsilmiset, kätkivät itkien kasvonsa, mikä äitinsä poveen, mikä hänen hameensa liepeisiin, itkien ja huoaten. Sillä luulipa moni pienoinen, että tuomion hetki oli tullut, koska tulessa uiskentelivat maa ja taivas, koska leimahteli, sälähteli, ja koska kauas kiiriskeli kamoittava jyrinä, koska satoi ankarasti ja metsä murheisesti kohisi. Juhani, huomattuansa eukkojen toimen, koroitti vaan aina kirouksensa mahdin, mutta koroittivatpa naisetkin rukouksensa äänen.

Oli myös ladossa Seunalan nuori ja hoikka tytär, kainosti katsahteleva Anna, jonka silmät loistivat kuin kaksi tähteä kelmeän, kimaltavan otsan alla. Usein, niin kerrotaan, oli tämä neitonen nähnyt kummallisia näköjä, joiden vallitessa hänen henkensä käyskeli sekä autuitten kirkkaissa tienoissa että tuomittuin pimeässä alhossa, ja sieltäpä ihmeitä hän kertoili. Usein oli hän myös ennustellut ihmislapsille tuhoja kovia: sotia, nälkävuosia, ruttotauteja ja viimein maailmanlopun. Hänpä, aina vakaa, äänetön ja lempeä impi, nyt äkisti, Juhanin sadatellessa niitetyllä nurmella, loiskasi ladosta ulos, lankesi polvillensa maahan ja, huolimatta valelevasta sateesta ja leimausten risteilevästä palosta, rukoili huutavalla, melkein kiljuvalla äänellä. Hän rukoili Jumalata armahtamaan tuota onnetonta, sokeaa miestä eikä iskemään häneen pyhän vihansa liekehtivää vasamaa. Niin hän rukoili, katsahdellen ylös korkeuteen, ja ihmeellinen tuli säteili hänen silmistänsä ja hänen otsallansa väikkyi taivaallinen valo. Mutta katso: Juhani vaikeni, hän vaikeni, vaikka mulauttelikin silmiänsä vihaisesti viistoon neitosta kohden. Mutta viimein, koska tytön askare hänen mielestänsä kävi liian pitkäksi, tarttui hän rukoilijan käsivarteen ja talutti hänen takaisin latoon, lausuen: »mene sisään, rääsy, mene sisään ja älä siinä turhaan kastele itseäsi, sillä en tarvitse yhtään puolestani rukoilijata». Sisään astui neitonen, mutta kaatui kohta heiniin alas, antain lakkaamatta kaikua rukouksensa huutavan äänen; ja kuumia kyyneleitä vuodattivat naiset hänen vieressänsä. Mutta ulkopuolella, nojautuen vasten seinää, seisoi Juhani ja hänen kasvoillansa näkyi niinkuin katumusta, mutta viha puuskutteli kuitenkin hänen rinnassansa vielä.

Pian sade ja ukkonen siirtyi; ja seuraavana päivänä korjattiin Vehkalan niittu, korjattiin tulisessa poudassa. Mutta itse talon isäntää ei nähty siellä. Missä viipyi hän?—Seunalan tyttären ääni oli kaikunut hänen korvissansa ja ei suonut hänen sielullensa rauhaa. Sentähden oli hän aamulla varhain lähtenyt pappilaan synkeällä mielellä ja katuen tunnustanut provastille syntinsä, kiroilemisensa Jumalaa ja taivasta vastaan. Tästäpä provasti tosin ensin häntä vakaasti nuhteli, mutta lausui myös pian hänelle lohdutuksen sanoja, ja rauhallisella mielellä palasi Juhani kotiansa taas. Mutta tuostapa kohtauksesta, Vehkalan kolkolla niitulla, huomattiin aina jotain muutosta Juhanin luonnossa ja käytöksessä. Ilmausipa hänen päähänsä ympyrjäinen patalakki, hänen takkinsa kaulus kohosi pystyyn, sen liepeet katkaistiin ja jäljelle jätettiin ainoastaan lyhykäiset »körtit», niinkuin on heränneitten miesten vaatteenparsi yhdessä ja toisessa tienoossa Suomenmaassa. Käyskeli hän puettuna näin ja käyskeli kirkossa useammin kuin ennen. Peloittavan totisena istui hän aina määrätyllä sijallansa temppelissä totisen Härkämäen isännän rinnalla, tuolloin, tällöin karautellen kurkkuansa niinkuin oli myös kumppaninsa tapa. Ja harvenivat myös tästälähin raju-ilmat sekä Jukolan tuvassa että vainioilla, ja viimein melkein ihan tyyneesti kului veli Juhanin elonpäivä kohden rauhallista iltaa.

Naimatonna miehenä eli Simeoni Juhanin huoneessa, nauttien talon ruokaa ja juomaa, tehden väsymättä talon työtä varhain aamusta iltaan myöhään. Säästäväinen, kitsas oli hänen luontonsa, ja kitsaammaksi kävi se vuosi vuodelta aina. Saidan huomiolla seurasi hänen silmänsä talon vaiheita sekä miesten että naisten toiminnoissa. Hänenpä suustansa kaikui kerran lause, joka vieläkin eleskelee naurettavana kansan huulilla Jukolan ja Toukolan tienoilla. Eräänä päivänä, koska hän havutukin ääressä veisteli pienellä veistinkirveellänsä leipälapiota Venlalle ja väki atrioitsi, harjallinen pöytyri sianmurennusta edessään, muistutti hän kaikkia yhteisesti: »kun panee hyvin pikkuisen sianmurennusta leivän päälle, niin se särvittää niin». Lausui hän niin, ja tuostapa pyrskähtivät nauruun sekä miehet että naiset, ja Juhani itse, myös naurettuaan hieman, katsoi parhaaksi vähän nuhdella veljeänsä liiasta ahneudesta. Mutta lausuipa tuohon Simeoni taasen: »kohtuullisuuteenhan minä teitä kehoitan, varoitan teitä jumaloitsemasta vatsaanne, joka on synti, kuolemansynti.—Ja kuka on luonnottoman kitsas? En minä, mutta sehän oli tuo Kuninkalan Kalle, joka keuhkotaudissansa, koska huomasi kuoleman varmaan lähestyvän, läksi polttamaan viinaa omiksi maahanpaniaisiksensa. Sillä tiesihän poika itsensä parhaaksi polttajaksi Toukolan kylässä: menetti viljaa vallan vähän, mutta saipa aina kosolta helmeilevää viinaa. Niinpä nytkin. Kylmässä saunanporstuvassa istui kurja kääkkä viinapannun ääressä, yskien ja köhien, nenä terävänä kuin naskali ja silmät kuin kaksi lasipalloa päässä. Siellä hän istui, ja viinaa kannettiin sisään koko kattilan täydet. Mutta viimein kömppeili hän sieltä itsekkin, kömppeili, kömppeili rapuista ylös porstuvaan, porstuvasta tupaan, kiikahti koreasti alas vuoteellensa, ja niinpä muutaman tunnin päästä makasi kylmänä poika. Sehän, hyvät ihmiset, oli kitsausta, kitsausta, joka ei hellinnyt miehestä vielä haudan partaallakaan, ja sitäpä taidan kutsua luonnottomaksi säästeliäisyydeksi».—Niin hän itseänsä puolusteli, omistamatta koskaan saidan nimeä.

Mutta ainapa hän pysyi niin emäntänsä kuin isäntänsä suosiossa; sillä olipa hän uskollinen, luotettava vartija talossa. Surutonna taisivat he viipyä kodostansa poissa, kun vaan tiesivät että kaikki oli Simeonin huomassa.

Kerran, iltahämärässä eräänä joulujuhlana, läksi Juhani emäntänsä ja kahden nuorimman lapsensa kanssa kestäilemään Impivaaran kylään sekä Tuomaan että Laurin luokse, ja huoneen haltijaksi jätettiin Simeoni taas. Keli oli hyvä ja kestivierasten matka joutui mieluisasti halki metsien, kirkkaan taivaan alla. Istui Juhanin polvilla pieni »Tiitiäinen», vakavana ja lihavana, mutta Venlan tukevalla povella, hienon villahuivin verhossa lepäsi nuorin lapsi, tyttönen raitis ja kiltti, nauttien äitinsä nisää lämpymän peitteen alla, koska helisten pitkin lumisia ahoja liukui reki, siirtyi Jukolasta kohden Impivaaran vainioita.—Mutta ilta tuli, ja riensivät Jukolan piiat ja rengit leikkeihin Toukolaan, ja yksin vallitsi nyt Simeoni. Kahden täytyi silloin oljennella hänen valtansa alla: talon molempain vanhimpain tyttärien, joista toinen oli yhdeksän, toinen seitsemän vuotias lapsi. Heitäpä ei päästetty kestiin isän ja äitin kanssa, eikä päästänyt heitä setänsäkään leikkeihin muiden kanssa, josta he vihastuivat aivan ankarasti. Mutta Simeoni ei siitä huolinut, vaan päätti nyt käytellä valtaansa ihan mieltänsä myöden.

Oli jo sakea pimeys, mutta tulisijalle ei kohonnutkaan leimuavaa iltavalkiaa kuin ennen ehtoosilla. Tuostapa rupesivat lapset tuskittelemaan ja tillastelivat kiivaasti valoa ja valkeutta sedältänsä. Mutta hän ei pitänyt lukua heidän tiuskeista vaatimuksistansa, vaan rauhassa makasi

hän tapansa mukaan tulitakan kivellä, jonka reunalta hänen karhea tukkansa riippui alas. Siinä hän makasi, haastellen tytöillensä järjen kieltä. »Kylläpä sitten käskis, jos tässä vaan lakkaamatta muuria haudottaisi. Hei, hei! eihän ollakkaan, luulen minä, Vantaan rautapruukissa tuolla. Te hälläkät, tietäkäät että puu on kallista kalua; ja sanokaapas mitä sitten poltetaan, koska metsä loppuu. Variksen-varpujako? Niin, niin tässä kyllä on käypä, ellei kukin ajoissa eteensä katso. Sillä vähempikin täällä piisaa tälle syntiselle ruumishaaskalle, piisaa mar' joutilaille lapsivekamillekin. Menkäät vällyjen alle, siellä on lämmintä kylliksi. Vai niin! Kyllä sitten käskis». Niin hän haasteli; mutta lapset, vikkelät tyttö-veijarit, jotka eivät juuri koskaan olleet tottuneet vääjäämään isänsä veljeä, torelivat vastaan, väittelivät vallan tuimasti, priiskahtelivat ja näyttivätpä hänelle tuolloin, tällöin vielä hammastensa valkoisen rivin, pilkaten ja ängytellen kiukuissansa. Mutta koska ei apua tuosta tullut, uskalsivatpa he lopulta iskeä kyntensä äijän kurjaan tukkaan, joka riippui tulitakan reunalla. Tukkaan he iskivät ja vanuttivat sitä aika lailla, ennen kuin ehti miesparka kiveltä ylös. Ylös hoksahti hän viimein, sieppasi nokisen haarun nurkasta kouraansa, jolla hän, peloittaen pieniä peijakkaita, kolisteli permantoon, kolisteli, uhaten lakaista jalat heidän altansa pois. Silloinpa vilkkasivat veitikat tuvasta ulos, ja mäikkyi Jukolan visainen ovi pienten pakolaisten juostessa.

Mutta hetken mentyä, rohkenivat he astua sisään jälleen, vaatien ehtoollista tuikealla äänellä. Kauan antoi Simeoni heidän ärjyä ja tuiskahdella, nousipa kuitenkin lopulta ylös, otti orsilta päreen, halkaisi sen keskeltä ja viritti palamaan tuon kaitaisen pirstaleen. Tämän valossa ammensi hän padasta kryynivelliä tytöille, mutta ei juuri runsaasti, ainoastaan kaksi, kolme kauhallista. Siitä kantoi hän pöytyrin laukkutuolille, käskien lapset syömään, mutta padan peitti hän taikina-sammion kannella ja asetti sen painoksi vielä raskaan havutukin nurkasta. Tähän annokseenpa eivät tyytyneetkään lapset, he vaativat enemmin, tahtoivat ainakin leipää lisäksi; ja heleätä itkua lasketti pieni Venla, nokkela tyttö. Puri silloin Simeoni leivän syrjästä pienen, tuskin miehen peukalon suuruisen palan ja tarjosi sen tytölle. Mutta tämä, nähtyään sen pienoisuuden, ei siitä huolinut, vaan tuiskaisi vihaisesti kädellänsä, ja kauas perillen singahti leivänpalanen Simeonin kourasta. Siitäpä mieskin nyt kiivastui, nipisti huulensa yhteen ja niristi kahdella sormella tyttöä hieman niskatukasta, lausuen: »sinä lunttu! pilkkaatko kallista Jumalan lahjaa? Vai niin! Kylläpä sitten käskis».

Silloin tyttö itkemään yhä ankarammin, mutta tuosta ei ainakaan Simeoni huolinut, vaan rupesi viimein laittelemaan iltavalkiata pesään. Muutamasta viheliäisestä kekäleestä rakensi hän kurjan pystyvalkian, lausuen torelevalla äänellä: »suus kiinni vaan, muutoin otan risun tuolta nurkasta ja löylytän sinua oikein kelpo lailla. Kas kun peijakas viskasi kourastani Herran lahjan nurkkaan. No, noh! Oleppas nyt perin ilman leipää ja lippele velliä kiltisti makoos, niinkuin, katsos, tekee vanhempi sisareskin tuossa. Ja kylläpä se lasten illalliseksi piisaakin. Eihän ole meidän talossa vara mässätä ja elää rikkaanmiehen tavalla. Suus kiinni vaan, sinä knääkkä. Kyllä, kyllä vaankin sitten käskis». Niin hän haasteli, istuen kivellä ja kyyätellen kehnosti palavata kekälepystyänsä; ei huomannut kuinka pikku hälläkkä tyttönen, lusikka kourassa, hänelle vihaisesti irvisteli ja hänen puhettansa myöten pientä leukaansa keikutteli.

Kuitenkaan ei auttanut tässä tyttöjen itku, ei kiivaat sanat, vaan täytyipä heidän tyytyä setänsä annokseen. Ja viimein saattoi voimallinen uni pienoiset vuoteelle, ja he nukkuivat pian sikeästi pehmeän, lammasnahkaisen kaattuvan alle.—Mutta Simeonin valkia saattoi tupaan kylmää, ei

lämmintä; eikä vartonutkaan hän kekälten palamista loppuun asti. Aatellen: kelpaahan kallista puuta huomiseksikin säästää, rupesi hän sammuttelemaan hämyistä, mieltä synkistävää iltavalkiatansa, mäiskäytti peltin lujasti kiinni, huolimatta karvaasta tikurasta, joka totosta suitsuili tupaan. Viritti hän taasen pärepirstaleensa palamaan ja söi ehtoollisensa: pienen, homeisen leivänpalan ja tammisesta kupista seitsemän kuivettunutta silakanpäätä. Hartaasti ja palavasti seurasivat koirien silmät hänen atrioitsemistansa, hänen kätensä liikuntoa kupista suuhun ja suusta kuppiin, mutta eipä riittänyt heille murenaakaan Simeonin pivosta. Mutta hän, atrioittuansa, läiskäytti kätensä ristiin, lankesi kiven juurelle polvillensa ja, vuodattaen palavia kyyneleitä, kiitti Herra Taavetin poikaa, joka aina ja sulasta armosta oli häntä ravinnut, syntisäkkiä. Tästä noustuaan, aukaisi hän oven ja rupesi könistelemään koiria yöksi ulos, »vartioitsemaan taloa varkailta». Niin hän lausui, vaikkei miesmuistoon ollutkaan tietty varkaitten eljistä Jukolan talossa. Mutta ulkona puhalteli talven tuiskuava tuuli, josta syystä koirat eivät juuri mielineetkään jättää tuvan kahisevia olkia; ja tästäpä nousi meteli, joka kuitenkin päättyi koirien pahaksi. Vingahdellen ja hännät lyyhyssä, pakenivat he viimein ulos Simeonin nokisen aseen, koivuisen haarun alta.

Tehtyänsä tämän, telki hän tarkasti porstuvan tuimat ovet, irvistävissä hampaissa loimoittava päre. Astui hän taasen tupaan, kohotti loimonsa vasemmalle, katsahtaen tyttöihin, jotka makeasti uneksuivat vuoteellansa pehmeän peiton alla, uneksuivat, poski vasten poskea, verevinä kuin kaksi nuorta kesäyön ruusua. Heihin nyt katsahti mies, katsahti myhäillen ja asettain kaattuvan villaista reunaa lähemmäs vasten pienen Venlan kaulaa; ja koska siirtyi hän taasen kohden tulitakan kiveä, lausui hän hupsuttavalla äänellä: »hätäpäs oli teidän ma'atessanne, kun makonne on velliä täynnä». Niin hän sanoi, ja päättyi myös itse kallistumaan vihdoin yölliseen lepoon. Mutta lankesi hän kerran vielä polvillensa, iski nokiset kyntensä lujasti ristiin ja, vuodattaen palavia kyyneleitä, kiitti Herraa, Taavetin poikaa kaikesta nautitusta hyvyydestä ja rukoili hänen varjelevaa kättänsä tämän huoneen suojaksi tulevana yönä. Hän rukoili itsensä puolesta, noiden pienten puolesta tuolla vuoteella ja vieläpä kaikkein ihmisten puolesta maan piirin päällä. Siitä kallistui hän lepoon rakkaalle kivellensä, nukkui viimein, ja lämmin hiilistö hautoi herttaisesti hänen jalkainsa anturoita.

Mutta kylmä oli tupa, kylmä ja kolkko renkien ja piikojen ma'ata, koska he puolen-yön aikana palasivat leikeistä Toukolassa, ja siitäpä seuraavana aamuna kyräilivät he vihaisesti Simeonille. Ja koska nyt palasivat kestiretkeltänsä talon isäntä ja emäntä, niin kantelivat hänen päällensä kiivaasti, niin piiat kuin lapset. Mutta Simeoni ei tuosta ollut juuri millänsä, veistellen havutukin äärellä, haasteli hän vaan joutilaalla äänellä: »ei piisaa meidän talossa herrastella; kyllähän sen tiedätte. Ei vaankaan meidän talossa herrastella piisaa».

Niinpä eleskeli Simeoni entisessä kodossansa, vanhassa Jukolassa, työskennellen ahkerasti ja käyden aina vahtia, pitäin tarkalla silmällä huoneen hallitusta sekä sisällä että ulkona vainiolla. Mutta olipa kuitenkin hetkiä, joina mikään maailmassa ei häntä huolettanut. Tapahtuipa joskus, että hän täydessä humalassa tuli kylästä, tuli iloisena miehenä, rähisi kovin ja pasteeraili edestakaisin permannolla huviksi ja nauruksi sekä nuorille että vanhoille talossa. Mutta seuraavana päivänä oli hän taasen sangen sairas sekä sielun että ruumiin puolesta. Huokaillen, kädet ristissä, hän makasi tulisijan kartisella kivellä, ja sydäntä kaiveli kauhea katumus.—Mutta tapahtui asia, joka paljon harvensi häneltä humalahetket ja katumuksen pitkät päivät. Kantoipa

kerran Juhani hänen käteensä kalliin kaupunkilahjan: suuren, kankea-kantisen, melkein leiviskän-painavan piplian. Suuri oli Simeonin ilo ja ihastus; ja tuostapa hyvänteosta ei hän koskaan väsynyt kiittämästä ja ylistämästä veljeänsä. Mutta tästä ajasta unohti hän melkein ainiaksi viehättävän viinalasin.

Nyt hän lakkaamatta sunnuntakien ja pyhien iltapäivinä nähtiin istuvan pipliansa ääressä, tutkien sanaa; ja näin hän joutui harvemmin kuin ennen mieltä-muuttavan juoman pariin. Mutta niinpä tapahtui kerran kuitenkin eräänä pyhäinmiesten iltana. Iloisessa huimauksessa mekasteli, käyskeli ja pyörähteli mies, ja nukkui viimein makeasti kivellensä; mutta seuraavana päivänä tunsi hän synkeän katumuksen povessansa taas. Mitäpä teki hän silloin? Seisten pöydän päässä, edessään avattu piplia, kutsui hän korkealla, saarnaavalla äänellä kokoon kaiken talonväen vanhimmasta nuorimpaan asti. Ja asetti hän kaksi sormea piplian päälle ja, mulautellen silmiänsä kohden taivasta, vannoi pyhästi, ei milloinkaan enään nauttivansa juovuttavia juomia, ei pisaraakaan täällä eläissänsä.

Meni vuosi, meni kaksi ja meni vielä kolmekin vuotta, ja aina lujana seisoi Simeoni vannotussa valassansa. Mutta kerranpa kuitenkin piti hänen vieläkin lankeeman tuohon kiusattavaan helmasyntiinsä, ja tämä lankeemus saattoi taloon peloittavan hälinän. Valapattoisena, sieluttomana matona piti nyt itseänsä kurja mies, rikottuaan lupauksen, jonka hän oli tehnyt »kaksi sormea kirjan päällä». Sentähden tahtoi hän lyhentää viheliäiset päivänsä. Kiivaasti, mutta vakavilla askeleilla, ja mielellä kylmällä kuin jää, läksi hän tuvasta, astui ylös tallinparsille ja kiertoi kaulaansa vanhan Pilkkutamman loimivyön, jonka toisen pään hän kiinnitti katon ylimmäiseen orteen. Ja niin hän asetti itsensä levollisesti riippumaan, nukkumaan kuolon uneen; ja kankeasti tuijottelivat eteenpäin miehen silmät, vimmatulla vauhdilla paisuivat hänen poskensa ja yhteenlikistyivät hänen kouransa kiinteiksi nyrkeiksi. Mutta hänen elämänsä mitta ei ollut täytetty vielä.

Läksihän talon vanha anoppi-muori katsomaan kananpesäänsä tallinparvella, näki miehen nuorassa ja antoi, huudolla ja kiljunnalla, kohta tiedon taloon. Hätäpaikkaan kiirehti nyt Juhani viipymättä ja pelasti veljensä kuoleman kidasta. Yhdellä tempauksella katkaisi hän loimivyön, kantoi, roihkaten ja kummitellen, veljensä sisään, mutta heidän ympärillään parveilivat naiset ja lapset, itkien, huutaen ja käsiänsä paukutellen.—Kammariin, Venlan hyllyävälle ryijylle kantoi Juhani veljensä, jossa tämä pian tointui, mutta synkeänä, huokaillen, ja tirkistellen alas permantoon istui hän sängyn laidalla, sanaakaan lausumatta. Juhani, hampaissa ryöhäävä nysä, kiirehti nyt Aapon luokse, asteli kiivaasti ja roihkaten, ilmoittamaan veljellensä kamalaa tapausta ja kyselemään neuvoa käytettäväksi Simeonia kohtaan. Hänen omasta mielestään olisi pieni, kohtuullinen löylytys, annettu salaisesti ja kaikessa hiljaisuudessa omien veljesten kädestä, ja sitten kiivasta manausta Jumalan nimessä, ollut miehelle parasta. Mutta kurituksen katsoi Aapo turhaksi, vahingolliseksi, ja päätti käyttää häntä kohtaan ainoastaan sanan voimaa. Ja koska myös hän oli virittänyt nysänsä, läksivät molemmat veljekset Aapo-Jukolasta yli pellon Juhani-Jukolaan, järjellisesti haastelemaan Simeonin, sen murheen pojan kanssa.

Terveisiksi ravisti Aapo rakkaasti Simeonin kättä ja, ladaten piippuansa, rupesi hän juhlaisella muodolla ja äänellä lausuilemaan rangaistuksen, ja pian myöskin lohdutuksen kieltä. Sitä kuulteli

Simeoni mykkänä kauan, kuulteli, killistellen surkeasti alas permantoon. Mutta Aapo, viritellen ehtimiseen sammuvaa piippuansa, osoitellen kädellään ja sulavilla silmillä katsellen akkunasta ulos kohden taivaan reunaa, kiihoitti vaan aina puheensa mahtia. Ja hohtavana kultasateena lentelivät sanat hänen suustansa ulos. Nytpä ilmestyi äkisti katkeran-suloisia poimuja ympäri Simeonin huulten, ja kyyneliä-virtaavan itkun ääneen paukahti miehen kurkku. Myös Juhanin leuka nyt järähti ja vääristyi pahasti, ja pian hyrisi itkussa hänkin, ja Aaponkin silmistä säteili kostea kiilto.

Niin kääntyi Simeonin sydän kohden eloa ja toivoa taas. Ja kiitollisuudesta loistavilla kasvoilla likisti hän jäähyväisiksi veljensä Aapon kättä. Myös kiitti hän Jumalaa, joka kerran vielä oli häntä armahtanut, ja päättyi vähitellen tavallisiin toimiinsa Jukolan talossa.—Niinpä siivo Simeoni, koskaan enään lasia kallistamatta, vietti rauhalliset päivänsä: milloin tukin nokalla veistellen, milloin, nysä suussa, nolkkien havuja raikkaasti tuoksuavassa tarhassa, ja milloin taasen istui hän pipliansa ääressä, tutkien sanaa.

Mutta Aapo isännöitsi Jukolan toisessa puoliskossa, joka kutsuttiin Aapo-Jukolaksi; ja seisoivat sen huoneet muutama sata askelta emätalosta. Vaimoksensa otti hän Konkkalan Hinrikan; se oli sievä ja kaikin tavoin kiltti nainen; toimekas emäntä ja lauhkeamielinen vaimo. Häneen tyytyi myös Aapo, katsoen kuitenkin parhaaksi tuolloin, tällöin oikein opettajan muodolla ja äänellä antaa hänelle tärkeitä muistutuksia ja neuvoja sisällisestä huoneenhallituksesta. Näitä kuulteli vaimo joko lausumatta sanaakaan tai naurain, silmät tirissä, yksinkertaista, iloista naurua. Myös piikojansa ja pieniä piikatyttöjänsä opasteli usein isäntä Aapo, koska niin, että hieman karstoi hänen silmässään heidän toimensa ja askareensa. Kerranpa talon vanhin piika, lakaistessaan laattiata, sai isännältään kiivaan läksytyksen. Sillä Aapo, jonka mielestä tyttö lakaisi vallan tuiskien ja heittäin tunkiota nurkkiin, kiivastui äkisti, sieppasi piialta luudan ja rupesi uudestaan ja nopsalla kädellä lakaisemaan tupaa periltä kohden ovea. Mutta koska hän oli ehtinyt noin puoleen permantoon, pisti hän jälleen luudan piika-raiskan kouraan ja lausui: »noinhan kiltin tytön lakaiseman pitää». Silloinpa emäntä, joka tulipesän ääreltä katseli kuinka Aapo, luuta kourassa, hyöri piian kanssa, nauroi vilpitöntä, sulavata nauruansa, nauroi tiristäen silmiänsä, kämmenet vasten polvia, kumarruksissa. Mutta tuostapa Aapo, kun oli jättänyt piian, antoi vaimollensa vakavasti rankaisevan katsannon.—Kuitenkin harjoitti hän aina oikeutta ja kohtuutta sekä piikojansa että renkejänsä kohtaan; sen kiitoksen sai hän kaikilta yhdestä suusta.

Myös harjoitteli hän parantajan ammattia, niinkuin hän oli oppinut eräästä vanhasta lääkärikirjasta, jota hänellä oli tapana ahkeraan tutkistella. Onnistui hän useinkin rohtoinensa, joista moni oli hänen oma keksimänsä, maan yrteistä rakettu. Varsinkin oli hän mainittu vallan mahtavaksi parantamaan ruusua, ruiskutautia, pyörrytystauteja, siannappeja ja syhelmää. Hieroja oli hän verraton; ja olipa monikin mies ollut hänen kämmentensä alaisena ja saanut lievityksen. Vatsankivistyksiä, tukituiskattuja polttoja paranteli hän usein ainoastaan hieromisensa sukkelalla keinolla. Ja koska hätä ei muistele lakeja eikä sääntöjä, niin tapahtuipa kerran, tapahtui useammin, että naisenkin täytyi kaatua alas Aapon kämmenten siveltäväksi, koska rintasen alla lakkaamatta kierteli ja poltti.

Oli eräs nainen, tuon rätti-ukon, Tervakosken-Matin vaimo, jota vaivasi itsepintainen painajainen. Se häntä ratsasteli rasittavimmalla tavalla usein joka ainoana yönä monet viikot perätysten. Välistä, kun se jonkun aikaa oli viipynyt tulematta, hän toivoi olevansa pelastettu tuosta yöllisestä vammasta. Mutta sitten se taas äkkiä ilmautui ja akka sai taas oljennella kiusanhenkensä kanssa. Kulki hän monenkin puoskarimuijan luona, kulki lääkäreissä, kuitenkin turhaan aina. Mutta joutuipa hänenkin korviinsa viimein maine Jukolan Aapon suuresta taidosta ja voimasta parantamaan tauteja; ja läksi hän etsimään apua kerran vielä. Mytty käsivarrella ja sukankudin käsissä, vaelsi hän pitkän, vaivaloisen matkan Jukolaan, mutta sieltäpä sai hän myös elinkautisen parannuksen Aapon keinojen kautta.

Myös lautamiehen virassa oli Aapo kunnon mies. Vakaana, ja usein kämmen korvan takana, tarkasti kuullellen asiain luonnistumista, istui hän penkillänsä lakeassa keräjäsalissa. Siellä hän istui, miehekkäästi pystyttäen päätänsä, ja tuolloin, tällöin väikähteli hänen huulillansa hieno, itsetyytyväinen myhäilys. Mutta viisas, tasapuolinen, oikea oli aina hänen tuomionsa. Sen tiesi tuomarikin ja kuulteli aina kärsivällisyydellä hänen jotenkin pitkiä lauseitansa, koska hän, levitellen käsiänsä, antoi asiasta aatoksensa ilmi.

Niin eleli hän rauhaisessa talossansa, kelpo isäntänä, ja reippaitten lapsiensa kelpo isänä.

Mutta Impivaaraa, ensin rakettua, hallitsi omanansa Tuomas, mies harteva ja vahva. Missä löytyi se uros, joka olisi rohjennut röyhistää rintansa Yli-Impivaaran isännän edessä? Suuri oli hänen voimansa, ja mahtia, vakuutta oli hänen olentonsa täynnä. Talonsa töissä ja toimissa ei hän käynyt käsiin menolla ja pauhinalla; kuitenkin piti hän kuria ja Herran nuhdetta yllä sekä huoneessa että ulkona vainiolla. Hän oli anteliain kaikista veljeksistä ja kohteli aina laupeudella ja hyvyydellä kärsiviä, kovan onnen lapsia. Ei hän tuossa kysellyt, ei hän tutkistellut juurta ja perustusta apua-etsivän kurjuuteen. Ei käynyt hän moittimaan miestä, jonka käteen oma syynsä oli saattanut kerjäläissauvan. Kaikille hän antoi, antoi ilman välitystä, aatellen: olethan kuitenkin onneton. Enimmin kaikista hellitteli hän pieniä käypäläistyttöjä, jotka, kainosti katsellen, astuivat pelosta vavahtelevalla sydämellä mieron tietä. Kaksi tällaista matkustajaa oli hän ottanut huomaansa, ja heitäpä kasvatettiin ja suosittiin yhtä armaasti kuin omia pienoisia talossa, joita ei puuttunut, ja olivat he ravakkaita poikia kaikki.

Vaimona oli hänellä Härkämäen ainoa tytär, jalo ja vakava nainen, ansaitseva mieheksensä Impivaaran oivan uroon. Salskea, yht'aikaa riipeä, vakava ja tyyni oli tämän naisen muoto ja olento. Uljaasti kohosi povensa; hiuspalmikko, paksu, pellavankeltainen, nähtiin somasti leiskahtelevan hänen tukevilla hartioillaan valkeapohjaisen, punaristillisen liinan alta. Rauha asui hänen otsallaan poistumatta ja hänen sydämessään Jumalan-pelko, ankara ja vilpitön. Hänpä oli Impivaaran emäntä, hän talon pienten, sekä omien että ottolastensa, oivallinen kasvattaja. Usein hänen silmänsä, jalot ja laupiaat, lepäsivät uneksuen vienon tyttösen päällä, joka orpona ja suojatonna kerran oli joutunut heidän huoneesensa.

Näin kulkivat Tuomaan päivät, tyynesti kohden haudan tyyntä satamaa. Virtaan verrataan usein ihmisen elämää täällä. Mutta Tuomaan elinkauden, hänen isännyydestänsä Impivaarassa aina

kuolinhetkeensä asti, tahtoisin verrata kymiin, joka juhlaisesti, rauhaisesti retkeilee kohden ääretöntä, ijankaikkista valtamerta.

Tuomaan talosta kaksi, kolme ampumamatkaa itäänpäin seisoi nummella Laurin uudistalo; ja oli se Impivaaran toinen puolisko, myös kutsuttu Laurilaksi. Siinä asui äänetön mies, viljeli maatansa täysintoimin, askarteli ahkerasti pelloillansa, mutta mielemmin vielä saloilla ja soissa.

Vaimon oli hän nainut Kuokkalan talosta. Olihan Kuokkalassa tyttäriä kaksoispari, joista Lauri otti toisen, mutta toinen joutui avioksi Timolle, emännäksi Kekkurin torppaan. Oli tuossa eukkoa, Laurin akassa: leveärintainen nainen; jotenkin lyhyenjänttärä varreltansa myös. Hänen kimakas äänensä kaikui kauas kuin kiljuvan klaneetin ääni, kaikui varsinkin koska hän, tuimuutta täynnä, tiuskahteli miehellensä, ja tulta iskivät hänen mustanruskeat silmänsä.

Mutta äänetönnä, veistellen istui Lauri, huolimatta vaikka ärhentelikin akka, tuulispäänä tuiskahteli. Ja tämä oli kiusa, joka paisutti eukon sappea yhä enemmin ja enemmin. Tapahtui kuitenkin tuolloin, tällöin, että miehen kärsimys katkesi, ja silloin ei ollut hyvä häntä katsoa vasten naamaa. Vaikenipa eukko äkisti, kieppasi ulos miten jaksoi ja kätki itsensä ometan nurkkiin, suojeleviin soppiin ja soliin. Siellä hän oljenteli hetken lymyssä, välillä katsoi hän luimistaen kätköstänsä ulos, tietääksensä miten luonnistui huoneessa oma-synnyttämänsä ärjy. Niin hän viipyi kunnes viimein oli asettunut vihaisen miehen mieli. —Mutta harvoin kuitenkin nähtiin näin myrskyisenä rauhallista Lauria. Useinpa, koska taasen akka riehui ja mekasti, läksi ukko metsään, nysä hampaissa ja kirveskynä kainalossa, läksi etsiskelemään kalupuita, kenkätuohia ja pahkaleita. Kernaasti viipyi hän niillä retkillänsä, etsien, katsellen ja arvellen. Ja vasta, koska aurinko jo kauan aikaa oli laskeunut ja kaikki päätyneet lepoon, asteli hän kotia lenseän kesäyön hämärässä, kantain olallansa juuria, vääriä ja kenkätuohia ankaran pallon.

Silloin tapahtui myös usein, että hän kotomatkallansa kohtasi rotevan sonninsa, leveäniskaisen Hällin, joka, pyrkien kiivaissa aatteissa kohden kylää, tuli häntä vastaan illan sumussa hietaisella tiellä, lähestyi häntä kyräävillä silmillä. Ja nytpä kova iski vasten kovaa; mutta Lauri, rämäisten karmealla äänellänsä ja heristellen kirvesvarttaan, pakoitti kuitenkin itsepintaisen elikon kääntymään lopulta. Ja siitä nyt asteltiin Laurilaan päin, Hälli edellä, isäntä perässä. Hälli yrittäisi kääntyä oikealle, mutta Lauripa kohta oikealta hänelle kirvesvarttansa heristää; kääntyisipä Hälli kerran vielä vasemmalle, mutta vasemmalta uhkaa häntä kiireesti taasen Laurin kirvesvarsi. Ja niinpä katsoi sonni parhaaksi kulkea kotia kohden, kuitenkin ravisteli hän päätänsä vihaisesti ja puhalteli ulos sieraimistansa voimallisen sydämensä hohdetta.

Kuljettiin viimein ohi Tuomaan talon, jossa piika vuoteellensa kuuli töminätä, askelten sihinätä ja tapsutusta hietaisella tiellä. »Ken liikkuu näin myöhään siellä ulkona?» aatteli hän, nousi ylös ja, unipörryisenä, paitasillaan, asteli kohden akkunaa, tirkisti ulos ja näki naapurin sonnin ja isännän, jotka vakaasti ja totisina käyskelivät toinentoisensa perässä. Edellä kulki sonni, vastakynsin, isäntä hänen jäljessänsä, tuolloin, tällöin heristellen kirvesvarrellaan ja kantain olallansa kalupuita ja kenkätuohia, kerättyinä sievään, ympyrjäiseen palloon. Ja niin katosivat he viimein piian silmistä. Mutta aukaisipa sonni turpansa ja hellitti vihoissaan kidastansa hirmuisen,

kiljuvan laulun, ja nummi järähti, maa ja taivas raikkui. Lausui silloin Lauri: »kyllä minä sinullen annan. Vihoitteletko? Ahaa, junkkari, käyppäs koreasti kotia vaan; sillä tässä ei auta nyt sukkelan sukset eikä Kaura-Matin konstit ja koukut. Sen tiedätkin». Niin hän haasteli kulkeissansa, koska edellä käyskeli sonni, puhaltaen ylpeätä, peloittavaa marssia, joka läpi tyynen yön kajahteli kaukaisiin kyliin.

Mutta Lauri telki Hällinsä lujasti tarhaan toveriksi oman talon karjalle ja astui tupaan, jossa jäähtynyt ehtoollinen vartoi häntä pöydällä. Tuvassa lepäsivät jo kaikki makeassa unessa, ainoastaan emäntä valvoi kiukkuisena kammarin sängyssä, odottaen miestänsä. Mutta Lauri, koska hän oli atrioinnut, astui vihdoin kammariinsa, josta taasen äkeä vihuri pieksähti häntä vastaan. Eukkohan siellä vuoteeltansa kiljahteli, pisti vallan kiivasta »kikakakaa» miehellensä, räiskyi kuin tuli kuivassa katajassa »tuon köllin kirotusta kuhnailemisesta metsän korvissa». Äänetönnä liikkui ukko, riisui päältänsä, viritti nysänsä ja kallistui lopulta vuoteellensa akkansa viereen, joka lakkaamatta toreli ja ärhenteli. Mutta koska nyt piippu oli poltettu pohjaan asti, asetti Lauri sen varokkaasti vaiheillensa alas laattialle, nihkaisi peittoa ylemmäs hieman ja lausui sitten lujalla äänellä: »oleppas jo vaiti, siunaa itseäs ja nuku Herran nimeen hyvän sään aikana; muista: hyvän sään aikana». Vaikeni silloin toraisa vaimo, vaikka ponnistelikin sydän hänen povessansa; ja niin hän, temmaisten vihaisesti peittoa puoleensa, vihdoin nukkui ja samoin mies hänen vieressänsä.

Niinpä viivyskeli Lauri aina pimeihin öihin hupaisilla retkillänsä metsissä. Ja mitä hän siellä näki huomaittavaa, ihmeteltävää ja mietittävää, siitä hän harvoin kellenkään sanaakaan viikon kuluessa lausui. Vasta hän seuraavana sunnuntaina, tavallisesti murkinapöydässä, kertoili rengeillensä yhtä ja toista.

Tapahtui kerran, koska hän metsästä palasi, että hänen aivonsa hartaammin kuin koskaan ennen mietiskeli, tuumiskeli; mutta mitä hän noin kiinteästi aprikoitsi, ei tuota kenkään voinut arvata. Äänetönnä, ja äkeämpänä yhä päivä-päivältä, hän liikkui talonsa pihoilla, ärähdellen tiukeasti sekä miehille että vaimoille, joka harvoin oli hänellä tapana ennen. Mutta syvien tai kiusallisten aatosten pilvi peitti lakkaamatta hänen otsansa, heitti hänen silmäkuoppiinsa synkeän varjon. Tämänkaltaisena nähtiin hän kuluessa pitkän viikon. Tuli viimein sunnuntai, pöydässä istuivat Lauri ja hänen miehensä, mutta äänettöminä vallan. Lopulta aukaisi isäntä suunsa ja lausui, kysyen seuraltansa: »Miehet, yhtä mielin teiltä kysyä; antakaat minulle selitys. Koska viisi päivää sitten käyskelin yli Koiviston niitun sileän töyrään, äsken tulleessa lumessa, joka ohkaisena peitti maan, niinkuin se nytkin sen peittää hienolla puuvillavaipallansa, näin minä merkin, jota ei aivoni voi käsittää. Kirous! jo yöt ja päivät, sinne, tänne, kohden tuhatta haaraa olen leivoittanut aatostani tämän asian tähden.—Mutta kuulkaat: Näin minä niitulla jälkiä, aika-miehen sotkemia jälkiä, joita seurasin, astellen hiljaksiin. Mutta äkisti katkesivat nämät jäljet, josta katkosta, jatkamalla yli töyryn ja alas viitaan, alkoi ketunjälkiä, selviä ketunjälkiä, joita ei tähän-asti löytynyt maassa, ei ainoata. Mihin oli kadonnut mies? Ei ollut hän käynyt takaisin, ei eteenpäin, ei oikealle, eikä vasemmalle, ei, vaan taivaasen oli hän astunut ylös ja taivaasta alas oli astunut kettu jatkamaan hänen jälkiänsä lumessa. Tai oliko mies kantanut kettua sylissään ja sitten siinä, jossa hänen omat jälkensä loppuivat, astunut itse heilahännän selkään ja ratsastanut halki viidan ulos kirkkotielle. Mahdottomia juonia; mutta mahdollisempaa keinoa en keksi, päästäkseni tästä seikasta selville poluille. Mitä sanotte, miehet? Löytyykö vielä noitia meidän pitäjässä? Oliko mies

perkeleen voimalla muuttanut itsensä ketuksi?» Niin hän haasteli, mutta kummastuen kuulteli väki, eikä voinut kenkään selittää tuota arvoitusta, vaan päättyivät he viimein siihen uskoon, että noitia oli käyskellyt Koiviston töyräällä.

Mutta Lauri ei tuntenut rinnassansa rauhaa; syötyänsä läksi hän astelemaan kohden Koiviston niittua taas. Tultuaan sen sileälle kummulle, huomasi hän, että sama ilmiö oli taasen uudistettu: miehen- ja ketunjälkien vaihetus äsken-tulleessa lumessa. Hän vimmastui ja lausui kiukkuisella äänellä: »rikeeraako tässä itse ilminen saatana!» Niin hän, suu irvissä, kiljahti, potkaisi jalallansa erästä lantakasaa, joka haamoitti läpi lumen, mutta sieltäpä leimahti esiin kirkasta rautaa. Sieltä vilauksessa hienoa lantaa ja ruumenia pöllähti korkealle ilmaan ja samassa tulisten ketunrautain kiiltävät kehät iskivät kiinni miehen kinttuihin ja likistivät ankarasti. Tästäpä levenivät Laurin silmät, hän kumartui kiireesti alas hellittämään karvastelevasta, paisuvasta säärestänsä itsepintaista konetta, jonka hän kirouksen kirkunalla viskasi kauas tanterelle. Nytpä hän huomasi tosin, mitä virityksiä oli rakettu hänen niittuunsa, mutta jälkien kummallista muutosta lumessa ei hän kuitenkaan ymmärtänyt vielä. Vihaisena rupesi hän taasen käymään kohden kotoa, ontuen pahoin ja purren hammasta, astuessaan rautain iskemällä jalallansa. Ja pian huomasi hän tarvitsevansa tuetta kulkeissansa, ja rupesi etsimään itsellensä sauvaa viidasta lähellä kirkkotietä. Pensaassa näki hän kaksi koivuista kankea, ja koska hän oli kiskonut ne kätköstä ulos, havaitsi hän ne kahdeksi puujalaksi, joiden kummankin alapäähän oli sievästi kaavattu hyvin luonnollinen ketunkäpälä. Silloin kirkastuivat hänen kasvonsa ja kaikki selveni hänen eteensä. Nyt ymmärsi hän, että ketustaja, poistaaksensa ketun silmistä kaiken syyn epäilykseen, oli, käydessään katsomassa rautojansa, aina lähestynyt paikkaa tämänkaltaisilla puujaloilla. Ja tämänpä keinon kautta jätti hän peräänsä ketun-, vaan ei ihmisen-jälkiä, joita tietysti karttelee mäkimaiden vikkelä Mikko. Oli siis Laurilla asiasta selko; ja lievitetyllä sydämellä, vaikka karvastelevalla säärellä, astui hän pois, käytellen puujalkaa sauvanansa.

Tapahtui silloin, että Kolistimen äkeä ukko, käyden oravapauloillansa, joita hän viritteli seiväsparien väliin niittujen ja huhtien aitoihin, huomasi Laurin jäljet lakealla aholla ja rupesi tuumiskelemaan kovin. »Onhan tuosta käynyt mies ja koira, mutta—mitä aattelen tästä tempusta?—yksijalkainen koira. No peeveli ja kumma! Yksijalkainen koira on harppaillut isäntänsä rinnalla yli tämän kantoisen, Jumalan ahon. Mitä riivattua aattelisin tainkaltaisesta tempusta? Ovatko noidat ja Lappalaiset liikkeillä? Häh?» Niin hän aholla seisoi ja aprikoitsi, kouristeli mustaa, karheata tukkaansa, mykerteli tupakkimälliä etuhampaittensa välissä ja rypisteli noita harmaita kulmakarvojansa hirmuisesti.—Viimein kuitenkin läksi hän taasen käymään, mutta käsittämättä ilmestystä aholla: yksijalkaista koiraa, joka hyppeli herransa rinnalla. Tuota hän arveli kauan, ilmoittamatta kellenkään, ennen kuin kuolinvuoteellansa, jossa hän kysyi hellältä miniältänsä, mitä aattelis hän tästä ihmeestä, joka hänelle ei vielä kuoleman leuvoissakaan antanut rauhaa. Silloin nainen, kyyneleet silmissä, haasteli hänen korvaansa, pyysi hänen poistamaan mielestänsä kaikki sellaiset mietteet ja muistelemaan ainoastaan kuolematonta sieluansa. Tuohon ei ukko sanaakaan lausunut, vaan tuijoitteli eteensä lakkaamatta; ja niin vei hän kummallisen pulman aholta ilman selitystä myötänsä hautaan.

Mutta pian parani Laurin jalka, sankojen purema, ja entistä myöten askarteli hän talossansa taas, milloin metsissä, milloin avarassa pirtissänsä. Niin hän eleli uljaan vaimonsa ja lastensa keralla.

Ja lapsilta, niinkauan kuin he oleskelivat äitinsä huomassa, ei puuttunut koskaan paita, ei sukka, ei jokapäiväinen ruoka eikä ruoska.

Kekkurin torppaa hallitsi Timo, ja aviona oli hänellä Kuokkalan kaksoissisaruksista toinen. Sekä mielenlaadultansa, että ulkomuodon puolesta oli hän sisarensa vertainen: tukevarintainen, keikkanokkainen ja ruskeanahkainen töpsä. Sanottiinpa kuitenkin, että oli hänellä hieman hellempi sydän kuin sisarella, veli Laurin vaimolla. Paljon piti hänestä Timo, vaikkapa joskus pöllähtelikin hänen tukkansa kiivaan puolison jykevissä kourissa; sillä hyvä ei ollut häntä vastaan ylvästellä. Koetti myös Timo aina kaikin tavoin tehdä vaimonsa tahdon, ja hyvin kävi talossa työ ja toimi. Mutta yksi oli seikka, joka tuolloin, tällöin hieman hämmensi huoneen rauhaa. Olihan Timolla tapana, kovin juurtuneena tapana, kerran vuodessa, noin kekrijuhlan aikoina, naukkia päänsä humalan humuun, viipyen kylässä päivän tai kaksi iloisten kumppanien seurassa. Mutta nousi tuosta melakka, koska hän viimein huomasi parhaaksi käydä kotiansa taas.

Kerran eräänä sunnuntaina lokakuun ja marraskuun rajalla joutui mies taasen hieman harhateille, liittyi iloiseen hummaukseen, Tammiston Kyöstin ja Karkkulan Aapelin pariin. Tammiston viileässä ullakkokammarissa he kallistelivat mustaa, kiiltävätä pulloa, haastelivat hartaasti, laulelivat ja halailivat armahimpina ystävinä. Niin he viettivät kaksi yötä ja päivää, hurraten ja lauleskellen ja huolettomasti heitellen hareita silmiänsä korkean kammarin tuulisesta akkunasta ulos. Katselivat he yli lantaisen tarhan, yli olkisen ometan, yli kivisen mäen, yli peltojen ja niittujen, aina Lemmilän kaukaiseen suohon, jonka kohdalla, ylhäällä pilvien rajalla, sinkoilivat joutsenet, kiertoilivat sinne, tänne muuttoretkellänsä eteläisiin maihin. Niinpä he välinpitämättömästi katselivat, laimeilla vuohensilmillänsä katselivat, rallailivat ja keikuttelivat päätänsä, jossa ihanasti läimähteli, huimahteli; ja kaukana heistä oljentelivat kurjan, tavallisen ihmislapsen surut ja mielimurteet.

Mutta koitti viimein kolmas päivä, ja ystävykset heräsivät kivistelevällä päällä kolkoilta vuoteiltansa. Lopussa oli sekä rahat että viina, ja mitään keinoa ei löytynyt enään saattaa aukenemaan emäntien leilit. Äänetönnä ja karmealla naamalla päättyi Timo nyt astelemaan kohden kotoa: asteli kihnustaen pitkin kujaa, asteli murheellista mäkeä ylös, muistellen Kekkurin kiivasta emäntää. Surkeasti riippuivat miehen verkahousut, ja housujen sekä punaraannollisen liivin välistä molkahteli paita julmasti ulkona; pieninä, veren-ponnistamina tuijottelivat silmät hänen päässään, koska hän, tukka tuhannessa taakelossa, käyskeli Kekkuriin päin; ja kauas kajasti mielien avoin rinta, kajasti ja punersi kuin kuparikattilan kuurattu kylki. Niin asteli hän jynkällä mielellä, ja vihaisesti katsoivat häneen metsät, vuoret ja laaksot. Kellastunut koivu tuossa kanteli hänen päällensä kovin, synkeä kuusi hänen päällensä kanteli, ja mustana, purevana tonttuna seisoi tienvieressä tervaskanto; koko luonto, ennen niin armas, näytti hänelle nyt emintimän armottoman muodon. Mutta puihin, kiviin ja kantoihin ei hän nyt juuri luonutkaan silmiänsä, teroitti vaan katseensa yhä eteenpäin, muistellen Kekkurin kiivasta emäntää. Ken ikänä tuli häntä vastaan tiellä, nuori tai vanha, mies tai nainen, tuskinpa viitsi hän yhtään ainoata kertaa mulauttaa silmäänsä heidän puoleensa, ja vaivoin olisi hän enemmin tällä retkellä tehnyt, vaikka itse Suomen suuri-ruhtinas olisi käynyt hänen ohitsensa kivisellä polulla. Äänetönnä, hämyisesti muistellen kotoa, sen emäntää, sen väkeä ja lapsiansa, asteli hän eteenpäin, ja tuolloin, tällöin tunkeusi ulos hänen povestansa äkkinen, mutta hiljainen puhkaus.

Mutta vihdoin ehti hän kotonsa pihalle, ja silloin seisahtui hän tuumiskelemaan, kuinka hän uskaltaisi astua tupaan, ja löytyisikö vielä keinoa tämän auringon alla, joka voisi hieman lepytellä vihoitettua akkaa. Siinä hän nyt piteli päätään, piteli kauan, katsoi tuonne, katsoi tänne, huomasi lopulta halkopinon vajassa, ja pian leimahti aate hänen päähänsä ja hän lausui itsekseen: »nyt olen keksinyt keinon». Ja kohta rupesi hän latomaan käsivarrellensa halkoja pinosta. Ja nyt, koska oli hänellä sylissä aika jättiläistaakka, läksi hän kömppeilemään kohden tupaa, toivoen tällä juonella miellyttävänsä kiinteätä vaimoa. Rapustaen astui hän rapuista ylös, tuli porstuvaan ja huusi vilpittömällä äänellä: »avatkaas ovi … avatkaas ovi, lapset siellä sisällä, poika tai tyttö». Tuli viimein pieni poikanen, pieni piimäparta Jooseppi, avasi oven, ja sisään astui Timo taakkoinensa, äänetönnä, katsoen oikeasti, rävähtämättä eteensä. Ja koska hän oli laskenut puusylin kolinalla nurkkaan, lausui hän: »halkopinokin rupeaa jo hassusti alenemaan; mutta mitämaks; onhan Jukolassa metsää». Sanottuansa tämän, rohkeni hän heittää pikaisen silmäyksen emäntänsä puoleen, mutta sieltäpä katsoi häntä vastaan rangaistuksen uhkaava ukkospilvi.

Kova hetki oli käsillä. Tuskin oli eukko ehtinyt kiljahtamaan suustansa kysymyksen »missä olet ollut, sinä riivattu?» ennenkuin läiskähti Timon molemmille poskille, läiskähti vallan tulisesti oikealta, vasemmalta. Mutta pian kuitenkin vaikeni iskujen pauke ja seurasi kamoittava äänettömyys, jona Timon tukka oli tuimassa löylyssä, ja maailma pyörähteli ympäri hänen silmissänsä. Mutta viimein hän närkästyi, ryhtyi vaimonsa käsivarsiin turpeilla kourillansa, asetti hänen istumaan rahille ja siinä piteli häntä koreasti hetken. Siinä Timo, tukka hirveässä pörrössä, ja turkinpunainen kasvoiltansa, haasteli äkeälle naiselle: »Katsos nyt, jos antaisin sinulle oikein aikamekon kädestä, sinä lunttu, sinä aasintamman varsa. Luuletko minua vaan tällä tavalla uskaltavasi kuranssata? Ahah! petyitpä koreasti. Ne ovatkin harvat pokot, joita minä tukkaani lasken, vaan enpä kaikkia ämmiä tässä. Sillä olenpa, peijakas vie, kovin kiivasta miestä, niinkuin, sen pahempi, nyt usein kuullaan ja nähdään. Niin, niin, katsos jos nytkin sinua vähän tuhtaan». Noin hän tuossa uhkaili, mutta täyttämättä uhkaustaan. Eikö hän raatsinnut? Sillä paljon piti hän kuitenkin vaimostansa.—Mutta kiukkuisena kiljahteli vaimo: »hellitä, sinä kirottu mies, hellitä paikalla!» Timo hämmästyi kovin häiriölle, arveli hetken: hellittäisikö hän, vai hillitsiskö eukkoansa kauemmin. Eukko kirkaisi kerran vielä ja aina tuikeammin; Timo hellitti kouransa, mutta kohta oli miehen tukka jauhatuksessa taas. Nytpä närkästyi hän uudestaan ja kovin, päätti jättää akkansa peijakkaan haltuun ja läksi kopeasti astumaan ulos. Vitkoin kuitenkin ja vääntäen taisi hän siirtyä tuvasta; sillä eukko pyristeli niskoilla kuin pieni, ruskea käkihaukka punoittavan koirasmetson niskoilla teuhaa, ja höyhenet tuoksuvat ilmassa. Mutta tuosta suuriakaan huolimatta, raaksi hän itsensä ulos, raaksi väkivalloin, ja vasta porstuvan kynnyksellä hellitti akka nappauksensa, uhaten opettaa miehensä kerran vielä; ja alas rapuista astui vakaasti Timo, lausuen poistuissansa: »niin minä ämmiä opetan». Pois hän käyskeli, katosi humaliston taakse, mutta sieltä teki hän, suu mareissa, aivan vikkelän kaarroksen kohden tallia ja astui ylös parsille. Sieltä tuuppasi hän heiniä pari käärämää alas hevosille hinkalossa, kallistui siitä pehmeälle, kahisevalle vuoteelle ja, hetken mietiskeltyänsä vaimonsa »kiivasta sydäntä», nukkui raskaasen uneen.

Tuli yö, kylmä halla-yö, mutta Timoa ei kuulunut. Kovin levotonna päättyi nyt emäntä vuoteellensa ja käyskeli synkeissä aatoksissa miehestänsä. »Kentiesi on hän mennyt, hurja, hirteen; ehkä on hän vimmoissansa viskannut itsensä Nummenniitun pohjattomaan lähteesen; tai on hän nukkunut metsään, ja varmaan nyt palelluttaa itseltänsä nenät, kynnet ja kääpät, se poloinen poika». Niin hän mietiskeli, ja hyrskähti pian katkeraan itkuun, ma'atessansa vuoteella

ilman armasta aviota. Siinä huokaili ja tihkaisi hän yhden hetken, kaksi tuskallista hetkeä, ja levotonna korva odotti portaan ja porstuvan kolinaa. Yö kului aina enemmin, mutta ei kuulunut askeleita lähestyvän miehen. Nousi hän lopulta ylös, puki päällensä ja viritti pläkkisen, moninastallisen lyhdyn, aikeissa käydä etsimään kadonnutta. Mutta yksin ei hän uskaltanut lähteä ulos öiseen pimeyteen; kovin hän pelkäsi aina tonttuja, aaveita ja kaikenkaltaisia kummituksia. Kamoitti häntä myös hirveästi heidän oma saunansa, johon oli äsken kuollut vanha ruoti-ukko, vaahtopartainen Honkamäen Iisakki. Sentähden herätti hän piikansa, Taavan, kumppaniksensa retkelle; Taava nousi, puki päällensä, mutta tuiskeana, vihaisena seurasi hän emäntäänsä ulos kylmään, kolkkoon yöhön. Ensiksi etsivät he saunan, sitten riihen, mutta ilman hyötyä. Tulivat he pihalle taas, emäntä itkien pellonpientarelle ja rupesi hartaasti huutelemaan miestänsä nimeltä. Hän huuteli huikeasti, ja metsä kaikui, riihi lakealla loutilla kaikui. Viimein kuulivat he vastaukseksi tallinparvelta jotain karheata, käheätä morinaa, ja sinne riensivät nyt naiset. Ylös parsille, lyhty kourassa, astui emäntä, löysi Timon, joka, unipöyryisenä kohottaen itseänsä istumaan kahisevalta sijalta, pöllisteli häntä vastaan kuin aholla susilta riivattu, pyöräpäiseksi saatettu vanha oinas. Ei pysäy hän miehen turviin, joka hänen pelasti petojen kidasta, vaan äkisti, kenenkään luulematta, lähtee hän, hullupäinen, kepoittaen juoksemaan sutten jälkiä; tuolloin tällöin hän seisahtuu, töpsäyttää jalkojansa ja pöllistelee vallan tuikeasti. Niin katsahti nyt myöskin Timo, tuntematta kohta omaa vaimoansa; olipa kenties vielä jotain pohmeluksen samennetta hänen aivoissansa jäljellä.

VAIMO. Mitä sinä täällä istut? Tule sisään; eihän sinun, Jumalan luoma, täällä pakkasen kynsissä tarvitse itseäsi kärvennellä; kun ma sanonkin. Tule sisään, Timo.

TIMO. Kukas te sitten olette?

VAIMO. Herresta varjele! Oletko jo niin hukassa, ettet tunne enään minuakaan? Ho, hoo! Kas noin, kas noinpa synti ja perkele täällä villitsevät sieluparan. Ho, hoo sentään!

TIMO. Mitä siinä nyt itkua puserratte?—Kukas te oikeastaan olette?

VAIMO. Ah kuitenkin, ah voi! Timo, Timo!

TIMO. Häh?

VAIMO. Etkö tunne enään minua? Olenhan minä Ulla, sinun vaimos.

TIMO. Jassoo! Niin, oikein!

VAIMO. Tule sisään ja älä itseäsi täällä vetele, kylmällä tallinparvella. Voi sinua kurjaa!

TIMO. Niin mar' jo sitten herra tallinparvella makasi. Ole vaiti ja älä tuossa lapsekkaita juttele. Eihän miehen täällä hätääkään ollut.

PIIKA. Eivätpä, sen vietävät, anna piika-rukalle yön lepoakaan, vaan tässä pitää hänen kuhkaileman pitkin nurkkia, etsien juopunutta sikaa.

VAIMO. Riennä nyt. Anna kourasi tänne ja astu koreasti alas.

PIIKA. Anna vielä koura; koivesta hänen tempaisin ruomena mäelle.

TIMO. Mitä se Taava niin vihoittelee siellä alhaalla? Ole vaiti, likka, eihän tässä ole hädän pipanaa eikä papanaa meillä kellään.

PIIKA. Minä hänen papanoitsisin, jos olisin ruiskumahainen muorin musta lammas.

VAIMO. Suus kiinni sinä, ja pidä tuota lyhtyä.—Etkö sieltä jo pääse sinäkin?

TIMO. Kyllä minä täältä hiljaksiin tulen; astukaatpas te nyt vaan edellä tupaan.

Tulivat he tupaan, edellä emäntä ja piika, viimeisenä Timo. Vuoteellensa riensi kohta piika, jupisten äkeästi itsekseen, mutta emäntä rakensi kerkeästi ehtoollisen miehellensä. Pöydälle pani hän reikäleipää, voita, naudan-murennusta ja suuria, kokonaisia perunoita; ja mieluisasti rupesi Timo atrioitsemaan. Mutta mielimurteisena, silmät kyynelissä, katseli häntä vaimo pöydän toisesta päästä.

VAIMO. Kun ma sanonkin: miksi et pysy koreasti kotonasi, kumma mies, koska tiedät minun tällaiseksi tuittupääksi Mustalais-Kaisaksi? Revinhän sinua tukastakin taas. Mikä kynsiinikin, mikä vaankin ämmän kynsiin? Minähän sinua revin taas!

TIMO. Niin mar', jo sitten herran tukasta repi. Mitä tuossa lapsekkaita vaikertelet, koska ei ole tässä yhtään hätää? Mutta olipas se tulinen pinnistys, ja könistitpä minua aika-mekosta. Hi, hih! Perhana kuitenkin! Menes laskemaan kaljaa.

VAIMO. Miksi lurvailet sitten kylissä ja kylien krouveissa öitä ja päiviä, öitä ja päiviä? Onkos tämä laitaa?

TIMO. Onhan sitäkin siinä ollut noin kerran vuodessa, onpa niinkin, sitä ei taida kieltää.

VAIMO. Missä olet uisakoinnut taas ja kenen kanssa? Sanoppas. Kenen veijarin kanssa?

TIMO. Onhan noita kumppania, oli niinkin.

VAIMO. Missä ja kenen kanssa olet rähmäillyt? Sano kohta.

TIMO. Hä Tammiston Kyöstin ja Karkkulan Aapelin kanssa tuolla Tammiston ullakkokammarissa.

VAIMO. Mitä joitte?

TIMO. Viinaa vaan, ei sen kalliimpaa tavaraa. Niin, mistähän meille rommit tulisi, rommit ja lipparit?

VAIMO. Jumalattomat! Iskis nyt kuolema kimppuus, niin alimmaiseen helvettiin vaipuisit alas ilman armoa ja laupeutta.

TIMO. Harvoinpa, harvoinpa täällä, Jumala nähköön, valmiita ollaan. Mutta mitähän tässä nyt kuoltais, parhaassa ijässämme? Oleppas vaiti kuolemasta ja laske minulle kaljaa.

Ruskeata, kuohuvaa kaljaa laski akka tynnöristä miehellensä, joka, syötyänsä oikein aika-miehen atrian, tyhjensi melkein koko haarikan. Ja siitä läksivät he molemmat yölliseen lepoon.

Mutta kerrottavana on vieläkin eräs toinen kaista tämän emäntäisen luonnosta.—Sunnuntai-taikka pyhäaamuina, koska hänen oli lähdettävä rippikirkkoon miehensä kanssa, aneli hän aina, vuodattaen tulisia kyyneleitä, anteeksi kaikilta perheensä jäseniltä, mitä hän suinkin olisi rikkonut heitä kohtaan. Ja tämä hetki oli Kekkurin huoneessa liikutuksen hetki.

Olipa kerran taas samankaltainen tilaisuus eräänä suvisena sunnuntai-aamuna. Sulavammilla sanoilla ja kuumemmilla kyyneleillä kuin koskaan ennen oli emäntä tehnyt anteeksipyyntönsä, alkaen miehestänsä ja käyden aina paimenpoikaansa asti. Silloinpa Timo, suu tyytyväisyyden myhäilyksessä, läksi ulos jouduttamaan hevosta ratasten eteen, asteli onnellisna, paidankaulus kohotettuna korkealle niskaan, kohotettuna oman eukon käpeällä kouralla. Ja renkinsä kanssa,

joka valjasteli hevosta pihalla, hän haasteli. »Kyllä tuo meidän akka on sentään kelpo akka, on totisesti, sitä ei voi kieltää. Mihinpä joutuisin minä poloinen lapsinulikkojeni kanssa ilman häntä, emäntien emäntää? Eihän, peijakas, kolmesataa ruplaa maksaisi tarpeiksi sitä vahinkoa, jos kuolis tämä akka; ei neljäsataakaan siinä piisaisi. Usko minua, Kaape-poika». Niin hän jutteli, ja mitä hän sanoi, sen myönsi heti vilpittömästi vikkelä Kaape, vaikka, aina koska joutui ruskean ruunan toiselle puolelle, ilmestyikin veitikan nauruhymyä hänen kasvoillensa.—Mutta astui viimein emäntä ulos uudessa, kohisevassa hameessa, hohtavissa liinoissa ja itkusta pussistuneilla kasvoilla; hän lähestyi rattaita, kiipesi totisena ylös ja istui huoaten istuinlaudalle. Ja hänen rinnallensa oikealle istui, ohjat kourissa, Timo, punoittavana, kuin syksykesäinen täysikuu, punoittavana, myhäilevänä ja onnellisna, täynnä terveyttä, verta ja voimaa. Nytkäisi hän ohjia hieman, massautti kerran suutansa, ja kohta nopea ruuna travia juoksemaan pitkin kirkkotietä. Pian katosivat he koiviston varjoiseen aukioon, ja hetken aikaa väikkyi hietainen savu poutaisella tiellä.

Mutta Vuohenkalman torpassa, kirkkotien varrella kivisellä mäellä asui ja rakenteli Eero, veljeksistä nuorin. Oli hän pitäjän toimekas ja viisas jahtivouti, jonka asettamain pyyntien kautta moni susi, moni ilves ja karhu sai heittää henkensä tarkasti johdetussa apajassa. Paljon käytteli häntä nimismies käskyläisenänsä läänissä, sillä hyvinpä tavallisesti onnistuivat hänen ajamansa asiat. Hänen kuntonsa kirjoituksessa ja luvunlaskussa saattoi myös hänelle paljon tointa ja askaretta, ja myöskin sisääntuloja. Mutta eipä lyönyt hän sentähden laimiin maansakaan viljellystä, vaan johdatti aina järjestyksellä ja tulisella vireydellä töitä ja raatamisia; eikä kenkään saanut verkastella hänen pihoillansa. Alati kiehtoili hänen silmänsä terävästi ympäri kuin koukkunokkaisen haukan tarkka silmä kuivan koivun oksalta aholla tähtäilee kesä-auringon heleässä paisteessa.

Mutta sunnuntai- ja pyhäpäivinä hän joko tutkisteli sanomalehteänsä tai kirjoitteli itse kuulumisia ja yhteiskunnallisia asioja pitäjästä, lähetettäväksi samaan lehteen. Ja mieliisti otti aina toimitus vastaan hänen lähetyskappaleitansa, joiden sisältö oli ytimellistä vallan, esitystapa nasevaa ja selvää, useinpa nerokastakin. Ja tämänkaltaisista harrastelemisista laajeni hänen katselmansa elosta ja maailmasta. Synnyinmaa ei ollut hänelle enään epämääräinen osa epämääräisessä maailmassa, ilman mitään tietoa missä ja minkälainen. Vaan tiesipä hän missä löytyi se maa, se kallis maailman-kulma, jossa Suomen kansa asuu, rakentelee ja taistelee ja jonka povessa lepäsivät isiemme luut. Hän tiesi sen rajat, sen meret, sen salaisesti hymyävät järvet ja nuo risu-aitoina juoksevat hongistoiset harjanteet. Kotomaamme koko kuva, sen ystävälliset äidinkasvot olivat ainiaksi painuneet hänen sydämensä syvyyteen. Ja tästä kaikesta syntyi hänen tahtoonsa halua ja pyrkimistä kohden maamme onnea ja parasta. Hänenpä uljaasta, väsymättömästä toimestansa rakettiin pitäjään jonkunmoinen kansakoulu, joka oli ensimmäisiä Suomessa. Ja vieläpä yhtä ja toista muutakin hyödyllistä laitosta matkaansaattoi hänen seurakuntaansa.—Myös oli hänellä huoneellisten askartensa ja puuhiensa alituisena silmän-osoitteena vanhin poikansa, josta hän oli päättänyt kouluttaa tiedon ja taidon miehen.

Aviona oli hänellä Seunalan hoikka tytär, liinatukkainen, kainosilmäinen Anna, hän, joka oli nähnyt kummia näköjä ja houraillen ennustellut paljon ihmeitä. Hän oli emäntä Vuohenkalman vapaassa, uhkeassa torpassa; mutta aivan avaralle kuitenkaan ei ulettunut hänen emännyytensä valta. Enimmin isännän huolesta ja toimesta kävi tässä huoneenhallitus. Hänenpä taskussansa

kilkahtelivat ruislaarin avaimet, hän itse määräsi ja mittasi tavarat sekä väkensä että karjansa tarpeiksi ja maksoi niin piiat kuin rengit.—Useinhan tuo emäntäinen alakuloisena käyskelee, seisoo tulisijan ääressä patansa vaiheilla, mietiskellen äänetönnä. Mutta koska hän taasen pienoisensa luoksi kyykistyy kehtohon alas, silloin säteilee hänen silmänsä ihanasti. Hän iloitsee, koska »kultakäpynen» hänen helmassansa verevänä rikostaa ja reutoo. Ja häntä ruokkia rintansa maidolla, häntä hoitaa, vaatehtia, ja, niinkuin hän itseksensä lausuili, »hänestä pyhien rauhankaupungin perillistä kasvattaa», siitähän säteilee kainon emännän katse.

Kerranpa kesällä, eräänä sunnuntai-iltana, koska aurinko kallistui luoteiseen ja tyyni oli ilma ja metsä, istui hän yksin lapsensa kanssa, istui rahilla, pöydän päässä. Niittujansa, huhtiansa katsomassa käyskeli Eero, ja kylään olivat lähteneet huoneen palvelijat kaikki.—Oli nyt ihana rauha sekä ulkona että sisällä torpan sunnuntai-lakeassa tuvassa, ja lehditettynä laattia hymysi. Oli rauha ja hiljaisuus; ainoastaan tuolloin, tällöin kuului karjankelloin kaukainen kilahdus koivuiselta mäeltä.—Mutta rahilla istui emäntä nuori ja haasteli lapsellensa, joka hänen helmastansa katseli häntä vastaan kuin hehkuva aamu. »Sanoppas, pienoseni», hän haasteli, hyräillen laulun ja puheen välillä, »sanoppas, pienoseni, mistäpä tiesit kotiasi tulla?—Tulin pitkin Turun tietä, lirputtelin Hämeenmaitten härkäteillä.—Mutta mistä kotosi tunsit, pienoseni?—Koirasta hallavasta portin alla, tunsin kartanon kultaisesta kaivosta, ja olipa vielä pappien hevoset heinäladossa, ja olkiladossa olut-tynnöri.—Mistä tunsit äitisi armaan, mistä isäsi tunsit?—Äiti vierrettä ammenteli loimottavan liekin vaiheilla, hän ammenteli ja lauleli, lauleli heleällä äänellä, kaulassa liina, liina kuin lumi ja taivaan kaari. Mistäpä tunsin isäni? Veisteli hän kirvesvartta, veisteli kultaisen akkunan vieressä.—Niin löysit tien, niin tunsit kodon, niin tunsit tuvassa äitis ja isäs. Mutta missä ollee isäsi nyt, missä ja muisteleeko hän meitä?—Muistaahan toki ja ellei muistele hän sinua, niin sinua en unohda minä, en sinä ilmoisna ikänä, en kuolemassa, sinua mun sieluni aamun paiste ja illan riutumus, mun iloni ja murheeni ihana. No miksipä murheeni sinä? Ah! tämä maailma on kavala ja myrskyinen, ja moni purjehtija täällä on vaipunut sen merien ikuiseen kohtuun. Sanoppas, lapseni, mun suven-ihanaiseni, sano: etkö tahtoisi täältä purjehtia rauhan ikisatamaan pois, koska vielä puhtaana väikkyy lapsuutesi valkea viiri? Rannalla sumean, tyynen järven seisoo Tuonelan kartano tumma, siellä himmeän lehdistön helmassa, kasteisen viidan kohdussa on lapselle valmiina kehto ja valkeat liinat ja vaipat. Sentähden kuule mun lauluni; se johtaa sun Tuonelan ruhtinaan maahan. Oi kuule mun sydämeni laulu!

Tuonen lehto, öinen lehto!

Siell' on hieno hietakehto,

Sinnepä lapseni saatan.

Siell' on lapsen lysti olla,

Tuonen herran vainiolla

Kaitsea Tuonelan karjaa.

Siell' on lapsen lysti olla,

Illan tullen tuuditella

Helmassa Tuonelan immen.

Onpa kullan lysti olla,

Kultakehdoss' kellahdella,

Kuullella kehräjälintuu.

Tuonen viita, rauhan viita!

Kaukana on vaino, riita,

Kaukana kavala maailma».

Niin hän lauloi lapsellensa; eikä kantele niin heleästi helise kuin hänen äänensä silloin sunnuntailakeassa tuvassa. Mutta koska hän oli lakannut laulamasta, katseli hän ääneti kauan ulos akkunasta korkeuteen päin; ylös pyhään, pyörryttävään korkeuteen hän katseli; ja hiilakas ja puhdas oli taivas, ei nähty yhtään pilven haitaletta kaarevan kannen alla; ainoastaan poutapääskynen, tuskin silmin näkyvä, siellä väikkyi, lentäin sinne, tänne, keveänä ja vilkasna kuin onnenlapsen aatos. Siinä hän istui, ja poski, päivän polttama, painui vasten uneliaan lapsen ohausta, mutta siniset silmät ylös sinisiin avaruuksiin katsoivat, ja rauhasta välähteli otsa.

Palasipa metsästä mies ja kuuli pihalle vaimonsa laulun, joka hänestä ei vielä koskaan ollut kaikunut niin ihanasti. Hän astui sisään, käyskellen perille, ja istui vaimonsa viereen; se oli ystävällisyyttä, jota hän harvoin ennen oli osoittanut. Kerkeästi kääntyi vaimo hänen puoleensa, laski lapsen hänen polvillensa, painoi otsansa vasten miehen rintaa ja hyrskähti väkivaltaiseen itkuun. Mutta löipä mies nyt käsivartensa ympäri hänen kaulansa, pyhkien erään suikulan tuosta pellavakeltaisesta tukasta hänen korvansa taakse. Siinä he istuivat tyynenä sunnuntai-iltana valkealla rahilla valkean pöydän päässä.

Niin eli ja rakenteli torpassansa Eero, veljeksistä nuorin; ja olen nyt kertonut kappaleen kunkin veljen elosta erittäin, vanhimmasta nuorimpaan asti. Ja tahdonpa vielä kertoa erään joulujuhlan Juhani-Jukolan talossa. Sillä olivatpa veljekset päättäneet kerran vielä yhtyä joulu-oljille entiseen kotoonsa.

Kaikki olivat he myös kokoontuneet vaimoinensa, lapsinensa; ja olipa vilinätä Jukolan avarassa tuvassa, koska lapsia ankara joukko piehtaroitsi ja kiiriskeli kahisevilla oljilla. Tuolla taasen, tulisijan ympärillä, istui kälysten joukko hauskassa kanssapuheessa keskenänsä, ja Kekkurin uhkea emäntä, Timon vakava vaimo, siellä liikutteli kiltisti Venlan vellipataa, joka täysinäisenä valkeassa vaahdossa kiehui. Siellä myös tulitakan juurella, virsikirja polvella, Simeoni nähtiin, valmiina alkamaan yhteistä jouluvirttä. Mutta perillä pöydän ympärillä istuivat muut veljekset, haastellen entisistä ajoista, päivistä metsien yössä ja Impivaaran kantoisella aholla, komeroisen, kohisevan vuoren alla. Ja muistot menneistä vaaroista, taisteloista ja töistä sulivat suloisesti yhteen heidän mielessänsä kuin metsät, laaksot, vuoret ja korkeat nummet kaukaisuuden sinihämärässä yhteensulaa. Kaikki liittyi tummaksi, ihanaksi uneksi, ja hiljainen riutumus miesten povessa tuntui. Niin he katselivat takaisin olleisin päiviin. Niinpä syksy-iltana, koska luonto on käynyt lepoon ja kellastuneena seisoo lempeä lehto, katselee paimen matkanpäästä armasta ahoa, jossa hän kerran kesänä kilvoitteli, tuskitteli, hikeä vuodattain. Päivä oli kuuma ja helteinen, etäällä ukkonen jymisi ja sumuna parveilivat paarmat ja kärpäset, saattaen karjan kiilivään kimmaan. Mutta ennen iltaa oli hän koonnut karjansa taas ja asteli iloisena kellojen

kilinässä kotia. Sitä päivää hän nyt muistelee ja hymyää. Niinpä myös mannermaalla harmeneva merimies johdattelee mieleensä muinoista myrskyä merellä. Pilvet haahden pimeyteen käärivät, kuohuva aalto uhkaili kuolemalla; mutta ennenkuin yö oli tullut, vaikeni tuuli, aalto viihtyi ja nukkui ja kirkastuvasta lännestä säteili aurinko taas, osoittaen tien satamaan. Tätäpä myrskyä muistelee merimies hiljaisella riemulla nyt. Niin muistelivat veljeksetkin menneitä päiviänsä, kultaisena joulu-iltana istuissaan ympäri Jukolan pöydän ja haastellessansa keskenään.

Mutta tulelta nostettiin pata, tehtiin tuohisista haloista oivallinen pystyvalkia, ja sen loimoittavassa valossa alkoi nyt juhlallinen veisaus. Silloin kohta vaikeni lasten metelöitsevä liuta, vaikenivat myös veljekset juttelemasta pöydän ääressä, koska Simeoni alkoi ihanan virren ja naiset, kirjat helmoilla, yhtyivät kaikki yhteen ääninensä. Kauniisti palavan pystyvalkian huminassa kaikui laulu, ja kauniimpana kaikkein ääntä heloitti aina muiden joukossa kainon Annan puhdas ja lempeä ääni.—Mutta koska lakattiin viimein laulamasta, astuivat he ehtoollispöytään, ja siitä kallistuivat vihdoin laattian oljille öiseen lepoon.—Mutta varhain heräsivät he seuraavana aamuna, heräsivät lähteäksensä loistoisaan kirkkoon, joka tuhansista palavista kynttilöistä kimmelsi kuin taivas tähdessä. Sieltä, koska päivä oli täydeksi valjennut, he palasivat kilvan kiitäen taas, ja viettivät entisessä Jukolassa iloisen joulupäivän.

Mutta tässä on kertomukseni loppu. Ja niin olen kertonut seitsemästä veljeksestä Suomen saloissa; ja mitäpä kertoisin enään heidän elämänsä päivästä ja sen vaiheista täällä? Se kulki rauhaisesti puolipäivän korkeudelle ylös ja kallistui rauhaisesti alas illan lepoon monen tuhannen, kultaisen auringon kiertoessa.